

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**FİKRİYAT VE EYLEMLİLİK ARASINDA
YENİDEN MİLLÎ MÜCADELE HAREKETİ VE
TÜRK SİYASAL HAYATINA ETKİLERİ**

**ABDULLAH KUTALMIŞ YALÇIN
2502130319**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. HALUK ALKAN**

İSTANBUL-2019

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : ABDULLAH KUTALMIŞ YALÇIN Numarası : 2502130319

Anabilim/Bilim Dalı : SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Danışman : PROF. DR. HALUK ALKAN

Tez Savunma Tarihi : 04.03.2019 Tez Savunma Saati : 10:00

Tez Başlığı : FİKRİYAT VE EYLEMLİLİK ARASINDA YENİDEN MİLLİ MÜCADELE HAREKETİ VE TÜRK SİYASAL HAYATINA ETKİLERİ.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. HALUK ALKAN		Kabul
2- PROF. DR. NECMETTİN DOĞAN		Kabul
3- DOÇ. DR. EDİP ASAF BEKAROĞLU		KABUL
4- DR. ÖĞR. ÜYESİ İSMAİL ÇAĞLAR		Kabul
5- DR. ÖĞR. ÜYESİ SÜLEYMAN GÜDER		Kabul
YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ. DR. AHMET EMRE ATEŞ		
2-DOÇ. DR. LÜTFİ SUNAR		

ÖZ

FİKİRİYAT VE EYLEMLİLİK ARASINDA YENİDEN MİLLÎ MÜCADELE HAREKETİ VE TÜRK SİYASAL HAYATINA ETKİLERİ

ABDULLAH KUTALMIŞ YALÇIN

Bu çalışma, Yeniden Millî Mücadele Hareketinin bir dernek olarak kurulduğu 1967 yılından günümüze Türk siyasal hayatında nasıl bir yer kapladığı, kırılma noktalarının neler olduğu ve en önemlisi teşkilatın hangi sebeplerden ötürü dağıldığını tespit etmek üzere toplumsal hareket teorileri ışığında hazırlanmıştır. Çalışma nitel ve betimleyici bir araştırmadır. Çalışmada konu ile ilgili kişilerle yapılan mülakatlara ait ses kayıtlarından elde edilen çıktılar birincil veri olarak kullanılmıştır. Yeniden Millî Mücadele Hareketi ilk çerçevesini 1960'ların sonunda toplumsal destek bulabileceği milliyetçi-muhafazakâr bir düzleme oturarak hızlı bir büyüme gerçekleştirmiştir. Teşkilatın fikriyatı millîlik ideolojisinin oluşturduğu şemsiye altında hayat bulmuştur. Bu ilk çerçeve 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan itibaren ve teşkilat dağılana kadar devam eden süreçte muhafazakârlıktan milliyetçiliğe doğru evrilerek yoluna devam etmiş ve hareketin muhafazakârlığı periferide tutarak milliyetçilik vurgusunu merkeze taşıdığı algısı üyeler üzerinde etkili olmuştur. Çalışmanın sonucunda ortaya çıkan ana bulgu, teşkilatın; kendi oluşumunu ayakta tutabilecek, yenilenmiş, istişare mekanizmasının demokratik yöntemlerle işletildiği ve müntesiplerin değişen toplumsal ihtiyaçlarını baz alan özellikte üstün bir çerçeveye geçiş sağlayamadığı için dağıldığıdır. Üyelere başta sahip olunan milli devlet hedefi gibi uzun soluklu bir ideal sunulamamış akabinde ortaya yaratıcılığını kaybetmiş, müntesiplerin beklentilerine cevap vermeyen ve milliyetçi referansları baz alan bir çerçeve çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal hareketler teorisi, Mücadele Birliği Derneği, Yeniden Millî Mücadele Hareketi, İslahatçı Demokrasi Partisi, Millet Partisi.

ABSTRACT

ANEW NATIONAL STRUGGLE MOVEMENT BETWEEN IDEA AND ACTION AND AFFECTS ON TURKISH POLITICAL LIFE

ABDULLAH KUTALMIŞ YALÇIN

This study was prepared in the light of the social movement theories in order to find out how the Anew National Struggle Movement took place in the Turkish political life since its establishment in 1967 as an association, what are the breaking points, and most importantly the disintegration reasons of the movement. The study is a qualitative and descriptive research. The outputs obtained from the audio recordings of the interviews had with the related persons were used as the primary data. The Anew National Struggle Movement achieved a rapid growth by placing its first framework on a nationalist-conservative ground in which it could find social support in the late 1960s. The idea of the organization aroused under the umbrella of the national ideology. This first framework proceeded on its way by evolving from conservatism to nationalism during the period from the Coup of March 12, 1971 until the organization's disintegration, and the perception that the movement brought the emphasis of nationalism to the center by keeping the conservatism in the periphery had influence over the members. The main finding that emerged as a result of the study was that the organization was disintegrated as it couldn't evolve to a superior framework which would sustain its own formation, be renewed, have a consultation mechanism operated with democratic methods and be based on changing social needs of the followers. A long-term ideal such as the initial nation-state objective couldn't be presented to the members, and then a new framework emerged that lost its creativity, not fulfilling the expectations of the followers and was based on nationalist references.

Keywords: Social Movements Theory, Struggle Union Association, Anew National Struggle Movement, Reformal Democracy Party, Nation Party.

ÖNSÖZ

Toplumsal hareketleri Yeniden Millî Mücadele Hareketi üzerinde çalışmak fikrini bu tez çalışmasını hazırlamaya birlikte başladığım ilk danışman hocam olan Doç. Dr. Edip Asaf Bekaroğlu'na borçluyum. Kendisine bu çalışmanın şekillenme döneminde ve sonrasında yaptığı katkılardan dolayı teşekkür ederim. Akabinde, sayın Bekaroğlu'nun yurt dışına gidecek olmasından dolayı bütün yoğunlukları arasında beni doktora talebesi olarak kabul eden ve tez sürecinin kalan kısmında danışmanlığına intisap etmem konusunda yardımlarını esirgemeyen ve bu çalışmayı yönlendirmeye başlayan yeni danışman hocam Prof. Dr. Haluk Alkan'a teşekkürü borç bilirim. Kendisinin yol göstericiliği olmasaydı bu çalışma şimdiki formuna ulaşamazdı. Tez izleme komitelerimde yer alarak tezin gelişimine kuramsal anlamda önemli katkılarda bulunan Dr. Öğr. Üyesi İsmail Çağlar ve Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Güder'e de bana zaman ayırdıkları için çok teşekkür ederim. Ayrıca çalışmanın mülakat bölümünde yer alarak desteklerini esirgemeyen Aykut Edibali, Prof. Dr. Mustafa Aydın, Dr. Öğr. Üyesi Necmettin Türinay, Bilal Sürgeç, Cevat Özkaya ve Nejat Cebeci'ye teşekkürlerimi iletmek isterim. Ek olarak kendi birimimde mesailerimin çoğunu birlikte paylaşma fırsatı bulduğum Öğr. Gör. Melih Sertkan ve Öğr. Gör. Erdem Akdemir'e ve çalışmanın dil bilgisi yönünden incelemelerini yapan değerli hocam Öğr. Gör. Mustafa Yücel'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmalarını sürecinde desteklerini her zaman hissettiğim ve örnek aldığım mesai saatlerim içinde ve dışında her anlamda sevgisini ve desteğini yanımda hissettiğim desteklerini ve dualarını esirgemeyen annem Mükerrerem Yalçın Hanımefendi'ye ve babam Prof. Dr. E. Semih Yalçın Beyefendi'ye, ayrıca kardeşlerime ayrı ve sonsuz bir teşekkürü borç bilirim.

A. Kutalmış YALÇIN
İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE ve TARİHSEL ARKA PLAN

1.1. Toplumsal Hareketlerin Niteliği.....	7
1.1.1. Toplumsal Hareketlere Yönelik Teorik Altyapı.....	13
1.1.1.1. Klasik (Eski) Toplumsal Hareketler.....	15
1.1.1.2. Kaynakların Mobilizasyonu Teorisi.....	19
1.1.1.3. Siyasi Süreçler Teorisi.....	23
1.1.1.4. Yeni Toplumsal Hareketler.....	25
1.2. Tarihsel Arka Plan.....	30
1.2.1. Tek Parti Dönemi (1923-1946).....	31
1.2.2. Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Süreci (1946-1960).....	34
1.2.3. 27 Mayıs 1960 Darbesi.....	38
1.2.4. 1961 Anayasa'sının Yürürlüğe Girmesi.....	42
1.3. Türk Sağının Dinamikleri.....	44
1.3.1. Sağı Temsil Noktasında Öncü Örgütler.....	50
1.3.1.1. Komünizmle Mücadele Dernekleri.....	51
1.3.1.2. Türk Milliyetçiler Derneği ve Milliyetçiler Derneği.....	53
1.3.1.3. Aydınlar Ocağı.....	56
1.3.1.4. Ülkü Ocakları.....	58

1.3.2. Türk Sağına Kaynaklık Eden Öğrenci Örgütleri	61
1.3.2.1. Millî Türk Talebe Birliği	62
1.3.2.2. Türkiye Millî Talebe Federasyonu	64

İKİNCİ BÖLÜM

YMM HAREKETİNİN ORTAYA ÇIKIŞI, İDEOLOJİK ALTYAPISI VE BESLENDİĞİ KAYNAKLAR

2.1. YMM Hareketi Üzerinde Etkili Olan Ekoller ve Yayın Organları	68
2.1.1. Necip Fazıl Kısakürek ve Büyük Doğu Derneği, Mecmuası	70
2.1.2. Osman Yüksel ve Serdengeçti Dergisi	74
2.1.3. Nurettin Topçu ve Hareket Dergisi.....	78
2.1.4. Erol Güngör ve Düşüncesi.....	81
2.2. Yeniden Millî Mücadele Hareketinin Doğuşu	85
2.3. Yeniden Millî Mücadele Hareketinin Fikriyatı.....	87
2.3.1. Hareketin Amblemi ve Kullandığı Sloganlar	102
2.3.2. YMM Hareketinde Eylem Pratiği Örnekleri	105
2.4. YMM Hareketinin Yapılandığı Başlıca Kurumlar.....	111
2.4.1. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu (ÇAPA).....	112
2.4.2. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü	116
2.5. YMM Hareketi Tarafından Yayımlanan Gazeteler	119
2.6. YMM Hareketi Tarafından Yayımlanan Dergiler.....	123
2.6.1. Yeniden Millî Mücadele Dergisi	126
2.6.2. Pınar Dergisi	135
2.6.3. İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek Dergisi	141

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YMM HAREKETİNİN DAĞILMASI VE PARTİLEŞME SÜRECİ

3.1. YMM Hareketinin 12 Mart 1971 Muhtırası'nı Algılayışı	147
3.2. YMM Hareketinin Millî İttifak Oluşması Yönündeki Girişimleri.....	152
3.3. YMM Hareketinin Dağılma Süreci.....	155

3.4. YMM Kadrolarının Yöneldiği Partiler.....	160
3.4.1. Millî Görüş Partileri.....	161
3.4.2. Milliyetçi Hareket Partisi.....	166
3.5. YMM Hareketinin Partileşmesi Amacıyla Yapılan Çalışmalar.....	169
3.6. Partileşme Sürecinde Bir Kesinti:12 Eylül 1980 Darbesi.....	171
3.6.1. Islahatçı Demokrasi Partisi Deneyimi	176
3.6.1.1. 20 Ekim 1991 Genel Seçimleri.....	179
3.6.2. Millet Partisi	187
3.7. Millet Derneği.....	193
3.8. YMM Hareketi Üyelerinin Güncel Siyasetteki Konumları	195
SONUÇ.....	200
KAYNAKÇA	206
EKLER.....	240
ÖZGEÇMİŞ.....	272

KISALTMALAR LİSTESİ

AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP:	Anavatan Partisi
ANAR:	Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi
AP:	Adalet Partisi
BBP:	Birlik Barış Partisi
BBP:	Büyük Birlik Partisi
BM:	Birleşmiş Milletler
BP:	Bayrak Partisi
BTP:	Bağımsız Türkiye Partisi
CENTO:	Central Treaty Organization (Merkezî Antlaşma Teşkilatı)
CGP:	Cumhuriyetçi Güven Partisi
DEVGENÇ:	Devrimci Gençlik
DHP:	Demokratik Hareket Partisi
DP:	Demokrat Parti
DP:	Demokratik Parti
DTCF:	Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi
DYP:	Doğru Yol Partisi
FETÖ:	Fethullahçı Terör Örgütü
FKF:	Fikir Kulüpleri Federasyonu
HEP:	Halkın Emek Partisi
IDP:	Islahatçı Demokrasi Partisi
İBB:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İHL:	İmam Hatip Lisesi
KİT:	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KTH:	Klasik Toplumsal Hareketler
MBK:	Millî Birlik Komitesi
MÇP:	Milliyetçi Çalışma Partisi
MEB:	Millî Eğitim Bakanlığı
MGK:	Millî Güvenlik Konseyi

MGK:	Millî Güvenlik Kurulu
MHP:	Milliyetçi Hareket Partisi
MKYK:	Merkez Karar ve Yönetim Kurulu
MNP:	Millî Nizam Partisi
MP:	Millet Partisi
MSP:	Millî Selamet Partisi
MTTB:	Millî Türk Talebe Birliği
NATO:	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)
ODTÜ:	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
RP:	Refah Partisi
SETA:	Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SHP:	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
T.C.:	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMTF:	Türkiye Millî Talebe Federasyonu
TSK:	Türk Silahlı Kuvvetleri
UNESCO:	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı)
ÜOD:	Ülkü Ocakları Derneği
YMMH:	Yeniden Millî Mücadele Hareketi

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Toplumsal Hareket ve Kolektif Eylem Teorisi Arasındaki Ayrım	15
Tablo 2. Eski ve Yeni Paradigma Arasındaki Farklar	19
Tablo 3. Klasik ve Yeni Toplumsal Hareketlerin Bir Karşılaştırması	29
Tablo 4. Büyük Doğu Dergisinin Yayın Aralıkları	71
Tablo 5. Serdengeçti Dergisinin Yayımlandığı Dönem ve Siyasi İktidarlar	77
Tablo 6. Cinsiyete Göre Nüfusun Okuryazarlık Oranı.....	124
Tablo 7. Pınar Dergisinde Yapılan Röportajlar	138
Tablo 8. Millet Derneği Eğitim Programı	194

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Yeniden Millî Mücadele Hareketi Amblemi	103
Grafik 2. 1959-1969 Arası Yayınlanan Dergilerin İstatistiği	125
Grafik 3. İslahatçı Demokrasi Partisi Amblemi.....	177
Grafik 4. 1991 Genel Seçimleri Oy ve Temsil Oranları	186
Grafik 5. Millet Partisi Amblemi	188
Grafik 6. Millet Partisi Genel Seçimler İstatistiği.....	190
Grafik 7. Millet Derneği Amblem	195

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. 6 Mart Cumartesi “Komünizmi Tel’in Yürüyüşü”	107
Resim 2. Mücadelecilerin Mitinglerinden Bir Görünüş	107
Resim 3. Bayrak Gazetesi 1. Sayı.....	120
Resim 4. Bizim Anadolu Gazetesi.....	123
Resim 5. Örnek Dış Kapak, Yeniden Millî Mücadele Dergisi	131
Resim 6. Örnek Dış Kapak, Yeniden Millî Mücadele Dergisi	134
Resim 7. “Akaryakıt Zama Doymuyor” İsimli Görsel	135
Resim 8. Pınar Dergisi Dış Kapak	141
Resim 9. İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek Dergisi Dış Kapak	144
Resim 10. RP-MÇP-IDP İttifakını Kuran Liderlerin Birlikte Görüntüleri.....	183
Resim 11. Liderlerin 20 Ekim 1991 Genel Seçimleri Sonrası Görüntüleri.....	183

GİRİŞ

Bu tez çalışması 1960'larda Aykut Edibali'nin öncülüğünde ortaya çıkmış, Türkiye'de millî bir şuurun oluşturulmasını hedefleyen milliyetçi muhafazakar bir toplumsal kadro hareketi olan Yeniden Milli Mücadele teşkilatını araştırmaktadır. Yeniden Milli Mücadele (YMM) Hareketi ya da diğer adıyla¹ Mücadele Birliği 18 Kasım 1967 yılında kurulmuştur. YMM Hareketi entelektüel yönü diğer sağ gruplara kıyasla çok daha ağır basan, kendini merkeze alan, milliyetçi-muhafazakâr ve aynı zamanda toplumsal bir kadro hareketidir. Günümüzün ülke yöneticilerinin, güncel siyasette aktif olarak siyaset yapan ve bürokraside önemli görevlerde bulunmuş olan kadroların büyük bir bölümü 1960 ve 1970'li yıllarda temelleri atılmış olan bu tür milliyetçi muhafazakâr oluşumların içinde yetişmiştir. Bu perspektif takip edildiğinde YMM Hareketinin Türk siyasal hayatı içindeki konumu ve hareket içinden yetişen kadroların siyasetteki etkileri büyük önem kazanmaktadır. Örneğin 1967'den itibaren Aykut Edibali, Melih Gökçek, Taha Akyol, Cemil Çiçek, Halil Şıvgın, Ali Müfit Gürtuna, Hüseyin Gülerce, Ahmet Taşgetiren, Burhan Özfatura ve Altan Tan gibi siyasi figürler bu toplumsal hareketin üyesi olmuşlardır. Bu yönüyle YMM Hareketi, ülke siyasetinde ve yerel siyasetin merkezinde bulunmuş siyasi figürleri yetiştiren önemli bir kurum hâline gelmektedir. Ek olarak YMM Hareketinin doğuşu, ideolojik yapısını, beslendiği kaynakları, söylemini incelemek ve ardından analiz etmek Türk siyasetine büyük bir katkı sağlayacaktır. Çünkü YMM Hareketinin ideolojisini oluşturan milliyetçi-muhafazakâr çatı içinde İslamcılık düşüncesi özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra Tek Parti Dönemi boyunca kendine ancak sınırlı bir yer edinebilmiştir. İslamcılık 1950'den 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne doğru kendine has bir alan elde etmeye çalışmış ardından 1960'larda milliyetçilik, muhafazakarlık ve İslamcılık vb. düşünceler çok daha belirgin saflara ayrılmaya başlamıştır. Tam da bu noktada yaşanan dönüşümün tahlil edilmesi aşamasında YMM Hareketi sahip olduğu rezervler dolayısıyla dönemin siyasi atmosferinin teneffüsü açısından Türk sağına önemli fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca

¹ Bu çalışmada isim olarak "Yeniden Milli Mücadele Hareketi" ve "YMM teşkilatı" ifadeleri kullanılacaktır. Hareketin üyeleri ise "Mücadeleciler" olarak ifade edilecektir. "Mücadele Birliği" tabiri ise daha çok bu toplumsal hareket tarafından kurulan Mücadele Birliği derneğini ifade etmek için kullanılacaktır.

çalışılan dönem Türk Siyasal Hayatının 27 Mayıs 1960 Darbesi, 12 Mart 1971 Muhtırası ve 12 Eylül 1980 Darbesi arasına yayılan en karmaşık dönemlerinden birisidir. Bu yönüyle de YMM Hareketi'nin analizi dönemin daha iyi tahlil edilmesini sağlamaktadır. Böylelikle "Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Millî Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatı'na Etkileri" isimli bu tez çalışmasıyla birlikte yıllar sonra bu teşkilat objektif bir şekilde analiz edilerek literatüre önemli bir katkı sağlanmış olacaktır. Yeniden Millî Mücadele hareketinin kendisini çerçevelediği nokta, Aykut Edibali'nin eserleri, Otağ Yayınevi tarafından yayımlanan kitaplar, Yeniden Millî Mücadele Dergisi, Pınar Dergisi, İlim Kültür ve Sanatta Gerçek Dergisi ve Mücadele Birliği derneği çizgisindeki İslahatçı Demokrasi Partisi ve 1992 yılında kurulan Millet Partisinin program, tüzük ve seçim bildirgeleri incelenerek belirlenecektir. Bu şekilde hareketin 1967'den 2017'ye kadar geçen yaklaşık 50 yıllık zaman dilimindeki seyri tespit edilecektir. Çalışmada Yeniden Millî Mücadele Hareketi hangi saiklerden hareketle ortaya çıkmıştır ve hareket nasıl tanımlanabilir? Hareketin bir çekim merkezi hâline gelmesi nasıl olmuştur? Bu toplumsal hareket hangi aydınlar ve ekollerden etkilenmiş olabilir? Hareketten kopuşların sebebi nedir? Dağılan kadrolar hangi siyasi fraksiyonlarda toplanmıştır ve kopmalar özellikle hangi dönemde yaşanmıştır? 27 Mayıs 1960 Darbesi, 12 Mart 1971 Muhtırası ve 12 Eylül 1980 Darbesi'nin Yeniden Millî Mücadele Hareketi üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur? Hareket başlangıçta nasıl bir ideolojik çerçeveye sahipti? Hareketin zayıflaması ve hareketin mensuplarının siyasal hayata etkileri nelerdir? soruları üzerinde yoğunlaşmıştır. Çalışma bu temel sorulara odaklanırken bu soruları tamamlayıcı nitelikte olan konuları da ele almaktadır. Yeniden Milli Mücadele Hareketi ile ilgili analitik çalışmaların sınırlılığı bu çalışmayı diğer çalışmalardan daha da anlamlı ve farklı kılmaktadır. Çalışmanın sonucunda ulaşılan ana bulgu Yeniden Millî Mücadele Hareketinin çerçevesinin kuruluşundan bir süre sonra bu toplumsal hareketin çoğu müntesibinin beklentilerine cevap vermeyen bir şekilde değiştiğidir ve bu nedenle teşkilatın dağıldığı tespit edilmiştir.

Yöntem

Bu çalışma nitel ve betimleyici bir araştırmadır. Konuyla ilgili olarak Aykut Edibali'nin eserleri, Otağ Yayınevi tarafından yayımlanan kitaplar, Yeniden Millî Mücadele Dergisi, Pınar Dergisi, İlim Kültür ve Sanatta Gerçek Dergisi, İslahatçı

Demokrasi Partisi ve Millet Partisinin program, tüzük ve seçim bildirgeleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ancak kaynakların sayıca azlığı ve sınırlılığı, hareketin biyografisine katkı sağlayacak olan ek verilere ihtiyaç duyulması durumunu ortaya çıkarmıştır. Bu noktada içerik analizi yapılması düşünülmüş fakat ele alınan metinlerin uzunluk ve yapısının, niteliklerinin birbirinden farklı olması ve bu bağlamda metinler arasında tekdüzeliğin söz konusu olmamasından dolayı bu yöntem uygulanamamıştır. Çünkü içerik analizi belgelerin benzeş olmasına dayanmaktadır. Bu noktada daha fazla veriye ulaşılabilmesi için dönemin tanıklarıyla görüşmeler yapılmıştır. Bu aşamada derinlemesine mülakatların yapılmasına karar verilmiştir. Kartopu örnekleme tekniği kullanılarak yapılan bu nitelikli görüşmeler YMM hareketini oluşturan üyelerin önemli bir kısmının hayatta olmaması, hayatta kalan üyelerin ise siyasi tutumlarının süreç içerisinde farklılaşması, maliyet, zaman ayırma güçlüğü, bireylere ulaşma güçlüğü, evrenin büyüklüğünün tahmin edilememesi nedeniyledir. Bu noktada ham veriler konu ile ilgili kişilerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlara ait ses kayıtları ve görüşmeler esnasında alınan notların yazıya dökülmesinden elde edilmiştir. Mülakatlar esnasında tutulan kayıtlar tasnif edilip yeniden incelenmiştir. Bu görüşmelerden ilki Islahatçı Demokrasi Partisi'nde aktif olarak il başkanı seviyesinde görev alan ve çalışmalarını günümüzde Millet partisinin üyesi olarak devam ettiren stratejik isimlerden biri olan Bilal Sürgeç'le başlamış ve diğer isimlere kendisi üzerinden ulaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde verilerin toplanması için belirlenen evren YMM hareketiyle bağ kurmuş olan üyelerin tamamı olarak saptanmışken örneklem ise YMM hareketiyle ilgili en zengin veri elde edilebilecek üyeler olarak belirlenmiştir. Örneklem grubu teşkilatın kurucusu ve lideri Aykut Edibali, hareketin yetiştirdiği sınırlı sayıdaki akademisyenlerden Mustafa Aydın ve Necmettin Türinay, hareketin yayınladığı dergi ve gazetelerde uzun yıllar görev almış yazı işleri müdürü Cevat Özkaya, partileşme sürecinde Islahatçı Demokrasi Partisi Malatya il başkanlığı da yapmış olan ve halen Millet Partisi üyesi Bilal Sürgeç ve Millet Partisi İzmir il başkanlığı görevini sürdüren Nejat Cebeci olmak üzere altı kişiden oluşmuştur. Görüşmeler sırasında görüşme formu yaklaşımı benimsenerek hazırlanan görüşme soruları örneklem grubuna dahil edilen üyelere yöneltilmiştir. Örneklem grubu arasında yer alan anahtar kişiler ise Bilal Sürgeç ve Mustafa Aydın olarak belirlenmiştir. Ayrıca

Mustafa Aydın, Cevat Özkaya, Bilal Sürgeç ve Necmettin Türinay'la tekrarlı görüşmeler yapılmıştır. Yapılan son görüşmelerle birlikte veri doygunluğuna ulaşılmış ve kartopu örnekleme yöntemiyle veri toplama aşaması tamamlanmıştır. Ardından dönemin tanıklarıyla yapılan mülakat verileri çalışma içinde ilgili bölümlerde ayrıntılı olarak kullanılmıştır. Yapılan mülakatlar birincil kaynakların sınırlılığı olarak ifade edilen güçlüğü aşılmasını sağlamış ve özellikle stratejik müntesiplerle görüşülmesi sonrası ortaya çıkan zengin veri sayesinde teşkilatın geniş bir çerçeveden ele alınmasına zemin hazırlanmıştır. Veri elde etmek amacıyla izlenen önemli bir diğer yol olarak ta tez çalışmasının devamı boyunca Yeniden Millî Mücadele Hareketi aktörlerinin faaliyetleri, Millet Partisinin, Millet Derneğinin toplantıları ya da organizasyonların takip edilmiş olmasıdır ve bu toplantılardan bazılarında katılım sağlanmıştır. Ek olarak açık kaynaklar üzerinden gerekli bilgiler derlenmiştir. Elde edilen bulgular bilimsel manada analiz edilerek sınıflandırılmıştır. Yapılan analizler Yeniden Millî hareketinin kapsamlı olarak tahlil edilmesini sağlamıştır.

Literatür

Yeniden Millî Mücadele Hareketini ele alan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Hareketle ilgili kaleme alınmış tek makale çalışması tezimizde mülakat gerçekleştirilen eski müntesiplerden biri olan Prof. Dr. Mustafa Aydın'ın "Bir Millî İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik" adlı çalışmasıdır. Bunun yanı sıra hatırat ağırlıklı diğer bir çalışmada yine çekirdek kadro içinde bulunmuş olan müntesiplerden İrfan Küçükköy'ün "Bir Uyanışın Anatomisi: Mücadele Birliği" adlı kitabıdır. Mülakat çalışmalarına konuyla ilgili olarak katkı sağlayan Nejat Cebeci'nin "Yeniden Millî Mücadele'den Muhteşem Türkiye'ye Millet Partisi" ve Bilal Sürgeç'in de "Genç Ozanlar ve Mücadele Birliği" isimli bir kitabı bulunmaktadır. Ayrıca Vahdeddin Işık'ın editörlüğündeki "1960-80 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme" isimli eser de ise; bu toplumsal hareket tarafından yayımlanan Yeniden Millî Mücadele dergisi, Pınar dergisi ve İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek dergilerine sınırlı olarak yer verilmiştir. Akademik olarak ise; Yeniden Millî Mücadele Hareketiyle ilgili olarak Eyüp Ensar Demir'in "Türk Siyasal Hayatı'nda Yeniden Millî Mücadele Hareketi" ve Fatma Betül Araba'nın "Yeniden Millî Mücadele ve Din" isimli yüksek lisans çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalardan

ilki bir başlangıç metni olma amacı taşımakta olduğunu belirtmekte ikincisi ise konuya daha çok din sosyolojisi çerçevesinden bakmaktadır. Bunlara ek olarak bir diğer çalışma ise Ekin Kadir Selçuk'un "Mücadele Birliği 1964-1980 İdeoloji ve Örgüt" isimli doktora çalışmasıdır. Bu çalışmada ise hareketin seyri 1980 yılına kadar değerlendirilmiş, çalışmada ağırlıklı olarak bu teşkilatın çıkardığı dergilerden ve araştırmacının müntesiplere yönelik görüşmelerinden faydalanılmıştır. Bizim çalışmamızdaki diğer veriler ise birincil kaynaklardır. Yeniden Millî Mücadele dergisi, Pınar dergisi, İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek dergisi, Bayrak gazetesi ve Serdengeçti dergisi üzerinde yapılan taramalar tezin ana kaynaklarını oluşturmuştur. Bununla birlikte Yeniden Millî Mücadele Hareketi ile ilgili diğer veriler, başta Millet Partisi ve İslahatçı Demokrasi Partisi program, tüzük ve konuşma metinlerinden derlenmiştir. Ayrıca başta Aykut Edibali gibi önderlerin kitap ve yayınları geniş kapsamlı incelenerek bilgi toplanmıştır. Aynı şekilde Yeniden Millî Mücadele Hareketi üzerine yazılan köşe yazıları, röportajlar ile kitap ve yüksek lisans tezleri incelenerek gereksinim duyulan konularda bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Tezin Yapısı

Bu tez çalışması konuya geniş bir perspektifle ele alan üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde teorik çerçeve Yeniden Milli Mücadele hareketini tahlil edebilmek amacıyla toplumsal hareket teorileri üzerinden çizilmeye çalışılmıştır. Devamında hareketin tarihsel arka planının yansıtılması amacıyla Tek Parti Dönemi ve çok partili siyasal yaşama geçiş süreci ve harekete zemin hazırlayan dinamikler üzerinde durulmuştur ve bu kısım araştırmacıya hareketin hangi saiklerden hareketle ortaya çıktığının anlaşılması noktasında önemli veriler sunmaktadır. Bu bölümün devamında Yeniden Millî Mücadele hareketinin milliyetçi muhafazakar bir kadro hareketi olması sebebiyle sağ kavramına değinilerek sağ temsil noktasında öne çıkan derneklere, sivil toplum kuruluşlarına ve bu tip gençlik hareketlerini ortaya çıkaran nedenlere yer verilerek ilk bölüm son bulmaktadır. İlk bölüm aslında bir altyapı oluşturma amacına sahiptir ve hareketin ortaya çıktığı siyasi atmosfere zemin hazırlanmış olacaktır. İkinci bölümde fikrî altyapının hazırlık süreci, hareketin yapılandığı kurumlar ve Yeniden Millî Mücadele Hareketi üzerinde etki kapasitesi yüksek olan aydınlar, bu aydınların yayıncılık faaliyetlerine ve bu toplumsal hareketin entelektüel yönünü ortaya çıkaran gazete, dergi, eylem

pratiklerine, mitinglerde kullanılan sloganlara, amblemlere ve hareketin yapılandığı kurumlara değinilmiştir. Ek olarak bu bölümde hareketin doğuşu, fikriyatı ve sergilediği eylem pratikleri örneklerine alt başlıklar halinde yer verilmiştir. İkinci bölümün sona ermesiyle Yeniden Milli Mücadele hareketinin teşkilat yapısı net bir şekilde anlaşılmiş olacaktır. Üçüncü bölüm ise hareketin dönüşümü, hareketin dağılması, 1980 sonrası geride kalan bakiye ve partileşme sürecinin okuyucuya aktarımı için hazırlanmıştır. Ek olarak kadroların yöneldiği milliyetçi muhafazakar partilere değinilmiş ve Yeniden Milli Mücadele Hareketi içinden yetişen müntesiplerin güncel siyasetteki merkezi konumları üzerinde durulmuştur. Bu bölümlerin tamamlanmasıyla birlikte teşkilat sağlıklı bir şekilde analiz edilmiş olacak ve daha önce öne sürülen temel iddialara yanıt verilmiş olacaktır. Sonuç kısmında ise; bulgular kapsamlı bir şekilde analiz edilmiş olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE ve TARİHSEL ARKA PLAN

Toplumsal hareket teorileri ışığında Yeniden Millî Mücadele Hareketinin Türk siyasal hayatında nasıl bir yer kapladığı, kırılma noktalarının neler olduğu ve en önemlisi bu toplumsal hareketin neden dağıldığını tespit etmeye hazırlanan bu çalışmada teşkilat sahip olduğu fikriyat, tarihsel arka planı ve örgüt yapısı dahil olmak üzere kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bu nedenle konu ele alınırken tek parti döneminden itibaren milliyetçilik, muhafazakarlık ve İslamcılık düşüncesi ana hatlarıyla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çünkü Yeniden Milli Mücadele teşkilatı dönemin sağ eğilimli gruplarının özelliklerini taşımaktadır. Bugünün ülke yöneticilerinin büyük bir bölümünün 1970’li yıllarda yetişen bu tür milliyetçi muhafazakâr grupların fikirlerine sahip gençlerden oluştuğu realitesi de bu savı destekler niteliktedir. Aykut Edibali’nin liderlik tecrübeleri, hareketin o dönemin siyasi atmosferi içinde temsil edilmesine olanak sağlamıştır. Edibali’nin temsil ettiği bu toplumsal hareket ilk dönemlerde Türkiye’nin sol kesiminden karşı tepkiler görmüş teşkilat buna rağmen seyrine büyüme eğiliminde devam etmiştir. Ancak, 12 Mart 1971 Muhtırası’nın yaşanmasının ardından teşkilat zayıflamaya başlamıştır. Teşkilat bu sürecin sonunda dağılsa da aynı gelenekten gelen isimler siyasette önemli görevler üstlenmiştir. Yeniden Millî Mücadele Hareketi tez boyunca önce toplumsal hareket teorileri çerçevesinde incelenmekte, daha sonra da kendi tarihî süreci içerisinde değerlendirilmektedir. Ayrıca teşkilatı anlamada, toplumsal bir hareketin izahı ve anlamlandırılabilmesi aşamasında önemli bir yeri olan toplumsal hareketlere yönelik teorik altyapı kullanılmaktadır.

1.1. Toplumsal Hareketlerin Niteliği

20. yüzyılla birlikte toplumsal tarih yazını ortaya çıkmıştır ve sıradan bir yaşam tarzını benimsemiş olan insanların mücadeleleri, gündelik yaşantılarında geçirmiş oldukları deneyimleri sosyal bilimcilerin ilgisini çekmeye başlamıştır.² Bu açıdan toplumsal tarih araştırmalarının önemli bir bölümünü oluşturan toplumsal hareketler; siyaset bilimi ve sosyoloji bilimlerinin ilgi alanı ve araştırma sahası içine

² Figen Kanbir, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Kadın Hareketleri”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Mart 2017, 21(1), s. 210.

girmektedir. Çünkü bir toplumsal hareketin hangi hedeflerden hareketle ve neden başladığı, ortaya çıkışı, gelişim seyri, üye toplaması, üyelerin organize olmaya başlaması, ileride kullanılacak olan kaynakların nasıl sağlandığı ve toplumsal hareketin etki kapasitesi gibi özellikler farklı araştırma alanlarını ortaya çıkarmaktadır.³ Toplumsal hareket kavramını; ilk defa Lorenz von Stein ekonomik eşitsizlik perspektifinden ele alarak “1789’dan Günümüze Fransız Toplumsal Hareket’lerinin Tarihi” adlı eserinde kullanmıştır.⁴ Tilly’de benzer şekilde bu kavramın doğuşunu açıklayabilmek için savaş, parlamenterleşme, sermayedarlaşma ve proleterleşme olgularını esas almıştır.⁵

Toplumsal hareketler; Fransız Devrimi’nden bu yana tarihî seyir içinde yer almış olan organizasyonların önem ihtiva eden bir ürünü olmuştur.⁶ Bu hareketler devrim gerçekleşinceye kadar bilinçli, kapsamlı, kapsayıcı ve daha bütüncül bir dünya görüşünü toplumlara benimsetememiştir. Ancak; Fransız Devrimi; kendinden sonra gelen ideoloji ve toplumsal hareketlere nitel ve nicel bir etkinlik alanı kazandırma noktasında başarılı olmuştur.⁷ Devrimin ünlü formülü; bir anda doğmamış uzun bir tarihî geçmişe sahip özgürlük, eşitlik ve kardeşlik idealleri olarak kodlanmıştır.⁸ Bu devrim birçok ülkede krallıkların yıkılmasıyla birlikte laik, milliyetçi ve demokratik yönetimlerin kurulmasına zemin hazırlamıştır.⁹ Yaşanan bu gelişmelerin ardından toplumsal hareketler literatürü 20.yüzyılın ortasına kadar Stalinizm, Nazizm ve faşizm ile birlikte anılmış ve kullanılan bu kavramlara genelde olumsuz bir algı yüklenmiştir. Ardından 1950 ve 1960’larda insan hakları, 1960 ve 1970’lerde öğrenci hareketleri, 1970 ve 1980’lerde ise protesto hareketleri gündeme gelmiştir. Bu yüzden farklı yaklaşımlar ve tarihsel arka plan bu konuda tanımsal bir çerçeve çizmeyi zorunlu hale getirmiştir.¹⁰ Ayrıca 20.yüzyılda savaş, devrim ve geniş katılımlı protesto hareketleriyle değişen siyasi ve toplumsal yapılar toplumsal

³ Selman Yılmaz, “Millî Görüş Hareketi: Toplumsal Hareketlerde Çerçeve Değişimi Etkisi”, **İnsan ve Toplum Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 4, 2016, s.1165.

⁴ Yavuz Yıldırım, **Sosyal Forum’dan Öfkeliiler’e**, İstanbul, 1. Baskı, İletişim Yayınları, 2013, s. 30.

⁵ A.e., s. 33.

⁶ Y.Doğan Çetinkaya, **Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim**, İstanbul,1. Baskı, İletişim Yayıncılık, 2008, s. 65.

⁷ Ümit Aktaş, **Toplumsal Hareketlerde Yöntem**, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 1989, s. 29-30.

⁸ Samir Amin vd., **Büyük Kargaşa: Yeni Toplumsal Hareketlerin Krizi**, çev. Erden Akbulut, İstanbul, 1. Baskı, Alan Yayıncılık, 1993, s. 11.

⁹ Aktaş, **Toplumsal Hareketlerde Yöntem**, s. 41.

¹⁰ Yılmaz, “Millî Görüş Hareketi: Toplumsal Hareketlerde Çerçeve Değişimi Etkisi”, s. 1167.

hareketleri daha kapsamlı incelemeyi gerektirmiştir. Kitlelerin belirli hedeflere kenetlenmeleri ve organize hâle gelmeye başlayan talepleri etkili olmaya başlayarak toplumsal hareketler konusunda farklı bakış açıları doğmuştur.¹¹ Örneğin; Castells'e göre toplumsal hareketlerin izahı için hareketin ortak kimliği, hareketin karşıtı ve toplumsal hedef olmak üzere belirlenen üç temel kriterin göz önüne alınması gerekmektedir.¹² Toplumsal hareketleri temellendirirken önemli bir diğer görüşte kolektif davranışların kapladığı yer ve sahip olduğu önem olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³

Toplumsal hareketler; kaynak mobilizasyonu perspektifi takip edildiğinde belirli hedefler doğrultusunda ve bireylerin kolektif olarak ve rasyonel bir biçimde organize ettikleri eylemlerdir.¹⁴ Lundberg ve Melucci ise farklı tanımlama girişimlerinde bulunuyor gibi gözükseler de ikisi de toplumsal hareketleri benzer şekilde kolektif ve organize olabilen hareketler olarak tanımlamaktadır. Örneğin Lundberg, toplumsal hareket kavramını geniş bir toplum içindeki tutumları, davranışları ve toplumsal ilişkileri değiştirmek üzere uyumlu çabalara girişmiş insanlardan meydana gelen bir gönüllü birlik olarak ifade ederken, Melucci ise toplumsal hareketleri “kolektif eylem” kavramını kullanarak değerlendirmektedir.¹⁵ Bu bağlamda Touraine ise; “Bir sosyal hareket, tarihselliğin biçimi, kültürel yatırım, bilgi ve ahlak modelleri üzerindeki hakimiyeti ya da bağımlılığı ile tanımlanan bir sosyal sınıfın, bu kültürel modellere yönelmiş çatışmacı hareketidir.” demektedir.¹⁶ Yine Touraine biraz daha farklı bir perspektiften toplumsal hareketi “birbirleriyle hâkimiyet ilişkileri ve çatışma düzleminde karşı karşıya gelen, aynı kültürel yönelime sahip ve bu kültürün ürettiği aktivitelerin toplumsal kontrolü için mücadele

¹¹ Yıldırım, **Sosyal Forum'dan Öfkeli'ler'e**, s. 52.

¹² Elif Topal Demiroğlu, Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması, “**Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**”, Cilt 2, Sayı 1, Mart 2014, s. 137-138.

¹³ Orhan Türkdoğan, **Sosyal Hareketler'in Sosyolojisi**, İstanbul, 1. Basım, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2013, s. 25.

¹⁴ Çağrı Kaderoğlu Bulut, “Yeni Toplumsal Hareket Tartışmalarında Amerikan Ekolü: Kaynak Mobilizasyonu ve Siyasi Fırsatlar Yaklaşımları”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**- Sayı 39, Güz 2014, s. 56.

¹⁵ Leyla Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, 1. Basım, Alan Yayıncılık, 2005, s. 13-14.

¹⁶ Vehbi Bayhan, “Yeni Toplumsal Hareketler ve Gezi Parkı Direnişi”, **Birey ve Toplum**, Bahar 2014, Cilt 4, Sayı 7, s. 27.

eden aktörlerin hareketi” olarak tanımlamaktadır.¹⁷ Tilly’e göre ise toplumsal hareket, “ortak hak talebinde bulunan insanların bir kampanya etrafında çeşitli eylem türleri (toplumsal hareket repertuarı) ile makul olma, birlik, sayı ve kendilerine ve/veya seçmenlerine bağlılık (MBSB) ilkeleri çerçevesinde sosyal hareket, katılımcıların taleplerini halk önünde uyumlu şekilde sergilemeleri” olarak ifade etmektedir.¹⁸

Sidney Tarrow ise kavramı; elitler, rakipler ve otorite ile yapılan mücadele süreci olarak tanımlamaktadır. Mc Carthy ve Zald ise sosyal yapıdaki bazı unsurları değiştirme hedefini daha ön plana çıkarmaktadır.¹⁹ Öncülüğünü James Davies, Ted Gurr ve Denton Morrison’un yaptığı görelî yoksunluk teorisine göre; Toplumsal hareketler, insanların adalet gereği hakları olduğuna inandıkları paylarından yoksun bırakıldıklarına ilişkin algılarının bir sonucudur. Bu sonuç bireylerin kendilerini benzer konumdakilerle karşılaştırdıklarında hak ettiklerinden daha azına sahip olduklarını hissetmeleri durumudur.²⁰ Smelser’e göre ise toplumsal hareketler; “panik, çıldırma, isyan gibi tahammülsüz eylemlerdir ve bunlar daha çok toplumdaki basit ve aşırı durumlara tepki olarak mobilize olan kişilerden oluşmuştur.”²¹ Ayrıca Smelser toplumsal hareketleri dört kategori altında toplamıştır: Değer yönelimli, norm yönelimli, düşmanca taşkınlıklar, çılgınlık ve panik durumları. Smelser’e benzer şekilde David Aberle toplumsal hareketleri dört kategoriye ayırmaktadır. Bu kategoriler devrimci, reformcu, kurtarıcı ve alternatif toplumsal hareketlerdir.²² “Heberle’ye göre ise sosyal hareketler sosyal düzendeki temel değişimleri kapsar.” Bu saikten hareketle düşünüldüğünde toplumsal hareketler kolektif eylem biçimleri olarak kabul edilebilir.²³ Smelser ve Aberle gibi Lofland’de sosyal hareketleri dört temel unsur çerçevesinde analiz etmektedir: Ona göre toplumsal hareket, belirli bir seviyede liderlik ve organizasyonu olan, geniş ölçekte insanın içinde yer aldığı, bir

¹⁷ Ferhat Tekin ve Ercan Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, İstanbul, 1.Baskı, Açılım Kitap, 2016, s. 23.

¹⁸ A.e., s. 38-39.

¹⁹ Yılmaz, “Millî Görüş Hareketi: Toplumsal Hareketler’de Çerçeve Değişimi Etkisi”, s. 1167.

²⁰ Tekin ve Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, s. 43.

²¹ Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, s. 48.

²² Tekin ve Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, s. 40.

²³ Türkdöğän, **Sosyal Hareketler’in Sosyolojisi**, s. 27.

ortak hedef çerçevesinde değişimi sağlamaya çalışan kişilerin uzun dönemde kalıcı ve süreklilik kazanan faaliyetleridir.²⁴

Benzer şekilde toplumsal hareketler, önemli sayıdaki insanın, toplumun başlıca özelliklerinden birini ya da birkaçını değiştirmek ya da değiştirilmesine direnmek için örgütlü çaba harcamaları durumudur. Toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı az ya da çok organize olmuş bireylerin parti, dernek gibi kolektif aktörlerden yoksun olmaları sebebiyle siyasal sistemin içindeki karar alma süreçlerine katılabilecekleri tarzda araçlardan yoksun olmalarından dolayıdır.²⁵ Bu noktada toplumsal hareket üyelerinin yeterince temsil imkanı kazanabilmek için harekete geçtiği kabul edilebilir.

Ortak amaçlara sahip bir grup birey, belirli bir zaman dilimi içinde, ortak bir kimlik ve faaliyet alanı oluşturmak amacıyla bir araya gelmektedir. Bu tür hareketler demokrasinin kurumsallaştığı ilk dönemlerde kadın, işçi ve gençlik hareketlerinde olduğu gibi birey ve toplumun özgürlük alanını genişletme işlevine sahip olmuşken günümüzde toplumsal hareketler farklı düşünce, eylem ve örgüt yapısıyla farklı toplum kesimlerinin kamusal alanda talepte bulunmalarına destek olmaktadır. Tüm bu tanımsal girişimlere rağmen toplumsal hareketler konusunda bir uzlaşuya varma ihtimali yine de zayıftır. Ancak yapılan tanımsal girişimler hareketlerin farklı özelliklerini ön plana çıkarmaktadır. Kategorik olarak ise kısa zamanda birleşip dağılan, spontan taleplere sahip kalabalıklar ve geçici nitelikleri olan kitleler toplumsal hareket olarak değerlendirilememektedir.²⁶

Toplumsal olayların çoğunda olduğu gibi toplumsal hareketlerde de bir hazırlık aşaması bulunmaktadır. Belirli kişi veya grupların ihmal edilmesi, ya da ötekileştirilmesi ve sistem tarafından taleplerin karşılanamaması sonucu bu kişi ve gruplar bir organizasyon sağlayarak toplanma-birleşme aşamasına geçmektedir. Bu aşamada gruplar protesto hareketleriyle rahatsızlıklarını anlatmaya çalışmaktadır. Sonraki aşamada ise toplumsal hareketler kurumsallaşmaya adım atmaktadır.²⁷ Ancak toplumsal hareketlerin beraberinde bir değişim getirmesi vakit almaktadır ve

²⁴ Tekin ve Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, s. 38.

²⁵ Kanbir, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Kadın Hareketleri", s. 211.

²⁶ Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, s. 12-13.

²⁷ Tekin ve Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, s. 41.

bu değişim gerçekleşinceye kadar hareketin üye katılımını, para ve diğer kaynakları sağlamayı sürdürüyor olması gerekmektedir. Yapılan değişimin kalıcı olması için ise bir yandan da kurumsallaşmanın sağlanarak sürdürülmesi gerekebilir. Ancak harekete katılımın sağlanması basit bir süreç olmadığı gibi buna paralel olarak katılımcıların da hareketi devam ettirmesi kolay değildir. Çünkü istenen değişimin gerçekleşmesi için uzun zaman alan verimli bir çalışma gerekmektedir. Yaşanan süreç içinde kayıplar yaşanabilir ve kaybedilen üyelerin yerine yenilerinin konulması ve tüketilen kaynakların yenilenmesi de ayrıca gerekmektedir. Ulaşmak istenen değişim zaman almaya başladıkça üyelerin inanç ve motivasyonunun sağlanması da zorlaşacaktır. Bunu aşabilmek için yeni hedefler ve gerekçeler belirlenmelidir. Bu yönden toplumsal hareketlerin niteliğine bakıldığında amaçlarına yaklaşmakta olan toplumsal hareket örgütlerinin kaynak sağlama noktasında daha rahat olabildikleri değerlendirmesi yapılabilir ve bu hareketler bu özellikleri yüzünden diğerlerine göre daha avantajlıdır. Diğer yandan, toplumsal bir hareketin amacı çok radikal veya uzun vadeli bir amaç ise, üyelerin başarı sağlama konusundaki umutsuzluğa düşme ihtimali söz konusu olmaktadır ve bu durum da o toplumsal hareket örgütünün başarı ihtimalini olumsuz yönde etkileyebilir. Dolayısıyla, toplumsal hareketler, üyelerin geleceğe yönelik umutlarını arttırmak için farklı güdüler kullanabilirler.²⁸

Ayrıca toplumsal hareketler var olan toplumsal ağlar ve bağlantılar yoluyla harekete destek sağlanması şeklinde de yoluna devam edebilir. Örneğin, Amerika’da yer alan Siyahların devam ettiği kiliseler, Sivil Haklar Hareketine taban sağlama noktasında sağlam bir zemin haline gelmiştir. Buna benzer şekilde mezhep, akrabalık ve aşiret ilişkileri, hemşerilik ve meslek grupları da toplumsal hareketlere taban sağlayan grup rolünü üstlenebilirler. YMM Hareketinde ise taban dinamiğinin oluşmasını sağlayan ortak temalardan biri bu hareketin Anadolu’dan tahsil amacıyla büyük şehirlere gelen öğrencilerin yurt ihtiyacını karşılayabilecek bir toplumsal ihtiyaçtan doğmuş olması gerçeğini ortaya çıkarmaktadır ve hareketin tabanını bekâr erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu yönden bakıldığında toplumsal değişimlerin gerçekleştirilmesi kolay değildir ve geniş üyelik tabanına sahip gruplar başarıya ulaşma konusunda daha avantajlıdırlar. Çünkü etkili olabilmek için belirli bir eşiğin

²⁸Ahmet Uysal, “Toplumsal Hareketler İçin Kaynak Yaratma ve Kullanma Stratejileri”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 10 (2), s. 222-223.

üzerine çıkılması geniş üye tabanına sahip hareketlerde diğerlerine kıyasla daha kolay olabilir. Ancak dar gruplara dayanan hareketlerde sadakat ve büyük fedakârlıklarla sonuç alınmaya çalışılır. Bu durumda üyelerin bu tip gruplardan ayrılması da zorlaşır çünkü kişi daha önce gruba önemli ölçüde yatırım yapmıştır ve bu yatırım ve hizmetlerinin boşa gitmesini istemez.²⁹ Toplumsal hareketler belirli aşamalardan geçerek son şeklini almaktadır ve hareket nihai olarak yaşamına son vermektedir. Bu aşamalardan ilki hareketin ortaya çıkmasıdır. Bu durum “ortaya çıkış” olarak adlandırılabilir. İkinci aşama birleşme yani aynı düşüncede olan birey ya da grupların amaca ulaşmak için ortaya bir takım planlar koyması ve bunları gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yani bir nevi koalisyon olarak düşünülebilir. Üçüncü aşama ise; toplumsal hareketin politik bir güç olması sosyal etki yaratması ve organizasyonel boyut taşıması anlamına gelen bürokratikleşme aşamasıdır. Son olarak ise hareketin amacını yerine getirmesi ve alakasız bir konumda seyretmesi anlamına gelen çöküş başlamış olacaktır.³⁰

1.1.1. Toplumsal Hareketlere Yönelik Teorik Altyapı

Toplumsal hareketler literatürü temel niteliklerin ne olduğunun saptanması güç ve aynı zamanda geniş bir araştırma yelpazesine sahip bir alandır. Örneğin bazı toplumsal hareketler sayı bakımından çok fazla insanı içermez yani küçüktür diğerleri ise fazla sayıda insanı içerebilir. Bazı toplumsal hareketler ise eylemlerini yasalar çerçevesinde devam ettirirken diğerleri yasa dışı faaliyetlerde bulunabilir. Toplumsal hareketlerden bazıları mevcut düzeni değiştirmeye çalışırken diğerleri sistemin muhafazası yönünde çalışabilir.³¹ Ancak zamanla literatürde bireysel ve kolektif eylemler gibi toplumsal hareketlerinde temel dinamiklerini anlamaya ve açıklamaya çalışan birçok teori gelişme göstermiştir. Bu teoriler Gustave Le Bon'un kalabalık psikolojisi teorisi³², siyasi süreçler teorisi³³, kaynakların mobilizasyonu

²⁹ A.e., s. 224-225.

³⁰ Tekin ve Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, s. 30.

³¹ Aylin Yonca Gençoğlu, “Eski ve Yeni Paradigmalar Açısından Sosyal Hareketler”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 2014, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 308.

³² Le Bon bu teorisinde bireyin belirli bir kitle içerisinde dahil olduktan sonra kendisinde daha önce rastlanılmayan kitlenin gücünü kendi bünyesinde hissetmek şeklinde farklı bir güce sahip olma duygusuna kapıldığını ve bu duygunun kitleden bireye bulaşıcı bir şekilde geçtiği fikrini savunmaktadır. Bkz: Le Bon G., *Kitleler Psikolojisi*, çev. Tolga Sağlam, Timaş Yayıncılık, İstanbul,

teorisi³⁴, söylem analizi³⁵ ve yeni toplumsal hareketler³⁶ yaklaşımıdır. Bu yaklaşımlar tek başlarına ya da ortak katkılarla toplumsal hareket literatürünü önemli bir olgunluğa ulaştırmıştır. Türkiye’de ise bu literatür genelde Avrupa merkezli yeni toplumsal hareketler analizi üzerinden yürümektedir.³⁷

Toplumsal hareketler ile ilgili yapılan tartışmalara bakıldığında araştırmacılar arasındaki genel eğilimin toplumsal hareketlerin önceki irrasyonel tabiatından kurtulup rasyonel konuma oturtulması şeklinde olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla yeni hareketler daha rasyonel ve bilinçli, klasik hareketler ise bilinçsiz ve irrasyonel kolektivitinin üretimi olarak algılanmaktadır.³⁸ Toplumsal hareketlere ait tartışmalar literatürde dönemsel ve tarihsel olarak ayrıma tabi tutulmakta ve yeni toplumsal hareketlerin 1970’lerden sonra başladığı ve önceki toplumsal hareketlerin eski tarz toplumsal hareketler olduğu savı geniş yer kaplamaktadır. Yine bu savdan hareketle klasik toplumsal hareketlerin işçi hareketleri ekseninde gelişim gösterdiği, sınıfsal temellere dayandığı ve ekonomik kaynaklı olduğu ileri sürülmektedir. Ancak kültürel ve siyasi yapıya göre toplumsal hareket tarzları da zamanla değişiklik gösterebilir. Örneğin; başka ülkelerde ve Türkiye’de aynı anda klasik toplumsal hareketler ve yeni toplumsal hareketler şeklinde ortaya çıkan toplumsal hareketlere şahit olunmaktadır.³⁹ Modern anlamda ortaya 18 ve 19.yüzyılda çıktığı kabulünden hareketle toplumsal hareketler; kaynak mobilizasyonu teorisi, siyasi süreçler teorisi,

1999., Bkz.: Kenan Duman, “Gustave Le Bon’un Sosyal Bulaşma Düşüncesinin Yeni Medyadaki Yansıması Dijital Linç Kavramı ve Twitter İçerik Analizi”, 1. Ulusal Toplumsal ve Kurumsal Çatışmalar/Çözümler Kongresi Bildiriler Kitabı, Cilt: 87, Yıl: 2015.

³³Teori Toplumsal hareketlerin ortaya çıkması ve gelişmesi gibi konularda, hareketlerin, içinde bulunduğu ortamda var olan siyasi fırsatların belirleyiciliğine vurgu yapar. Tarrow’a göre “siyasi fırsat yapısı”, kişilerin başarı ya da başarısızlık beklentilerini etkileyerek onları kolektif eylemi üstlenmeye teşvik eden, siyasi çevrenin tutarlı boyutlarıdır. Bkz.: Çağrı Kaderoğlu Bulut, “Yeni Toplumsal Hareket Tartışmalarında Amerikan Ekolü: Kaynak Mobilizasyonu ve Siyasi Fırsat Yaklaşımları”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi-Sayı 39/Güz 2014.

³⁴ Teori Kaynak mobilizasyonu, ekonomik analizden yola çıkarak bireylerin ve sosyal grupların zararlarını azaltıp kazançlarını artırma prensibiyle eyleme başvurduklarını savunmaktadır. Bkz.: Mc Carthy, John D. (1973). Trends of Social Movements in America: Professionalization and Resource Mobilization, Morrisstown: General Learning Press. Bkz.: Ahmet Uysal, Toplumsal Hareketlerin Sosyolojisi, İstanbul, Tezkire Yayıncılık, 2016.

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: Benford, Robert D. ve David A. Snow (2000), “Framing Process and Social Movements: An Overview and Assessment”, Annual Review of Sociology, 26, pp. 611-639.

³⁶Ayrıntılı bilgi için bkz.: Zald, Mayer N. ve Roberta A. Garner. (1994). “Social Movement Organizations: Growth, Decay, and Change” in Zald, Mayer N. ve John D. McCarthy (1994).

³⁷ Ahmet Uysal, **Toplumsal Hareketlerin Sosyolojisi**, İstanbul, Tezkire Yayıncılık, 2016, s. 3.

³⁸ Tekin ve Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, s. 14.

³⁹ A.e., s. 23-24.

yeni sosyal hareketler teorisi, kültürel yaklaşım başlıkları altında incelenmektedir.⁴⁰ Kronolojik sıra takip edildiğinde kaynak mobilizasyonu, siyasi süreç/fırsatlar yaklaşımı ve son olarak bunların bir sentezi olan yaklaşımlarda karşımıza çıkmaktadır.⁴¹ Toplumsal hareketler hakkında daha aydınlatıcı olan manzaraya aşağıdaki tablodan ulaşılabilir:

Tablo 1. Toplumsal Hareket ve Kolektif Eylem Teorisi Arasındaki Ayrım

Dönem	ABD	Avrupa
1970'ler öncesi	Kolektif Davranış	Marksizm
1970'ler sonrası	Kaynak Seferberliği / Siyasi Süreç	Yeni Sosyal Hareketler

(Kaynak: Çağlar Deniz, *Toplumsal Hareket Teorileri ve Ortadoğu İsyamları*, Ankara, Orion Kitabevi, 2015, s. 3.)

Toplumsal hareketler hakkında yeni teorik ana akım yaklaşımlarda ise öncülüğü ABD ve Batı Avrupa'da şekillenen paradigmlar üslenmiştir. ABD merkezli paradigma “kaynak mobilizasyonu”, Avrupa temelli paradigma ise “yeni toplumsal hareketler” paradigması olarak gelişme göstermiştir.⁴² Yeni olarak nitelendirilen bu hareketlere ilişkin literatür yukarıda izah edilmiş olduğu üzere iki koldan yürümektedir.⁴³

1.1.1.1. Klasik (Eski) Toplumsal Hareketler

Klasik toplumsal hareketler; toplumsal bir temelden ziyade ideolojik ve siyasi bir atmosfer doğrultusunda gelişme gösteren hareketlerdir. Bu bağlamda işçi sınıfı temelli hareketler verilebilecek tipik ve en önemli örnekler hâline gelmektedir. Çünkü bu temeldeki hareketler zamanla İşçi Partisinin yönetimine bağımlı şekilde gelişme gösteren bir nosyona sahip olmuştur ve bu hareketler kitlesel bir arka plana sahip, mevcut sisteme yönelik ve ekonomik içeriğe sahip olan hareketlerdir. Kitleler bu şekilde toplumsal örgütlenme üzerinden bir projenin başarıya ulaşması için

⁴⁰ Çağlar Deniz, *Toplumsal Hareket Teorileri ve Ortadoğu İsyamları*, Ankara, Orion Kitabevi, 2015, s. 21.

⁴¹ Hayriye Özen, “Toplumsal Hareketlerin Siyasal Rolü: Rasyonalist Yaklaşımların Eleştirel Bir Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 68, No: 3, 2013, s. 44.

⁴² Sanlı, *Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler*, s. 52.

⁴³ Bulut, “Yeni Toplumsal Hareket Tartışmalarında Amerikan Ekolü: Kaynak Mobilizasyonu ve Siyasi Fırsatlar Yaklaşımları”, s. 49.

mücadeleye çağırılmaktadır.⁴⁴ Klasik toplumsal hareketler bu yönüyle işçi sınıfının mevcut sistemden hoşnut olmayışları durumunu ve taleplerini dile getirmelerini sağlayan kolektif eylemlerdir.⁴⁵ Ayrıca Marksist ve iktidarı ele geçirmeye yönelik hareket biçimleri de klasik toplumsal hareketler olarak adlandırılmaktadır.⁴⁶ Ulusal hareketlerin ise; çoğunlukla sömürülen etnik gruba sömüren grupla eşit statü kazandırmak amacına sahip olduğu söylenebilir. Bunu yapmak için kendilerine devrim ya da reform kodlaması şeklinde bir yön tayin etmektedirler. Seçilen yöntem değişebilir ancak bu tarz toplumsal hareketler tarihin en dikkat çeken eylemleri haline gelmiştir. Sınıfçı ya da ulusalcı hareketler bu şekilde toplumsal yapı ve sistemde tepeden tırnağa bir değişimi amaçlamaktadır.⁴⁷

Sistem karşıtı olarak da tanımlanan eski toplumsal hareketler; 19. yüzyılın sonunda oluşan, ilk nüvesini sınıf temelli bir toplum inşa etmeye dayandıran ve kapitalist sistemi ele geçirerek eşitlik söylemini dile getiren toplumsal hareketler hâline gelmiştir. Bu hareketler başlangıçta dünya sistemini bir dizi değişime zorlamıştır ancak özgürlükçü söylemlerinden uzaklaşıp eleştirdikleri dünya sisteminin bir parçası hâline gelerek zamanla dönüşüme uğramışlardır. Örneğin eski sistem karşıtı toplumsal hareketler; sahip oldukları ortaya çıkış nosyonlarından uzaklaşarak Vietnam'da ve Cezayir'deki ulusal kurtuluş hareketlerine bile karşı çıkmakta ve karşı çıkanları da desteklemektedir. Bu çerçevede 1968'deki halk ayaklanmaları yalnızca kapitalist dünya ekonomisine değil, aynı zamanda iktidarda olan eski sistem karşıtı hareketlere de yönelmiştir.⁴⁸ Bu tipteki sınıf temelli hareketlerin karakteristik özelliklerinden birisi de düzenli olarak sosyalist, sosyal demokrat, işçi ya da komünist partilere bağlı olan örgütlenme şekilleridir.⁴⁹

Mc Adam'ın tasnifinden hareketle de kolektif davranış teorisi bağlamında incelenen toplumsal hareketleri ifade edebilmek amacıyla da klasik toplumsal

⁴⁴ Celalettin Yanık ve Musa Öztürk, "Toplumsal Hareketlerin Dönüşümü Üzerine Bir Değerlendirme", **Mukaddime**, 5 (1), s. 52.

⁴⁵ Berk Çaycı, "Yeni Dijital Çağda Toplumsal Hareketlerde Meydana Gelen Dönüşüm", **The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication-TOJDAC**, January 2015, Volume 5, Issue 1, s. 29-30.

⁴⁶ Tekin ve Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, s. 21.

⁴⁷ Gençoğlu, "Eski ve Yeni Paradigmalar Açısından Sosyal Hareketler", s. 140.

⁴⁸ İsmail Hira, "Yeni Toplumsal Hareketler: Politik Öncelikten Kimlik Vurgusuna", **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, 2016, Cilt: XI, Sayı: 1, s.146-147.

⁴⁹ Cahit Aslan, **Sosyal Hareketler Sosyolojisi: Toplumsal Fay Hatlarının Anatomisi**, Adana, Karahan Kitabevi, 2016, s.139.

hareketler terimi kullanılmaktadır. Çünkü Buecler'in de belirttiği gibi toplumsal hareketler kolektif davranışların çözülüşünün ardından büyük bir gelişme göstermiştir.⁵⁰ Klasik toplumsal hareketlerde üzerinde durulması gereken önemli bir diğer nokta kitlesel bir hareketin oluşumu için gerekli koşulların sağlanması durumudur. Bu nedenle klasik toplumsal hareketler toplumun geneline yayılma amacı taşımaktadır. Bu tür hareketlerin önemli bir diğer özelliği ise kolektiflik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan dolayı hareketin amacına ulaşabilmesi için kitlesel toplantılar düzenlenmekte, özellikle slogan ve semboller öne çıkarılmaktadır. Durum dramatize edilerek toplumsal hareketin kitleler tarafından meşruiyeti sağlanmaya çalışılmaktadır.⁵¹ Kolektif davranışlar yüzlerce hatta binlerce sayıda kişinin ya da grubun katıldığı ve birbirlerine karşı tepki verdiği sosyal durumların içindeki davranışlardır. Örnek olarak linç eylemleri, ayaklanmalar, devrim amaçlı kalabalıklar, kitlesel protestolar, dinsel toplantı ve yürüyüşler, ayin ve törenler verilebilir. Dikkat edildiğinde toplumsal değişimin en önemli dinamiklerinden birisi kolektif davranış ve yaşanan toplumsal hareketlerle bu değişimin gerçekleşmesidir. Bu durumda Kolektif davranış ve toplumsal hareketler ikilisi öz itibarıyla toplumsal değişim için kullanılan önemli araçlardır.⁵²

Özellikle 18 ve 19.yüzyıldan itibaren köylü, zanaatkâr ve işçilerin faaliyetleri, eylem ve organizasyonları görmezden gelinemeyecek bir seviyede devamlılık kazanmış ve bu gelişmenin akabinde kapitalist toplumsal ilişkilerin yaygınlaşması, metalaşma süreci, hızlı kentleşme ve göç, kırsal alanlarda ve kentlerde ciddi bir toplumsal kargaşaya da neden olmaya başlamıştır. Vergi, ekmek ayaklanmaları, seçim mücadeleleri konusunda ve grevlerin sayısında artış yaşanmıştır. Ana hatları kabaca bu olan süreç toplumsal hareketler üzerine ilk sistematik fikirleri doğurmuştur. Bu yaklaşıma literatürde “kalabalıklar” teorisi denilmektedir.⁵³ Le Bon belirli bir kitle içerisinde bulunan insanın sahip olduğu özellikleri bilinçli kişiliğin kaybolması, bunun yerine bilinçaltı ile hareket eden bir kişiliğin hâkim olması, grup içinde duygu ve düşüncelerin bulaşıcı bir şekilde benzer tarzda kurgulanması ve

⁵⁰ Deniz, **Toplumsal Hareket Teorileri ve Ortadoğu İsyancıları**, s. 4.

⁵¹ Yanık ve Öztürk, “Toplumsal Hareketlerin Dönüşümü Üzerine Bir Değerlendirme”, s. 49.

⁵² Tekin ve Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, s. 14.

⁵³ Çetinkaya, **Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim**, s.18.

kitlenin telkine açık olması ve hemen harekete geçme potansiyeline sahip olunması olarak ifade etmektedir.⁵⁴

İdeolojiler ise bu aşamada yöneten ve yönetilen arasında şekillenen kitleleri eyleme ve kolektif harekete yönlendiren bir araç özelliği görmektedir. Her ideoloji farklı yöntem ve araçlar kullanıyor olsa da amaca ulaşmak için ideolojiler; kitlenin seferberliği ve eylemi gerçekleştirebilmek için çağrıda bulunmaktadır.⁵⁵ Eski toplumsal hareketlerin genellikle dikkate aldığı temalar ise; ekonomik büyüme, askerî-toplumsal güvenlik ve toplumsal kontrol gibi makro seviyedeki alanları içermektedir. Bu temalar açısından temel amaç devlet iktidarının ele geçirilmesidir.⁵⁶ Aynı zamanda klasik ya da eski ibaresi milliyetçi hareketleri de kapsayacak şekilde sınıf çatışması temelinde örgütlenen işçi sınıfını işaret etmek üzere kullanılmıştır. Toplumsal hareketlere ilişkin eski ve yeni ayrımı ise 1960'ların sonunda doğmaya başlamış ve 1970'lerin ortalarından itibaren bu yöndeki bir paradigma değişimi tartışılmıştır.⁵⁷ Bu noktada en önemli toplumsal ve kitle hareketlerinden biri olarak milliyetçilik karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde milliyetçi kitle hareketleri kadar yaygınlaşmış, kimlik inşasına dayanan, sınıfsal aidiyetleri kesen, sembollere dayanan, farklı araçlar kullanan ve gündelik hayatı siyasallaştıran bir hareketin örnek olarak gösterilmesi zordur.⁵⁸

Aynı zamanda her toplumsal hareket ideolojik ve ütöpik olmak üzere iki farklı çizgiyi bünyesinde barındırmaktadır. Kolektif bir eylem bir ideolojiye, güçlü bir dayanışma duygusuna ve bir idealizme dönüştüğünde toplumsal hareket ortaya çıkmaktadır. Çünkü ideoloji hareketin üyelerini telkin etme, hareketi haklılaştırma ve eyleme yön verme gibi fonksiyonları üslenmektedir. Toplumsal hareketlerin idealist oldukları bu nokta kötü gördükleri şeylere karşı iyi gördükleri şeyin kutsal bir savaşını vermek olarak görülebilir.⁵⁹ Eski toplumsal hareket paradigmasına yöneltelen temel eleştiri; bu tür hareketlerin sadece sanayii toplumunun farklı

⁵⁴ Tekin ve Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, s.15.

⁵⁵ A.e., s. 23.

⁵⁶ Aslan, **Sosyal Hareketler Sosyolojisi: Toplumsal Fay Hatlarının Anatomisi**, s.141.

⁵⁷ Hayriye Özen, "Meydan Hareketleri ve 'Eski' ve 'Yeni' Toplumsal Hareketler", **Mülkiye Dergisi**, 39 (2), s.14.

⁵⁸ Çetinkaya, **Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim**, s. 37.

⁵⁹ Ünal Şentürk, "Küresel Yeni Sosyal Hareketler ve Savaş Karşıtlığı", **CÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs, 2006, Cilt:30, No:1, s. 35.

kesimlerinin ekonomik temelli talepleri çerçevesinde oluşan toplumsal hareketleri açıklarken sanayi sonrası toplumdaki kültürel taleplere dayalı ortaya çıkan toplumsal hareketleri açıklamakta yetersiz kalmaları eleştirisidir.⁶⁰ Bu noktada eski ve yeni paradigma arasındaki farkı Offe'un karşılaştırması üzerinden okumak daha işlevsel olabilir:

Tablo 2. Eski ve Yeni Paradigma Arasındaki Farklar

	Eski Paradigma	Yeni Paradigma
Aktörler	Grup olarak hareket eden, gelir dağılımı çatışmasına müdahil sosyoekonomik gruplar	Grup gibi davranmayan fakat belli temalar etrafında bir araya gelmiş topluluklar lehine hareket eden sosyo ekonomik gruplar
Temalar	Ekonomik büyüme ve dağılım; askerî ve toplumsal güvenlik, toplumsal kontrol	Barışın, çevrenin ve insan haklarının korunması
Değerler	Özgürlük, tüketim güvenliği ve maddi ilerleme	Merkezî kontrolün karşısında kişisel özerklik ve kimlik
Hareket biçimleri	a) İçsel: temsil örgütlenmeler, büyük ölçekli temsil birlikleri b) Çoğulcu ya da korporatist çıkar aralığı, siyasal parti rekabeti ve çoğunluk oyu	a) İçsel: enformalite, düşük düzeyde dikey yatay farklılaşma b) Dışsal: negatif terimlerle formüle edilmiş taleplere dayanan protesto politikaları

(Kaynak: Aylin Yonca Gençoğlu, Eski ve Yeni Paradigmalar Açısından Sosyal Hareketler, 2014, Cilt.3, Sayı:2, s. 314-315.)

Dikkat edildiğinde İşçi sınıfını çevreleyen toplum sanayi toplumu iken yeni toplumsal hareketlerin içinde bulunduğu toplumun bilgi toplumu olduğu görülecektir. Bilgi toplumunda işçi sınıfının yerini öğrenci hareketi, anti-nükleer hareket ve feminist hareket gibi yeni toplumsal hareket türleri almıştır.⁶¹ Yeni paradigma ya da örgütlenme biçimleri işçi sınıfı hareketlerinin sonu anlamına gelmemektedir. Ancak klasik toplumsal hareketlerin en belirleyici unsuru olan sınıf mücadelesi yaşanan değişimle birlikte eski önemini yitirmiştir. Bu başlık altında değinilenler klasik toplumsal hareketlere yöneliktir. Bu kısımdan sonra ise toplumsal hareketlerin dönüşümü yeni paradigmlar göz önüne alınarak ifade edilecektir.⁶²

1.1.1.2. Kaynakların Mobilizasyonu Teorisi

1960'larda dünya genelinde ve özellikle Batı toplumlarında meydana gelen öğrenci hareketlerinin ve Amerika'daki Sivil Haklar Hareketinin akademik

⁶⁰ Gençoğlu, "Eski ve Yeni Paradigmalar Açısından Sosyal Hareketler", s. 314.

⁶¹ Özen, "Meydan Hareketleri ve 'Eski' ve 'Yeni' Toplumsal Hareketler", s.15.

⁶² Çaycı, "Yeni Dijital Çağda Toplumsal Hareketlerde Meydana Gelen Dönüşüm", s. 32.

çevrelerde önemli bir ilgi alanı hâline gelmesi üzerine öncülüğünü John D. Mc.Carthy ve Mayer N. Zald'un yaptığı kaynak mobilizasyonu yaklaşımı ortaya çıkmış ve 1980'lerin sonlarında Söylem Yaklaşımı ve Avrupa'da ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler teorisi tarafından ciddi bir eleştiriye maruz kalıncaya kadar ağırlığını korumuştur. Teori kısa sayılabilecek bu süreçte üretken bir çalışma altyapısı oluşturmuştur.⁶³ John D. Mc.Carthy ve Mayer N. Zald'un çalışmaları Olson'un teorisi üzerine temellenerek Kuzey Amerika'da etkili olmuştur. Mobilizasyon teorisine yukarıda isimleri yer alan teorisyenlerin yanı sıra Charles Tilly, Antony Oberschall'da önemli katkılarda bulunmuştur. Bu noktadan hareketle Mancur Olson'un "Kollektif Eylemin Mantığı" isimli eseri kaynak mobilizasyonu paradigmasının temeli olarak görülebilir. Olson'a göre bireyler avantajlı görmeleri durumunda bir toplumsal hareket oluşturmayı düşünürler.⁶⁴

Kaynak mobilizasyonu teorisi, ekonomik bir analiz kullanarak bireylerin ve sosyal grupların zararlarını azaltıp kazançlarını artırma prensibiyle eyleme başvurduklarını ifade etmektedir. Toplumsal hareketlerin faaliyette bulunduğu toplum düzeni de bir ekonomik düzen gibi görülmüş ve toplumsal hareket örgütlerinin de firmalar gibi toplumsal fayda üretmek için ortaya çıkan kuruluşlar olduğu ve bunların arz-talep prensibine dayalı olarak hareket ettikleri tezi savunulmuştur. Burada, kişisel düzeyde olduğu gibi, toplumsal hareket örgütlerinin de kendi grup yararlarını gözettileri ve kâr-zarar prensibinden hareket ettikleri ifade edilebilir.⁶⁵ Bu yaklaşımda işletme biliminde kullanılan kavramlar oldukça güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Teori; sosyal aktörün elinde bulunan kaynakları amacına ulaşmak için aktif olarak seferber etmesi üzerine kuruludur. Bu teori, incelenen sosyal hareketin taleplerinin neler olduğu, kendisini kime ve neye göre tanımladığı, taleplerinin hedefine ulaşması için hangi taktikleri benimsediği, hangi siyasi fırsatlardan yararlandığı ve bu çerçevede hangi tür eylemlere başvurduğu sorularına

⁶³ Uysal, "Toplumsal Hareketler İçin Kaynak Yaratma ve Kullanma Stratejileri", s. 219.

⁶⁴ Bulut, "Yeni Toplumsal Hareket Tartışmalarında Amerikan Ekolü: Kaynak Mobilizasyonu ve Siyasi Fırsatlar Yaklaşımları", s. 56-57.

⁶⁵ Uysal, "Toplumsal Hareketler İçin Kaynak Yaratma ve Kullanma Stratejileri", s. 219.

cevap aramıştır.⁶⁶ Bu yönüyle mobilizasyon teorisinin toplumsal hareketlerin nedeninden ziyade nasıl oluştuğuna cevap aradığı anlaşılmaktadır.⁶⁷

Kaynakların mobilizasyonu teorisi için toplumsal hareketler gerginlik ve hoşnutsuzluktan daha ziyade organize olan hareketlerin genişlemesiyle oluşan sistem içi hareketliliklerdir.⁶⁸ Bu teoriye göre toplumsal hareketler diğer örgütler gibi bir araya gelir, faaliyette bulunur ve kaynakları tüketerek güç elde etmeye çalışır. Kaynaklardan kasıt; para, üyeler, oylar, bilgi, güven, iş ve imaj olabilir.⁶⁹ Yaklaşımına göre toplumsal hareketler kurumsal siyasete erişimi sınırlı çeşitli toplumsal grupların kolektif çıkarlarını temsil etmek ve kurumsal siyaseti etkilemek üzere doğarlar.⁷⁰ Bu yaklaşım üzerine çalışan teorisyenler şu öngörülerini ortaklaşa paylaşmaktadır:

“-Toplumsal hareketler kolektif eylemlere ve toplumdaki çatışmalara göre değerlendirilmelidir.

-Kurumsal ve kurumsal olmayan kolektif eylemlerde temel fark yoktur. Her ikisinde de çıkar çatışmaları kurumsallaşmış güç ilişkileri üzerine inşa edilir.

-Kolektif eylemler, grupların kendi çıkar ve taleplerinin rasyonel bir biçimde peşine düşmesi ile şekillenir.

-Amaçlar, güç ilişkilerinin sürekli bir ürünüdür, hareketlerin formasyonu açısından hesaba katılmaz.

-Başarı, grubun bir politik aktör olarak algılanmasını sağlar ya da maddi yararları arttırır.

-Mobilizasyon, geniş ölçekli, özel amaçlı, bürokratik, resmî örgütleri de içerebilir.”⁷¹

Güçlü bir liderlik de ayrıca bir toplumsal hareket örgütünün daha avantajlı konuma geçmesini sağlayan önemli bir faktör olarak kabul edilebilir. Liderlik, hem kaynak toplama noktasında toplumsal tabanın süreç için ikna edilmesi ve elitlerle

⁶⁶ Bulut, “Yeni Toplumsal Hareket Tartışmalarında Amerikan Ekolü: Kaynak Mobilizasyonu ve Siyasi Fırsatlar Yaklaşımları”, s. 58.

⁶⁷ Kanbir, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Kadın Hareketleri”, s. 216.

⁶⁸ Yıldırım, **Sosyal Forum’dan Öfkeli’ler’e**, s. 55.

⁶⁹ Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, 2005, s. 53.

⁷⁰ Özen, “Toplumsal Hareketlerin Siyasal Rolü: Rasyonalist Yaklaşımların Eleştirel Bir Değerlendirilmesi”, s. 45.

⁷¹ Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, s. 56-57.

sonuç getirecek biçimde ilişki kurulması yanında halkın ve kamuoyunun etkilenmesi için de önemlidir. Bir ikna süreci olan sosyal değişim çabaları ve toplumsal hareketlerde güçlü liderlik bulunması, kamuoyunu etkilemede ve taraftar toplamada kolay ikna kabiliyeti ile hem taraftarları harekete geçirmeyi başarır hem de potansiyel rakipleri ve devlet otoritesini temsil eden grupları değişiklikler konusunda tatmin edebilir.⁷² Toplumsal hareketin sahip olduğu bu faaliyet düzeyleri harekete geçme, sürdürme ve amaca ulaşma olmak üzere üç aşamada kavramsallaştırılabilir. Özellikle demokratik bir toplum açısından harekete geçme aşaması kritiktir. Bu aşamada bir oluşumu harekete başlatmaya ikna etmekte başarılı olan grupların topluma ulaşma imkanları vardır ama daha ilk aşamada ciddi sorunlar yaşayan grupların bu imkânları daha sınırlıdır. Çünkü bu aşamada hareketin sürdürülmesi sürecinde sonuç geciktikçe kaynak toplama daha da zorlaşmaktadır. Bu yüzden, kaynakların toplanması ve onların etkin kullanılmasına duyulan ihtiyaç yüzünden modern toplumda ve toplumsal hareketlerde ideolog liderlerin yerini giderek uzmanlar almaya başlamıştır.⁷³

Zald ve McCarthy ise toplumsal hareketlerin taşıyıcıları olarak organizasyonların insanları ve grupları bir araya getiren taktikler belirleyip, strateji geliştirdiğini, teknolojinin toplumsal hareketi dönüştürme kabiliyetine vâkıf olduğunu, kitlesel eylemlerin kurumsal ortamlarda meydana gelerek desteklendiğini, örgütsel dönüşümün sürecinin öznesi olduklarını ve bu analizlerin Amerika'daki toplumsal hareketleri açıklama amacıyla olduğunu belirtmiştir.⁷⁴ Kaynak mobilizasyonu teorisi birbirinden ayrı iki kutup oluşturmaktadır. Teorinin girişimci versiyonu McCharty ve Zald, teorinin politik versiyonu ise Tilly ve McAdam tarafından oluşturulmaktadır. Girişimci blok mağduriyetlerin çok az değeri olduğunu ileri sürmekteyken McAdam siyasi süreçlerin toplumsal hareketlere neden olduğunu ileri sürmektedir. Tilly'e göre iktidar mücadeleleri politik versiyonun bir metaforudur.⁷⁵

⁷² Uysal, "Toplumsal Hareketler İçin Kaynak Yaratma ve Kullanma Stratejileri", s. 226.

⁷³ A.e., s. 233.

⁷⁴ Deniz, **Toplumsal Hareket Teorileri ve Ortadoğu İsyânları**, s. 29.

⁷⁵ A.e., s. 31.

Ayrıca kaynak mobilizasyonu teorisi; para, insan gücü, ofis ve iletişim ekipmanları, kitle iletişim araçlarına ulaşım ve olumlu halk imajının dâhil olduğu kaynaklar olmaksızın toplumsal hareketin ortaya çıkamayacağını ifade etmektedir. Bu bağlamda kaynakları rasyonel ve etkin kullanan aktivistlerin eylem alabildiklerinde o toplumsal hareketlerin geliştiği ileri sürülmektedir. Teorinin temel eleştiri aldığı nokta ise finansal kaynaklar noktası üzerinde çok durulduğuna yöneliktir. Çünkü bazı hareketler örneğin ABD’deki sivil haklar hareketi gibi parayı içermeden de etkili olabilmektedir ve bu hareketler zaman ve iş açısından hareket üyelerine daha bağlıdırlar.⁷⁶ Bu teoriye getirilen diğer bir eleştiri ise kaynakların mobilizasyonu teorisinin iradeyi dışlayan yapısalcı bir analiz biçimi olduğudur. Bu nokta üzerinde detaylı olarak James M. Jasper tarafından durulmaktadır.⁷⁷

1.1.1.3. Siyasi Süreçler Teorisi

Siyasi süreçler teorisi kaynak mobilizasyonu teorisine paralel bir yaklaşım tarzıdır. Fakat bu perspektifte söylem geliştiren yazarlar daha çok toplumsal hareketlerin içinde buldukları politik sistem ve onun protesto fiilleriyle olan ilişkisi üzerinde durmuşlardır.⁷⁸ Siyasi süreç kavramı Rule ve Tilly’nin “Political Process in Revolutionary France” başlıklı makalesinden hareketle toplumsal hareket literatüründe kullanılmaya başlanmıştır. Bu model toplumsal hareketlerin politik bir fenomen ve bir süreç olduğu fikrini yansıtmaya çalışmaktadır.⁷⁹ Kaynak mobilizasyonu teorisinde eksik olan politik tutum siyasi süreçler yaklaşımı tarafından literatüre kazandırılmıştır. Bu yaklaşımın öncülerinden Tarrow toplumsal hareketlerin ortaya çıkışını fırsat ve kısıtların değişmesine bağlamaktadır. Diğer taraftan McAdam ve Tilly’de hareketlerin dinamiğini ve nasıl eyleme geçtiklerini anlamak açısından siyasi fırsatların önemini vurgulamaktadır.⁸⁰ Çünkü Siyasi fırsatlar yapısı, insanları kolektif eyleme geçirmeye cesaretlendiren ya da bu konuda cesaretlerini kıran siyasi çevre boyutlarının birbirlerini desteklemesi demektir.⁸¹

⁷⁶ Aslan, *Sosyal Hareketler Sosyolojisi: Toplumsal Fay Hatlarının Anatomisi*, s.128-129.

⁷⁷ Çetinkaya, *Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim*, s. 32.

⁷⁸ A.e., s. 24-25.

⁷⁹ Deniz, *Toplumsal Hareket Teorileri ve Ortadoğu İsyancıları*, s. 36-37.

⁸⁰ Yıldırım, *Sosyal Forum’dan Öfkeli’ler’e*, s. 57.

⁸¹ Deniz, *Toplumsal Hareket Teorileri ve Ortadoğu İsyancıları*, s. 37.

Rasyonalist paradigmanın diğer ucunda bulunan Tilly, McAdam, Tarrow, Oberschall ve diğerlerinin temsil ettiği siyasi süreçler teorisinin takipçilerinin temel savı siyasi fırsatların yapısının, toplumsal hareket ve kolektif eylemlerin zamanlamasını, biçimi ve akıbetini belirlediği üzerinedir. Yazarlar bu noktada siyasi fırsatların farklı yönünü vurgulamaktadır. Örneğin Tarrow devletin baskıcı olup olmaması açısından siyasi ortamları incelerken, Tilly elit grup yapısını vurgular, Della Porta ve Reiter ise devlet ve polis baskısı üzerine yoğunlaşmıştır. McAdam ise; siyasi fırsatların yapısı üzerine kurduğu analizlerini aşağıda yer alan başlıklarda özetlemeye çalışmıştır:

- 1- Kurumsal siyasi sistemin açık ya da kapalı oluşu
- 2- Elit yapılanmasındaki istikrar veya istikrarsızlık
- 3- Bir amaç konusunda hareketlerin elitler arasından müttefik bulup bulamaması
- 4- Rejimin bir hareket bastırma isteği veya kapasitesi

Bu boyutlar münhasıran ya da bir araya gelindiğinde toplumsal hareket için fırsatlar veya engeller oluşturabilir.⁸² Bu açılardan siyasi süreçler yaklaşımı mobilizasyon teorisini durağan karakterinden çıkararak siyasi sistemle etkileşim içerisinde inceleme yolunu tercih etmiştir. McAdam'ın toplumsal hareket tanımı bu savı destekler nitelikte görünmektedir. Kendisi kavramı; “dışlanmış gruplar cephesinde, toplum yapısındaki değişimleri desteklemeye ya da bu değişimlere direnmeye yönelik, kurumsal olmayan siyasi katılım biçimlerine müracaat etmeyi içeren örgütlü çabalar” olarak tanımlamaktadır. Siyasi fırsatlar yaklaşımı teorik altyapıyı mobilizasyon geleneğinden almıştır ancak onun da sınırlarını genişleten bir işleve sahip olmuştur. Yaklaşımına göre; toplumsal hareketleri anlamada sadece kaynaklar değil siyasi fırsatlarda etkilidir.⁸³ Ayrıca siyasi süreçler teorisi klasik modelin aksine kolektif eylemin tek bir sebebinin olmadığı ve uzun bir süre içinde olgunlaşarak ortaya çıktığını savunmaktadır.⁸⁴

Siyasi süreçler teorisi kaynakların mobilizasyonu teorisiyle her ne kadar ortak özelliklere sahip olsa da sosyal yapıların farklı bileşenini vurgulama eğilimi

⁸² Uysal, **Toplumsal Hareketlerin Sosyolojisi**, s. 9-10.

⁸³ Bulut, “Yeni Toplumsal Hareket Tartışmalarında Amerikan Ekolü: Kaynak Mobilizasyonu ve Siyasi Fırsatlar Yaklaşımları”, s. 63.

⁸⁴ Deniz, **Toplumsal Hareket Teorileri ve Ortadoğu İsyamları**, s. 39.

taşımaktadır. Ayrıca teori toplumsal hareketlerin siyaset sosyolojisi etkisinde gelişerek başarı ya da başarısızlığında politik fırsatların belirleyici olduğunu vurgular. Özellikle 1960'lardan itibaren ABD'de mevcut otoriteler tarafından toplumsal hareketleri açıklamak üzere bu şekilde daha politik temelli bir yaklaşım gelişmiştir.⁸⁵ Teori ayrıca toplumsal isyanın oluşumunda hayati öneme sahip olunan üç faktör seti tanımlamıştır. Bunlar; mağdur halkın örgütlenme seviyesi, ikincisi; mağdur halkın umutlarının isyan için kolektif değerlendirilmesi ve son olarak mağdur grupların daha geniş bir siyasi çevreyle uyumudur. Bunlardan ilki hazırlık derecesi, ikincisi; isyan bilinci seviyesi, üçüncüsü; siyasi fırsat yapısına erişim olarak kabul edilebilir.⁸⁶ Bu teoriye getirilen temel eleştiriler ise teorinin kültürel etkenleri göz ardı ediyor olmasından hareketlidir.⁸⁷

1.1.1.4. Yeni Toplumsal Hareketler

Yeni toplumsal hareketler yaklaşımının temelleri 20. yüzyılın ikinci yarısında atılmıştır.⁸⁸ Bu yüzyıldan itibaren işçi sınıfının kapsama alanının dışındaki konulara ve taleplere de sahip çıkabilen hareketler gelişmeye başlamıştır. Bu yeni durumla birlikte kadın hakları, eş cinsel hakları, barış ve silahsızlanma hareketi, ekoloji ve çevre hareketi, etnik ve dilsel talepleri içeren alanlardaki hareketler yaygınlık kazanmıştır. Bu oluşumlar siyasi aktörler tarafından temsil edilerek gevşek yapıli gruplara doğru bir yönelim söz konusu olmuştur.⁸⁹ Avrupalı akademisyenlerin bu konuyu ele alış tarzları yeni toplumsal hareketler yazınının temelini oluşturmuştur. Bu noktadan hareketle kaynak mobilizasyonu ve siyasi süreç yaklaşımlarından farklı olarak Yeni toplumsal hareketler toplumsal mücadelenin “Nasıl?” ortaya çıktığıyla değil “Neden?” ortaya çıktığıyla ilgilenmektedir.⁹⁰ Ek olarak Yeni toplumsal hareketlerin gerçekleştiği alana bakıldığında kurumsal olmayan bir siyaset alanının karşımıza çıktığı görülecektir.⁹¹ Yeni toplumsal hareketler işçi tabanlı olmayan çoğunlukla orta sınıf hareketlerdir.⁹²

⁸⁵ Aslan, *Sosyal Hareketler Sosyolojisi: Toplumsal Fay Hatlarının Anatomisi*, s.129-130.

⁸⁶ Deniz, *Toplumsal Hareket Teorileri ve Ortadoğu İsyamları*, s. 38.

⁸⁷ Aslan, *Sosyal Hareketler Sosyolojisi: Toplumsal Fay Hatlarının Anatomisi*, s. 130.

⁸⁸ Yıldırım, *Sosyal Forum'dan Öfkeliiler'e*, s. 43.

⁸⁹ Leyla Sanlı, *Toplumsal Hareketler Konuşuyor*, İstanbul, 1. Baskı, Alan Yayıncılık, 2003, s. 9.

⁹⁰ Yıldırım, *Sosyal Forum'dan Öfkeliiler'e*, s. 65.

⁹¹ Balkaya, “Yeni Toplumsal Hareketler, Sivil Toplum ve Müzakereci Demokrasi”, s. 72.

⁹² Sanlı, *Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler*, s. 100.

Toplumsal hareket kavramının tanımlanması aşamasında göze çarpan muğlaklığı, yeni toplumsal hareket kavramıyla ilgili araştırmalarda da görmek mümkündür. Neyin yeni olduğu konusu tam olarak netlik kazanmamıştır ve teorisyenler arasında “hareketin” ne olduğuna dair bir fikir birliği de oluşmamıştır. Ayrıca toplumsal hareketlerin siyasal parti ve baskı gruplarından ayrılan özelliklerinin neler olduğu konusunda da bir görüş birliği yoktur. Bu gelişmelere rağmen yapılan çalışmalar daha somut ve anlaşılabilir bir ortam yaratabilmiştir.⁹³ Yeni toplumsal hareketleri eskilerinden farklı kılan en temel ayrım yaşanan dönüşümler sonucu bu hareketlerin sivil alan içerisinde siyasal erk talebi veya devleti kontrol etme amacına sahip olmamaları durumudur.⁹⁴

Yeni toplumsal hareketler kavramı toplumsal yapının farklı katmanlarındaki çatışmalar üzerinde yoğunlaşan ve o katmanda bulunanların sorun, çözüm ve taleplerini öne çıkaran sosyal muhalif hareketleri tanımlamak için de kullanılmaktadır.⁹⁵ Bu çerçevede, yeni toplumsal hareketler ideolojiler üzerine odaklanmaktan çok yaşam biçimi ve kalitesi üzerine yoğunlaşan, lidersiz bir liderlik anlayışını benimsemiş, katılımın demokratik yöntemlerle gerçekleştiği orta sınıfa, gençleri ve yüksek eğitilmiş bireyleri kapsayan hareketler olarak kabul edilebilir.⁹⁶

Melucci; gitgide gelişme gösteren yeni toplumsal hareketleri dayanışma ve çatışma unsurunu bünyesinde taşıyan içinde bulunduğu sistemin sınırlarını zorlayan kolektif hareketler olarak tanımlamaktadır.⁹⁷ “Jenkins ve Eckert’e göre ise; yeni toplumsal hareketler, yerel liderler tarafından organize edilen yerel müdahalelerdir.”⁹⁸ “Habermas yeni toplumsal hareketleri hem programları sayesinde siyasal katılım kanallarını genişleten hem de sivil toplumu ve kamusal alanı canlandıran hareketler olarak tanımlamaktadır.”⁹⁹ Diğer yandan yeni toplumsal hareketler; “toplumun geneli tarafından siyasal aktör olarak tanınma talebi olan ve sonuçları açısından grubun kendisinden çok toplumun tümü üzerinde etkili

⁹³ Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, s. 45-46.

⁹⁴ Bayhan, “Yeni Toplumsal Hareketler ve Gezi Parkı Direnişi”, s. 28.

⁹⁵ Bulut, “Yeni Toplumsal Hareket Tartışmalarında Amerikan Ekolü: Kaynak Mobilizasyonu ve Siyasi Fırsatlar Yaklaşımları”, s. 50-51.

⁹⁶ Çoşkun, “Süreklilik ve Kopuş Teorileri Bağlamında Türkiye’de Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler”, s. 77.

⁹⁷ Yıldırım, **Sosyal Forum’dan Öfkeli’ler’e**, s. 62.

⁹⁸ Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, s. 58.

⁹⁹ Balkaya, “Yeni Toplumsal Hareketler, Sivil Toplum ve Müzakereci Demokrasi”, s. 73.

olabilecek hedefleri gerçekleştirmeyi amaçlayan hareketler” olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁰

Yeni toplumsal hareketlerin sınıflandırılması konusunda ise farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Kimi teorisyenler çevre, antinükleer ve barış hareketlerini, kimileri feminist hareketi, Avrupalı yazarlar karşı kültürel hareketleri, alternatif ekonomi ve iş birliği hareketlerini, göçmen hareketlerini yeni toplumsal hareket olarak tarif etmektedir. Amerikan literatüründe ise siyah sivil haklar hareketi bu noktada daha merkezî bir konumdadır.¹⁰¹ Aslında kimlik temelli ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler toplumsal alanda yeni politikaların üretilmesi için siyasal iktidar üzerinde baskı kurmaya çalışarak kültürel bağlamda ve sivil toplum alanında seslerini yükseltmektedir.¹⁰² Yeni toplumsal hareketlerin temelleri 1968 Olayları ve öğrenci hareketlerine dayanmaktadır.¹⁰³ Bu tip hareketler repertuarlarına sivil toplumda özerklik ve eşitsizliklerin giderilmesine dönük talepleri almıştır.¹⁰⁴

Gerçekten de hareketlere katılanların kimler olduğu yönündeki en önemli açıklama yeni hareketlerin hizmet sektöründe çalışanlar ve yeni oluşmuş orta sınıfları içinde barındırdığı gerçeğidir.¹⁰⁵ Yeni toplumsal hareketler şu üç noktada eski hareketlerden farklı özelliklere sahiptir. İlk olarak günümüzdeki hareketler gençleri kapsamakta, ikinci olarak devlet yerine sivil toplumun egemen olduğu savı yer almakta ve son olarak ise işçi-burjuva çatışmasının yerini statü grupları arasındaki çatışmanın almış olmasıdır.¹⁰⁶ Bu hareketlerin iktidarı ele geçirmek gibi bir gündemleri yoktur. Buna mukabil, eşitsizlik, sivil toplumda özerklik gibi talepleri ileri sürerek kültürel talepleri dile getirmektedirler.¹⁰⁷ Kültürel taleplerden kasıt cinsiyet, cinsellik, ekoloji ve hayvan haklarıdır. İktidar rezervi olmayan yeni toplumsal hareketler gelir dağılımı, sağlık ve siyasal temsil gibi konulara

¹⁰⁰ Kanbir, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Kadın Hareketleri”, s. 214.

¹⁰¹ Çoşkun, “Süreklilik ve Kopuş Teorileri Bağlamında Türkiye’de Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler”, s. 76.

¹⁰² Balkaya, “Yeni Toplumsal Hareketler, Sivil Toplum ve Müzakereci Demokrasi”, s. 71-72.

¹⁰³ Kıvılcım Akkoyunlu Ertan, “Kentsel Hareketlerden Yeni Toplumsal Hareketlere: Castells’in Sorgulanması ve Türkiye Örnekleri”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 32, Sayı 3, Eylül 1999, s. 123.

¹⁰⁴ Kanbir, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Kadın Hareketleri”, s. 213.

¹⁰⁵ Demiroğlu, “Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması”, s. 139.

¹⁰⁶ Kanbir, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Kadın Hareketleri”, s. 214.

¹⁰⁷ Çoşkun, “Süreklilik ve Kopuş Teorileri Bağlamında Türkiye’de Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler”, s. 72.

odaklanmazlar. Bu nedenlerden dolayı siyasi değil sosyal ve kültürel tanımlamalara tabii tutulmaktadır.¹⁰⁸

“Touraine ve Melucci gibi teorisyenler, yeni toplumsal hareketlerin politik bir olgu olmaktan çok kültürel bir olgu olduğunu, bu nedenle de geleneksel siyasal konularla ilgilenmek gereği duymadıklarını belirtmektedir.”¹⁰⁹ Yeni toplumsal hareketler kurumsal anlamda iktidarı ele geçirmeden yürütülecek mücadeleleri savunmakta ve anti devletçi bir yapı ihtiva etmektedir. Bu hareketler devlet merkezli bir yönetim anlayışına karşıdır.¹¹⁰ 1970’lerden beri gelişen yeni toplumsal hareketlerin zayıf yönü ise siyasal bir ideolojinin etkisi altına girmek istememelerinden dolayıdır.¹¹¹ Sonuca odaklanıldığında bu tarz hareketlerin aşağıdaki özelliklere sahip olgular olduğu varsayımında bulunabiliriz:

- Buradaki toplumsal taban sınıf yapısını aşmaktadır.
- Bu hareketler dağınık ve merkezsizdir ve harekete geçirici faktörler kültürel ve sembolik sorunlara ilişkindir.
- Ayrıca yeni toplumsal hareketler sivil toplumun genişlemesinden yana tavır göstermektedir.¹¹² Bu özelliklere ek olarak:
- Bu hareketler değer ve fikirler açısından çoğulcu bir nitelik taşımakta ve karar alma süreçlerine katılımı kendilerine hedef olarak belirlemektedir.
- Kimlik yönelimli hareketlerdir.
- Yeni toplumsal hareketlerde bireysel ve kolektif kimlik arasındaki ilişki bulanıklaşmaktadır.
- İnsan hayatının kişisel boyutunu yansıtmaktadırlar.
- Şiddet karşıtı ve sivil itaatsizlikle tanımlanan yeni modeller kullanmaktadır.
- Geleneksel kitle partilerinin aksine bu hareketlerdeki yapı bölünmüş, dağınık ve ademi merkezizetçi bir nitelik taşımaktadır.¹¹³ Klasik toplumsal hareketler ve yeni toplumsal hareketler karşılaştırıldığında ise aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:

¹⁰⁸ Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, s.103.

¹⁰⁹ Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, s. 90.

¹¹⁰ Yıldırım, **Sosyal Forum’dan Öfkeli’ler’e**, s.79.

¹¹¹ Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, s.111.

¹¹² Çoşkun, “Süreklilik ve Kopuş Teorileri Bağlamında Türkiye’de Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler”, s. 73.

Tablo 3. Klasik ve Yeni Toplumsal Hareketlerin Bir Karşılaştırması

Özellikleri	Klasik(Eski) Toplumsal Hareketler	Yeni Toplumsal Hareket
Temel amaç	Devletin kontrolü	Genişlemiş ve çoğulcu bir toplumda özerklik
Hareket türü	Esas olarak politik, fakat sendikaların önemli toplumsal/ekonomik fonksiyonları var	Esas olarak kültürel/toplumsal, fakat siyaseti yeniden tanımlamakla meşguller; “kişisel olan politiktir”
Anahtar konular	Maddi yararlar, sosyal, adalet, yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik	Kişisel özerklik, özgürleşme, doğanın korunması, barış gibi etik sorular
Örgütlenme	Merkezî ve hiyerarşik, partiler ve sendikalar	Gerçek ilişki ağı, benzer bireyler arasında
Taktikler	Seçimlere katılma, ekonomik ve sosyal haklar için kampanyalar ve eylemler	Düzensiz kitle gösterileri, protestolar, alternatif yaşam biçimleri ve kimlikler üzerine sloganlar
Temel sosyal taban	İşçi sınıfı ve diğer sınıflardan sosyalist entelektüeller	Orta sınıf ve kamu sektörü çalışanları

(Kaynak: Leyla Sanlı, Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler, Alan Yayıncılık, 1.Basım, 2005, s. 97-98.)

Bu karşılaştırmanın ardından yeni toplumsal hareketleri demokrasi ve sivil toplum zaviyesinden değerlendirdiğimizde Türkiye'nin kendine özgü bir tarihsel deneyime güçlü bir devlet geleneğine sahip olduğu ve bu geleneğinde güçlü bir sivil toplumun oluşmasına engel olduğu görülebilir.¹¹⁴ Türkiye'nin kendine özgü bu dinamiği ile gelişen siyasal hayatında, egemen bir devlet ile iyi örgütlenememiş ve siyasal hayatta etkin olmayan bir çevre adına hareket eden siyasal seçkinler karşı karşıya gelmiştir.¹¹⁵

Bu noktaya kadar devam eden kuramsal çerçeve araştırmacıya bir toplumsal hareket olarak Yeniden Millî Mücadele teşkilatının analiz edilmesine imkan sağlayan önemli veriler sunmaktadır. Bu veriler toplumsal hareketlerin niteliği kısmında ve teorik altyapının başlangıcından itibaren kullanılan toplumsal hedef, karşıt hareketler, hareketin dayandığı taban yapısı, hareketin reformist yada inkılapçı nasıl bir yapıya sahip olduğu, hareketin sistem tarafından karşılanmayan hangi talepler üzerine ortaya çıktığı, bazı hareketlerin ötekileştirilen bir grubun haklarını savunmak için ortaya çıkabildiği, bazı hareketlerin çok uzun vadeli ve radikal bir amaca sahip

¹¹³ Balkaya, “Yeni Toplumsal Hareketler, Sivil Toplum ve Müzakereci Demokrasi”, s. 72.

¹¹⁴ Leyla Sanlı, **Toplumsal Hareketler Konuşuyor**, İstanbul, 1.Baskı, Alan Yayıncılık, 2003, s. 12.

¹¹⁵ Metin Heper, **Türkiye’de Devlet Geleneği**, Doğu Batı Yayınları, 2006, s.173.

olabileceği, herhangi bir hareketin eylemlerinde yasadışı faaliyetlerde bulunup bulunmadığı ve bazı hareketlerin mevcut düzeni değiştirmeyi yada sistemin muhafazasını amaç edinmeleri durumunu ortaya çıkarmaktadır. Klasik toplumsal hareketler kısmında yapılan tartışma ise bir hareketin toplumsal yada ideolojik hangi temele dayandığı, iktidarı ele geçirme amacı taşıyıp taşımadığı, eğer böyle bir amacı taşıyorsa devrim yada reform hangi yöntemle bunu yapacağı, teşkilatın örgütlenme şekli, teşkilatın kullandığı slogan, amblem ve sembollerin önemini, ideolojinin önemini ve zamanla baskın ideolojinin hareket içinde ne yönde seyrettiğini ortaya koyacaktır. Kaynakların mobilizasyonu teorisi ise YMM gibi bir toplumsal hareketin nasıl oluştuğu, YMM hareketinin elinde bulunan kaynakları amacına ulaşmak için ne şekilde seferber ettiği, teşkilatın kurumsal siyaseti etkileyen girişimlerine yer verilmesini sağlayacaktır. Siyasi süreçler teorisi ise bu tarz teşkilatların devlet tarafından desteklenmesi durumunun, teşkilatın öne sürdüğü amaçları konusunda kimlerle müttefik olduğunun anlaşılmasını sağlayacaktır. Yeni toplumsal hareketler sınıflandırmasından hareketle teşkilatın liderlik anlayışı, toplumun hangi kesimlerini kapsayan bir hareket olduğunun anlaşılması (orta sınıf, gençler, yüksek eğitimli bireyler?), hareketin kendisinden ziyade toplumun tümü üzerinde etkili olacak hedeflerinin var olup olmadığının anlaşılması, YMM'nin neden ortaya çıktığının, devlet iktidarını ele geçirme hedefi olup olmadığının, şiddet karşıtı mı değil mi, YMM siyasi bir ideolojiden beslenmekte midir sorularına cevap verilmesini sağlayacaktır.

1.2. Tarihsel Arka Plan

Yeniden Millî Mücadele hareketi ortaya çıkış nedenini Kurtuluş Savaşı'nın yerli ve milli kısmının yarım kalması olarak belirlemiştir. Bu nedenle teşkilatı ortaya çıkaran tarihsel arka plan sunulacaktır. Faaliyet alanını toplumun milliyetçi muhafazakar kesimi olarak belirleyen YMM hareketi kurulmadan önce Türk siyasi hayatında sağ eğilime sahip gençlik hareketleri açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu çerçevede, 1946 yılına kadar devam eden ve özellikle kaynakların mobilizasyonu düzleminde değerlendirdiğimizde sivil toplumun ve sosyal hareketlerin örgütlenebilecekleri bir faaliyet alanının bulunmadığı Tek Parti Dönemi uygulamalarına, tek parti döneminde etkinliğini yitiren muhalefetin ve toplumsal

baskı gruplarının çok partili siyasal yaşama geçilmesiyle birlikte güç kazanmaya başlamasına yer verilecektir. Ek olarak hareketi anlamada önemli bir altyapı sunduğu için irtica olgusu olarak görülen milliyetçi muhafazakâr grupların 27 Mayıs 1960 Darbesi'yle birlikte sistemin dışına itilmesi durumuna ve sivil toplumun yeniden kendini ifade etmesine olanak tanıyan 1961 Anayasasının yürürlüğe girişine değinilecektir.

1.2.1. Tek Parti Dönemi (1923-1946)

Siyasi hayatın işleyişini ülkede egemen tek bir partiye bırakan ve başka partilerin iktidar için yarışmasına izin vermeyen rejimlere “tek parti yönetimi” adı verilmektedir. Böyle bir yönetim şeklinde devlet mekanizması tamamen siyasi hayata egemen olan partinin denetimine geçmektedir.¹¹⁶ Bu nedenle Cumhuriyet'in kuruluşundan II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Cumhuriyet Halk Partisinin Türkiye'yi çok kısa süren Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924-1925) ve Cumhuriyetçi Serbest Fırka (1930) deneyimleri dışında yönettiği süreç Tek Parti Dönemi olarak adlandırılmaktadır. Parti başlangıçta temel misyonunu Türkiye'nin ulusal birliği ve toprak bütünlüğünü korumak olarak ortaya koymuştur. Ancak CHP 1925 yılında başlayan Şeyh Sait İsyanı'nın ardından 1938 yılına kadar aralıklarla daha otoriter bir yönetim anlayışı sergilemiştir.¹¹⁷ CHP yeni yönetim biçiminin hayata geçmesiyle birlikte daha önceki rejimden geriye kalan dernek, vakıf, birlik, oda vb. sivil toplum kuruluşlarını kapatmış ya da bu kurumlara birtakım kısıtlamalar getirmiştir. Bu yüzden Cumhuriyet'in ilk yıllarında sivil toplumun bir gerileme trendi içine girdiği kabul edilebilir.¹¹⁸ Sivil toplumun yanı sıra CHP'nin izlediği katı ve taviz vermeyen laiklik anlayışı toplumun muhafazakâr kesimlerinin tepkisine yol açmıştır.¹¹⁹ Tek Parti Dönemi'nde devletin yeni yönetim biçiminin tesisi amacıyla ortaya koyduğu bu tutum gönüllülük esasına dayalı oluşumlar tarafından eleştirilmiş,

¹¹⁶ Şükrü Karatepe, **Tek Parti Dönemi**, İstanbul, İz Yayıncılık, 2001, s.1.

¹¹⁷ Metin Heper, **Türkiye'nin Siyasal Hayatı**, İstanbul, 1. Baskı, Doğan Egmont Yayıncılık, 2011, s.173-175.

¹¹⁸ Ahmet Özkiraz ve M. Nazan Arslanel, “Türkiye’de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplum Örgütlerinin Varlığı Meselesi”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Yaz 2015, 10/1, s. 5.

¹¹⁹ Yusuf Ziya Keskin, “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 5, Sayı 1, s. 124.

devlet tarafından ise bu tür organizasyonlar irticanın harekete geçmesine neden olabilecek tarzda tehditler olarak algılanmıştır.¹²⁰

Sivil toplumun gelişmemesinin yanı sıra önemli kırılma noktalarını Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun yürürlüğe girmesi, 25 Kasım 1925 tarihli Kıyafet Devrimi yine aynı tarihte hicri takvimin yerine miladi takvimin kullanılmaya başlanması, 17 Şubat 1926 yılında ise İslam hukuku yerine İsviçre Medeni Kanunu'nun kabulü ve yine 1 Kasım 1928'de Arap alfabesinin yerine Latin alfabesine geçilmesi oluşturmaktadır.¹²¹ 3 Mart 1924'te kaldırılan Halifelik ise Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi şahsiyetine tevdi edilmiştir.¹²² Bu ve benzeri uygulamalar Batılılaşma, sekülerleşme ve ulus devlet inşası etrafında bir sonuca varılabilmesi amacıyla yapılmıştır.¹²³ Ancak bu uygulamaların büyük bir bölümü toplumun dinî alışkanlıklarının değişmesi anlamına geldiği için dinin dışlanması durumu söz konusu olmuştur. Örneğin anayasadan devletin dininin İslam olduğunu belirten madde 1928 yılında çıkarılmıştır. Bu aşamada dinî hayatla ilgili önemli bir diğer kırılma noktası da halifeliğin kaldırılması olayıdır ve İslamcılık¹²⁴ eski önemini kaybetmeye başlayarak ülke açısından laik bir gelecek tasavvuru ortaya koyulmuştur.¹²⁵ Tek Parti Dönemi'nde müstakil bir İslamcılık düşüncesi ve hareketine gerekli imkân tanınmamış ve bu hareket muhafazakârlık ve milliyetçilik şemsiyesi altında kendine bir yer edinmeye çalışmış, düşünce dünyasını ve ifade biçimlerini bu yeni duruma göre kurmuştur.¹²⁶

Bu önemli gelişmeler nedeniyle Cumhuriyet idaresi toplumun değerlerine yabancılaşmış, sahip olduğu siyasi projeyi adeta dayatan bir seçkinler idaresi olarak

¹²⁰ Özkiraz ve Arslanel, "Türkiye'de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplum Örgütlerinin Varlığı Meselesi", s. 6.

¹²¹ Eyüp Ensar Demir, "Türk Siyasal Hayatında Yeniden Millî Mücadele Hareketi", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 13.

¹²² Hamza Türkmen, **Türkiye'de İslamcılık ve Özeleştirisi**, İstanbul, Ekin Yayınları, 2008, s. 25.

¹²³ Mert, **Merkez Sağın Kısa Tarihi**, s. 122.

¹²⁴ "İslamcılık" kavramının tarihi 1913 yılına kadar gitmektedir ve aynı yıllarda hem Mehmet Akif hem de Ziya Gökalp tarafından "İslâmlaşmak" kavramı da kullanılmıştır. Daha önceleri ise "İttihad-ı İslâm", "Vahdet-i İslâmiye", "Tevhid-i İslâm", "Fıkr-i İslâmiyet", "İslâmiyet politikası/siyaseti", "İslâmlık meslek-i mahsus", "İslâmlık fikri" kullanımları yaygındır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Kara, **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Üzerine Birkaç Not**, Sempozyum Tebliğleri, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, s.15-43.

¹²⁵ Eyüp Ensar Demir, "Türk Siyasal Hayatında Yeniden Millî Mücadele Hareketi", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 11.

¹²⁶ İsmail Kara, **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Üzerine Birkaç Not**, Sempozyum Tebliğleri, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, s.27-28.

görülmüştür.¹²⁷ Bu süreçte Türkiye İslamcılığının toplumsal ve siyasal görünümünün etkisini kaybettiği bir yoksunluk dönemi ortaya çıkmıştır. Tek Parti Dönemi'nin toplumun özellikle milliyetçi muhafazakâr kesimini yakından ilgilendiren en önemli uygulaması ise 1932 yılında ezanın Türkçe okunmaya başlamasıdır.¹²⁸ 1931 yılında yaşanan Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyimi¹²⁹ ise devrimlerin toplumda tam olarak karşılık bulmadığına ilişkin bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Ek olarak yeni önlemler alınarak Halkevleri kurulmuş, yaygın olarak faaliyet gösteren bazı dernekler örneğin bunların en önemlilerinden Türk Ocakları kapatılmıştır.¹³⁰

Bu süreç devam ederken kapatılan medreselerin yerini ise imam hatip okulları ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi almıştır. Devletin dini İslam'dır ibaresinin anayasadan çıkarılmasından sonra zorunlu din eğitimi 1930'da şehir okullarında, 1933'te köy okullarında kaldırılmıştır. Ayrıca din propagandası yapmak amacıyla siyasal parti kurulması da kanunsuz sayılmıştır. İzinsiz olarak Arapça yazının öğretilmesi de yasaklanmıştır.¹³¹ Bu uygulamalar dinî hayat üzerinde kurulan baskının bir sonucudur ve yaşanan gelişmeler dinî eğitimin engellenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum beraberinde din adamı sıkıntısını getirmiştir. Öte yandan bu baskılara rağmen faaliyetlerini sürdüren gayriresmî dinî eğitim kurumları da kurulmuştur.¹³² Bu ve benzeri uygulamalarla yeni rejim yukarıdan aşağıya yeni bir ulus inşa etme projesi olan laik sistemi hayata geçirmeye çalışmıştır. Çünkü ülkenin yeni kurucuları atılımın önünde duran en büyük engelin İslam olduğunu düşünmüşler, İslam'ın kitleler üzerindeki etkisinin azaltılması suretiyle ilerlemenin gerçekleşeceğine inanmışlardır.¹³³ Ancak laik sistemin uygulanma biçimi başta Ali Fuat Başgil olmak üzere toplumun muhafazakar kesimleri tarafından tepkiyle

¹²⁷ Nuray Mert, **Merkez Sağın Kısa Tarihi**, İstanbul, Selis Kitaplar, 2007, s. 19.

¹²⁸ Ertuğrul Zengin, "Bir Toplumsal Hareket Olarak Akıncılar: Türkiye'de İslamcı Öznenin Kurulumu ve Eylemi", Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2017, s. 33.

¹²⁹ Fırka 8 Ağustos 1930 günü kurulmuştur.

¹³⁰ Adem Çaylak ve Seyit Ali Avcu, **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'nin Siyasal Hayatı**, Ankara, Savaş Yayınevi, 2017, s. 387-389.

¹³¹ Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, İstanbul, 19. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, 2013, s. 533-534.

¹³² İsmail Çağlar, "Taşradaki Madunlar: Erken Cumhuriyet Döneminde Muhafazakâr Muhalefet", Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt:10, Sayı:1, Yıl: 2015, s. 117.

¹³³ Edip Asaf Bekaroğlu, "Post-Laik Türkiye?: AK Parti İktidarları ve Güncellenen Laiklik Sözleşmesi", İnsan ve Toplum, 5(9), 2015, s. 106.

karşılanmıştır. Kendisi Türkiye’de 1945 yılına kadar yaşanan düşünce ve inanç yasakları olarak gördüğü durumu şöyle özetlemektedir:

“Ancak,1945 yazı başlarına, yani İkinci Dünya Harbi’nin garp demokrasileri tarafından kazanılmasına kadar geçen devri yaşamış olanlarımız hatırlarlar ki, o devirde Türkiye’de hükûmet adamlarının icraatını tenkit etmek, hususiyle din hürriyeti ve laiklik gibi tekkeleşmiş mevzuları ele almak, âdeta intihar etmek demektir. Bunda mübalâğa yoktur. Şüphe edenler, o devrin gazete koleksiyonlarını karıştırabilirler. Ve kanaati uğruna darağacına çekilen aksakallı adamların resimlerini görebilirler.”¹³⁴

CHP’nin toplumun dindar kesimlerine yönelik bu baskıcı tavrı ve dış koşulların parti üzerindeki etkisi zamanla kurucu partinin toplumsal desteği kaybetmesine neden olmuştur. CHP toplumun desteğini yeniden kazanma gayesiyle 1950 Genel Seçimlerine katılmak istemiş ve bu tutumunu hayata geçirmek amacıyla 1930’lardaki katı laiklik anlayışından vazgeçerek 1948 yılında imam hatip kurslarının açılması,1927’de ilkökul müfredatından çıkarılan din derslerinin 1948’de seçmeli ders olarak yeniden eklenmesi,1933’te kapatılan ilahiyat fakültelerinin 1949 yılında yeniden açılması ve 1950 yılında tekke, zaviye ve türbelerin tekrar açılması şeklinde köklü bir anlayış değişikliği ortaya koymuştur.¹³⁵ Ancak CHP ideolojik olarak bu değişimleri geçirmektedirken 7 Ocak 1946 yılında Demokrat Parti kurulmuş ve 1946 Seçimleriyle birlikte çok partili siyasal yaşama geçilmiştir.¹³⁶

1.2.2. Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Süreci (1946-1960)

1945-1960 arası Türkiye’de muhalefetin bazen doğrudan İslamcı bir üslupla bazen de milliyetçi bir üslupla kendisini ifade etmeye başladığı bir dönemdir. Yaşanan kısmi serbestlikle birlikte İslami siyasetin nefes alması sağlanmıştır.¹³⁷ Tek Parti yönetiminin toplumda oluşturduğu tepki devlet baskısıyla birleşince bu sistemin

¹³⁴ Türkmen, **Türkiye’de İslamcılık ve Özeleştirisi**, s. 26.

¹³⁵ Caner Erdoğan, “Tek Parti İktidarı Dönemi’nde (1923-1950) Cumhuriyet Halk Partisi’nin İdeolojik Değişim ve Dönüşüm Sürecinin Çözümlemesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:10, Sayı:51, 2017, s. 276.

¹³⁶ Erdoğan Günel, **Türkiye’de Siyasal Partiler ve Güncel Siyaset**, Bilimadamı Yayınları, Ankara, 2006, s. 46.

¹³⁷ Şentürk, **Türkiye’de İslami Oluşumlar ve Siyaset İslamcılık**, s. 177.

işlevine devam etmesi imkânı kalmamıştır.¹³⁸ İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte birçok ülkede demokratik rejimler hayata geçmeye başlamış, barış ortamının sağlanması amacıyla çok partili rejimlere hızlı bir geçiş öngörülmüş ve benzer gelişmeler Türkiye'de de DP'nin kurulmasıyla başlamıştır. DP elitleri ana söylemlerinde partinin amacının Türkiye'yi daha demokratik hale getirmek, Kemalizmin ilkelerini değişen şartlara göre yorumlayarak müdahaleci devleti biraz daha sınırlamak ve kişi hak ve hürriyetlerini geliştirmek olduğunu ifade etmiştir. DP kuruluşuyla birlikte muhafazakâr kesimin desteğini kazanmaya başlamış ve Tek Parti yönetiminden memnun olmayan halk kitleleri tarafından ilgiyle karşılanmıştır.¹³⁹ DP mensuplarının dine daha sıcak yaklaşımı taşra insanının ve köylünün yeni kurulan bu partiyi desteklemesinde önemli rol oynamıştır. Söylemin yanı sıra DP parti programında temel hak ve özgürlüklerin genişlemesinden yana olmakta, dernek kurma özgürlüğünü desteklemekte ve din özgürlüğünün sağlanmasının da en az diğer özgürlükler kadar önemli bir girişim olduğunu savunmaktadır.¹⁴⁰ DP'nin seçimleri kazanmış olması halkın büyük bir kısmının memnuniyetini sağlamıştır. Örneğin Sebilürreşad mecmuası bu durumu şöyle yorumlamaktadır:

“14 Mayıs gecesi, bir çeyrek asır milletin dinini, vicdanını kemiren o kara kuvvet, o kara ve kızıl taassup, zulmetler içine ebediyen gömüldükten sonra pembeleşen ufuklardan hürriyet ve demokrasi güneşi doğmaya başlamış, uzun seneler ıstırap içinde bunalan gönüller ferah ve saadete kavuştu. Hiç yıkılmayacak zannedilen bu zulüm kalesinin bir anda böyle hak ile yeksan olması bütün dünyayı hayrette bırakmıştı.”¹⁴¹

Sebilürreşad dergisinin yanı sıra bu gelişme Büyükdoğu dergisinde şu şekilde değerlendirilmektedir:

“...Ruh hastası hâline getirilmiş olan bu millet “Seni istemiyorum!” sayhasını koparıırken, henüz neyi ve kimi istediğini değil, sadece neyi ve kimi istemediğinin şuuriyle hareket etmiştir. Bu milletin istediği Demokrat Parti değil, sadece istemediği, Halk Partisi ve o kadronun çerçevelediği gedik rejimiydi. Binaenaleyh seçimlerde müsbet olarak kazanan Demokrat Parti değil, menfi ölçüyle kaybeden

¹³⁸ Çaylak ve Avcu, **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'nin Siyasal Hayatı**, s. 389.

¹³⁹ Özkiraz ve Arslanel, “Türkiye’de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplum Örgütlerinin Varlığı Meselesi”, s. 8-10.

¹⁴⁰ Keskin, “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, s.109-110.

¹⁴¹ Kaçmazoğlu, **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları**, s. 129.

Halk Partisidir. (DP) gelsin diye (CHP) gitmemiş, (CHP) gitsin diye (DP) gelmiştir. Halk Partisi, rejimi bir vapur teknesi gibi devrilmiş, muvazene hesabını kaybedince kendi kütlesinin sıkletiyle alabora olmuştur...¹⁴²

Tek Parti Dönemi'nde yaşanan kısıtlamalar ve uygulanan parti politikaları CHP'nin seçimlerde yaşadığı hezimetle büyük rol oynamıştır. DP iktidara gelmesiyle birlikte meclisin yapısı da serbest meslek sahipleri ile girişimciler lehine değişmiştir. Seçimlerle birlikte asker, bürokrat ve aydın zümrelerin yanında siyasete uzak kalan halk tabakaları da yeni iktidar üzerinde söz sahibi olmuştur. Yine bu süreçte yaşanan uluslararası gelişmelere bakıldığında Soğuk Savaş'ın iki temel aktörü olan ABD ve Rusya'nın etkinlik alanlarını genişletmek amacıyla jeopolitik açıdan önemli bir konumda bulunan Türkiye'ye ile yakınlaştıkları görülmektedir.¹⁴³ Ancak Türkiye Soğuk Savaş sonrası oluşan yeni döneme hazırlıksız yakalanmış ve mevcut yetersizliklerden dolayı çok kutuplu dünya sisteminin sunmuş olduğu avantajlardan gerektiği gibi yararlanamamıştır.¹⁴⁴ Türkiye bu süreç içinde II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan yeni denge arayışı neticesinde Atlantik ekseninde hareket ederek Sovyet tehdidini yok etmeye çalışmıştır.¹⁴⁵ Çok partili hayata geçiş sürecini hızlandıran en önemli dış politika etkeni ise Sovyetler Birliği'nin 1945 yılında Ankara'ya verdiği notaydı. Sovyetlerin bu tehdidi, Türkiye'nin Batı Bloku'na girme ve bunun ön şartı olarak da çok partili siyasete geçme kararını hızlandırmıştır.¹⁴⁶

Bu konjonktür içinde iktidara gelen Demokrat Parti iktidara geldiği ilk günlerden itibaren dini yaşam ve gruplar üzerindeki baskıyı yumuşatmıştır. Dini gruplar kamusal alanda görünür hale gelmiş ve demokratik değerleri benimseme yönünde dönüşüme uğramıştır.¹⁴⁷ Çok partili siyasal yaşama geçilmesiyle birlikte entelektüel alanda da bir canlılık sağlanmıştır. Tek Parti Dönemi'nde kapatılmış olan gazete ve dergiler yeniden çıkartılmaya başlanmış ve değişik sosyal hareketler dergi ve kitap çıkartmaya başlamıştır. Bu dönemin önemli entelektüel oluşumları Necip

¹⁴² **Büyükdoğu**, Yıl:5,Sayı:22, 18 Ağustos 1950, s. 8.

¹⁴³ Keskin, "Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları", s. 111-112.

¹⁴⁴ Güder, S. ve Mercan, M. H., "2000 Sonrası Türk dış politikasının temel parametreleri ve Orta Doğu Politikası", **İnsan ve Toplum**, 2 (3), 2012, s. 58.

¹⁴⁵ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, İstanbul,91.Baskı, Küre Yayınları, 2001, s.71.

¹⁴⁶ Karatepe, **Tek Parti Dönemi**, s. 95.

¹⁴⁷ Çaylak ve Avcu, **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'nin Siyasal Hayatı**, s. 387.

Fazıl Kısakürek'in Büyük Doğu dergisi ve bir grup akademisyen tarafından çıkarılan Forum dergisidir. Türk Ocakları ve Türk Kadınlar Birliği kendi mülklerine tekrar kavuşmuş, Halkevleri 1951 yılında yapılan düzenlemeyle birlikte kapanmıştır. 1960'larda belirgin saflara ayrılan milliyetçi, muhafazakâr, dindar, liberal, demokrat, sosyal demokrat ve sosyalist akımlar bu siyasi ortamda belirgin hâle gelmiştir.¹⁴⁸ Büyük Doğu dergisine ek olarak Sebilürreşad, Fetih, Selamet, İslamiyet, Büyük Cihad isimli dergiler de yayımlanmıştır. Bu gelişmeler üzerine Adnan Menderes 21 Kasım 1952'de Kayseri'de yaptığı konuşmasında irtica tehlikesinin olmadığını "Asıl korkulacak irtica dini değil, siyasi irticadır." sözleriyle ileri sürmektedir.¹⁴⁹

1945'ten sonraki dönem muhalefetin sesini daha çok duyurduğu, sivil toplumun varlığının özellikle kurulan dernekler bazında büyük bir gelişme gösterdiği önemli bir dönüm noktası olmuştur. Daha önceleri siyasette muhatap alınmayan toplumsal gruplar çok partili döneme geçişle birlikte özellikle seçimler aracılığıyla kendilerine yer edinmeye başlamıştır. Bu durum siyasi elitlerin ülke yönetimini kaybetmeye başlamaları anlamına gelmiştir.¹⁵⁰ Benimsediği siyaset anlayışıyla liberal ve özgürlükçü bir yaklaşım sergileyen DP dinî özgürlükler konusundaki hassasiyetinin bir sonucu olarak 16 Haziran 1950'de Arapça ezanın yeniden okunması önündeki engelleri kaldırmıştır. Bu karar orduda rahatsızlık yaratmasına rağmen DP din eğitimi konusunda da bir takım düzenlemelere gitmiş ve imam hatip okullarının ve camilerin sayısını arttırmıştır.¹⁵¹ Bu noktada Cumhuriyet Halk Partisi ezanın Arapça okunmasına siyasal alandaki etkilerini de göz önüne alarak karşı çıkmamış ve ezanın Arapça okunmasını yasaklayan ceza hükmü kaldırılmıştır.¹⁵² İmam hatip okullarının 1951'de 7 ilde açılmasıyla birlikte ve 1960 Darbesi'nin ardından bu rakamın artış göstermesi önemli bir gelişme olarak kabul edilebilir. 1957-1958 döneminde ilk mezunlarını veren imam hatip okullarını bitiren öğrencilerin gidebilecekleri bir yükseköğrenim kurumunun olmayışı sebebiyle 1959'da Yüksek İslam Enstitüleri kurulmuştur. Enstitünün YMM hareketi açısından

¹⁴⁸ Çaylak ve Avcu, **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'nin Siyasal Hayatı**, s. 395-396.

¹⁴⁹ İlbeyi Özer, **Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat**, İstanbul, İskenderiye Kitap, 2015, s.159.

¹⁵⁰ Özkiraz ve Arslanel, "Türkiye'de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplum Örgütlerinin Varlığı Meselesi", s.11-12.

¹⁵¹ Keskin, "Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları", s. 114.

¹⁵² Özer, **Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat**, s.156.

önemi ise özellikle Mücadeleci müntesiplerin çoğunun bu kurumda eğitim almalarından dolayıdır. Türkiye İslamcılığı açısından ise imam hatip okulları adeta bir dönüm noktası olmuştur.¹⁵³ Ancak muhafazakârların devlet desteğini arkasına almış olduğu bu ruh hâli 27 Mayıs 1960 Darbesi'yle sona ermiştir.¹⁵⁴ Soğuk Savaş Dönemi'nde yaşanan bu gelişmeler Türk sağına ve YMM Hareketine komünizm karşıtı bir siyasi söylem kazandırmıştır. Bu söylem ilerleyen bölümlerde teşkilatın hayata geçirmeye çalıştığı önemli ilkelerden biri hâline gelecektir.

1.2.3. 27 Mayıs 1960 Darbesi

27 Mayıs 1960 Darbesi dinî hareketlerin büyük bir bölümünü yeniden dizayn etmiştir. Darbe sonrası İslami alandaki önemli değişimler Cemaat-i İslami ve Müslüman Kardeşler örgütünden yapılan tercümelemler ile hissedilmiş ve yeni bir İslamcılık anlayışı ortaya çıkarmıştır. Tercümelerle birlikte ortaya çıkan bu akımı yeni İslamcılık olarak adlandırmak mümkündür. Bu tercümelerden 1960-1980 arası birçok zümre değişik şekillerde istifade etmiştir. YMM Hareketi de dinî anlayışı itibarıyla radikal İslamcı anlayıştan etkilense de devlet ve toplum anlayışı ile milliyetçi muhafazakâr çizgide yer almıştır.¹⁵⁵ Ek olarak 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi, Türk sağ düşüncesinde önemli kırılmalara ve iç sorgulamalara neden olan önemli bir süreçtir. Çünkü darbeden sonra muhafazakâr gençlik tabanı Demokrat Partinin devamı niteliğinde görünen Adalet Partisini yetersiz görmüş ve yeni arayışlara başlamıştır. YMM Hareketi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Milli Görüş hareketi bu sorgulamanın sonucu olarak tarihteki yerlerini almıştır.¹⁵⁶ Bu açıdan bir değerlendirilme yapılması gerekli görüldüğü için 27 Mayıs 1960 Darbesi ve akabinde 1961 Anayasa'sının yürürlüğe girmesi YMM teşkilatı açısından önem kazanmaktadır. 27 Mayıs 1960 Darbesi sahip olduğu tekillik ve Cumhuriyet Dönemi'nin ilk müdahale örneği olması nedeniyle diğer askerî darbelere

¹⁵³ Ertuğrul Zengin, "Bir Toplumsal Hareket Olarak Akıncılar: Türkiye'de İslamcı Öznenin Kurulumu ve Eylemi", Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2017, s. 75-76.

¹⁵⁴ Ertuğrul Zengin, "Bir Toplumsal Hareket Olarak Akıncılar: Türkiye'de İslamcı Öznenin Kurulumu ve Eylemi", Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2017, s. 70.

¹⁵⁵ İsmail Kara ve Asım Öz, **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri**, İstanbul, 1. Baskı, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2013, s. 31-32.

¹⁵⁶ Çelenk, **Türk Sağ'ının Düşünce...**, s. 43.

benzemeyen özellikleri ön plana çıkarmaktadır.¹⁵⁷ Bu darbe Türk siyasal, toplumsal ve ekonomik hayatında yeni bir dönemin başladığını göstermektedir.¹⁵⁸ Müdahale genç subayların iktidara el koymaları biçiminde gerçekleşmiştir ve emir komuta zinciri dışında geliştiği için müdahaleyi denetim altına almak zorlaşmıştır. Bu girişime destek; üniversitelerdeki sol ve Kemalist eğilimli öğrenciler ve öğretim üyeleri, memurlar gibi toplumsal statü ve eğitim düzeyleri yüksek toplum kesimlerinden gelmiştir.¹⁵⁹

1950’li yıllarda DP’nin özel sektör vurgusu, ABD ile yakınlaşma isteği ve muhafazakâr kesimlere yakınlaşması toplumun bazı kesimlerinde Cumhuriyet kazanımlarının tehlikeye düştüğü algısını oluşturmakta ve oluşan bu duruma tepki gösterilmesi gerektiği fikri zamanla hâkim söylem hâline gelmektedir.¹⁶⁰ Çünkü 1950’lerden itibaren belirgin şekilde ortaya çıkan dini hareketler beraberinde laiklik ve irtica tartışmalarını da gündeme getirmiştir. Batıcı ve laik anlayışa sahip cepheye göre dini içerikli yayın, faaliyet ve saldırı rejimin büyük bir tehlike içinde olduğu anlamına gelmektedir. Bu düşünceden hareketle her türlü mücadele yapılarak ülkenin gericiyle bırakılmaması istenmektedir. İrtica ve laiklik içerikli üst yapı tartışmalarında İslamcı kesimin temsilcileri ise ülkede irticai bir faaliyetin bulunmadığını ileri sürmüştür.¹⁶¹ Türkiye’de irtica olmadığını savunanların başında Ali Fuat Başgil gelmektedir. Başgil’e göre:

“...ortada bir irtica yok, bu milletin diline, dinine, tarihine, manevi ve ahlaki kıymetlerine vurulan tekmelere karşı haklı reaksiyon ve acı eleştiriler var. Geçmiş 25 yılın haksızlıklarına ve zorbalıklarına karşı eleştiriler var. Din mihrabını yıktılar, tarikat tekkelerini kapatıp laik tekkeler açtılar. Totemler yarattılar, tabutlar oluşturup bunların hepsine inkılap dediler. Oysa Türkiye’de bir irtica tehlikesi bulunmamaktadır. Vasıflandırılan bu zümreye karşı hakaret savuranlar ve irtica yaygarasıyla etrafa rüzgâr ekenler, hakikatte 14 Mayıs’ın sinsice intikamını almak için içleri yananlardır.”¹⁶²

¹⁵⁷Suna Kili, **27 Mayıs 1960 Devrimi, Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası**, İstanbul, 1.Basım, Boyut Kitapları, 1998, s. 33.

¹⁵⁸Ahmad, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, s.147.

¹⁵⁹Kili, **27 Mayıs 1960 Devrimi, Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası**, s.43.

¹⁶⁰Tanel Demirel, **Türkiye’nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, İstanbul, 1.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 341.

¹⁶¹ Kaçmazoğlu, **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları**, s.109.

¹⁶² Kaçmazoğlu, **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları**, s.113-114.

Ancak darbeyle birlikte Adnan Menderes ve Celal Bayar başta olmak üzere birçok Demokrat Partili tutuklanmıştır. Tutuklananlar arasında Genelkurmay Başkanı da bulunmaktadır ve bu durum gerçekleşen darbenin emir komuta zinciri içinde cereyan etmediğini göstermektedir.¹⁶³ Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Anayasa'yı değiştirmek suçundan yargılanmış ve yargılamanın sonucunda idam edilmiştir. Bu duruma gerek demokratik ülkeler gerekse Türk kamuoyu ciddi tepki göstermiştir.¹⁶⁴ Örneğin halkın sempatisini kazanmış bir lider olarak Adnan Menderes'in idamı YMM hareketinin 1976'dan itibaren çıkarmaya başladığı Bayrak gazetesinde Türk demokrasinin ilk kurbanlarını vermesi olarak yorumlanmaktadır.¹⁶⁵

Darbenin sebebi ölçsüz şekilde yürütülen kapitalist gelişmeye ve bu gelişmenin yarattığı rahatsızlık ortamına da bağlanmaktadır.¹⁶⁶ Diğer sebepler olarak baskı rejimi, kardeş kavgası gerekçeleri ön plana çıkartılmaktadır.¹⁶⁷ Ancak darbe yapılmasının Türk Silahlı Kuvvetlerinin kurumsal çıkarlarını yakından ilgilendiren üç temel nedeni daha olduğu söylenebilir: Bunlardan ilki, askerinin maddi durumunun görece zayıflaması, ikincisi toplumsal statülerinin bir hayli gerilemesi ve üçüncüsü Demokrat Partinin orduyu denetim altına almak için, ordunun otonomisini yok etmeye yönelik girişimleridir. Bu faktörler zamanla hükûmete karşı antipatiyi arttırmıştır.¹⁶⁸

Ayrıca Tahkikat Komisyonu kurulması DP'nin muhalefeti sindirme girişimi olarak algılanmış ve kararın Meclisten geçtiği nisan ayında İnönü Mecliste önemli bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmanın en çarpıcı ifadeleri şu şekildedir: "Eğer bir idare insan haklarını tanımaz, haksızlık rejimi kurarsa, o ülkede ihtilal olur; bu yolda devam ederseniz sizi ben de kurtaramam, şartlar tamam olunca milletler için ihtilal meşru bir haktır. Bu hak meşru bir hak olarak kullanılacaktır." İnönü'ye bu konuşmasından dolayı 12 oturum parlamento görüşmelerine katılmama cezası

¹⁶³ Refik Turan vd., **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, Ankara, 17. Bası, Okutman Yayıncılık, 2010, s. 327.

¹⁶⁴ Metin Heper ve Sabri Sayarı, **Dünden Bugüne Türkiye**, İstanbul, 1.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 75.

¹⁶⁵ Abdullah Yaman, "Zorlu, Polatkan ve Menderes", **Bayrak**, 17 Eylül 1976, s. 2.

¹⁶⁶ Doğan Avcıoğlu, **Türkiye'nin Düzeni Dün-Bugün-Yarın**, İstanbul, Tekin Yayınevi, 2003, s. 766.

¹⁶⁷ Turan vd., **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, s. 327.

¹⁶⁸ Abdulvahap Akıncı, "Türkiye'nin Darbe Gelebeği:1960 ve 1971 Müdahaleleri", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF dergisi**, Nisan 2014, 9(1), s. 61.

verilmiştir.¹⁶⁹ Bu bağlamda 1960 yılına da büyük bir siyasal gerginlik içinde girilmiştir.¹⁷⁰ Darbe öncesi İstanbul'da iki önemli olay meydana gelmiştir. Bunlar; Topkapı Olayları ve Tahkikat Komisyonunun kurulması sonrası 29 Nisan'da Beyazıt'ta meydana gelen büyük protesto mitingidir.¹⁷¹ Bu şekilde yükselen gerilim 27 Mayıs 1960 Darbesi ile son bulmuştur.¹⁷²

Bu ve benzeri siyasal gelişmeler cuntanın harekete geçmesini sağlamıştır. 27 Mayıs sabahı darbeyi yapan kadro tarafından hazırlanan bildiri Alparslan Türkeş tarafından okunmuştur.¹⁷³ 27 Mayıs sabahı 04:30 sıralarında İstanbul Radyo'sundan yayımlanan bildiri ile darbe girişiminin amacına ulaştığı kamuoyuyla paylaşılmıştır ve o saatlerde cunta tarafından kontrol sağlanmıştır.¹⁷⁴ Bu şekilde Silahlı Kuvvetler tüm yurttan yönetimi ele almıştır.¹⁷⁵ DP hükûmet mensupları 27 Mayıs sabahı bile ne olduğunu anlamaktan uzak görünmektedir. Çünkü Adnan Menderes ve Alparslan Türkeş arasında yaşanan diyaloglar durumun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır:

“Bir çıkış yolu bulamıyordum. Ordunun müdahalesi iyi oldu bu bakımdan inşallah memleket için hayırlı olur...size yardımcı olmak isterim, arzu ederseniz kendi sesimden teybe beyanat veririm. Arzu ederseniz kendi el yazımla bir bildiri yayınlayıp size vereyim.”¹⁷⁶

27 Mayıs 1960 Darbesi yaşanan bu siyasi gelişmelerin akabinde tüm partilerin faaliyetlerini durdurmuştur. Darbenin ardından kişisel hakların detaylı şekilde ele alındığı yeni bir Anayasa referandumuna sunularak yürürlüğe girmiştir ve darbe'den sonra oluşturulan yeni Anayasa, Seçim Kanunu ve Siyasi Partiler Kanunu'nun etkileri sonucunda 1961 ve 1965 yılları arasında Türkiye koalisyon hükûmetlerince yönetilmeye başlamıştır.¹⁷⁷

¹⁶⁹ Karavelioğlu, **Bir devrim İki Darbe: 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül**, s. 24.

¹⁷⁰ Demirel, **Türkiye'nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, s. 315.

¹⁷¹ Karavelioğlu, **Bir devrim İki Darbe: 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül**, s.19.

¹⁷² Hikmet Altuğ vd., **Öğrenci Hareketlerinin Bilimsel Yönden Araştırılması**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1970, s.11.

¹⁷³ Sedef Bulut, **Muhtıra Sonrasında Demokratikleşme Hareketi'ne Örnek Model Olarak 1973 Genel Seçimleri**, Berikan Yayınevi, 2007, s.193.

¹⁷⁴ Karavelioğlu, **Bir Devrim İki Darbe: 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül**, s. 30.

¹⁷⁵ **Hürriyet**, 27 Mayıs 1960, s. 1.

¹⁷⁶ Demirel, **Türkiye'nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, s. 391-392.

¹⁷⁷ Davison, **Kısa Türkiye Tarihi**, s. 192-193.

1.2.4. 1961 Anayasa'sının Yürürlüğe Girmesi

1961 Anayasa'sının ortaya çıkış nedenlerini kavrayabilmek için bir önceki başlıkta onu yaratan toplumsal ve tarihsel çerçevenin özellikleri üzerinde durulmuştur.¹⁷⁸ Türkiye aslında; 1960 yılına kadar önemli sayılabilecek olan anayasal gelişmeler döneminden geçmiştir. Bu tarihsel ve siyasal deneyim süreci 1961 Anayasa'sının hazırlanmasında önemli bir rol oynamıştır.¹⁷⁹ 1961 Anayasa'sının en büyük özelliği Türk parlamentosunu iki meclisli hâle getirmesidir ve bu özelliğinin yanı sıra yeni anayasa ile sosyal haklara, insan hak ve özgürlüklerine geniş ölçüde yer verilmiştir.¹⁸⁰ 1961 Anayasa'sı askerî bir rejimin ürünü olmasına rağmen önceki dönemlerle kıyaslanamayacak kadar geniş kapsamlı bir özgürlük ortamı oluşturabilmiştir.¹⁸¹ 27 Mayıs 1960 Darbesiyle birlikte ortaya çıkan yeni durum sosyalist düşünce, sol düşünce ve bağımsızlık eğilimlerinin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu gelişmelerin karşısında bir tedbir olarak daha önceki yıllarda kurulan Komünizmle Mücadele Dernekleri yaygınlaşmaya başlamıştır.¹⁸²

1961 Anayasa'sı ile birlikte daha önce sistemde olmayan kurumların ortaya çıktığı ve askerî vesayet sisteminin bu şekilde kurumsallaştığı görülmektedir. Anayasa ile Millet Meclisi ve Senatodan oluşan çift meclisli bir yasama organı uygulamasına geçilmiştir. Senato içinde eski Millî Birlik Komitesi üyelerinin de yer alması, Millet Meclisi tarafından alınan kararların Senatoda engellenmesine olanak sağlamıştır.¹⁸³ 1961 Anayasa'sı egemenliğin kullanılışı bakımından 1924 Anayasa'sında millet egemenliğini tek başına temsil eden Meclis anlayışını terk etmiş ve egemenliğin kullanılışı diğer devlet organları ile paylaşılmıştır.¹⁸⁴ Darbenin gerçekleşmesinden sonra Cemal Gürsel ilk konuşmasında Anayasa yapım sürecine dikkat çekmiştir:

“Biz üniversiteye inanıyoruz, yalnız inanmıyoruz iman ediyoruz, sizi davetimizin sebebi şudur: Bize derhâl bir Anayasa yapın! Bunu en kısa zamanda başarmanızı

¹⁷⁸ Bülent Tanör, **İki Anayasa 1961-1982**, İstanbul, 5.Baskı, On İki Levha Yayıncılık, 2013, s.3.

¹⁷⁹ Kili, **27 Mayıs 1960 Devrimi, Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası**, s. 54.

¹⁸⁰ Karavelioğlu, **Bir devrim İki Darbe: 27 Mayıs,12 Mart,12 Eylül**, s. 62-63.

¹⁸¹ Tanör, **İki Anayasa 1961-1982**, s. 9.

¹⁸² Engin Höke, **1960'lardan 1980'e Gençlik ve Mücadelesi**, İstanbul, 1.Baskı, Simge Yayınevi, 1989, s.25.

¹⁸³ Akıncı, “Türkiye'nin Darbe Gelebeği:1960 ve 1971 Müdahaleleri”, s. 62.

¹⁸⁴ Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, Ankara, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, 2011, s. 39.

rica edeceğim. Zira biz üç ay içinde seçimlere gidip, iktidarı sivil idareye bırakmak kararındayız; hazırlayacağınız Anayasa'nın muhtevası hakkında size hiçbir telkinde bulunmak istemiyoruz. Yalnız şu kadarını söylemek isterim: Öyle bir Anayasa yapın ki bir daha ihlali mümkün olmasın; din istismarına da imkân bırakmasın, şahsen ikinci bir meclisin, bir yan meclisin(Senato)kurulmasında da fayda görüyorum.”¹⁸⁵

MBK yeni bir Anayasa'nın hazırlanması için darbenin hemen akabinde çalışmalarına başlamıştır. Anayasa hukuku alanında uzman kadro İstanbul ve Ankara Üniversitelerinden gelen öğretim üyeleri arasından seçilmiştir. Çalışmalar sonucunda hazırlanan Anayasa 9 Temmuz 1961 tarihinde halk oylamasına¹⁸⁶ sunulmuştur ve yeni Anayasa kabul edilmiştir.¹⁸⁷ 1961 Anayasa'sının sağladığı özgürlük ve demokrasi ortamından ise sadece sağ ya da daha özel olarak Mücadeleciler değil sol siyaset de büyük oranda etkilenmiştir.¹⁸⁸ Örneğin 1961 yılında kurulan Türkiye İşçi Partisi 10 Ekim 1965 seçimlerinin ardından¹⁸⁹ 14 sandalye ile Mecliste temsil imkânı bulmuştur.¹⁹⁰

1961 Anayasa'sında iktidarın üniversiteler üzerinde baskı kurmasını engellemek için üniversiteler özerk statüde kurumlar olarak belirlenmiş, TRT özerkleştirilmiş, yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesine dönük düzenlemeler yapılmış, yasama ve yürütme organlarının yargı kararlarını değiştiremeyecekleri ve uygulamasını geciktiremeyecekleri de 1961 Anayasası'nda belirtilmiştir. Ayrıca dinin denetim altında tutulması amacıyla 1961 Anayasa'sının 19. maddesinde ve 1965'te hazırlanan Siyasal Partiler Kanunu'nda bireylerin ve partilerin dini siyaset amaçlarla kullanması yasaklanmıştır. Askerî vesayet rejiminin yukarıdaki girişimlerine rağmen, Demokrat Partinin devamı olarak kurulan Adalet Partisi (AP) oyların %34,7'sini ve CHP'de oyların %36,7'sini kazanmıştır. Darbe öncesi yapılan seçimler incelendiğinde CHP'nin oylarının azaldığı görülmektedir.¹⁹¹

¹⁸⁵ Kili, **27 Mayıs 1960 Devrimi, Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası**, s. 54-55.

¹⁸⁶ Halk oylaması ile 1961 Anayasa'sı yüzde %38,3 "Hayır" oyuna karşılık %61,7 oranındaki "Evet" oyuyla kabul edilmiştir.

¹⁸⁷ Kili, **27 Mayıs 1960 Devrimi, Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası**, s. 54-55.

¹⁸⁸ İrfan Küçüköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, Konya, 2. Baskı, 2011, s. 417.

¹⁸⁹ 10 Ekim 1965 Seçimlerinde daha önce 15 Ekim 1961 seçimlerinde uygulanan barajlı D'Hondt sistemi terkedilerek millî bakiye sistemi uygulanmıştır. bkz. Nuran Kılağız, **Türk Siyasî Hayatında 1965 Seçimleri**, Berikan Yayınları, 2007.

¹⁹⁰ Nuran Kılağız, **Türk Siyasî Hayatında 1965 Seçimleri**, Berikan Yayınları, 2007, s. 431.

¹⁹¹ Akıncı, "Türkiye'nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri", s. 63-64.

Sonuca odaklanıldığında 1961 Anayasa'sının getirdiği en önemli değişiklik; TBMM'de dâhil olmak üzere Anayasa'nın bütün organ ve kuruluşların üzerine çıkartılması ile ilgili olarak yapılan değişikliktir. Yasaların Anayasa'ya uygunluğunun denetlenebilmesi için Anayasa Mahkemesi kurulmuştur. Yani 1924 Anayasa'sında olmayan bu özellik anayasa metnini temel ve bağlayıcı hukuk kuralı olarak kabul etmiştir.¹⁹² Yeni Anayasa'da göze çarpan ikinci önemli özellik ise yasama ve yürütmeyi yumuşak kuvvetler ayrılığı prensibiyle ayırması şeklinde tezahür etmektedir. Artık egemenliği Meclis tek başına değil diğer kurumlarla birlikte kullanmaktadır. Buradaki kuvvetlerin dağıtılması prensibi bölüştürülmüş egemenlik lehine yapılan girişimlerdenidir. 1961 Anayasa'sının diğer bir katkısı da temel hak ve özgürlükler konusundadır. Anayasa ikincilerinde korunmasına yönelik yeni bir rejim getirmiştir ve özgürlüğü devletin temel nitelik ve görevi olarak kabul etmiştir. Özgürlük Anayasa'nın ruhuna göre esastır ve devlet de buna saygı göstermekle yükümlü kılınmıştır.¹⁹³

1.3. Türk Sağının Dinamikleri

YMM Hareketinin faaliyete geçtiği dönem olan 1960'lardaki siyasi ortam önceki on yıldan çok daha farklıdır. Çünkü Soğuk Savaş Dönemi'nde yaşanan gelişmeler, önce Türk sağına ve akabinde YMM Hareketine ilk etapta merkez kavram olarak anti-komünizm söylemini kazandırmıştır. Üniversiteler genelinde sol etkinlik kazanmış bu hareketliliğin karşısında sağ komünizmle mücadele adı altında birtakım girişimlerde bulunmuştur. Bu nedenle 1961 Anayasa'sının getirdiği özgürlük ortamı siyasete yeni bir yön vermiştir diyebiliriz.¹⁹⁴ Politik ortamın oluşumunda etkili olan Yeni Anayasa, 9 Temmuz 1961 yılında yapılan referandum neticesinde yürürlüğe girmiştir.¹⁹⁵ Ayrıca 1960'lı yıllar sadece Türkiye'de değil aynı zamanda tüm dünyada geniş kapsamlı öğrenci hareketlerinin yaşandığı bir süreçtir.¹⁹⁶ 1967'den itibaren iktidara olan tepkinin merkezi hâline gelen öğrenci hareketlerinin

¹⁹² Tanör, **İki Anayasa 1961-1982**, s.13.

¹⁹³ Tanör, **İki Anayasa 1961-1982**, s.15-18.

¹⁹⁴ Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Çeviren Yavuz Alogan, Ankara, II. Baskı, Doruk Yayıncılık, 2002, s. 178.

¹⁹⁵ Turan vd., **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, s.329.

¹⁹⁶ Aydın Çubukçu, **Bizim '68**, 10. Basım, Evrensel Basım Yayın, 2008, s. 62.

artış gösterdiği görülmektedir.¹⁹⁷ Bu toplumsal hareketler mevcut durumu başka bir yöne çekme eğilimi içindedir ve bu eğilimler, 1830-1848 ayaklanmaları gibi büyük çapta ya da 1871 Paris Komünü gibi kısa süreli iktidar değişikliği şeklinde olabilmektedir.¹⁹⁸ YMM Hareketinin bir dernek olarak kurulduğu tarihte yaşanan gelişmeler yapılan mülakatta teşkilatın lideri Aykut Edibali tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“Özellikle 1967 senesi siyasi hareketler ve gençlik hareketleri açısından bir dönüm noktası olmuştur. İsrail -Filistin Savaşı’nda silahlı mücadele fenomen hâline gelmiş ve solcu gençler silahlı mücadeleyi öğrenerek bunu Türkiye’ye taşımıştır. Bu gelişmeler yaşanana kadar sağ sol mücadelesi daha yumuşak seyretmiş ancak 1967’den itibaren suikastlerin sayısı artmış, çatışmalara alan açılmış ve her gün en az 20 gencin hayatını kaybetmeye başladığı ile ilgili haberler gelmeye başlamıştır. Yeniden Millî Mücadele Hareketi bu noktada bir çılgılık imdat diye başlayarak ehli vatan uyanın demıştir bu endişe ve sıkıntı âdeta ilk feryat olmuştur. İnsanlar bu feryadın etrafında zamanla toparlanmıştır.”¹⁹⁹

Bu aşamada 1976’dan itibaren YMM’nin en önemli yayın organlarından biri haline gelecek olan Bayrak gazetesinde yer alan tespitlerde önem kazanmaktadır:

“1968 Haziran’ı Türkiye’de adına öğrenci hareketleri denilen olayların başladığı zamandır. Öğrenciler de işçiler gibi, gayri millî sistemin sebep olduğu buhranları vardı. Komünistler, bu buhranları istismara başladılar. İlk haklı öğrenci isteklerine dayanan, yurtların yetersizliği, ders kitaplarının zamanında verilmediği, kredilerin arttırılması... gibi problemler işlendi. Bunların halli için bir baskı yolu olarak dersler boykot edildi. Komünistler, gençliğin eğitim, öğretim ve ekonomik problemlerini ve bunların halli istikametindeki mücadelelerini Lenin’in devrim stratejisine uygun olarak, ekonomik mücadeleyi, siyasi mücadeleye çevirdiler...”²⁰⁰

Bu örneğin ardından 1967’den daha önceye gidildiğinde ise 1962’nin başında “Komünizmle Mücadele Dernekleri”nin kurulduğu görülecektir. Sağ ekseninde siyaset sadece Komünizmle Mücadele Dernekleri tarafından değil aynı zamanda diğer sağ eğilimli kuruluşların katkısıyla yürümektedir.²⁰¹ Bu gruplardan bazıları aşırı sağ gruplar olarak MİT raporlarında teokratik devlet düzeni kurmaya çalışmakla itham

¹⁹⁷ A.e., s. 55.

¹⁹⁸ Derya Fırat, **Sokağın Belleği 1Mayıs 1977’den Gezi Direnişi’ne Toplumsal Hareketler ve Kent Mekani**, Ankara, 1.Baskı, Dipnot Yayınları, 2014, s. 81.

¹⁹⁹ Kişisel Görüşme, Aykut Edibali, Konya, 21.10.2017.

²⁰⁰ Süleyman Koç., “Sahte komünist sloganların arkasında hep gizli bir ihanet yatmaktadır!”, **Bayrak**, 27 Ocak 1979, s. 4

²⁰¹ Ahmad, **Modern Türkiye’nin Oluşumu**, s. 182.

edilmiştir. Bu ithamın içine Ticanilik, Hizbüt Tahrir, Rabîtatü'l-Âlem-i İslam ve YMM teşkilatıda dâhil edilmektedir.²⁰² Bu örnekteki gibi toplumsal birlikler ve organizasyonlar bir anlamda toplumsal hareketlerin örgütlü görünümünü oluşturur. Sınırlı çıkar elde etmek amacıyla bir araya gelen bireylerin oluşturduğu ikincil resmî yapılar ise dernekler, vakıflar, organizasyonlar ve birliklerdir ve toplumsal hareketin eylem bileşenlerini bu yapılar oluşturmaktadır.²⁰³

Solda birçok fraksiyon sayılabilir ancak sağ siyasette Nurcular, Süleymancılar, Nakşibendiler, gibi cemaatlerin yanı sıra devlet ya da hükûmet destekli olsun ya da olmasın birçok örgüt bulunmaktadır. Örneğin İlim Yayma Cemiyeti, Komünizmle Mücadele Derneği, Milliyetçi Kültür Birlikleri, Aydınlar Kulübü ve Mücadele Birliği Derneği bu yapılardan önemli olanlarıdır. Sol gibi sağ siyasette de fikriyat anlamında yolları pek kesişmeyen birçok hareket bulunmaktadır. Örneğin; Ülkücülük, Nurculuk ve YMM Hareketi birbirinden farklı yapılardır. YMM Hareketi Özalp tarafından sağ cephenin Dev-Genç'i olarak değerlendirilmektedir.²⁰⁴

Sağ siyasete yön veren liderlere bakıldığında ise 1968'de Millî Nizam Partisini kuran Necmettin Erbakan ve 1965'de Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinde yapılanma çalışmaları yürüten ve partinin ismini 1969'da Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştiren Alparslan Türkeş kamuoyunun karşısına çıkmaktadır.²⁰⁵ Millî Nizam Partisi kurulduktan üç sene sonra laikliğe aykırı eylemleri nedeniyle Anayasa Mahkemesi tarafından 20 Mayıs 1971 tarihinde kapatılmıştır ve ardından Millî Nizam Partisinin devamı niteliğinde Millî Selamet Partisi kurulmuştur.²⁰⁶ Millî Nizam Partisi siyonizm ve komünizm karşıtlığını parti politikalarının merkezine yerleştirmiştir.²⁰⁷ Ayrıca bu dönemde Erbakan ismi duyulan bir kişi olmasına rağmen siyasi bir kimlik hâline henüz gelmiş değildir. Aykut Edibali ve Mücadele Birliği Derneği ise çalışmalarına başlamıştır. YMM kurulduğu sırada İslam'ın siyasallaşmasına kısmi bir katkı sağlamıştır. Türkiye'yi yarı sömürge konumunda bir

²⁰² Süleyman Kocabaş, **Bir Kuşağın Dramı**, İstanbul, 1. Baskı, Vatan Yayınları, 2004, s.143.

²⁰³ Tekin ve Tecim, **Sosyal Hareketler Çağı**, s.17.

²⁰⁴ Hüseyin Özalp, **Derin Dinciler "ecmain"**, Ankara, 1. Baskı, Tanyeri Kitap, 2014, s. 55.

²⁰⁵ Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, s. 184.

²⁰⁶ A.e., s. 201.

²⁰⁷ Cengiz Özakıncı, **İblisin Kiblesi Soğuk Savaş Döneminden Yeni Dünya Düzenine 1945'ten 28 Şubat'a ve Günümüze Türkiye'de Siyasal İslamcılık ve Emperyalizm**, İstanbul, Otopsi Yayınları, 2007, s. 209.

ülke olarak gören, kapitalizme ve komünizme karşı olan bu hareket; 1970'den itibaren tabanının MSP ve MHP'ye kaymasına engel olmamış ya da olamamıştır. Bu özelliklerinden dolayı YMM teşkilatı başka arayışların ve düşüncelerin önünü açan öncü bir hareket olmuştur.²⁰⁸

Sol eksenindeki siyasete bakıldığında ise 1965'te 14 sandalye kazanan İşçi Partisinin oynadığı rol sol için tarihsel bir öneme dikkat çekmektedir. Ancak 1969 Seçimlerinde partinin sandalye sayısı 2'ye düşmüştür.²⁰⁹ Milliyetçi-muhafazakârların karşı kutbunu oluşturan komünist hareketlerin ise çoğu zaman darbe yanlısı yönleri ağır basmaktadır. YMM Hareketi ise kanunsuz eylem ve hareketlerin içinde bulunmamaya özen göstermiştir. Son kertede yasal sınırlar içinde kalma noktasında gayret göstermiştir. Teşkilatın şiddet karşıtı bu tutumu yeni toplumsal hareketlerle teşkilat arasındaki ortak noktalardan birini oluşturmaktadır. Teşkilat kendisine yakın oluşumlar olarak ise Ülkücüleri ve Akıncıları görmektedir ve bu örgütlerle diyalog geliştirmeye özen gösterirken sol grupların tezlerine de antitez üretmeye çalışmıştır.²¹⁰ Sağda yer alan bu gruplar arasında doğal olarak bir etkileşim durumu söz konusu olmaktadır. Örneğin; bir dönem Alparslan Türkeş Mücadele Birliği Derneğinin ilk genel başkanı olan Necmettin Erişen'i Ülkücü genç kadroların başına geçirmek istemiş bu isteği YMM teşkilatı tarafından reddedilmiştir.²¹¹

1960 ve 1980'ler arası yasal sınırlar içinde kalmak zor olsa da sağ sol söylemi gazete ve televizyonlara, gündelik politikaya yerleşmiştir. Bu söylem Soğuk Savaş'ın politik ortamına bağlı olarak zamanla derinleşmiştir. Türkiye'de sağcılık sol karşıtlığı olarak reaksiyoner bir şekilde biçimlenmiştir. Sol karşıtlığının özünü ise komünizm karşıtlığı oluşturmaktadır. Sağ kendi programını komünizm tehdidine karşı olmak üzere kurmuştur.²¹² 1970 yılında İstanbul'da yayına başlayan Yeniden Millî Mücadele dergisinde de bu durumu görmek mümkündür. Dergi her sayısında

²⁰⁸ Aydın Menderes, **Babam ve Ben**, İstanbul, Ufuk Yayınları, 2012, s. 341-342.

²⁰⁹ Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, s.186.

²¹⁰ Bilal Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, Anahtar Yayınları, 2013, s. 119.

²¹¹ İrfan Küçükköy, **Büyük Dava Adamları**, Konya, 1. Baskı, Duysun Dünya Reklam Ajansı 2013, s. 137.

²¹² İnci Özkan Kerestecioğlu, Güven Gürkan Öztan, **Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri**, editör: Tanıl Bora, İstanbul, 1. Baskı, İletişim Yayınları, 2012, s.13-14

komünizm ve masonlara karşı çok sert kampanyalar düzenlemiştir.²¹³ Bu noktalardan hareketle Türk sağına bakıldığında; düşünsel kurucuları arasında Necip Fazıl Kısakürek ve Peyami Safa'yı görmek mümkündür.²¹⁴ Özellikle Necip Fazıl Kısakürek sağ siyasetin cesaret kazanmasında etkili olmuştur.²¹⁵ Bu dönemde YMM Hareketine yönelik olarak bu toplumsal hareketi yabancı bir devlet himayesinde çalışmalarını yürüten bir oluşum olarak görme algısı da kimi çevreler tarafından hâkim söylem hâline gelmiştir. Harekete yönelik oluşturulan bu algı Necip Fazıl'ın düşüncesine göre "Mücadele Birliğine İngiliz ajanı demek, Galata Kulesi'ne bostan kuyusu demek gibidir." şeklinde ifade edilmektedir.²¹⁶ Bu noktada Yıldırım Kemal Akıncı da Kısakürek'e paralel bir söylem tarzı geliştirmiştir:

"Onu sadece milliyetçi cephelerde, umumiyetle MTTB'de insanlar özellikle dillendirdi, konferanslar yaptı İngiliz ajanıdır, şunlar, bunlar. Tabii kendileri gibi zannettiklerinden değerlendiriyorlar, çünkü Mücadele Birliği'nin nasıl ciddi, samimi, millî, manevî değerlere gerçekten bağlı ciddi bir kuruluş olduğunu onların takdir etmesi mümkün değildi. O sebepten yani onların bu iftiralarıyla ilgili de biz, ben avukat olarak koşturdum."²¹⁷

Aydın ise bu durumu şöyle değerlendirmektedir:

"Bu gelişmelerin hiçbir gerekçesi yok o dönemde aktif olan toplumsal hareketlere dışarıdan maddi destek alıyorlar suçlaması yapıyordu ve bende böyle bir kanaat oluşmadı. Kökü dışarıda olma deyimi o günlerin en meşhur deyimiydi. Bununla Suudi Arabistan, İsrail ve İngiltere kastediliyordu."²¹⁸

Özkaya'da bu noktada aşağıdaki tespitleriyle Aydın'a katılmaktadır:

"Genel anlamda YMM Hareketinin dışarıyla kabul edebileceğimiz gizli servis ilişkileri mahiyetinde bir bağlantısı olduğunu düşünmüyorum. Bu belki de Rabıta'yla bir bağlantı kurulmasından dolayı olabilir. Çünkü Rabıta'nın İngiltere'yle bağlantısı vardı."²¹⁹

²¹³ Jacob M.Landau, **Türkiye'de Aşırı Akımlar 1960 Sonrası Sosyal ve Siyasal Çekişmeler**, Türkçesi; Erdiç Baykal, Ankara, 1.Baskı, Turhan Kitabevi, 1978, s. 260-261.

²¹⁴ Kerestecioglu ve Öztan, **Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri**, s. 16.

²¹⁵ Hüdavendigâr Onur, **Türk Sağı Sözlüğü**, 3.baskı, İstanbul, Bilgeoğuz Yayınları, 2005, s.275.

²¹⁶ Özalp, **Derin Dinciler "ecmain"**, s. 161.

²¹⁷ Çelenk, **Türk Sağı'nın Düşünce...**, s.518.

²¹⁸ Telefon görüşmesi, Mustafa Aydın, 14.11.2018.

²¹⁹ Telefon görüşmesi, Cevat Özkaya, 14.11.2018.

Dikkat edildiğinde sağ hareketler arasında önem kazanan bu tür tartışmalar YMM teşkilatında bir kırılmaya neden olmamıştır. Ayrıca Kısakürek'in yanı sıra Peyami Safa'nın "Türk İnkılabına Bakışlar" isimli eseri zamanla YMM ve benzer teşkilatların ilmihâli hâline gelmiştir. Türk merkez sağının nasıl oluştuğunun anlaşılmasında Peyami Safa'nın düşünceleri bu yönüyle işlevsel gözükmemektedir.²²⁰ Türkiye'de milliyetçilik ve muhafazakârlık yaklaşımlarının ortak paydası komünizm karşıtlığı şeklindedir. Necip Fazıl Kısakürek, M. Şevket Eygi, Osman Yüksel Serdengeçti ve Cevat Rifat Atilhan gibi düşünürler için antikomünist söylem zamanla daha hâkim olmuştur.²²¹ Aydınlar Ocağı da bu aşamada 1970'te kurulmuş ve milliyetçi-muhafazakâr bir fikir platformu olarak siyasete eklenmiştir.²²² Muhafazakârlık ise ayrıca hızlı ve kökten değişimlerin önüne geçmeye çalışmakta ve kendisine bu şekilde yeni refleksi kazandırmaktadır.²²³ Muhafazakâr düşüncenin temelinde evrenin içinde yer alan insanın merkezinde Tanrı olduğu düşüncesi yatmaktadır.²²⁴ Bu nedenden dolayıdır ki milliyetçi-muhafazakâr söylem YMM Hareketinin yanı sıra Ülkücü Hareketi de kapsamıştır.²²⁵

1960'larda ilerici olarak CHP'nin Batıcı çizgideki tavrı, gerici olarak da DP'nin irtica hareketleri anlaşılmaktaydı. 1965-1967 arası ise CHP'nin ilerici olan bu tavrı eleştirilip TİP'in çizgisi sol aydınlar tarafından ilerici çerçevede öne çıkartılmıştır.²²⁶ YMM Hareketi solda yaşanan bu değişimi sosyalist devrime doğru bir sapma olarak nitelmiştir. Örneğin Birliğin yayın organı Bayrak'ta o dönemde yayımlanan bir yazıda:

"Türkiye komünist faaliyetlerin mihrakı haline gelen TİP ve benzeri teşekküller önce sosyal adalet prensibi sonra sosyalizm ve Anayasanın sosyal ve ilerici

²²⁰ Süleyman Seyfi Öğün, **İhyacı Bir Fikir Adamı: Muhafazakarlık Ama Nasıl**, Nurettin Topçu, Editör: İsmail Kara, Ankara, 2009, s. 283-284.

²²¹ İsmail Safi, "Türkiye'de Muhafazakârlığın Düşünsel - Siyasal Temelleri ve 'Muhafazakâr Demokrat' Kimlik Arayışları", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005, s.146.

²²² Kerestecioğlu ve Öztan, **Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri**, s.16.

²²³ Doğu Ergil, "Muhafazakar Düşüncenin Temelleri "Muhafazakarlık ve Yeni Muhafazakarlık", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, 1986, s. 271.

²²⁴ A.e., s. 275.

²²⁵ Tanıl Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, İstanbul, 1. Baskı, Birikim Yayınları, 1998, s. 128.

²²⁶ Harun Karadeniz, **Olaylı Yıllar ve Gençlik**, İstanbul, 7. Basım, May Yayınları, 1979, s.188.

prensiplerinin tatbiki zarureti gibi taktikleri ile komünist hareketi güçlendirmeye gayret ettiler. Ancak halkın bu sosyalist maskeli komünistlere karşı tepkisi son derece şiddetli oldu. Parlamento çalışmaları konferanslar, açık oturumlar gibi kanuni faaliyetlerin ardında bir kızıl ihtilalin tohumlarını atmakta gecikmediler.”²²⁷

Kemalist aydınların gözünden sağa bakıldığında sağcılık; gerilik, gericilik ve irticadır. Sol cenahta 1970’lerin kutuplaşma ortamında sağ; direkt olarak faşizm anlamına gelmektedir. Sol karşıtlığı ve antikomünizm sağcı kimliğin oluşmasında kurucu bir rol oynamaktadır.²²⁸ Sağ düşünceyi tanımlayan sıfatlar milliyetçi, muhafazakâr, mukaddesatçı, kalkınmacı, millî iradeci ve liberal olarak çeşitlilik göstermektedir.²²⁹ Bu tür sınıflandırmalar 1970’li yıllarda Türkiye’deki öğrenci olaylarında sağ ve sol açısından itici bir tanım hâline gelmiştir. Sağ gruplar; İslam ve Türklüğe ilişkin tarihsel geçmişlerini geri getirme arzusu içindeydiler. Bu arzu; Osmanlı, Selçuklu, Safevi, Timur, Cengiz, Hunlar, Balkanlar, Ön Avrasya ve Çin’le burada bulunan Müslümanlarla tarihsel kucaklaşma tutkusu olarak yansımaktaydı. Sol gruplar ise Osmanlının acı tecrübesinin etkisinden kurtulmayı riskli görüyorlardı.²³⁰ Neticede Türkiye’de sağcılık, belirsizliğini korumaya devam eden bir kavram olarak toplumun çeşitli kesimlerini bir şemsiye altında toparlayan çatı mahiyetine sahip olmuştur.²³¹ Bu noktada siyasi atmosferi daha iyi yansıtması açısından sağ hareketleri temsil noktasında öncü örgütlere ve sağ hareketlere kaynaklık eden örgütlere değinilecektir.

1.3.1. Sağı Temsil Noktasında Öncü Örgütler

Türkiye’de sağı temsil eden kurumların faaliyetlerinin ne kadar yeterli olduğu konusu tartışmaya açıktır ancak bu noktada Komünizmle Mücadele Derneğinin ve Milliyetçiler Derneğinin çalışmaları önem kazanmaktadır. Çünkü bu kurumlar 1960 sonrası sağ ekseninde yer almaya başlayan YMM teşkilatı ve benzer toplumsal hareketlere takip edebilecekleri bir altyapı sunmuştur. YMM teşkilatının kurulması çalışmalarının yapıldığı dönemin öncesinde; 1950’li yıllarda harekete geçen siyasi

²²⁷ “Sağ-sol çatışması, uydurmasının hedefi komünist terörü gizlemektir”, **Bayrak**, 27 Ekim 1978, s. 4.

²²⁸ Kerestecioğlu ve Öztan, **Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri**, s. 19-20.

²²⁹ A.e., s. 29.

²³⁰ Çelenk, **Türk Sağı’nın Düşünce...**, s. 72.

²³¹ Çelenk, **Türk Sağı’nın Düşünce...**, s. 293.

amaçlı olmayan Kızılay ve Yeşilay teşkilatları da mevcut bulunmaktadır. Bu dernekler faaliyetlerini yıl içinde yapılan konferanslar yoluyla devam ettirmektedir.²³² Mücadele Birliği Derneği ve sağ temsil eden diğer derneklerle ilgili önemli rezervlere dönemin İçişleri Bakanı olan Faruk Sükan ve İsmail Nacar arasında geçen diyaloglardan ulaşılabilmektedir. 1970'ten itibaren devlet politikasının sol ile mücadele etmek yönünde geliştiği ve başta Komünizmle Mücadele Dernekleri olmak üzere birçok derneğin kurulduğu görülmektedir. Bu aşamada Sükan ve İsmail Nacar arasında geçen diyaloglar aşağıda yer alan alıntıyı hak etmektedir:

“Sol ile mücadele etmek için İsmail Kahraman (MTTB Başkanı) ve diğerlerine yardım ettim, ellerinden tuttum. Oğlum, bunlar komünizmle mücadele ediyordu. Erkek çocuğu olmadığı için beni evladı gibi severdi ve oğlum derdi. Necmettin Erişen'i²³³ çağırdım. Ona para verdim. Komünistlerle fiilen mücadele etmeleri için Yeniden Millî Mücadelecileri ben teşvik ettim demişti. Millî Türk Talebe Birliği öyle, Komünizmle Mücadele Derneği öyle, Milliyetçi Öğretmenler öyle...”²³⁴

Bizzat İçişleri Bakanı tarafından dile getirilen bu durum siyasi süreçler teorisi bağlamında ifade edilen bazı teşkilatların devlet tarafından desteklenebileceğine dair önemli bir örnek teşkil etmektedir. YMM teşkilatı için bu destek önemli bir siyasi fırsat halini almaktadır. Bu durum sağ siyaseti temsil noktasında öne çıkan ve devlet desteğini kazanmış kurumlar olarak Komünizmle Mücadele Derneğinin, Türkiye Komünizmle Mücadele Derneğinin, Türk Milliyetçiler Derneğinin, Milliyetçiler Derneğinin, Aydınlar Ocağı'nın ve Ülkü Ocakları Derneği'nin sınırlı olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir.

1.3.1.1. Komünizmle Mücadele Dernekleri

YMM teşkilatının kuruluşundan önceki dönemi incelediğimiz tarihsel arka plan başlığında özellikle 1950'lerden itibaren İslamcılığın modernizme ve laisizme dönük tepkilerini antikomünizme yansıttığı böylelikle kendisini Soğuk Savaş'ın antikomünist teyakkuz bilinci içindeki devlet politikasıyla uyumlu bir zemine

²³² Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 57.

²³³ Necmettin Erişen YMM teşkilatının oluşumunda Konya ekibinin başındadır ve daha sonra Mücadele Birliği genel başkanlığı görevini ifa edecektir.

²³⁴ Özalp, **Derin Dinciler “ecmain”**, s. 69.

oturttuğu tespit edilmişti.²³⁵ Bu aşamada Komünizmle Mücadele Dernekleri sağ örgütlenmelerin ilk nüvelerini oluşturmaktadır.²³⁶ 1960'lı yıllarda büyük bir hızla gelişen Komünizmle Mücadele Dernekleri sağ siyasetin kontrolünden kimi zaman çıksa da muhafazakâr kitleleri çatısı altında toplamayı başarmıştır. Antikomünizm olgusu bu ve buna benzer derneklerin desteğiyle Türk sağının ortak paydası olmakla beraber 1960'ların sonundan itibaren muhafazakârlardan milliyetçilere doğru yeni bir seyir izlemiştir. Çünkü özellikle milliyetçi düşünürlerin etkisiyle güçlenme eğilimi gösteren antikomünist söylem Komünizmle Mücadele Derneklerinin yanı sıra Aydınlar Ocağı gibi örgütlenmelerden de büyük destek görmüştür.²³⁷ 1970'lerin ikinci yarısında Komünizmle Mücadele Derneklerinin yanı sıra Aydınlar Ocağı da "Türk-İslam-Batı sentezi" şiarını savunmuştur.²³⁸

Komünizmle Mücadele Derneği'nin amacı konferans, panel, seminer yoluyla komünizm tehlikesi hakkında halkı bilgilendirmektir. Zonguldak'ta kurulan bu dernek faaliyetlerine son verdikten sonra İstanbul'da yeni adıyla Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği çalışmalarına başlamıştır.²³⁹ Komünizmle Mücadele Derneği ilk olarak 1950'de Zonguldak'ta, Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği ise 1956'da İstanbul'da kurulmuştur.²⁴⁰ Dernek şubelerindeki kurucu isimlere bakıldığında örneğin Erzurum'da Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) lideri Fethullah Gülen'den Malatya'da Recai Kutan'a varıncaya kadar siyasi yelpazedeki farklı isimleri görmek mümkündür.²⁴¹ 7 Aralık 1956'da İstanbul'da faaliyete geçen yeni derneğin kurucuları arasında ise; Altan Deliorman, Demir Arslan, Ekrem Marakoğlu yer almaktadır. Dernek kurulduktan kısa bir süre sonra "Gençliği vazifeye davet ediyoruz, uyanık ve dikkatli olalım." başlıklı bir beyanname hazırlamıştır. Beyannamede önemli ifadeler yer almaktadır:

²³⁵ Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, s. 82-83.

²³⁶ Merdan Yanardağ, **MHP Değişti mi? Ülkücü Hareket'in Analitik Tarihi**, İstanbul, 1. Baskı Gendaş Yayınları, 2002, s. 51.

²³⁷ İsmail Safi, "Türkiye'de Muhafazakârlığın DüşünselSiyasal Temelleri ve 'Muhafazakâr Demokrat' Kimlik Arayışları", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2005, s. 147.

²³⁸ Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, s. 127.

²³⁹ Onur, **Türk Sağı Sözlüğü**, s. 451

²⁴⁰ Gökhan Atılğan, "Sosyalist Milliyetçilik Söylemi,(Türkiye, 1961-1968): Temeller, Ayrılıklar", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, s. 8.

²⁴¹ Yanardağ, **MHP Değişti mi? Ülkücü Hareket'in Analitik Tarihi**, s. 52.

“Rusya dünya sulhunü binbir siyasi entrika ve tahriklerle bozmağa, bir yandan da hür milletlerin bünyelerinin yıpratmak gayesiyle iğrenç rejimin zehirli tohumlarını yaymağa çalışmaktadır.

Maalesef bir çok yerlerde olduğu gibi memleketimizde de bu soysuz maksada alet olan zavallılar bulunmaktadır. Türklükten, vatan sevgisinden, dinden; Allah’tan ve insanı insan yapan her çeşit hasletlerden yoksun, bihaber bulunan bu komünist uşakları, kanunlarımızı her an tepelerinde bir balyoz gibi hissettikleri için, faaliyetlerini türlü şekilde maskeleymektedirler.

Maksatları, fırsat oldukça bünyemizde gedikler açmak, bizi zayıf düşürmektir. Karşımıza hiçbir zaman hakiki renkleriyle çıkmak cesareti gösteremeyen bu satılmışlarla en tesirli mücadeleyi ancak uyanık gençlik yapacaktır.

Milliyetçi arkadaş...

Nemelazımcılığı artık bırakalım. Sizlerin uyanıklığı ve hassasiyetiniz onları daima mağlup edecektir. Fakat henüz millî meselelerde senin kazandığın muafiyeti henüz kazanmamış toy vatan evlatları var. Komünistlerin ilk hedefi olan bu masum arkadaşları ikaz başlıca vazifemizdir.

Unutma ve derhâl bu mücadeleye katıl.

Komünistlerle tek tek bir cephe olarak daha kesin neticeler almak gayesi ile Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği kurulmuştur. Sen de soysuzluğun, anarşinin ve hiyanetin tepesine incek yumruklardan biri olmalısın. Bu hayırlı teşekkül sizlerin gayretiyle gelişecek, yaşayacak, vazife görecektir. Vazife seni bekliyor.” ifadeleri yer almıştır.²⁴²

Komünizmle Mücadele Derneklerinin sayısı 1965’te 110’a YMM teşkilatının kurulduğu dönemde yani 1968’de ise 141’e yükselmiştir.²⁴³ Bu noktada Komünizmle Mücadele Dernekleri metropollerde yer alan şubeleri vasıtasıyla 1950’lerden sonra milliyetçi muhafazakar kültürün inşasında ve YMM Hareketinin ideolojik altyapısının oluşumuna zemin hazırladığı kabul edilebilir.²⁴⁴

1.3.1.2. Türk Milliyetçiler Derneği ve Milliyetçiler Derneği

Türk Milliyetçiler Derneği ise amaçları birbirine yakın küçük grupların 1951’de bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Bu grupların ortak özelliği komünizmin

²⁴² Muammer Taylak, **Türkiye’de Öğrenci Hareketleri**, İstanbul, Hamle Yayınevi, 1997, s. 284-285.

²⁴³ Tanıl Bora vd., **Devlet, Ocak, Dergah**, İstanbul, 9. Baskı, İletişim Yayınları, 2009, s. 57.

²⁴⁴ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 57.

Türkiye’de yayılmasını önlemek amacıyla hareket etmeleridir. Örneğin; Türk Milliyetçiler Derneği 1950’de Kıbrıs’taki Türk azınlığın davasını savunan kuruluşlarla etkileşim içinde olmuştur.²⁴⁵ Bu gruplardan biri olan Türk Kültür Ocağı kendini fesih ederek 1951 yılında Türk Milliyetçiler Derneğine katılmıştır.²⁴⁶ Türk Milliyetçiler Derneğinin kuruluşu Türkiye Milliyetçiler Federasyonu isimli birliğin üyesi olan dernekler tarafından kuruluşun gerçekleşmesine dayanmaktadır.²⁴⁷ Milliyetçiler Federasyonu; Türk Kültür Ocağı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği, Türk Gençlik Teşkilatı, Genç Türkler Derneği ve Türk Kültür Derneğinin bir araya gelmesinden oluşmuş ve federasyonun başkanlığına Bekir Berk getirilmiştir.²⁴⁸ Türk Milliyetçiler Derneği; Türkiye Milliyetçiler Federasyonu’na kabul edilen Ananizamname’yi Ankara Valiliğine ulaştırarak 13 Nisan 1951’de derneğin kuruluşuyla ilgili girişimleri tamamlamıştır.²⁴⁹ Ananizamname’de yer alan 2 ve 3. madde derneğin amacını belirlemeye çalıştığı için önem taşımaktadır ve şöyledir:

“2. Madde- Derneğin gayesi, Allah, vatan, tarih, dil, an’ane, sanat, aile, ahlak, hürriyet ve millî mukaddesat esaslarına dayanan Türk milliyetçiliğini işlemek ve bütün milliyetçileri teşkilatlandırmaktır.

Teşkilatlandırmaktan maksat, birinci fıkrada zikredilen esasların milliyetçi bütün Türk vatandaşları tarafından benimsenmesi, onlarla millî ruh ve şuurun daima canlı kalması hedefine ulaşmak için vatanın her köşesinde şubeler açmaktır.”

3. Madde-Mevzuu;

a-Türkler arasında içtimai tesanüt fikirlerini yaymak ve cemiyette görülecek haksızlıklarla mücadele etmek,

b-Türk ahlak, âdat ve geleneklerine uygun yaşamayı ve millî mukaddesata hürmeti telkin etmek,

c-Türk kültürünü vaki tecavüzlerle ve milliyetçiliğe aykırı fikirlerle fikir yoluyla mücadele etmek,

²⁴⁵ Landau, **Türkiye’de Aşırı Akımlar 1960 Sonrası Sosyal ve Siyasal Çekişmeler**, s. 286.

²⁴⁶ Hüdavendigâr Onur, **Türk Sağı Kronolojisi 1839-2009**, İstanbul, Biyografi Net Yayıncılık, 2009, s. 39.

²⁴⁷ Necmettin Sefercioğlu, **Türk Milliyetçiler Derneği ve Kapatılış Davası**, İstanbul, Bilgeoğuz Yayınları, 2012, s. 23.

²⁴⁸ Mustafa Özcanbaz, **Bir Sivil Siyaset Modeli Aydınlar Ocağı**, Ankara, Araştırma Yayınları, 2014, s. 72.

²⁴⁹ Sefercioğlu, **Türk Milliyetçiler Derneği ve Kapatılış Davası**, s. 24.

d-Gençlik haklarını müdafaa ile isteklerine tercüman olmaktır.”

Türk Milliyetçiler Derneği faaliyetlerini sürdürdüğü 1952 ve 1953 yılları arasında merkez ve şubeleri vasıtasıyla birçok etkinlikte bulunmuştur. Bu etkinlikleri TMD'nin yayın organı olan Mefkûre, Orkun ve Türkeli dergileriyle kamuoyuna duyurmuştur. Dernek başlangıçta 3 Mayıs'ı Anma Etkinlikleri olmak üzere bu dönemde siyasi konular üzerine çalışmalar yapmıştır.²⁵⁰ Derneğin 15 ay gibi kısa bir zaman dilimi içinde şube sayısı 60'a ulaşmıştır ve Mefkûre dergisinin o dönemde haftalık olarak yayımlanması planlanmıştır.²⁵¹ Dernek 1953 yılında Ankara Cumhuriyet Savcısı Cemil Bengü tarafından hazırlanan iddianameyle gaye ve mevzuunun ırk, din ve millî mukaddesat esaslarına dayanması, Medeni ve Cemiyetler Kanunu'na aykırı olmasından dolayı kapatılmıştır.²⁵² Kapatma kararını dönemin Eğitim Bakanı Tefvik İleri ve Çalışma Bakanı Samet Ağaoğlu protesto etmek amacıyla hükûmetten istifa etmiştir.²⁵³ 4 Nisan 1953 tarihinde kapatıldığı sırada 80'den fazla şubeye ulaşan Türk Milliyetçiler Derneği geride fikrî bir miras bırakabilmiştir.²⁵⁴ Bu miras özellikle YMM hareketinin temsil etmeye çalışacağı milliyetçi söylemin oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Milliyetçiler Deneği ise Türk Milliyetçiler Derneğinin kapatılmasından sonra İstanbul'da kurulmuştur. Kuruluş dilekçesinin 3 Temmuz 1953'te ilgili makamlara verilmesine rağmen, faaliyetlerine başlaması 1954 yılının Nisan ayını bulmuştur. Derneğin kurucuları A. Ferruh Bozbeyli, Hüsnü Demirkıran, Celal Erçikan, Cemal Külahlı ve Orhan Okay'dır. Kurulduktan sonra Milliyetçiler Derneğinin devamlı nitelikte Fetih yıl dönümleri ve törenler düzenlediği görülmektedir. Ayrıca Türk milliyetçiliği konusunda tanınmış milliyetçilere dernek çatısı altında konferans ve seminer çalışmaları yaptırılmıştır. Derneğin gayesi; “Milletimizi vücuda getiren kıymetlerin muhafaza ve tekamülüne hizmet etmek ve tarih şuuruna, ilim ve zihniyetine, feragat, fedakârlık, hak ve fazilet duygularına sahip örnek Türk

²⁵⁰ A.e., s. 32-33.

²⁵¹ Özcanbaz, **Bir Sivil Siyaset Modeli Aydınlar Ocağı**, s. 73.

²⁵² Sefercioğlu, **Türk Milliyetçiler Derneği ve Kapatılış Davası**, s.57.

²⁵³ Alişan Satılmış vd., **Ülkücü Hareketin ABC'si**, Ankara, Üçüncü Cilt, 1. Baskı, Altın Küre Yayınları, s. 729.

²⁵⁴ Özcanbaz, **Bir Sivil Siyaset Modeli Aydınlar Ocağı**, s. 73.

Milliyetçileri yetiştirmektedir.” şeklinde özetlenebilir.²⁵⁵ Ayrıca Milliyetçiler Derneği fetih toplantılarının yanı sıra 1958’de Kıbrıs toplantısı ve anma günleri düzenlemiştir.²⁵⁶ Dernek bünyesinde gerçekleştirilen toplantılar sağ görüşe sahip aydınların fikirlerini ifade etmelerine olanak sağlamıştır.²⁵⁷ Dernekte konferans ve seminer veren isimlerden bazıları Bekir Berk, Prof. İbrahim Kafesoğlu, Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, Mehmet Şevket Eygi, Fethi Gemuhluoğlu, Yücel Hacaloğlu, İsmail Hamdi Danişmend ve Peyami Safa’dır.²⁵⁸ YMM teşkilatı da özellikle hareketin edebiyat ve sanat dergisi Pınar yayın hayatına başladıktan sonra yetiştirdiği kadrolar aracılığıyla yukarıdaki isimlerden bazıları ile röportaj²⁵⁹ yaparak siyasi iletişimin korunmasına özen göstermiştir.

1.3.1.3. Aydınlar Ocağı

Aydınlar Ocağının kökeni 1962 yılında Aydınlar Kulübü adıyla kurulan bir derneğe dayanmaktadır. Bir süre sonra kurumun adı Aydınlar Ocağı olarak değiştirilmiştir. Ocağın ilk başkanı Süleyman Yalçın ve ilk genel sekreteri İsmail Dayı’dır.²⁶⁰ Ocağın kuruluş tarihi 14 Mayıs 1970’tir ve bu derneğin amacı “Millî kültür ve şuuru geliştirmek suretiyle Türk milliyetçiliği fikrini yaymak, millî bünyemizi sarsan fikir buhranı ve mefhumlar anarşisi ile mücadele ederek millî varlığımızı meydana getiren unsurları yaşatıp kuvvetlendirmektir.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdaki fikir buhranlarından kasıt komünizm tehlikesi olarak algılanmaktadır. Benzer şekilde YMM teşkilatının da ortaya çıkış nosyonu ülkenin içinde bulunduğu durumun bir buhran olarak değerlendirilmesinden dolayıdır ve buhranın sebebi de yabancı ideolojiler olarak görülmektedir. Aydınlar Ocağı 17’si profesör, 5’i doçent, 9’u asistan, iş adamı ve serbest meslek sahibi olmak üzere toplam 56 kişi tarafından kurulmuştur.²⁶¹

²⁵⁵ Taylak, *Türkiye’de Öğrenci Hareketleri*, s. 273.

²⁵⁶ Satılmış vd., *Ülkücü Hareketin ABC’si*, s. 446.

²⁵⁷ Özcanbaz, *Bir Sivil Siyaset Modeli Aydınlar Ocağı*, s. 75.

²⁵⁸ Onur, *Türk Sağı Sözlüğü*, s. 255.

²⁵⁹ Yapılan röportajlara tablo 9’dan ulaşılabilir.

²⁶⁰ Satılmış vd., *Ülkücü Hareketin ABC’si*, s.112.

²⁶¹ Mustafa Özcanbaz, *Çağdaş Türk Düşünce Tarihinin Oluşumunda Aydınlar Ocağı’nın Yeri*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2013, s. 63.

Aydınlar Ocağı aslında solcu entelektüellerin tartışma zeminlerindeki sosyal, siyasal ve kültürel tekeline kırmaya çalışmaktadır²⁶² ve Ocağın fikrî altyapısı Yusuf Akçura'nın sistematize ettiği üç tarz-ı siyaset anlayışından etkiler barındırmaktadır.²⁶³ Aydınlar Ocağı Abdurrahman Dilipak'ın ifadesiyle “Ne AP kadar mason çevrelerin ne MSP kadar dinî çevrelerin ve ne de MHP kadar milliyetçi çevrelerin etkisinde olan, her kesime yakın ama hiçbirini temsil etmeyen” unsurlardan oluşmaktadır. Ayrıca İbrahim Kafesoğlu ve Muharrem Ergin'in milliyetçi geçmişleri bu kuruluşu siyasal olarak AP ve MHP arasında kalmaya yöneltmiştir.²⁶⁴ Dikkat edilirse Aydınlar Ocağı ilk başkanı olan İbrahim Kafesoğlu döneminde kuruluş çalışmalarını tamamlamıştır.²⁶⁵ Kafesoğlu aynı zamanda Türk-İslam sentezinin isim babasıdır ve kendisi 1970'li yıllardan itibaren İslam'ı Türk kültürünün önemli bir parçası hâline getirmeye çalışmıştır.²⁶⁶

Aydınlar Ocağının kurulduğu döneme bakıldığında sağ siyasetteki parçalı politika ve bölünmüşlüğü görmek mümkündür. Bu dönemde 1968'de MNP, ardından 1969'da MHP kurulmuştur. Ayrıca AP'den kopan Demokrat Partiyi görmek mümkündür. Bu partilerin yanı sıra CHP içindeki sağ kanadı ise Turhan Feyzioğlu'nun genel başkanlığını yaptığı Güven Partisi oluşturmuştur.²⁶⁷ Bu siyasi atmosferde Aydınlar Ocağı mensuplarından Süleyman Yalçın milliyetçi bilim adamlarının bir çatı altında toplanmalarının neden gerekli olduğunu şu sözleriyle açıklamaktadır:

“Bu bir vazifedir; çünkü milletimizin ve devletimizin bugün mevcut, yarın zuhur edebilecek sorunlarının ne olduğunun tespiti, bunlara ilmî seviye ve objektif ölçülerle ve hasbi olarak cevap arama bu kadroların kaderidir. Bu bir mecburiyettir çünkü milliyetçi ilim ve fikrî kadrosu hem birbirini tanıma hem de ferdî bilgi, tecrübe ve görüşlerini, ekip çalışması hâlinde tamamlamak zorundadır. Millî ruh köküne bağlı aydınlar ancak bu davranışlarıyla ferdî ve topluluk mesuliyetini yerine getirmiş olabilir. Toplu, cemaatle yapılan ibadetin ferdî, tek kişi olarak

²⁶² Ahmet Nohutçu, **Kamu Yönetimi**, Ankara, 8. Baskı, Savaş Yayınevi, 2012, s. 698.

²⁶³ Özcanbaz, **Bir Sivil Siyaset Modeli Aydınlar Ocağı**, s.53.

²⁶⁴ Bora vd., **Devlet, Ocak, Dergah**, s.152-153.

²⁶⁵ Özcanbaz, **Bir Sivil Siyaset Modeli Aydınlar Ocağı**, s. 86.

²⁶⁶ E.Burak Arıkan, **Türk Sağ'ının Türk Sorunu: Milliyetçi Hareket Partisi**, İstanbul, 1. Basım, Agora Kitaplığı, 2008, s. 30.

²⁶⁷ Özcanbaz, **Bir Sivil Siyaset Modeli Aydınlar Ocağı**, s. 80.

yapılana göre fazileti ne ise, meselelerimiz ekip çalışması hâlinde ele almanın da o derece yararı olacağı gerçeği aşikârdır.”²⁶⁸

Özellikle Ocağın tesir alanı 1975’li yıllardan itibaren genişleyerek siyasete etki etmeye başlamıştır. Aydınlar Ocağı bu dönemden itibaren akademisyenler vasıtasıyla sağ cenahta yer alan siyasiler üzerindeki baskısını arttırmıştır ve sağ partilere Milliyetçi Cephe adı altında ortak hareket etmeleri konusunda telkinlerde bulunmuştur.²⁶⁹ Ocak özellikle 1. Milliyetçi Cephe hükûmetlerinin kuruluşuna destek vermiştir.²⁷⁰ Aydınlar Ocağı aynı zamanda İslahatçı Demokrasi Partisinin 3 milletvekili kazandığı 20 Ekim 1991 genel seçimleri öncesinde de sağda birliğin sağlanması için Milliyetçi Cephe hükûmetlerinin kurulması aşamasındaki telkinlerine devam ederek benzer görüşmeler yapmıştır. Bu yönden 1991 yılında yapılan seçimler öncesinde Aykut Edibali’nin yanı sıra Aydınlar Ocağı yöneticilerinin de RP, MÇP ve IDP arasında kurulan ittifakın hayata geçmesi aşamasında önemli katkılar sunduğu söylenebilir.²⁷¹ O dönemde YMM Hareketi Lideri Aykut Edibali’nin siyasasına göre; bütün vatanseverler birleşmelidir. Sebebi devletin, dinin ve vatanın korunması içindir. Aynı zamanda vatanseverler arasında anlayış farkı olabilir, bunlar aşılmalıdır.²⁷² Bu noktada Aydınlar Ocağı, YMM Hareketinin 1980 sonrası geride kalan bir bakiyesi görünümünde olan İslahatçı Demokrasi Partisi’nin mecliste temsil edilmesine katkıda bulunmuştur. Bu gelişme siyasi süreçler teorisi düzleminde değerlendirildiğinde Aydınlar Ocağı’nın bir toplumsal hareket olarak YMM teşkilatının önemli bir müttefiki olduğu durumunu karşımıza çıkarmaktadır.

1.3.1.4. Ülkü Ocakları

YMM teşkilatının diğer bir müttefiki olarak kabul edebileceğimiz unsurda Ülkücü harekettir. Milliyetçi-muhafazakar gelenek içinde yer alan Mücadeleciler hemen hemen aynı yıllarda Ülkücü gruplarla belirli seviyede siyasal iletişimi

²⁶⁸ A.e., s. 82.

²⁶⁹ A.e., s. 87.

²⁷⁰ Bora vd., **Devlet, Ocak, Dergah**, s. 153.

²⁷¹ Mustafa Özcanbaz, “Çağdaş Türk Düşünce Tarihinin Oluşumunda Aydınlar Ocağı’nın Yeri”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2013, s. 88.

²⁷² **Yeniden Milli Mücadele**, Sayı:5, Cilt:1, 3 Mart 1970, s. 3.

korumayı başarmıştır. Özellikle iki hareketin birbirine karşı tolerans katsayısının yüksek olduğu kabul edilebilir.²⁷³ Bu etkileşimden dolayı Ülkücü grupların hareketleri sınırlı olarak tezin kapsamı içinde değerlendirilmektedir. Literatürde ülkü kavramı Muhtıra'dan önce var olsa da Ülkücülük kavramı tam anlamıyla 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Ülkücülük, bireysel çıkar ve milletin çıkarları arasında milletten yana yapılan bir tercih olarak tarif edilmektedir. Hareketin ideologlarından Galip Erdem'in üslubuyla Ülkücülük ya da Ülkücü şu şekilde tanımlanmaktadır:

“...bağlandığı bir üstün değerde kendini aşmak cehtidir. Dünya zevklerinden, bedeni hazlardan bu gaye uğruna vazgeçebilmek gücüdür. Bu tutumunla, kalabalık tarafından hor görülebilir, enayilikle suçlanabilirsin; bütün bunlara aldırmaıp devam edebilmendir...”²⁷⁴

Ülkücü gençler Muhtıra öncesi farklı öğrenci derneklerinde dağınık biçimde örgütlenmişlerdir. Komünizmle Mücadele Derneği, Türk Ocakları, MTTB, Milliyetçiler Birliği, Türkiye Millî Talebe Federasyonu isimli kuruluşlar gençlerin içinde yer aldığı bu derneklere örnek verilebilir.²⁷⁵ Bu dernekler içinde özellikle MTTB bünyesinden Ülkücü Hareket ve YMM hareketi içinde etkili olan birçok isim yetişmiştir. Ülkü Ocaklarının kurulmasıyla milliyetçi gençler bu teşkilattan ayrılmıştır.²⁷⁶ Bu yönelim MHP'li Dündar Taşer'in 1969'da yaptığı çağrı üzerine gerçekleşmiştir.²⁷⁷

Ülkü Ocaklarının YMM Hareketinin çağdaşı olan önemli bir gençlik örgütü olarak faaliyetlerine başladığı ve YMM teşkilatına kıyasla eylem açısından daha etkin olduğu anlaşılmaktadır. Ülkü Ocakları ilk olarak 1966'da Ankara Üniversitesinde kurulmuştur.²⁷⁸ Ankara Üniversitesi bünyesinde Ülkücü grupların örgütlenme çalışmaları sırayla Hukuk, Dil ve Tarih Coğrafya, Ziraat Fakültesi

²⁷³ Bora vd., **Devlet, Ocak, Dergâh**, s. 466.

²⁷⁴ İskender Öksüz, **Ülkücülük nedir? Ülkücü Kimdir?**, Ankara, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, 2007, s. 23-24.

²⁷⁵ Turhan Feyzioğlu, **Fırtınalı Yıllarda Ülkücü Hareket**, İstanbul, Ozan Yayıncılık, 2000, s. 15.

²⁷⁶ Satılmış vd., **Ülkücü Hareketin ABC'si**, s. 432.

²⁷⁷ Yanardağ, **MHP Değişti mi? Ülkücü Hareket'in Analitik Tarihi**, s. 37.

²⁷⁸ Bulut, **Muhtıra Sonrasında Demokratikleşme Hareketi'ne Örnek Model Olarak 1973 Genel Seçimleri**, s. 202.

şeklinde gelişme göstermiştir.²⁷⁹ Bir ihtimalle Ülkücü grupların hareketlerinin geniş bir tabana yayılmış olması komando kampları olarak tanımlanan eğitim faaliyetlerinin yaygınlaşmasından ötürü olabilir.²⁸⁰

Ancak 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra bu yapılanmaların büyük kısmı kapatılmış ardından Ülkü Ocaklarının ilk şubesi, Alparslan Türkeş'in girişimleriyle 15 Eylül 1973'te Bursa'da açılmıştır. Ardından 23 Aralık 1973'te Bursa'da düzenlenen kurultayda Ülkü Ocakları Derneğine dönüştürülen yapının başkanlığına Muharrem Şemsek getirilmiştir.²⁸¹ Derneğin kurulmasındaki amaç Muhtıra sonrasında Ülkücü olarak tabir edilen gençlik profiline ayakta kalmasını sağlamaya dönük çalışmalar yapmaktır.²⁸² Dernek kurulduktan sonra Türkiye genelinde bir yıl içinde beş yüze yakın şube açılmıştır ve bu şubeler toplanma merkezi hâline gelmiştir.²⁸³ Bu rakam 12 Eylül Askerî Darbesi'nden önce 1.000'i aşmıştır.²⁸⁴

Ülkü Ocakları Derneğinin tüzüğüne bakıldığında ise toplam 28 maddeden oluştuğu görülmektedir. Bu maddelerin çoğu dernek yönetimiyle ilgilidir. Ancak 2. madde ve bu maddenin b ve c fıkraları çalışmanın bu kısmındaki çerçevesi içinde önem kazanmaktadır. Çünkü adı geçen bu maddelerde yer alan bilgiler derneğin amacının anlaşılabilmesine yardımcı olmaktadır:

“Madde-2-Amacı: Üyeler arasında Türk milliyetçiliği şuurunu güçlendirerek, onları memlekete yararlı birer Türk milliyetçisi yapmak amacıyla;

b- Üyelerin Tanrı'ya, Türklüğe, vatana bağlı, Türk'ün tarihini, dilini kültürünü, soyunu, millî mukadderatını bilerek seven, milletine karşı görevlerini eksiksiz yapan örnek insan hâline getirilmesi,

c- Millî birliğimizi ve beraberliğimizi parçalayıcı ve yukarıdaki hedeflerimizi tahrip edici cereyanlarla mücadele ederek gençliğin uyarılması için gerekli her türlü faaliyette bulunmaktır. Dernek bu amaca uygun olarak seminer, konferans,

²⁷⁹ Hakan Akpınar, **Kurtların Kardeşliği: Ülkücü Hareket'in Seyir Defteri**, İstanbul, 4.Baskı, Bir Harf Yayınları, 2005, s. 46.

²⁸⁰ Höke, **1960'lardan 1980'e Gençlik ve Mücadelesi**, s. 39.

²⁸¹ Ülkü Ocakları, “Biz Kimiz”,(çevrimiçi) <http://www.ulkuocaklari.org.tr/biz-kimiz>,28.01.2017.

²⁸² Akpınar, **Kurtların Kardeşliği: Ülkücü Hareket'in Seyir Defteri**, s. 339.

²⁸³ Satılmış vd, **Ülkücü Hareketin ABC'si**, s. 112.

²⁸⁴ Yanardağ, **MHP Değişti mi? Ülkücü Hareket'in Analitik Tarihi**, s. 97.

çeşitli yayınlar ve anma günleri yapar, millî kültürün gelişmesini temin edici çalışmalarda bulunur.”²⁸⁵

Ülkü Ocakları Derneği; genel merkezini kurulduktan bir süre sonra Bursa'dan Ankara'ya taşıyarak ülke genelinde daha önce beş yüze yakın olan şube sayısını arttırmıştır.²⁸⁶ Ülkü Ocakları Derneği Yedinci Büyük Kurultayını 2 Nisan 1978 tarihinde yapmış ve bu kurultayda kurultay başkanlığına Devlet Bahçeli, genel başkanlığa ise Muhsin Yazıcıoğlu seçilmiştir. Ancak dernek için bu son kurultay olmuştur ve mahkeme tarafından derneğin kapatılması ihtimali dikkate alınarak bunun öncesinde önlem alınmıştır. Yeni bir dernek kurmak için Muhsin Yazıcıoğlu'nun görevlendirilmesiyle Lütfi Şehsuvaroğlu derneğin mahkeme kararıyla kapatılmasına kadar dernek genel başkanlığına devam etmiştir.²⁸⁷ Neticede Ülkü Ocakları Derneği 22 Kasım 1978'de mahkeme kararıyla kapatılmıştır.²⁸⁸

1.3.2. Türk Sağına Kaynaklık Eden Öğrenci Örgütleri

YMM teşkilatının kurulduğu dönemde Millî ibaresini kullanmaya hak kazanan en önemli iki öğrenci derneği Millî Türk Talebe Birliği ve Türkiye Millî Talebe Federasyonudur. Ancak; öğrenci derneklerinin siyasetle uğraşmalarının dönemin Cemiyetler Kanunu'nca yasaklanmış olduğu hatırlanmalıdır. Buna rağmen Türkiye Millî Talebe Federasyonu ve Millî Türk Talebe Birliği siyasetin etkin olduğu kurumların başında gelmektedir.²⁸⁹ YMM hareketin doğuşu öncesinde ve aktif olduğu dönemlerde üniversitelerde hâkim olan bu iki büyük öğrenci kuruluşu YMM teşkilatının yanı sıra aslında birçok toplumsal hareketi de yakından ilgilendirmektedir.²⁹⁰ Çünkü o yıllarda milliyetçi ve muhafazakar gençlerin örgütlendiği teşkilatların başında MTTB gelmektedir.²⁹¹ Ek olarak MTTB'den YMM teşkilatına yoğun olarak kadro geçişleri yaşanmıştır. Bu noktadan hareketle dönemin en etkili iki öğrenci derneğine değinilecektir.

²⁸⁵ Ülkü Ocakları Derneği Tüzüğü.

²⁸⁶ Ülkü Ocakları, “Biz Kimiz”, (çevrimiçi) <http://www.ulkuocaklari.org.tr/biz-kimiz>, 28.01.2017.

²⁸⁷ Kadir Tosun, **Milliyetçi Ülkücü Hareket**, Ankara, 1. Baskı, Aras Kardeşler Matbaacılık, 2011, s. 90-91.

²⁸⁸ Akpınar, **Kurtların Kardeşliği: Ülkücü Hareket'in Seyir Defteri**, s. 340.

²⁸⁹ Bülent Daver, “Türk Üniversite Öğrencileri ve Siyaset”, **AÜSBF Dergisi**, C:XIX, No. 3, 1964, s. 39.

²⁹⁰ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 60.

²⁹¹ Ekin Kadir Selçuk, **“Mücadeleciler”**, İstanbul, 1.Baskı, İletişim Yayınları, 2018, s. 39.

1.3.2.1. Millî Türk Talebe Birliği

Millî Türk Talebe Birliği, Millî Mücadele Dönemi'nde de var olan bir öğrenci derneğidir. Cumhuriyet kurulduktan sonrada millî refleksi temsil etmiştir.²⁹² Doğal olarak öğrenciler tarafından kurulan bu ve benzeri teşkilatlar gençliği temsil etme noktasında önemli görevler üstlenmektedir. Bu minvalde öğrenci hareketleri dünyada ve Türkiye'de de siyasal yaşam üzerinde oldukça etkili olmuştur. Millî Türk Talebe Birliği de 14 Aralık 1916'da kurulmuş, 1936-1946 yılları arasında kapalı kalmış ardından, 1946-1965 yılları arasında sol hareketler, 1965-1980 arasında ise milliyetçi ve muhafazakâr hareketlerin etkisi altında kalmıştır. Bu noktadan hareketle Millî Türk Talebe Birliğinin 1965-1980 arası dönemi YMM Hareketinin çağdaşı olarak kabul edilebilecek bir dönemdir.²⁹³ MTTB'nin tek partili yıllarda milliyetçi çok partili yıllarda ise muhafazakâr bir çizgiye kaydığı gözlemlenmektedir.²⁹⁴ MTTB 27 Mayıs 1960 Darbesi sonrasında ise Faruk Narin ve Yüksel Çengel dönemleri haricinde İslami hassasiyete sahip milliyetçi bir çizgi benimsemiştir. Ancak YMM teşkilatı ile aynı ideolojik zeminde yer alsada MTTB kimi zaman YMM'nin karşıtı kabul edebileceğimiz yönde bir tutum içinde bulunmaktadır.²⁹⁵ Tamda bu noktada YMM teşkilatının lideri Aykut Edibali ve ikinci lider konumunda olan Yavuz Arslan Argun MTTB'nin liderliğine İsmail Kahraman'ın seçilmesinde aktif olarak yer almışlardır.²⁹⁶ Ayrıca başta Hamza Türkmen olmak üzere bir çok Mücadeleci, YMM hareketine MTTB'den geçiş yapmıştır. Bu dönemdeki gelişmeleri ve MTTB'nin diğer gruplara karşı tutum ve refleksiğini Abdullah Gül, ifade etmektedir:

“Şöyle...Bizim grubumuz savaşın içerisine girmedi. Sadece kendini savunma ve kendine alan açma safhasında, hattında kaldı, bir karşı saldırı ve ele geçirme hakimiyet kurma içine girmedi. O zamanki işgaller, o zamanki fiilî yaratılan durumlar Türkiye'nin doğrusu çok şanssız yılları oldu ve aslında daha çok zarar verdi...”²⁹⁷

²⁹² Tosun, **Milliyetçi Ülkücü Hareket**, s. 77-78.

²⁹³ MTTB, “Tarihçe”, (çevrimiçi) MTTB Yönetim Kurulu, http://www.mttb.org.tr/?page_id=86, 15.12.2015.

²⁹⁴ Işık vd., **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, s. 368.

²⁹⁵ Özcanbaz, **Bir Sivil Siyaset Modeli Aydınlar Ocağı**, s.66.

²⁹⁶ Ekin Kadir Selçuk, “**Mücadeleciler**”, İstanbul, 1.Baskı, İletişim Yayınları, 2018, s. 39.

²⁹⁷ Çelenk, **Türk Sağr'nın Düşünce...**, s. 150.

Bu dönemde MTTB ve Mücadele Birliği Derneği arasında zaman zaman ihtilaflarda yaşanmaktadır. İhtilafın nedeni MTTB kadrolarının bir kısmının yeni kurulan YMM hareketine transfer olmasından dolayı olabilir. Ancak Necip Fazıl Kısakürek'e göre sağın bir araya gelerek toparlanması için MTTB'nin şüphelerinden ve tereddütlerinden kurtularak YMM teşkilatını kucaklaması gerekmektedir. Bu dönemde teşkilatın yayılmış olduğu birkaç şehirde örgütlenmiş olan bir kadro hareketi olduğu düşünüldüğünde Kısakürek'in ileri sürdüğü bu tezin sağın toparlanması açısından çok önemli olduğu kabul edilebilir.²⁹⁸ Kısakürek'in yukarıdaki tezinde yer alan MTTB ile YMM Hareketi arasındaki bu fikrî ayrılığın somut tezahürünü 1970 yılında yapılan Fetih Günü yürüyüşlerinde görmek mümkündür.²⁹⁹ MTTB ile Mücadeleciler arasında bu esnada yaşanan gerginlikler 1970 yılında iki hareket arasında sürtüşmelere neden olmuştur. MTTB Başkanı Burhanettin Kaymaz üyelerine Mücadeleciler tarafından yapılan saldırı üzerine tespitlerini kamuoyuyla paylaşmıştır:

- “1- Mücadele Birliği mensupları ile aramızdaki ihtilaf şahsi çekişme değil, fikir ayrılığından ileri gelmektedir.
- 2- Millî Türk Talebe Birliğinin herkes tarafından bilinen ve bu yüzden de milletin sarsılmaz itimadını sağlayan fikirlerine karşıdırlar.
- 3- Millî Mücadeleciler komünistlerle değil Müslümanlarla mücadele etmektedirler.
- 4- İtikat bakımından yanlış yoldadırlar.
- 5- Millî Mücadele ile hiçbir fikrî bağlılığımız yoktur.
- 6- Teşkilatımız mensuplarına ‘yeşil komünistler’, ‘mason uşakları’, ‘satılmışlar’ diyecek kadar ihanet içindedirler.
- 7- Sağ görünüp sağcıları hedef alanlar ancak ajan ve millî cephe bozguncuları olabilirler.
- 8- Millî Mücadele, bizim anladığımız manada sağcı bir teşkilat değildir. Fakat birçoğu aldatılmış ve kandırılmış Müslüman gençlerdir.”³⁰⁰

Gruplar arasında bir takım sürtüşmeler yaşansa da bu dernekler çalışmalarına yaşanan süreçte devam etmişlerdir. Örneğin MTTB komünizmle mücadele adını verdikleri toplantılar yaparak, bu minvaldeki kampanyalarına hız vermiştir. Millî

²⁹⁸ Necip Fazıl Kısakürek, **Türkiye'nin Manzarası**, 2. Basım, Gümüş Basımevi, Büyükdoğu Yayınları, 1985, s.102-103.

²⁹⁹ Fezyoğlu, **Fırtınalı Yıllarda Ülkücü Hareket**, s.145.

³⁰⁰ Şentürk, **Türkiye'de İslami Oluşumlar ve Siyaset İslamcılık**, s. 429.

Türk Talebe Birliği toplumsal mesaj olarak ise; “İlk olarak düşünülmesi icap eden husus; ‘milli birlik’ fikrini sağlam unsurlara dayayıp kökleştirmektir.” sloganını ortaya koymuştur. Bu dönemde Millî Türk Talebe Birliği’nin sola karşı ortak bir zemin oluşturarak milliyetçi-muhafazakâr çizginin yöntem yeri hâline geldiği kabul edilebilir.³⁰¹ Derneğin yayın organı hâline gelen Millî Gençlik dergisinde bu değişimi görmek mümkündür. 1970’li yıllardan itibaren MTTB antikomünist bir hareket mahiyetine bürünmüştür. Buna paralel Millî Gençlik dergisinde anti-komünizm hakkında makaleler yayımlanmıştır. Örnek olarak dergide komünizmle mücadele edilmesi gerektiği fikri ifade edilmektedir: “Mücadele ediyoruz, yeryüzünde muhayyel cennet vadeden beynelmilelci fikirle, kara düşmanla...” İkinci bir örnek ise; MTTB Genel Başkanlarından Burhanettin Kayhan’ın dergideki yazılarında görmek mümkündür. Kayhan “Komünizm ve Gençlik” adlı makalesinde Batılı ideolojileri fikir olmaktan çok korku üreten bir mekanizmaya benzetmiştir.³⁰²

MTTB’nin yapmış olduğu etkinliklerde Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Ergün Göze, Kadir Mısıroğlu, Mehmet şevket Eygi, Osman Yüksel Serdengeçti, Fethi Gemuhluoğlu öne çıkan isimlerdendir ve konferanslar yoluyla bu isimler MTTB’nin çalışmalarına katkı sağlamıştır.³⁰³ MTTB’nin önemi günümüz İslamcı teşkilatlarının ve YMM teşkilatının temellerinin atılmasına hizmet etmiş olmasından dolayıdır. Bu kurumdan yetişen isimleri³⁰⁴ yakın tarihimizde ve günümüzde ülke yönetiminde görmek mümkündür. Bu dernekten yetişen milletvekilliği ve bakanlık yapan siyasetçilerin büyük bölümü siyasette aktif olarak yer almaktadır. Çoğu siyasetçi olan bu kadronun yanı sıra günümüzde MTTB’nin bürokraside ve yazar kadrosu içinde de yetişmiş elemanları ve insan gücü bulunmaktadır.³⁰⁵

1.3.2.2. Türkiye Millî Talebe Federasyonu

³⁰¹ MTTB, “Tarihçe”, (çevrimiçi) MTTB Yönetim Kurulu, http://www.mttb.org.tr/?page_id=86, 15.12.2015.

³⁰² A.e., s. 374.

³⁰³ Özcanbaz, **Bir Sivil Siyaset Modeli Aydınlar Ocağı**, s. 66.

³⁰⁴ MTTB bünyesinde bulunmuş siyasetçilere tezin ekler kısmından detaylı olarak ulaşılabilir.

³⁰⁵ Özalp, **Derin Dinciler “ecmain”**, s. 169-174.

Türkiye Millî Talebe Federasyonu; 17 Mayıs 1945 tarihinde İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi öğrenci birlikleri tarafından kurulmuş ve üç yıl sonra Bakanlar Kurulu kararıyla millî unvanını kullanmaya hak kazanmıştır.³⁰⁶ TMTF’de görev yapmış Genel Başkanlar Can Kırac, Hüsamettin Canöztürk, Vahdet Toyan, Yalçın Küçük, Samet Güldoğan, Ayhan Soysal, Nurettin Sözen, Mahmut Kemal Kumkumoğlu, Erdoğan Tuncer, Ahmet Gülyüz Ketenci, Yücel Akıncı, Sencer Gümüşsoy, Ekrem Özer ve son genel başkan olarak Soner Kahraman’dır.³⁰⁷ Ancak; TMTF’de 12 Mart 1971 Muhtırası’ndan yaklaşık beş yıl önce milliyetçi öğrencilerin daha aktif olduğu bir yönetim biçimi sergilenmeye başlamıştır. Çünkü TMTF’nin Adapazarı Kongresinde milliyetçi öğrencilerin desteklediği Ekrem Özer başkanlığa seçilmiştir. Daha sonra bu milliyetçi öğrenciler birçok sosyal ve kültürel etkinlik içinde bulunmuştur.³⁰⁸ İstanbul Edebiyat Fakültesinden Ekrem Özer; 53 delegeden 46’sının oyunu alarak TMTF genel başkanı seçilmiştir. Özer’in ifadeleri düşünsel arka planı ve politik atmosferi yansıması açısından dikkat çekicidir:

“Batı’nın emperyalist emellerini tahakkuk ettirmek isteyenlerin karşısında olacağız. Fikrî mücadeleden sonra fiilî mücadelede de başarı kazanacağız. Her mücadele, bu memlekete bağlı olanların zaferiyle sonuçlanacaktır.”³⁰⁹

TMTF’nin milliyetçilerin eline geçmesini protesto eden sol gruplar ise cevaben İktisatlar Fikir Kulübü adıyla bir bildiri yayımlamıştır. Bildiri’nin içeriği şöyledir: “TMTF’yi Atatürkçülerin elinden alıyorlar. Bu kez yenildik ama gelecek sefer bilgi ve disipline daha güçlenmiş olarak çıkacağız karşılına. Atatürkçü kardeşim, görev başına.”³¹⁰ TMTF Genel Başkanlığına son olarak Soner Kahraman seçilmiş ve kapatılana kadar görev yapmıştır. Kahraman’ın seçildikten sonra Millî Hareket dergisine verdiği röportajdan bu federasyonun son dönemine yönelik bir analiz yapılabilir:

³⁰⁶ Satılmış vd., **Ülkücü Hareketin ABC’si**, s. 747-748.

³⁰⁷ Hakkı Öznur, **Ülkücü Hareket: Teşkilatlar ve Mücadeleler 2**, Ankara, İkinci Cilt, İkinci Baskı, Alternatif Yayınları, 2000, s. 92.

³⁰⁸ Satılmış vd., **Ülkücü Hareketin ABC’si**, s.748.

³⁰⁹ Öznur, **Ülkücü Hareket: Teşkilatlar ve Mücadeleler 2**, s. 82.

³¹⁰ A.e., s. 84.

“Davamız, Türk-İslam medeniyetini yeniden ihyadır. Türkiye'nin meselelerini, Türklük gururu ve İslam ahlakı çerçevesinde milliyetçi-toplumcu açıdan halletme çabasında olan bütün kuruluşları desteklemek bizim vazifemizdir. Amacımız üniversitelerimizde komünist militanların faaliyetleri karşısında, bütün Müslüman Türk gençlerini Milliyetçi Cephede birleştirmektir. Biz TMTF olarak bunu gerçekleştirme azmindeyiz. Bizim ülkümüz bellidir. Ülkümüzden hiçbir kimse ve zümreye asla taviz vermeyeceğiz. Milliyetçi Türkiye'yi kurma savaşı veren Ülkücü gençler olarak, üniversitelerimizde ilim zihniyetinden uzak, sol ideolojinin savunuculuğunu yapan bazı öğretim üyelerinin varlığından haberdarız. Bunların faaliyetlerinin yakından takip etmekte ve teessür duymaktayız. 70 milyonun üzerindeki esir Türk'ün Rus, Çin ve Yunan zulmü altında inlediği günümüzde Vietnam bize konu olamaz. Benim ırkdaşım inerken, benim ırkdaşım bir dilim ekmeğe muhtaçken, ben nasıl onun davasına sahip çıkmam. Tarih, esir Türk illerinin kurtuluşunu bir gün muhakkak yazacaktır.”³¹¹

Bu röportajdan TMTF'nin tam olarak Soner Kahraman ve Ekrem Özer dönemlerinde milliyetçi söyleme eklemlendiği kabul edilebilir. Bu milliyetçi söylemin geliştiği dönemde 12 Mart 1971 Muhtırası verilmiştir³¹² ve Muhtıra'dan sonra TMTF'nin faaliyetlerine askerî rejim tarafından son verilmiştir.³¹³ Dikkat edilirse 1965'lerden itibaren kitlesel anlamda dönemin en büyük iki öğrenci derneğinde milliyetçi muhafazakar örgütlenmelerin dernek yönetimlerini ele geçirdiği görülmektedir. Bu durum YMM gibi sağ eğilime sahip grupların ortaya çıkmasına ve güçlenmesine zemin hazırlamıştır.

Çalışmanın içinde gelinen bu nokta YMM teşkilatının Türk sağ geleneği içindeki konumunun anlaşılabilmesi açısından tarihsel arka planı yansıtmıştır. Bu nedenle teşkilatın kuruluş çalışmalarının başladığı 1960'lı yıllara, 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne, bu gelişmenin ardından yürürlüğe giren 1961 Anayasasına değinilmiştir. Çünkü ilerleyen yıllarda etkin olacak olan ve önem ihtiva eden sağ eğilimli toplumsal hareketler bu dönemin ürünüdür. Milliyetçi-muhafazakâr ve İslami duyarlılığa sahip bu hareketler ülke yönetimi üzerinde zamanla söz sahibi olmaya başlamıştır. Ayrıca yaşanan süreçte komünizm tehdidini ortadan kaldırma misyonuna sahip bir çok dernek kurulmuştur. Hatırlanacağı üzere Tek parti döneminde milliyetçi-muhafazakâr hareketlerde yaşanan güç kaybı DP yönetiminin iktidara gelmesiyle birlikte telafi edilmiştir. Yeni süreçte ise 1961 Anayasası'nın yarattığı

³¹¹ A.e., s. 91.

³¹² Feyzioğlu, **Fırtınalı Yıllarda Ülkücü Hareket**, s. 18.

³¹³ Tosun, **Milliyetçi Ülkücü Hareket**, s. 80.

özgürlük ortamı siyasete yön vermiştir. Aynı zamanda 1960'ların sonunda tüm dünya ve Türkiye genelinde öğrenci hareketleri hız kazanmıştır. Böylesi bir tarihsel altyapı içinde var olmaya başlayan YMM Hareketi ilerleyen bölümde toplumsal hareketler teorisi düzleminde bütün kurumlarıyla analiz edilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

YMM HAREKETİNİN ORTAYA ÇIKIŞI, İDEOLOJİK ALTYAPISI VE BESLENDİĞİ KAYNAKLAR

2.1. YMM Hareketi Üzerinde Etkili Olan Ekoller ve Yayın Organları

YMM teşkilatı ideolojik ve siyasi bir atmosfer doğrultusunda gelişme gösteren bir harekettir. Teşkilat ideolojiler üzerine yoğunlaşması yönüyle klasik toplumsal hareketlerle benzerlik göstermekte ve bu nedenle yeni toplumsal hareketlerden ayrılmaktadır. Bu noktada teşkilatın kurulması çalışmalarının başladığı 1965'lerin politik atmosferi içinde milliyetçi-muhafazakar ideolojinin taşıyıcısı sağ eğilimli basın organlarının adeta bir sınırlılık dahilinde birkaç yayın etrafında toplandığı görülmektedir. Bu dönemde Necip Fazıl Kısakürek'in "Büyük Doğu" mecmuası ve "Serdengeçti" dergisi öne çıkan dergiler olarak yayın hayatına devam etmektedir.³¹⁴ 1960'lardan daha önce yayınlanmaya başlayan, zamanla içeriğini zenginleştiren ve dilini oturtan Nurettin Topçu'nun Hareket dergisi de dönemin muhafazakâr kitleleri üzerinde derin etkiler bırakmıştır.³¹⁵ Örneğin; Büyük Doğu mecmuası birkaç sayı çıkmakta, bir süre yayın hayatına ara vermekte ve tekrar çıkmaktadır. Necip Fazıl Kısakürek hakkında açılan davaların devam etmesi nedeniyle kendisi mecmuanın yeni sayılarını hazırlamakta güçlük çekmektedir. Ayrıca Kısakürek bir yandan davet edildiği şehirlerde konferanslar vermeye devam etmektedir. Serdengeçti dergisini çıkartan Osman Yüksel için de aynı durum söz konusudur.³¹⁶

Necip Fazıl Kısakürek, Osman Yüksel Serdengeçti ve Nurettin Topçu hakkında YMM teşkilatının üyelerinden Ahmet Taşgetiren'in ifadeleri fikrî anlamda onların Mücadele grubu üzerinde bıraktığı etkilerin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır:

"Osman Yüksel Bey, davanın en zor gününde, ortaya yüreğini koymuş bir yiğit insan. Davayı çile bilip yüklenmişlerden, Bizim neslimize, gururu onlar öğretti.

³¹⁴ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 57.

³¹⁵ Yenişafak, "İslamcılık Ezberini Dergiler Bozdu", 27 Mart 2016, (çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/hayat/islamcilik-ezberini-dergiler-bozdu-2440023,08.10.2017>.

³¹⁶ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 57.

Necip Fazıl Bey, Osman Yüksel Bey, Nurettin Topçu Bey...Topçu'dan ruhi değerlerimizin yüceliğini, Necip Fazıl'dan izzet-i İslami, Osman Yüksel'den sistem karşısında kalenderce pervasızlığı...

İçinizde bıraktıkları izleri bir yoklayınız. Nurettin Topçu Bey edebi ile mi, Necip Fazıl ustad, müminin izzetini şakıyan gururu ile mi, Osman Yüksel Bey Yunusça tevazuu, halktanlığı ve mizah aynasında sistemi silkeleyişi ile mi içinize doğuyorlar.³¹⁷

Taşgetiren'e paralel olarak Cemil Çiçek'in ifadeleri de bu savı destekler niteliktedir:

"...O zamanki konferanslara baktığımızda, Allah rahmet eylesin, hepsinden elbette ki istifade ettik mesela bir Necip Fazıl bizim heyecanlarımızı tatmin ediyor, bize yeni heyecanlar açıyor, ama sistematik bir görüş var mı dersek, ortada siyasi bir program yok.
...Mesela Nurettin Topçu. Sayacağım işte, aynı dönemin. Nurettin Topçu, biraz daha Necip Fazıl'a nazaran bu manada fikirleri daha fazla sistemli hale getirmiş."³¹⁸

Taşgetiren ve Çiçek'e ek olarak Aykut Edibali ise yapılan mülakatta bu ekollerin teşkilat üzerindeki etkilerini şöyle ifade etmektedir:

"Hepsinden dergilerin etkilendim ama eksik buldum her birinin faydalı tarafları var yanlış tarafları var. Örneğin Necip Fazıl o günlerin en etkili insanı hayali zengin ama kadrosu yok, Nurettin Topçu mükemmel bir adam genç yaşta Fransa'da doktora sahibi olmuş büyük bir kafa ancak eylem açısından eksik. Bunların her biri etkili örneğin Mümtaz Turhan Hoca ve Erol Güngör'de kıymetli beyinler."³¹⁹

Edibali'nin bu görüşlerinden hareketle ve teşkilatın diğer yönetici elitleri tarafından yukarıda ifade edilen yaklaşımlar ışığında; YMM Hareketinin doğuşuna zemin hazırlayan aydınlar ve yayınları arasında Necip Fazıl Kısakürek, Osman Yüksel Serdengeçti, Nurettin Topçu, Erol Güngör ve paralel olarak Büyük Doğu, Serdengeçti ve Hareket dergisi gelmektedir. YMM Hareketi ve dergisi altyapısının bir kısmını o dönemde halefi durumunda olduğu Büyük Doğu fikriyatı ve mecmuasından aldığı, sağ cenahta yer alan diğer bir birikim olarak Osman Yüksel

³¹⁷ Rasih Yılmaz, **Serdengeçti Toros Yüzlü Adam; Osman Yüksel**, s. 282-283.

³¹⁸ Çelenk, **Türk Sağının Düşünce...**, s.174.

³¹⁹ Aykut Edibali, Kişisel Görüşme, Konya, 21.10.2017.

Serdengeçti'nin Necip Fazıl Kısakürek'e paralel olarak hareketin üyeleri üzerinde etkili olduğu, Nurettin Topçu'nun yeterince tanınmamış olsa da hareketin üyeleri tarafından takip edildiği ve Erol Güngör'ün YMM teşkilatı üzerinde kısmi bir etkisi olduğu kabul edilebilir. Bu ekollerin Aykut Edibali tarafından analiziyle birlikte teşkilat milliyetçi-muhafakâr bir ideolojik söylem kazanmıştır.

2.1.1. Necip Fazıl Kısakürek ve Büyük Doğu Derneği, Mecmuası

Büyük Doğu; Necip Fazıl Kısakürek'in çıkardığı bir dergi ve kurumsal olmayan bir dernek ve aynı zamanda Kısakürek'in düşünce dünyası anlamına gelmektedir.³²⁰ Büyük Doğu resmî bir dernek olarak; 28 Haziran 1949'da kurulmuştur. Ana Nizamname'de kurucu olarak Necip Fazıl Kısakürek, Ömer Karagül ve Şükrü Uzer isimleri yer almaktadır.³²¹ Büyük Doğu dergisi ise derneğe oranla daha ön planda olmuş ve genel olarak bir edebiyat-siyaset dergisi formatına sahiptir.³²² Bu format içinde dergi; milliyetçi düşünce ekseninde yayın yapan Nihal Atsız ve Peyami Safa gibi isimlere yazar kadrosu içinde geniş yer vermiştir.³²³ Necip Fazıl Kısakürek'in yakın arkadaşı ve aynı zamanda çağdaşı Osman Yüksel, Serdengeçti dergisinin 11. sayısında Millî Cephenin Mücadele organları başlığını taşıyan yazısında Büyük Doğu mecmuasını tanımlamaktadır:

“Büyük İslam davasını, asli kaynaklarına kadar inerek, büyük bir heyecan, sonsuz bir aşk, cesaret ve dirayetle müdafaa eden, zamanımızın köhne, sahte kıymet ve kuvvetlerine karşı, amansız bir mücadele açan bu mecmuayı hararetle tavsiye ederiz.

Bize N. Fazıl'ın şahsı, karakteri hakkında, gerek şifahen, gerek mektupla soran kardaşlara deriz ki: Bu dava, şahıs ve şahıslar davası değildir. Büyük Doğu'ya, büyük davaya bakınız.”³²⁴

Büyük Doğu dergisini yayımlamadan önce şiir ve yayıncılık faaliyetlerine başlamış olan Kısakürek dergiyi yayımlamasının ardından daha fazla tanınmaya

³²⁰ Lütfü Şehsuvaroğlu, **Necip Fazıl Kısakürek**, Ankara,1.Baskı, Alternatif Yayınları, 2003, s. 70

³²¹ Suat Ak, **Sistem Karşısında Gerçek Muhalefet**, İstanbul,1. Baskı, Radyo Yayınları, 2009, s. 47.

³²² Ayşe Nevin Yıldız, “Türkiye Modernleşmesi ve Bir Muhalif Basın Organı Olarak Büyük Doğu Dergisi”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı 13, 2002, s. 585.

³²³ Şehsuvaroğlu, **Necip Fazıl Kısakürek**, s. 80.

³²⁴ **Serdengeçti**, Yıl:4, Sayı:11, Eylül 1950, s.16.

başlamıştır. Bu faaliyetlerine örnek olarak 1936’da çıkarmaya başladığı Ağaç dergisi verilebilir.³²⁵ Ağaç dergisinden önceki yıllarda ise 1925’te “Örümcek Ağı” ve 1928’de yayımladığı “Kaldırımlar” şiiiriyle etkisini arttırmıştır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu kendisini bu özelliklerinden dolayı deha olarak tanımlamaktadır.³²⁶

Büyük Doğu dergisi zamanla Necip Fazıl’ın sanat ve düşünce hayatında daha aktif bir dönemin başlamasını sağlamıştır.³²⁷ Derginin ilk sayısı 1943 yılında, çok partili siyasal yaşama geçiş aşamasında yayımlanmıştır. Dergi bu dönemde İslamcı ve milliyetçi bir tavır takınarak YMM teşkilatına yayıncılık anlamında örnek olmuştur. Necip Fazıl Kısakürek; bu süreçte doğal olarak ortaya koyduğu görüşlere taraftar bulmak amacıyla da hareket etmiş olabilir. Çünkü onun görüşlerinin temelinde Türkiye’nin tarihsel arka planına duyulan özlem ve o günlere yeniden ulaşma misyonu yer almaktadır. Dergi; Türkiye’nin buhranlı yılları olarak kabul edebileceğimiz İkinci Dünya Savaşı yıllarında çıkmaya başlayarak 1978’e kadar kesintili bir şekilde yayın hayatını sürdürmüştür.³²⁸ Dergi 35 sene içinde 27 defa kapanmak zorunda kalmış ve bazı sayıları toplatılmıştır. Çoğunlukla dış faktörler nedeniyle kapanan dergi zaman zamanda maddi imkânsızlıklar ve kadro yetersizliğinden dolayı yayınlarına ara vermiştir. Büyük Doğu 35 yıllık yayın hayatında aşağıdaki periyotlarda çıkmıştır:

Tablo 4. Büyük Doğu Dergisinin Yayın Aralıkları

Çıktığı dönemler	Çıkış Tarihi	Kapatılış Tarihi	Adeti
Dönem 1	17 Eylül 1943	5 Mayıs 1955	30 sayı
Dönem 2	2 Kasım 1945	2 Nisan 1948	87 sayı
Dönem 3	11 Mart 1949	26 Ağustos 1949	25 sayı
Dönem 4	14 Ekim 1949	29 Haziran 1951	62 sayı
Dönem 5	16 Kasım 1951	28 Kasım 1951	13 sayı
Dönem 6	16 Mayıs 1952	19 Eylül 1952	122 sayı
Dönem 7	7 Mayıs 1954	9 Temmuz 1954	10 sayı
Dönem 8	30 Mart 1956	5 Temmuz 1956	92 sayı
Dönem 9	6 Mart 1959	16 Ekim 1959	33 sayı
Dönem 10	30 Eylül 1964	25 Kasım 1954	9 sayı
Dönem 11	22 Eylül 1965	12 Ocak 1966	17 sayı
Dönem 12	19 Temmuz 1967	10 Ocak 1968	26 sayı

³²⁵ Ahmet Kabaklı, **Türkiye’yi Yoğuranlar**, İstanbul, 3. Baskı, Umut Matbaacılık, 2003, s. 170.

³²⁶ İsmail Sarıkaya, **Kültür Ufkumuzu Aydınlatanlar**, İstanbul, A&D Yayınları, 2006, s.103.

³²⁷ A.e.,s.105.

³²⁸ Yıldız, “Türkiye Modernleşmesi ve Bir Muhalif Basın Organı Olarak Büyük Doğu Dergisi”, s. 581-582.

Dönem 13	1 Mayıs 1969	1 Aralık 1969	7 sayı
Dönem 14	6 Ocak 1971	28 Nisan 1971	17 sayı
Dönem 15	8 Mayıs 1978	5 Haziran 1978	5 sayı

(Kaynak: Suat Ak, *Sistem Karşısında Gerçek Muhalefet*, İstanbul, 1. Baskı, Radyo Yayınları, 2009.)

Yukarıdaki tablodan Büyük Doğu dergisinin toplamda 555 sayı çıkardığı anlaşılmaktadır.³²⁹ Necip Fazıl Kısakürek Büyük Doğu’yu Güzel Sanatlar Akademinde Garp edebiyatı hocası iken çıkartmaya başlamıştır. Ancak dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel kendisinden yayıncılığı ya da hocalığı seçmesi konusunda karar vermesini istemesi üzerine kendi ifadeleri ile “...memleket çapındaki hocalığı...” yani Büyük Doğu dergisini yayınlamayı tercih etmiştir.³³⁰ Kısakürek’in yayın hayatını tercih etmesi üzerine yeni dönem de dergi için sansür ve kısıtlamalar uygulanmış aynı zamanda yargılamalar devam etmiştir. Kısakürek sahip olduğu fikir ve eleştirilerinin bedelini tutuklu kalarak ödemiştir. Ancak bu olumsuz gelişmelere rağmen 1960 sonrası dergi için görece daha rahat bir dönem olarak değerlendirilebilir.³³¹ Bu dönemde dergi çalışmalarının yanı sıra Necip Fazıl Kısakürek’in diğer çalışmalara yöneldiği görülmektedir. Özellikle 1963-1970 yılları arasında birçok şehirde “Konferans Çığı” olarak adlandırdığı çalışmalarını kamuoyuna hitap etme fırsatı bulmuştur. Bu konferansları çoğunlukla; Türk Ocağı, Ahlakı Koruma Derneği, Komünizmle Mücadele Derneği, Milliyetçiler Derneği, MTTB, Büyük Doğu Fikir Kulübü, İmam Hatip Okulu Mezunları Cemiyeti, Din Görevlileri Cemiyeti ve Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği düzenlemiştir.³³²

Necip Fazıl bu çalışmalarını gelecek nesilleri fikrî açıdan beslemiştir. Bu hareketlilik neticesinde 1960’lardan sonra etrafında çoğunluğu gençlerden oluşan bir damar oluşmuştur. Neticede birçok sanat, edebiyat, düşünce ve fikir adamı bu kaynaktan beslenmiştir.³³³ Kaynak olma özelliği ile Necip Fazıl’ın YMM Hareketini etkilemeyi başardığı kabul edilebilir. Kendisi ülkenin geçirdiği buhranın nasıl son bulacağı üzerine fikirler yürütmüştür. Kısakürek bu buhranla ilgili olarak bir fikir

³²⁹ Ak, *Sistem Karşısında Gerçek Muhalefet*, s. 205-206.

³³⁰ Kısakürek, *Türkiye’nin Manzarası*, s. 123-124.

³³¹ Vahdettin Işık vd., *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme*, Ankara, 1. Basım, Nobel Yayıncılık, 2016, s. 187.

³³² Ak, *Sistem Karşısında Gerçek Muhalefet*, s. 152-186.

³³³ Mustafa Atiker, *Türkiye Düşünce Tarihinde İz Bırakanlar 1*, 1. Basım, İklim Matbaacılık, 2013, s. 162-163.

topluluğunun iktidara talip olması gerektiği tezini ileri sürmüştür. Bu topluluk ona göre kanunun verdiği yetki çerçevesinde hareket eden bir siyasi organizasyon olmalıdır. Kısakürek'e göre iktidarı kazanan bu organizasyon köylünün toprağını verimli hâle getirmeli, üniversite hiyerarşisini öğrenciden profesöre varana dek yeniden dizayn etmeli, patronların işçiye adaletli davranmasını sağlamalı ve ahlakın gerçek bir uygulama alanı bulması için çalışmalıdır.³³⁴ Yeniden Millî Mücadele dergisi de bu modele paralel olarak daha 1. sayısında ülkenin kapitalist ve komünist sistem arasında kalması durumunu buhran olarak nitelmiştir ve sorun olarak nitelendiği bu durumun millî kültür yolu ile bertaraf edileceğini okuyucularına kodlamıştır.³³⁵

Necip Fazıl hiçbir partide yönetici ya da milletvekili olmasa da Türk sağının tamamını kapsayan fikirleriyle; yön veren bir politik kişiliğe sahip olmuştur.³³⁶ Kendisi 1977 Seçimlerinden önce MHP saflarında yer almaya başlamış ve Necmettin Erbakan ve çevresinden bu dönemde uzaklaşmıştır. Türkeş ise Necip Fazıl'ın MHP'ye yönelmesinin partiye güç katacağını düşünmüştür. Türkeş'in 1977 Seçimleri öncesi hazırladığı beyanname Kısakürek'i MHP'ye büsbütün yakınlaştırmıştır.³³⁷

Kısakürek 25 Mayıs 1983'te vefat etmiştir.³³⁸ Vefatından önce 1975'te MTTB tarafından ellinci yıl jübilesi yapılmış, 1980'de Kültür Bakanlığı Armağanı, Türk Edebiyatı Vakfı tarafından Şairler Sultanı ünvanı almaya hak kazanmıştır.³³⁹ Bu özellikleriyle gelecek nesiller üstünde siyaset ve düşünce alanında etkili olmuş ve kanaat önderliği yapmıştır.³⁴⁰ Basından parlamentoya, üniversiteden ticaret ve dış ilişkilere varıncaya kadar ondan etkilenen birçok isim olduğu söylenebilir. Bu kişiler günümüzde ülkenin geleceği ile ilgili etkili kararlar almaktadır.³⁴¹

³³⁴ Kısakürek, **Türkiye'nin Manzarası**, s. 161-162.

³³⁵ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl:1, Sayı:1, 3 Şubat 1970, s. 3.

³³⁶ Şehsuvaroğlu, **Necip Fazıl Kısakürek**, s. 112.

³³⁷ Akpınar, **Kurtların Kardeşliği: Ülkücü Hareket'in Seyir Defteri**, s.116-118.

³³⁸ Satılmış vd., **Ülkücü Hareketin ABC'si**, s. 487.

³³⁹ Sarıkaya, **Kültür Ufkumuzu Aydınlatanlar**, s.112.

³⁴⁰ Işık vd., **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, s.188.

³⁴¹ Mustafa Miyasoğlu, **Necip Fazıl Kısakürek** Ankara, Akçağ Yayınları, 1999, s. 52.

2.1.2. Osman Yüksel ve Serdengeçti Dergisi

Osman Yüksel 1917 yılında Antalya'nın Akseki ilçesinde doğmuştur.³⁴² Kendisi ilk, orta ve lise öğrenimini Antalya'da tamamlamış, lisans eğitimine Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde devam etmiştir.1947 yılında ise eserlerini yayımlama imkânı bulduğu ve milliyetçi muhafazakâr camia tarafından tanınır hâle gelmesini sağlayacak olan Serdengeçti dergisini çıkarmıştır.³⁴³ Daha fazla tanınması ise Nihal Atsız ve Sabahattin Ali Davası sırasında yaşananlardan dolaydır.³⁴⁴ Osman Yüksel; 3 Mayıs 1944 protestolarına³⁴⁵ katıldığı için fakülte ile ilişkisi kesilmiş ve bunun üzerine milliyetçi muhafazakâr bir çizgide yayın hayatına atılmıştır. Kendisi bu noktada siyasi mücadelesini basın yoluyla vermek istemiştir.³⁴⁶ Osman Yüksel; yaşanan bu olumsuz gelişmelerden sonra “Serdengeçti” olarak anılmaya başlamıştır. Bu yüzden Serdengeçti kelimesi hem Osman Yüksel'i hem de onun fikirlerini ifade etmek için kullanılmaktadır.³⁴⁷

Bu eserleri verirken Osman Yüksel'in etkilendiği isimlerin başında ise; Mehmet Akif Ersoy³⁴⁸ gelmektedir. Kendisi bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Beni günlük gelici geçici şeylerden, ferdiyetin dar çevresinden kurtaran, bana mücadele heyecanı, cemiyet ve cemaat şuuru veren M. Akif olmuştur.” Mehmet Akif'in yanı sıra etkilendiği isimler arasına Namık Kemal ve Yunus Emre'yi eklemek mümkündür. Kendisi bu isimlerin kavramsallaştırdığı vatan, memleket, millet ve hürriyet söylemleri üzerinde özenle durmaktadır.³⁴⁹ Bu isimlerin yanı sıra Nurettin Topçu'dan da etkilenmiştir ve Topçu'nun yaşayış tarzı ve fikirlerini

³⁴² Cemal Kurnaz, **Deli Rüzgar Osman Yüksel Serdengeçti**, Ankara, Kurgan Edebiyat Yayınları, 2012, s. 31.

³⁴³ Abdurrahim Balcıoğlu, **Osman Yüksel Serdengeçti**, İstanbul, 5. Baskı, Mihribad Yayınları, 2016, s. 30.

³⁴⁴ Osman Yüksel Serdengeçti, **Kanlı Balkanlar**, İstanbul, Kamer Yayınları, s. 12.

³⁴⁵ 3 Mayıs 1944 Olayları Türkçü Hüseyin Nihal Atsız ile komünist ve vatan haini olarak suçladığı Sabahattin Ali arasındaki hakaret dâvâsı'nın ikinci duruşması sonrasında başlamıştır. Dava Atsız'ın çıkarmakta olduğu Orhun Dergisinin 16. sayısında yayımlanan “Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup” başlıklı yazısındaki bir açıklamaya dayanıyordu. Bkz. Necmeddin Sefercioğlu, 3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, 2009, s. 7.

³⁴⁶ Cemal Kurnaz, **Osman Yüksel Serdengeçti Kara Kitap Bir Devrin Yüz Karası**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2016, s. 11.

³⁴⁷ Abdurrahim Balcıoğlu, **Osman Yüksel Serdengeçti**, s.95.

³⁴⁸ YMM Hareketinde aktif çalışmalar yaptığı dönemlerde M.Akif Ersoy'u Anma toplantıları düzenlemiştir.

³⁴⁹ **Osman Yüksel Serdengeçti 1**, s. 190.

beğenmiştir.³⁵⁰ Serdengeçti özellikle Tek Parti Dönemi'nde sistem karşıtı bir tutuma sahiptir. Tek parti dönemi yöneticilerine ve uygulamalarına olan tepki Serdengeçti'nin 11. sayısında "Yıkıldılar" başlıklı makalesinde şu şekilde ifade edilmektedir:

"...Her şey onlarla başlıyordu. Şanlar ve şereflerle dolu Türk tarihi, onlara göre devri istibdattı. Kapkara Orta Çağ'dı. Tam otuz yıl tanrılar gibi konuşular; firavunlar gibi saltanat sürdüler. Yediler, içtiler, kustular. Bol harcırahlar, hususi vagonlar, yatlar, kökünü kazıdıkları sultanların saraylarında şahane hayatlar, zevk, eğlence, âlemler...Vur patlasın, çal oynasın! Her gün bayram...her gün seyran. Altta kalanın canı çıksın.

Altta kalan milleti, halktı, köylüydü. Amma nutuklarda, afişlerde "Milletin efendisi köylüdür." diye yazılıydı. Halkı ve köylüyü, "Efendimiz sensin." diye diye, efendi efendi soydular. Ne usandılar, ne utandılar ne de doydular..."³⁵¹

Osman Yüksel'in sistem karşıtı tavrına örnek olarak Adnan Menderes ile ilgili ifadeleri de eklenebilir. Kendisi daha önce Menderes'e yönelik sahip olduğu olumlu tutumlarına rağmen onun siyasi baskılar karşısında geri adım attığını hissettiği için yazdığı bir şiir vasıtasıyla durumu okuyucularıyla paylaşmaktadır:

"...Ben hep hakkı haykırdım, sözlerim ağır oldu
Yazdığım her makale İsmet'e kahr oldu
Şimdi Adnan Menderes ondan da sağır oldu
Bu derde çare lazım, nutuklarla iş bitmez
Beh ey Adnan Menderes, bu kervan böyle gitmez."³⁵²

Bu ve benzeri eleştirileri, hakkında Sabahattin Ali Davası Davası³⁵³ ve yanı sıra Hasan Ali Yücel Davası ve fakülteye hakaret davası açılmasına neden olmuştur.³⁵⁴ Bu örneklerden hareketle yaşamının büyük bölümünde kabına sığmayan ve taşkın karakteristik yapısının etkili olduğu kabul edilebilir.³⁵⁵ Ayrıca Serdengeçti siyasetle pek ilgilenmese de yakınlarının telkiniyle siyasete girmiştir. Aslında bu süreç onun eser vermesine de engel olmuştur. Serdengeçti; 1961 yılında Konya'dan

³⁵⁰ A.e., s. 288.

³⁵¹ Yılmaz, **Serdengeçti Toros Yüzlü Adam: Osman Yüksel**, s.120-121.

³⁵² A.e., s.125-126.

³⁵³ Abdurrahim Balcıoğlu, **Osman Yüksel Serdengeçti**, İstanbul, 5.Baskı, Mihribad Yayınları,2016, s. 209.

³⁵⁴ A.e., s. 219-220.

³⁵⁵ Kurnaz, **Osman Yüksel Serdengeçti Kara Kitap Bir Devrin Yüz Karası**, s.12.

milletvekili adayı olmuş ancak savcılık yıllar önceki yazılarında suç unsuru görmüş ve tutuklanmıştır. Ancak daha sonra yapılan genel seçimlerde Antalya ilinden milletvekili seçilmiştir. Meclise girdikten sonra kendisini “Ben, yalın ayak, kravatsız, çileli insanların vekiliyim.” diyerek siyasi çerçevesini belirlemiştir.³⁵⁶

Osman Yüksel Meclise girmiş olsa da kendi düşüncelerini kürsüde ifade etme imkânı bulamadığından 6 Nisan 1966’dan itibaren Yeni İstanbul gazetesinin “Selam” adlı köşesinde yazmaya başlamıştır.³⁵⁷ Kendisi Yeni İstanbul gazetesindeki yazılarına ek olarak AP’den ihraç edildikten sonra Millî Hareket dergisinde de yazılar yazmaya başlamıştır.³⁵⁸ Görüldüğü gibi Osman Yüksel’in 1969 yılında AP’den ayrılması eleştirel tavırlarından dolayıdır. Kendisi bir süre bağımsız kalmış ve ardından CKMP’ye katılmıştır.³⁵⁹ Bu yönden bakıldığında Serdengeçti CKMP’nin MHP’ye dönüştüğü kongrede partinin İslami çizgiye daha da yakınlaşmasına katkıda bulunmuş ve kongrenin ardından genel başkan yardımcılığı görevini ifa etmiştir.³⁶⁰ Kendisi MHP’nin o dönem ana söylemi hâline gelen “Tanrıdağı kadar Türk, Hıra Dağı kadar Müslümanız.” sloganını Türk siyasi hayatına kazandırmıştır.³⁶¹

Serdengeçti dergisi ise; dergiyi yayın hayatına kazandıran, Osman Yükselin deyişleriyle “Allah’a, millete, vatana koşanların dergisi”dir. Bu dergiyi çıkarmasıyla birlikte Osman Yüksel, Serdengeçti olarak anılmaya başlamıştır.³⁶² Dergi temelde milliyetçi söyleme sahiptir ve söylemini İslam’a bağlılık üzerine inşa etmeye çalışmıştır. Serdengeçti’nin milliyetçilik söylemi muhtelif yazılarda ifade edilmiştir. Dergi; Necip Fazıl Kısakürek’in milliyetçilik anlayışına benzeyen bir fikrî altyapıyı İslami kesimin karşısına çıkarmıştır.³⁶³ Ayrıca ilk etapta derginin aylık olarak yayımlanması planlanmış olsa da zamanla düzensiz şekilde yayımlanan bir dergi formatına dönüşmüştür.³⁶⁴ Dergi ilk sayısında değişik şehir ve matbaaları dolaştığı,

³⁵⁶ Balcıoğlu, **Osman Yüksel Serdengeçti**, s. 20-21.

³⁵⁷ Osman Yüksel Serdengeçti, **Serdengeçti’den Serdengeçtilere**, İstanbul, Kamer Yayınları,1992, s. 28.

³⁵⁸ Hakkı Öznur, **O.Yüksel Serdengeçti**, Ankara, 1.Baskı, Alternatif Yayınları,2002, s. 31.

³⁵⁹ Balcıoğlu, **Osman Yüksel Serdengeçti**, s.137.

³⁶⁰ Öznur, **O.Yüksel Serdengeçti**, s. 42.

³⁶¹ **Osman Yüksel Serdengeçti 1**, s. 287.

³⁶² Ali Özcan, “Serdengeçti Dergisi ve Siyasal İktidarla İlişkisi”, **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, Cilt:2, Sayı:3, Mart 2014, s. 304.

³⁶³ Şentürk, **Türkiye’de İslami Oluşumlar ve Siyaset İslamcılık**, s. 309.

³⁶⁴ Serdengeçti, **Serdengeçti’den Serdengeçtilere**, s.14.

güçlkle çıkmaya başladığını belirtmekte ve bizzat Osman Yüksel tarafından okuyuculardan dergiye abone olunması beklenmektedir.³⁶⁵

Derginin yazar kadrosuna bakıldığında ise 553 sayı ile Osman Yüksel ilk sırada yer almaktadır. Kendisini 16 şiir ile Kemal Fedai Çoşkuner ve 13 şiirle Cemal Oğuz Öcal, 7 yazı ile Ali Rıza Akdemir takip etmektedir. Ayrıca diğer yazarlar olarak ise; Yavuz Bülent Bakiler, Arif Nihat Asya, Necip Fazıl Kısakürek, Cevat Rıfat Atilhan, Nevzat Yalçıntaş, Nihal Atsız, Peyami Safa, Tahsin Ünal, Nurettin Topçu, Ali Fuat Başgil, A.Zeki Velidi Togan, İ. Hakkı Yıldırım, İsmail Hamdi Danişmend, M. Şevket Eygi ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi önemli isimler bulunmaktadır.³⁶⁶ Bu noktadan hareketle Serdengeçti dergisinin yayın aralığı ve dönemin siyasi iktidarlarıyla ilgili bilgiler aşağıda yer alan tablodaki gibidir:

Tablo 5. Serdengeçti Dergisinin Yayımlandığı Dönem ve Siyasi İktidarlar

Dergi ismi ve sayı aralığı	Yayımlandığı tarih aralığı	İktidardaki siyasi parti
Serdengeçti dergisi 1-10	Nisan 1947-Mayıs 1950	CHP
Serdengeçti dergisi 11-32	Eylül 1950-Mart 1960	DP
Serdengeçti dergisi 33	Şubat 1962	CHP-AP koalisyonu

(Kaynak: Ali Özcan, “Serdengeçti Dergisi ve Siyasal İktidarla İlişkisi”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3, Mart 2014, s. 300-316.)

Derginin sahibi Osman Yüksel çoğunluğu bu dergide yer alan yazılardan dolayı toplam 4 buçuk yıl cezaevinde kalmıştır.³⁶⁷ Serdengeçti dergisi; bayilerin para göndermemesi ve devamlı surette hareket eden bir müessese hâline gelemeyerek Osman Yüksel’in tek başına çalışmak zorunda kalmasından dolayı kapanmıştır.³⁶⁸ Kaleminin sivri oluşu³⁶⁹ ile dikkatleri üzerine çeken Osman Yüksel,1962 yılında Serdengeçti’nin 33. ve son sayısını çıkartmıştır. Daha sonra Yeni İstanbul gazetesinde köşe yazarlığı ve muhtelif dergilerde makaleleri yayımlanmıştır. Bunlara ek olarak Millî Gazete ve Zafer gazetesinde de makaleleri yayımlanmıştır.³⁷⁰ Dikkat edilirse Millî Şef Dönemi olarak tarihe geçen tek parti idaresinin Türk milliyetçileri

³⁶⁵ Serdengeçti, Yıl:1, Sayı:1, 27 Nisan 1947, s. 9.

³⁶⁶ Kurnaz, **Delî Rüzgar Osman Yüksel Serdengeçti**, s. 224-225.

³⁶⁷ Özcan, “Serdengeçti Dergisi ve Siyasal İktidarla İlişkisi”, s. 310.

³⁶⁸ Balcıoğlu, **Osman Yüksel Serdengeçti**, s. 290.

³⁶⁹ Serdengeçti’nin yayınlarında görülen sert üslup YMM Hareketi tarafından yayımlanan gazete ve dergilerde de CHP karşıtlığı olarak ilerleyen bölümlerde karşımıza çıkacaktır.

³⁷⁰ Yılmaz, **Serdengeçti Toros Yüzlü Adam: Osman Yüksel**, s. 278.

ve muhafazakâr kesim üzerinde tazyikte bulunduğu dair güçlü algıların olduğu bu dönemde Osman Yüksel öne çıkan önemli siyasi figürlerden biri hâline gelmiştir.³⁷¹ Ülkemizin fikir, kültür, sanat ve siyaset alanında önemli bir yer işgal eden bu zat 10 Kasım 1983'te hayatını kaybetmiştir.³⁷²

2.1.3. Nurettin Topçu ve Hareket Dergisi

Türk düşünsel hayatında özellikle etkisini 1960-1971 döneminde hissettiren önemli ve diğer bir akım da Hareket okulu ve teorisyeni Nurettin Topçu'dur.³⁷³ Topçu 1909'da İstanbul'da doğmuş, lise eğitimini tamamladıktan sonra Fransa'da yüksek tahsiline devam etmiştir. Sorbonne'dan felsefe alanında doktora derecesi kazanmış ve 1934 yılında Türkiye'ye dönüşünden sonra başta Robert Kolej, İstanbul Erkek Lisesi olmak üzere farklı okullarda çalışmıştır. Fikrî anlamdaki faaliyetlerini ise Türk Kültür Ocağı, Türk Milliyetçiler Derneği, Milliyetçiler Derneği ve Anadolu Fikir Derneğinde sürdürmüştür.³⁷⁴ Topçu'nun Sorbonne Üniversitesi'nde doktora yapmasına ve doçentlik tezi vermesine rağmen dönemin İstanbul'daki önemli liselerinde öğretmenlik yapmasının nedeni; akademide görev alamayıştan dolayıdır. Bu durum geliştirdiği felsefi ekolün³⁷⁵ sağ muhafazakâr İslamcı kesimde yeterince tanınmasına engel olmuştur.³⁷⁶ Bu savın yanı sıra yeterince tanınmamasında Topçu'nun özel hayatı ve iç dünyası ile ilgili içe kapanık tavırlarının da etkili olduğunu söylemek mümkündür. Topçu'nun öğrencilerinden Ali Birinci onu tanımlamaya çalışmaktadır:

“Kısaca söylemek gerekirse Nurettin Topçu merhumu tanımak imkânsız denecek kadar çok zor bir şeydi. Anlatmak ise daha da zor. Ancak onunla karşılaşmak ve sohbet meclislerinde bulunmak büyük bir deruni hazdır. Ama bu hazzı da tam olarak yazıya dökebilmek de yine pek kolay değildir.”³⁷⁷

³⁷¹ Balcıoğlu, **Osman Yüksel Serdengeçti**, s. 313.

³⁷² **Osman Yüksel Serdengeçti 1**, s. 11.

³⁷³ H.Bayram Kaçmazoğlu, **27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türkiye'de Siyasal Fikir Hareketleri**, İstanbul, Birey Yayıncılık, 1995, s. 171.

³⁷⁴ Hüseyin Aydoğdu, “Ahlak Filozofu ve Hareket Adamı Olarak Nurettin Topçu”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 40, Erzurum, 2009, s. 440.

³⁷⁵ Topçu'nun düşünceleriyle ilgili bir analiz için bkz., Mustafa Atiker, **Türkiye Düşünce Tarihinde İz Bırakanlar 1**, 1. Basım, İklim Matbaacılık, 2013, s. 238.

³⁷⁶ Atiker, **Türkiye Düşünce Tarihinde İz Bırakanlar 1**, s. 231.

³⁷⁷ Mehmet Birgül, **İrade Hareket İsyân Nurettin Topçu'nun Entelektüel Biyografisi 1**, 1.Baskı, Dergah Yayınları, 2013, s. 13.

Yine Topçu'yla birlikte zaman geçirme imkânı bulan Atasoy Müftüoğlu, Topçu'nun sahip olduğu özellikleri şöyle ifade etmektedir:

“Nurettin Topçu'yu ahlaki anlamda çok önemli birisi görürüm. Kendisini tanıdım, evine gittim, evine ilk gittiğimde davet almıştım. Bursa'da tanışmıştık, çok büyük bir zahit olduğuna tanıklık ettim. Ürpertisi olan birisiydi. Büyük bir mahcubiyet adamıydı ve büyük bir içsel zenginlik sahibi bir adamdı, böyle çok büyük özellikleri olan birisiydi...”³⁷⁸

Topçu'nun bu özellikleri birçok yönden onu milliyetçi-toplumcu akımdan ayırmış ve İslam sosyalizmi kavramıyla sahip olduğu fikriyatın temellerini ortaya koymasını sağlamıştır.³⁷⁹ Bu noktadan hareketle neden sosyalizm sorusuna Hareket Okulu şöyle cevap vermektedir:

- “1- Otuz milyonluk bir milletin emeğinin, kırk bin Yahudi'nin midesine esaretten kurtarmak için.
- 2- Bin yıllık Müslüman-Türk kültürünü, Batılı uşakların okulları, okullarının eşliğinde kurban edilmekten kurtarmak için.
- 3- Havasında hep yabancı ideolojilerin kaynaştığı fikirsiz, davasız, vicdansız üniversitelerden vatani kurtarıp millet üniversitelerini kurmak için.
- 4- Komünizm ile masonluk gibi yabancı ideolojilerden Müslüman Türk'ün ruhunu korumak için.
- 5- Allah inancını sermaye ederek halk soyan vahşi seslerden milleti kurtarmak için.
- 6- Milletimizi yabancı kültürlerin esiri yapmak isteyen yabancı okulları kapatıp, Türk vatanında Türk kültürünü hâkim kılmak için.”³⁸⁰

Yukarıda özetlenmeye çalışılan bu fikirlerin yanı sıra; Topçu'nun eserlerine bakıldığında ise Sokrates, Descartes, Kant, Bergson ve Blondel üzerine derinlemesine çalıştığı görülmektedir.³⁸¹ Topçu esasında bir ahlak teorisyenidir.³⁸² Bakış açısında toplumun farklı kademelerinde meydana gelen sorunları ahlaktan bağımsız olarak değerlendirmeye tabî tutmak istemez.³⁸³ Kendisi geliştirdiği ve ahlak nizamı adını verdiği kavramla birey ve toplumların yirminci yüzyılda

³⁷⁸ Çelenk, **Türk Sağı'nın Düşünce...**, s.563.

³⁷⁹ Kaçmazoğlu, **27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türkiye'de Siyasal Fikir Hareketleri**, s.171.

³⁸⁰ A.e., s.178.

³⁸¹ Atiker, **Türkiye Düşünce Tarihinde İz Bırakanlar 1**, s. 247.

³⁸² Fırat Mollaer, **Anadolu Sosyalizmine Bir Katkı Nurettin Topçu Üzerine Yazılar**, İstanbul, 1.Baskı, Dergah Yayınları, 2007, s. 21.

³⁸³ Aydoğdu, “Ahlak Filozofu ve Hareket Adamı Olarak Nurettin Topçu”, s. 441.

unuttukları bu kavramın yeniden tesis edileceğini düşünmektedir.³⁸⁴ Ahlak teorisiyle ilgili düşüncelerinin temelinde komünizmin etkisiyle Türkiye’de başlayan sarsıntının Avrupa’da olduğu gibi ekonomi alanında değil de ahlak alanında başladığı savı büyük yer kaplamaktadır.³⁸⁵

Kendisi geliştirdiği ahlak teorisinde hareket kavramını ön plana çıkartarak özgürlük ve ahlakın temelini bu kavrama yüklemektedir.³⁸⁶ Hareket kavramında dönemin siyasetçilerini içine dâhil etmediği hareket adamı tanımlaması yapmaktadır. Çünkü onun düşüncesinde siyasetçiler; kendi nefisleri uğrunda yok edici olabilen ve çevresine zarar verebilen insanlarken, hareket adamı kâmil olan insan demektir.³⁸⁷ Topçu sahip olduğu bu birikimi aktarabilmek amacıyla 1939 yılında başyazarlığını da yaptığı Hareket dergisini³⁸⁸ çıkarmaya başlamıştır. Hareket Kemalizme eleştirel boyuttan yaklaşan ilk siyasi içerikli dergilerden birisidir. Hareket dergisi; Dergâh ve Büyük Doğu dergisinden farklı olarak kapitalist kalkınma modelinin eleştirisi üzerinde yoğunlaşmaktadır.³⁸⁹ Topçu, Hareket dergisinde yer alan ilk dönem yazılarından sonra Kemalistlerin tepkisini toplamıştır.³⁹⁰ Mecmua; 1982 yılına kadar yayın hayatına devam etmiş ancak buna rağmen kitlelere ulaşma ve büyük yığınları etrafında toplama noktasında pek başarılı olamamıştır. Hareket mecmuasının bu gelişmelerden dolayı Türk fikir ve düşünce alanında yeterince fark edilmediğini söylemek mümkündür.³⁹¹ Ancak Hareket Okulunun izleri bugün de yaşamakta olduğundan ekolün varlığını koruduğunu söylemek mümkündür.³⁹²

Dergi siyasi içerikli olmasına rağmen Nurettin Topçu’nun yapmış olduğu sohbetlerde siyasetin yerine insan meselesi ele alınmaktadır.³⁹³ Bu gelişmelere rağmen siyaset yapma hırsı olmayan Topçu bir dönem CHP’ye tepki olarak 1965

³⁸⁴ A.e., s. 453.

³⁸⁵ Nurettin Topçu, **Komünizm Karşısında Yeni Nizam**, İstanbul, Çeltüt Matbaası, 1960, s. 7.

³⁸⁶ Yayınları, İstanbul, 1.Baskı, 2007, s. 22.

³⁸⁷ Aydoğdu, “Ahlak Filozofu ve Hareket Adamı Olarak Nurettin Topçu”, s. 456.

³⁸⁸ Topçu dergisini İzmir’de sürgünde olduğu sırada İstanbul’da yayımlamaya başlamıştır. bkz. İsmail Kara, Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Üzerine Birkaç Not, Sempozyum Tebliğleri, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, s. 15-43.

³⁸⁹ Mollaer, **Anadolu Sosyalizmine Bir Katkı Nurettin Topçu Üzerine Yazılar**, s. 91.

³⁹⁰ Süleyman Seyfi Ögün, **Türkiye’de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu**, İstanbul, Dergah Yayınları, 1992, s. 48.

³⁹¹ İsmail Kara, **Nurettin Topçu**, Ankara T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009, s.115.

³⁹² Kaçmazoğlu, **27 Mayıs’tan 12 Mart’a Türkiye’de Siyasal Fikir Hareketleri**, s.171.

³⁹³ MATiker, **Türkiye Düşünce Tarihinde İz Birakanlar 1**, s. 221.

Seçimlerinde Konya'dan senatör adayı olmuştur. Sağ siyaset içinde yer alarak kendinden sonraki nesli etkilemeyi başarmıştır.³⁹⁴ İslam sosyalizmini savunan hareket ekolünün 1960-1971 dönemleri arası sahip olduğu otoriter-devletçi fikirleri 1971 sonrası zayıflayarak devam etmiştir.³⁹⁵ Topçu'nun 1975'te kanser hastalığına yenik düşmesinden sonra Hareket dergisi bir süre daha yayımlanmış ardından dağılmıştır.³⁹⁶

2.1.4. Erol Güngör ve Düşüncesi

Erol Güngör; toplumsal değişmeyi açıklayarak toplumun yapısını çağın getirdiği zaruretlere göre uygun olarak geliştirmeyi başlıca hedef edinen bir düşünürdür.³⁹⁷ Kendisi aynı zamanda sosyal grup ve mensubiyeti açısından Türk aydınlar sınıfının bir üyesidir. Ancak içinde bulunduğu sosyal sınıfın çizgileri dışına çıkması onun kendine has ayırt edici bir özelliğidir.³⁹⁸ 25 Kasım 1938 tarihinde doğan Erol Güngör vefat ettiği 24 Nisan 1983 tarihine kadar akademik yaşantısına çok sayıda kitap, makale ve Batı kültürünü yansıtan kitapların Türkçe çevirilerini kazandırmıştır. Güngör'ün diğer önemli özelliği ise millî kültür ve tarih şuuru ekseninde milliyetçilik düşüncesini daha sistematik bir hâle getirmesidir. Eserlerinde ortaya koyduğu sorunların yanı sıra çözüm yolları da üretmektedir. Kendisi kültür değişmesi, modernleşme, Türk kültür ve medeniyeti, tarih, milliyetçilik, aydın halk ikililiği, İslamiyet ve muhafazakârlık konuları üzerinde durmuştur. Ayrıca, Ziya Gökalp, Mümtaz Turhan, Nurettin Topçu, Hilmi Ziya Ülken, Hüseyin Nihal Atsız ve Dündar Taşer onun fikir dünyası üzerinde önemli etkiler bırakmıştır.³⁹⁹

Yukarıdaki önemli isimlerin yanı sıra Erol Güngör'ün Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'la da yakınlığı olmuş ve "Diriliş" dergisinde birçok tercümesi yayımlanmıştır. Kendisi Ziya Gökalp-Mümtaz Turhan geleneğinden geliyor

³⁹⁴ A.e., s. 242.

³⁹⁵ Kaçmazoğlu, **27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türkiye'de Siyasal Fikir Hareketleri**, s.185.

³⁹⁶ Ögün, **Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu**, s. 53.

³⁹⁷ Murat Yılmaz, **Erol Güngör**, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2006, s.133.

³⁹⁸ Bahaeddin Yediylıdız, Çağatay Özdemir, Fahri Unan, **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VI. İlmî Kongresi: "Millî Kültürler ve Küreselleşme"**, Konya, Türk Yurdu Yayınları: 41,1998, s.187.

³⁹⁹ Nejat Çoğal, Erol Güngör'ün Milliyetçilik Anlayışı, <https://www.turkocaklari.org.tr/yazar/nejat-cogal/erol-gungor-un-milliyetcilik-anlayisi-6611,22.11.2017>.

olmasına rağmen bu geleneğinde eleştiricisi olma vasfını korumuş ve bu geleneğin dönüşümünü sağlamıştır.⁴⁰⁰ Diriliş dergisinin yanı sıra kendisinin Türk Yurdu, Klinik Sempozyum, Hisar, Türk Birliği dergisi, Töre, Türk Edebiyatı, Türk Kültürü, Millî Eğitim ve Kültür, Millî Kültür, Konevi, Toprak dergilerinde ve Millet, Hergün, Yeni Düşünce, Yeni Sözcü, Yol, Ayrıntılı Haber, Yeni İstanbul ve Ortadoğu gazetelerinde makaleleri yayımlanmıştır. Kendisi 1965’de “Kelami Yapılarda Estetik Organizasyon” adlı teziyle doktor, 1970’de “Şahıslar Arası İhtilafların Çözümünde Lisansın Rolü” konulu teziyle doçent, 1978’de “Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar” adlı teziyle sosyal-psikoloji profesörü olmuştur.⁴⁰¹

Erol Güngör insanlar ve bir takım olayları zihniyet açısından değerlendirmesi yönüyle Weber, bilim ve dinin farklı alanlarda faaliyet göstermesi teziyle Russel, açık ve demokratik toplum yapısını savunduğu için Popper, bilgi sosyolojisi açısından Karl Manheim, hakiki kültür konusuyla ilgilenmesi yönünden Ernest Sapir, Batı’ya yaklaşımı ve İslam’ın alternatif bir medeniyet oluşturma potansiyelini sorgulaması yönünden Toynbee ve İslam’ın yeniden yorumlanması yönünden Fazlurrahman’ın yönteminden faydalandığı söylenebilir. Bu tahliller ve yaklaşımlar toplumsal sorunların sosyolojik bir çözümlenmeye tabi tutulmasını sağlamıştır. Bu sosyolojik bilgi zamanla Türk ve İslam dünyasının problemlerini tahlil eden bir araç hâline gelmiştir.⁴⁰²

Güngör; Türkiye’de din, kültür ve kimlik tartışmaları bağlamında aydınlar ile halk arasında bir yabancılaşmanın meydana geldiğini savunmaktadır. Türk aydını ona göre ele aldığı sosyal, politik ve kültürel konuları materyalist ve pozitivist çerçeveden analiz ederek öneriler geliştirmeye çalıştığı için millî kültür unsurlarına yabancılaşmıştır.⁴⁰³ Güngör Osmanlı son döneminden günümüze uzanan süreç içerisinde Batıcı/inkılapçı olarak tasvir edilebilecek Türk aydınlarını millî kültürün yanı sıra kamusal meselelere de halktan çok daha farklı boyuttan meselelere

⁴⁰⁰ İslam Can, “Türk Sosyolojisinde Yeni Arayışların İmkânı ya da Bir Çıkış Yolu Olarak Erol Güngör Sosyolojisi”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 2017, s.177.

⁴⁰¹ Gökhan Güler, “Erol Güngör: Hayatı, Eserleri, ve Düşünceleri”, **Türk Akademisi Siyasal Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı**, Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi, Makale No:1, 2012, s. 2.

⁴⁰² Can, “Türk Sosyolojisinde Yeni Arayışların İmkânı ya da Bir Çıkış Yolu Olarak Erol Güngör Sosyolojisi”, s. 178-179.

⁴⁰³ Mehmet Cem Şahin, “Türk Sosyolojisinin Kısa Tarihi: Dönemler, Şahıslar ve Ana Yönelimler”, **İslami İlimler Dergisi**, Yıl 1, Cilt 12, Sayı:1, 2017, s.28-29.

yaklaştıkları için eleştirmektedir. Güngör; Türk aydınını Türk millî kültürünün ana unsuru olan İslam'ın Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte laik bir toplum inşası için sosyal hayattan dışlanmış olması nedeniyle ve ek olarak benimsenen din karşıtı tutum dolayısıyla da eleştirmektedir. Dinî tutum konusunda Batı'daki aydınların birbirlerine karşı tolerans kat sayılarının yüksek olduğunu ancak Türk aydınının Batılı muadilleri gibi belli bir zihnî olgunluk seviyesine ulaşamadıklarını eserlerinde ifade etmektedir. Bu yüzden Türk aydını ona göre geçmişten günümüze intikal eden değerlere nefretle bakmaktadır. Güngör'e göre halkın genel kanaati dindar bir milletin yükselmesi yönündeyken, aydınların genel kanaati Türk halkının dinin etkisi altında kalmış olmasından dolayı gerilediği yndedir. Halk yukarıda fikirleri zikredilen bu aydın tipini yadırgamakta ve bundan dolayı meselelere n yargılı yaklaşmaktadır.⁴⁰⁴

Güngör, İslam'ın Bugünkü Meseleleri isimli eserinde ise; "Bugünün Müslüman aydını, Batı'nın kıymetini takdir etmekle birlikte onun her şey demek olmadığını düşünebiliyor; Batı karşısında daha soğuk kanlı daha objektif bir tavır takınma imkanına sahip bulunuyor."⁴⁰⁵ ifadesini kullanarak yabancılaşmanın önüne Müslüman bir entelektüelin duruşu ile geçileceğine olan inancını belirtmektedir. Yine İslam'ın Bugünkü Meseleleri isimli aynı eserinde ve İslam Tasavvufunun Meseleleri isimli eserlerinde İslam dininin potansiyellerini ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Potansiyelden kasıt Batı'nın hamlelerine cevap verebilme kabiliyeti ve İslam'ın yeniden tarih sahnesinde aktör olması durumudur. Kendisinin milliyetçilik anlayışı da İslam düşüncesi üzerine kuruludur.⁴⁰⁶

Cumhuriyet Dönemi inkılapılarının ortaya koyduğu ve İslami referansları merkezin dışında bırakan tarih tezine de karşı çıkmaktadır. Bu gelişmeleri kendisi "avami pozitivizm" olarak nitelendirmektedir.⁴⁰⁷ Güngör açısından İslam dini önceden olduğu gibi bugün de Türk kültürünün ve Türk milliyetçiliğinin yapıcısıdır. Güngör bu birleştirici unsuru yeni bir medeniyet inşa sürecinde din ve İslam son

⁴⁰⁴ Fatih Yıldız ve Fikret elik, "Türk Batıcılığının Milliyetçi Muhafazakarlık zerinden Tenkidi: Erol Güngör rneği", **Bilig**, Yaz 2012, Sayı 62, s. 278-280.

⁴⁰⁵ Sevgi, **Prof.Dr.Erol Güngör'n Anısına Armağan**, s.149.

⁴⁰⁶ İslam Can, "Erol Güngör'n İslam'a Dair Sosyolojik Mülahazaları", **Selçuk Üniversitesi Sos.Bil.Ens.Der.**, 2016, 36, s. 25.

⁴⁰⁷ Yıldız ve elik, "Türk Batıcılığının Milliyetçi Muhafazakarlık zerinden Tenkidi: Erol Güngör rneği", s. 285.

olarak ta laiklik ve din söylemleri üzerine oturtmaktadır.⁴⁰⁸ Ona göre milliyetçilik tarih hakkında bir yorum yaparak bunun üzerine pratikler yürütmekten ibarettir. Zamanla hayatları ve hayat tecrübeleri birbirinden farklı topluluklar birer millet hâline gelmektedir.⁴⁰⁹ Kendisi bu noktada millet kavramını da tarif etmektedir: “...Milleti yekpare bir sosyal dünya yapan şey, kültür birliğidir. İnsanlar, kültür birliği sayesinde aynı bütünü parçaları olduklarına inanırlar ki birliği asıl sağlayan şey, bu ortak inançtır.”⁴¹⁰

Kendisi eserlerinde kültür milliyetçiliği olarak tarif edilen kavramı öne çıkarmaktadır.⁴¹¹ Milliyetçiliği halkçılıktan ayrı bir ajanda olarak kabul etmemektedir.⁴¹² Erol GÜNGÖR’ÜN temeldeki problemi arkadaşları Mehmet Genç’e göre millî kültürün geçirmiş olduğu buhranı anlamak ve ihyasına katkıda bulunmaya yöneliktir. Bu nedenden dolayı toplumsal meselelere çözüm arayarak katkıda bulunmayı tercih etmiştir.⁴¹³ Kendisini bu tercihte bulunmaya iten önemli bir saik de kişisel özelliklerinin akademik ve toplumsal konularda üretim yapmaya yatkın olmasıyla izah edilebilir. Arkadaşı Ali İhsan Yurt ise GÜNGÖR’ÜN bu özelliğiyle ilgili olarak önemli bilgiler vermektedir: “...Tekrar söylüyorum Erol çok çalışkan, çok dinleyen az konuşan, konuşunca tam konuşan bir arkadaştı. Bir işi başarmadan işe dair bir şey söylemezdi. Mesela kendisi doktora çalışması yapacak, doktoradan kimsenin haberi olmazdı.”⁴¹⁴ Sonuca odaklanıldığında çok zengin bir fikrî altyapıya sahip olan bir bilim adamı olarak Erol GÜNGÖR; kendisiyle yapılan bir söyleşide fikir hayatının gelişimini şöyle ifade etmektedir:

“Yazı hayatımın başladığı günlere fikir hayatımın başladığı günler denemez. O zamanlar kendi başıma herhangi bir fikir geliştirmiş değildim, zaten yaşım ve tecrübem dolayısıyla buna imkân yoktu. Fakat okuyordum ve okuduklarımdan birer kompozisyon çıkarıyordum...Bir ilim disiplininden geçmiş olmak, yaş ve tecrübe, bilgi ve özellikle Batı ile temas insanı büyük ölçüde değiştiriyor. Bütün

⁴⁰⁸ Can, “Erol GÜNGÖR’ÜN İslam’a Dair Sosyolojik Mülâhazaları”, s. 23-24.

⁴⁰⁹ Erol GÜNGÖR, **Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik**, İstanbul, 1980, s.78.

⁴¹⁰ Sevgi, **Prof. Dr. Erol GÜNGÖR’ÜN Anısına Armağan**, s. 146.

⁴¹¹ Yediyıldız, Özdemir ve Unan, **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VI. İlmî Kongresi: “Millî Kültürler ve Küreselleşme”**, s. 256.

⁴¹² GÜNGÖR, **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, s. 23.

⁴¹³ Yılmaz, **Erol GÜNGÖR**, s. 65.

⁴¹⁴ A.e., s.78.

bunlardan sonra nereye geldiğim şimdiye kadar çıkmış kitap ve makalelerimde görülebilir...⁴¹⁵

Unutulmamalıdır ki Erol Güngör'ün tartıştığı meseleler Soğuk Savaş yıllarının meseleleriydi. Postmodernizm, popüler kültür, kitle kültürü ve küreselleşme, Demir perde'nin yıkılması, Körfez Savaşı, Yeni Dünya düzeni, Türk dünyası, medeniyetler savaşı, tarihin sonu tartışmalarına da yaşasaydı dikkate değer yaklaşımlar getirebilirdi.⁴¹⁶ Ancak ölümünden sonra fikriyatını sürdürecektir bir halefin eksikliği Güngör düşüncesinin devam etmesini engellemiştir.⁴¹⁷

2.2. Yeniden Millî Mücadele Hareketinin Doğuşu

YMM teşkilatı Soğuk Savaş Dönemi'nde tam olarak 18 Kasım 1967'de kurulmuş, 1960'ların sonundan itibaren gelişme göstermeye başlamış ve 12 Eylül 1980 Darbesi'ne doğru zayıflamıştır.⁴¹⁸ Teşkilatın geçirdiği bu süreç siyasi fırsatların yapısının, toplumsal hareket ve kolektif eylemlerin zamanlamasını, biçimi ve akıbetini belirleyebildiğini göz önüne sermektedir. Çünkü teşkilatın ortaya çıktığı tarihsel kesite bakıldığında iki kutuplu uluslararası ilişkiler modelinin hâkim olduğu görülmektedir. Bu yapı içinde Türkiye; Hindistan, Brezilya, Mısır, Arjantin ve Irak gibi bölgesel bir güç olarak varlığını devam ettirmiş ve bir süper gücün etki alanına girmek zorunda kalmıştır.⁴¹⁹

Teşkilatın ilk nüvesini 1964 yılında Konya ve Afyon grupları adı verilen toplulukların yapmış olduğu çalışmalar oluşturmaktadır. Özellikle ev sohbetlerine çok önem veren bu gruplar Konya, Afyon, Burdur gibi illerde sohbetler yapmaktadır. 1965 yılında ise bu gruba Yüksek İslam Enstitüsünde öğrenci derneği başkanlığı yapmış, Yeni Ümit dergisini çıkarmış ve hitabet yönünden güçlü Necmettin Erişen katılır. Bu katılım harekete ciddi bir ivme kazandırmıştır. Erişenle

⁴¹⁵ Prof. Dr. Erol Güngör'ün Anısına Türkiye'de Değişim Sempozyumu Sosyal-Kültürel-Siyasal-Ekonomik-Dinsel Açıdan, Gazi Üniversitesi Rektörlüğü, 6-9 Aralık 2010, s. 77.

⁴¹⁶ Yediyıldız, Özdemir ve Unan, **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VI. İlmî Kongresi: "Millî Kültürler ve Küreselleşme"**, s. 262-263.

⁴¹⁷ Can, "Türk Sosyolojisinde Yeni Arayışların İmkânı ya da Bir Çıkış Yolu Olarak Erol Güngör Sosyolojisi", s. 177.

⁴¹⁸ Kocabaş, **Bir Kuşağın Dramı**, s.131.

⁴¹⁹ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 75.

aynı tarihte harekete Mustafa Kabçı, Hamdi Çevik, Kerrar Ulu gibi isimlerde katılır.⁴²⁰ Bu noktada Türinay yaşanan gelişmelere şöyle ışık tutmaktadır:

“Aykut Edibali’nin memleketinin Afyon olması sebebiyle Afyon grubu tabirinin kullanılması doğaldır. Konya grubu adı verilen Konya Yüksek İslam Enstitüsü öğrencilerinin de ise bir tesadüf nedeniyle Afyon grubuyla tanışmaları ve temasa geçmeleri hareketin ilk nüvelerini oluşturmuştur. Hareket kurulmadan önce başka bağımsız bir hareket yoktu ve iki grup arasında herhangi bir ekol farkı da bulunmamaktadır.”⁴²¹

1964 yılından beri hareketin üyesi olan Mustafa Kabçı’da o dönemle ilgili önemli bilgiler sunmaktadır; “1964 yılında Genel Başkan Aykut Edibali ile tanıştım. İlk yıllar...Türkiye’de bütün ‘Mücadeleci’lerin sayısı 16 idi ve onlardan birisiydi...”⁴²² Dikkat edilirse bu durum YMM teşkilatının dar gruplara dayanan bir toplumsal hareket olarak kuruluş çalışmalarına başladığını göstermektedir. Konya grubunun en önemli özelliği ise yeni tercüme edilmeye başlanan Seyyid Kutup, Mevdudi gibi yazar ve mücadele adamlarının tercüme kitaplarını okuyor olmalarıdır. Ebu’l Hasan en-Nedevi’nin “Müslümanların Gerilemesi ile Dünya Neler Kaybetti” kitabını tercüme etmekte ve aralarında para toplayıp bastırmaktadırlar. Konya’da çalışmalar yapan bu grup daha sonra Afyon’da kendilerine benzer bir grubun varlığından haberdar olurlar ve Aykut Edibali ve arkadaşı Yavuz Aslan Argun ile tanışırlar. Bu görüşmelerin ardından birlikte hareket etme kararı verilir ve Konya grubundan Kemal Yaman’ın lideri olduğu grup ve Afyon grubundan Aykut Edibali ve Argun’la birlikte hareket etme kararı verirler. Böylece birleşen ekibin başına Mevlüt Çavlak (İslamoğlu) seçilir ve ileride dernekleşecek olan hareketin temelleri atılmış olur. Bu harekette asıl lider Aykut Edibali ikinci lider Yavuz Aslan Argun, Çavlak ve Erişen ise bu lidere bağlı ekipleri yönetmekle görevli kılınmış kişilerdir. Ancak Hareketin Konya grubunda Necmettin Erişen ve arkadaşlarının çabaları ön plana çıkmaktadır.⁴²³ Konya grubuna Afyon grubunun da dâhil olması, Konya-Afyon merkezli olarak YMM Hareketinin başlaması ve zamanla gençlik gruplarının da katılımıyla düşünsel ve sosyal anlamda faaliyetlerde bulunulmasını sağlamıştır.

⁴²⁰ Şentürk, **Türkiye’de İslami Oluşumlar ve Siyaset İslamcılık**, s. 432.

⁴²¹ Necmettin Türinay, Kişisel Görüşme, Ankara, 20.07.2018.

⁴²² Nejat Cebeci, **Millet ve Mücadele**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 2011, s. 460.

⁴²³ Şentürk, **Türkiye’de İslami Oluşumlar ve Siyaset İslamcılık**, s. 430-432.

Ayrıca hareketin güncel yönünü siyaset ve bürokrasiden önemli isimleri bünyesinde barındırıyor olması oluşturmaktadır.⁴²⁴

YMM Hareketi potansiyel oluşturma sürecinden sonra bir dernek olarak Aykut Edibali, Yavuz Aslan Argun, Mehmet Çetin, Yılmaz Karaoğlu, Taha Akyol, Necmettin Erişen, Mevlüt İslamoğlu, Mevlüt Baltacı, İrfan Küçükköy ve Hasan Elmas tarafından kurulmuştur.⁴²⁵ Derneğin yönetim kurulunda başkan olarak Mevlüt İslamoğlu, Sekreter Kemal Yaman ve muhasip olarak da Mevlüt Baltacı yer almaktadır.⁴²⁶ YMM hareketi bu derneğin kuruluşuyla birlikte siyasi karar alma süreçlerine daha fazla katılmayı hedeflemiştir. Mücadele Birliği Derneğinin kuruluşu ise dönemin hayattaki en yaşlı üyelerden Mustafa Kapçı'nın hatıratlarından kesitle şu şekilde gerçekleşmiştir:

“...Mücadele Birliğinin kuruluşu cadde ve sokaklarda devlet törenlerinin dışında ilk defa mehter marşları çalınarak, anonslarla halka duyuruluyor, millet toplantılara davet ediliyordu. Konya'nın bütün caddelerine asılan dev bez afişler büyük ilgi uyandırıyor Mücadele Birliğinin toplantısına koş, sen de Mücadeleye katıl!’ çağrısı hak ettiği yankıyı buluyordu. Halk koşuyor ve Mücadeleye koşuyordu. Konya sokakları dile gelse de o günleri bir anlatabilse benim bu ifadelerimin çok ötesinde muhteşem günler yaşadığımı anlatacaktır...”⁴²⁷

1964 yılında Konya’da, İslami hassasiyetlere sahip Hukuk Fakültesi öğrencisi birkaç gencin bir araya gelmesiyle başlayan çalışmalar 1967 yılında Yeniden Millî Mücadele Hareketi adını almıştır. Hareket kısaca “Mücadele Birliği” olarak bilinmekte ve mensupları da “Mücadeleciler” olarak tanınmaktadır.⁴²⁸

2.3. Yeniden Millî Mücadele Hareketinin Fikriyatı

Aykut Edibali'nin liderliğinde kurulan harekette geçmişte ve günümüzde Türk siyasetine aktif olarak katkı sağlayan isimler yer almaktadır. Bunlardan bazıları Ahmet Taşgetiren, Halil Şıvgın, Ali Müfit Gürtuna, Hüseyin Gülerce, Atilla Yayla,

⁴²⁴ Mahsum Aytepe, “Doğuştan Günümüze İslamcılığın Türkiye Seyri: Bir Sınıflandırma Denemesi”, **Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:2016, Cilt: 4, Sayı:1, s. 185.

⁴²⁵ Mustafa Aydın, Bir Milli İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-İslamcılık**, Cilt VI, İletişim Yayınları, 2005, s. 455.

⁴²⁶ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 73.

⁴²⁷ Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s.139-140.

⁴²⁸ İDP, “Dergiler”,(çevrimiçi) <http://idp.org.tr/dergiler/yeniden-milli-mucadele,06.10.2017>.

Burhan Özfatura ve Taha Akyol'dur.⁴²⁹ Bu kadrolar çeşitli ve uzun dönemler Türkiye'de sağ eğilimli partilerde ve bürokraside etkili olmuştur.⁴³⁰ Bu tip bir organizasyon yapısı içinden milletvekilleri seçilenler de olmuştur. Bu durum hareket içinde bir ayrıma sebep olmamıştır.⁴³¹ Yukarıda yer alan isimlerin yanı sıra Mustafa Avcı, Özcan Palut ve Kadir Demir de hareketin çekirdek kadrosunun oluşumunda yer alan diğer isimler⁴³² arasındadır.⁴³³ Dönemin tanıklarından yazı işleri müdürü Özkaya bu toplumsal hareketi:

“YMM Hareketi bir öğrenci hareketidir. Çünkü kuruluşun gerçekleştiği yıllarda en yaşlı üyenin yaşı 30'u bulmamaktaydı. Teşkilatın kuruluş aşamasında mantıksal tutarlılık çerçevesinde birtakım etkilerin olduğu, milliyetçi muhafazakâr kişilerin bu teşkilatı kurdukları, böyle bir özendirilmenin varlığı ihtimali olabilir. Bu itiraf edilmiş değil ama ihtiyaç mı görevlendirmemi olduğu değerlendirmesi bu şekilde yapılabilir. Hareket 1978'e kadar yaşanmış bir hikâyedir ve kitlesel olmayan bir kadro hareketidir.”⁴³⁴

Dikkat edildiğinde bu toplumsal hareket yayıncı Özkaya'ya göre 1964'lerde bir gençlik hareketi şeklinde başlamış ve devlet ile kısmen bağlantısı olmuştur.⁴³⁵ Teşkilatı dönemin tanıklarından Türinay ise şöyle tanımlamaktadır: “Mücadele Birliği kendisini merkeze alan hem siyasal hem de bir düşünce hareketidir.”⁴³⁶ Teşkilat içinde kadınlara neredeyse hiç yer verilmemiş ve hareket aynı zamanda çoğunluğu öğrencilerden oluşan toplumsal bir yapıyı bünyesinde barındırmıştır.⁴³⁷ Mülakat çalışması yapılan Cebeci bu durumu şu şekilde değerlendirmektedir:

“Bayanların arka planda kalmış olması spontane gelişmiştir. Ancak günümüzde Mücadele Birliği fikriyatının temsilcisi konumunda bulunan Millet Partisi bakiyesinde Aykut Edibali'nin eşi Filiz Edibali genel başkan yardımcısı olarak devamlı surette Aykut Bey'in yanında görev almaktadır. Ayrıca Hareketin 50.

⁴²⁹ Özakıncı, **İblisin Kiblesi...**, s. 209.

⁴³⁰ Işık vd., **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, s. 21.

⁴³¹ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 423.

⁴³² Kurucular ve çekirdek kadro ile ilgili daha kapsamlı bilgi ekler kısmında yer almaktadır.

⁴³³ Özalp, **Derin Dinciler “ecmain”**, s. 57-61.

⁴³⁴ Kişisel Görüşme, Cevat Özkaya, İstanbul, 09.11.2017.

⁴³⁵ Bisav, “Yuvarlak masa toplantıları”, (çevrimiçi)

<http://www.bisav.org.tr/edergi/default.aspx?dergiid=12,s.73>, 13.03.2016.

⁴³⁶ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 20.07.2018.

⁴³⁷ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s.112.

yılında çok sayıda etkinlik düzenlenerek gençlere ve bayanlara daha fazla yer verilmesi amaçlanmıştır.”⁴³⁸

Yukarıdaki verilere göre YMM teşkilatı ilk etapta dayandığı taban yapısı itibarıyla üniversite tahsili almak için büyük şehirlere gelen gençleri ve yüksek eğitilmiş bireyleri kapsamakta ve bu durum siyasi süreçler teorisi düzleminde değerlendirildiğinde teşkilatın devlet tarafından desteklendiği algısını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca teşkilat klasik toplumsal hareketlerde görülen sınıf temelli bir toplumsal yapıya dayanmamaktadır. Mücadele Birliği Derneği aslında kendisini milliyetçi ve vatansever olarak tanımlayan bir grup genç tarafından kurulmuştur. Türkiye'nin meselelerine ve buhranlarına çare arayan bu grup tüzüğünde amaçlarının millî kültürü korumak ve yükseltmek olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü YMM Hareketi siyasasına göre Türkiye'nin içinde bulunduğu buhrandan kurtulması ancak millî kültür yolu ile olacaktır.⁴³⁹ Hareket Türkiye'nin içinde bulunduğu buhranların sebebini Yahudi politikalarına, komünizme ve kapitalizmin olumsuz etkisine bağlamaktadır. Sahip olduğu tez ile millî kültürün ilerlemesini sağlamak ve zenginleşmek ile buhranlara son vermeye çalışmaktadır. Teşkilatın temel doktrini ise İslam inancının temeli olan Akaid'e⁴⁴⁰ dayanmaktadır.⁴⁴¹ Bu aşamada teşkilat başta komünizm ve kapitalizm olmak üzere yapısal problemlerin sebebi olarak gördüğü dış güçleri ve yabancı ideolojileri kendi karşıtı olarak teşhis etmeye çalışmakta, sorunlara çözüm üretebilmek amacıyla toplumun millî kültürünün var olduğunu ancak ilerlemesi gerektiğini düşünmektedir.

Öte yandan Harekette; akidevi, doktriner konular “ilmî sağ”, toplumsal dönüşüm ve sisteme dair bakış açıları “inkılap ilmi”, tarih ve sosyal durum değerlendirmeleri “buhranlarımız” mücadele yöntemi ise “Yeniden Millî Mücadelenin Stratejisi” başlıkları altında derlenmektedir. YMM teşkilatının yapısal sorunların çözümü için ileri sürdüğü taktik ve stratejilerin bu kavramlar etrafında belirlendiği görülmektedir. Dikkat edilirse; MTTB ve diğer gruplarda olmayan bu

⁴³⁸ Kişisel Görüşme, Nejat Cebeci, Konya, 21.10.2017.

⁴³⁹ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl:1,Sayı:2,10 Şubat 1970, s.10.

⁴⁴⁰ Akaid Risalesi Peygamber'in ve arkadaşlarının yolunu güdenlerin (ehl-i sünnet vel-cemaatin) başkanı, İslâm dininin hükümlerini açıklayan, Müslümanların öğreticüsü bilgin önder, Şeyh Ebu Mansur-ı Maturîdî'ye aittir bkz: **Yeniden Millî Mücadele Dergisi**, 7 Temmuz 1970, s.10.

⁴⁴¹ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl:1, Sayı: 2, 10 Şubat 1970, s. 13.

külliyyat YMM Hareketinde sistematik bir düşünce olarak ele alınmaya çalışılmaktadır.⁴⁴² Çelenk bu duruma şöyle ışık tutmaktadır:

“...İlmi sağın kendince tipik bir tarihsel determinizm modeli mevcuttu. Onlarda da diğer sağ gruplardan farklı olarak dikkatimi çeken şeyler vardı. Öncelikle tarihe bakışta bir yöntem/model geliştirmişlerdi. Bu, farklı bir özgüven veriyordu, kavga etmeden konuşmamızı ve tartışmamızı sağlıyordu. Solcu gruplara benzer tam bağımsızlık ve millî devlet modeli savunuluyordu. Ek olarak yapılan millet tanımı, kapsayıcı kullanılıp, etnik bir tanımdan da imtina ediliyordu. Öteki gruplar takdir edilirdi, mesela devrimcilerin efsanesi Harun Karadeniz’in ne kadar övüldüğünü, Kemal Tahir ve Atilla İlhan’ın okunması gerektiğinin telkinleri hâlâ hatırımdadır...”⁴⁴³

Ek olarak ilmî sağ içinde “İnsan nedir?”, “Cemiyet nedir”, “Kâinat nedir?”, insanın kâinatla ilişkisi nasıl olmalıdır, insanın ilişkilerinde uyacağı temel ölçüler ne olmalıdır ve ideolojik yapı nasıl çalışır sorularına akait kapsamında cevaplar aranmaktadır ve Yeniden Millî Mücadele dergisinin ilk yirmi bir sayısı boyunca bu konu işlenmiştir. Millî Mücadele’nin Stratejisi başlığı altında ise strateji şöyle aktarılmaktadır: “Strateji; bütün millî kuvvetlerin, emperyalizme ve memleketimizdeki dayanaklarına karşı toparlanması, teşkilatlanması, mücadeleye hazırlanması, zaferi sağlamak üzere sevk ve idare sanatıdır...”⁴⁴⁴ Sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla YMM Hareketi tarafından üretilen taktik ve stratejiler zamanla toplumda karşılık bulmaya başlamıştır. Mülakat gerçekleştirdiğimiz Türinay’ın ifadeleri bu tespitleri desteklemektedir:

“Mücadeleciliğe geçiş yapmamın sebebi fikir ve düşünceleri olan insanlar açısından sahip oldukları fikirlerin amaca ulaşması anlamında diğer hareketlerde olmayan örgütsel bir yapının Mücadele Birliğinde bulunmasından dolayıydı. Mücadele Birliği amaca ulaşmamızda sağlam bir Türkiye analizi yaparak hedefe kademe kademe nasıl ulaşılabileceği konusunda stratejik düşünme kabiliyeti kazandırıyordu. Toplumsal, siyasal bir problemi analiz eden ve eyleme dönüştüren bir çizgiye sahipti.”⁴⁴⁵

Teşkilat; diğer sağ gençlik hareketlerinden önce o dönemin İslami ve millî

⁴⁴² Dünya Bizim, “Yeniden Milli Mücadele’den Nasıl Ayrıldı”, 17.01.2012, (çevrimiçi) <http://www.dunyabizim.com/soylesi/8497/yeniden-milli-mucadeleden-nasil-ayrildi>, 11.10.2017.

⁴⁴³ Çelenk, **Türk Sağ’ının Düşünce...**, s. 14.

⁴⁴⁴ Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s. 152-154.

⁴⁴⁵ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 20.07.2018.

duyarlılığını taşıyan gençler üzerinde etkili olmayı başarmış hareketlerden birisi haline gelmiştir. Ancak Milliyetçi Hareket Partisi ve Millî Selamet Partisi, parti teşkilatlarının kurulması ve teşkilatlanmaları hareketi zayıflatmıştır.⁴⁴⁶ Hareketin çağdaşı Millî Türk Talebe Birliği ise sokak gösterilerinde daha aktif rol oynamaya başlamıştır. Daha sonraları Ülkü Ocakları ve Millî Türk Talebe Birliği bu dönemde solun karşısındaki etkin gençlik örgütleri haline gelmiştir.⁴⁴⁷

Hareketin lideri Aykut Edibali ise 1942 yılında doğmuştur. İlk, ortaokul ve lise tahsilini Afyon'da tamamladıktan sonra hukuk eğitimi almak için 1959'da İstanbul'da bulunmuştur.⁴⁴⁸ Edibali, 1970'lerin kutuplaşma ortamında temel siyasi bir mutabakat eksenini belirlemeye çalışmıştır. Bu noktadan hareketle milliyetçi-muhafazakârlık anlayışının en önemli yansımaları Aykut Edibali'nin siyasi kişiliğinde görülebilir. Bu ve benzer gelişmelerle birlikte İslamcılıkla Türkçü ve Ülkücü milliyetçilik arasında "sentez" geliştirmeyi hedefleyen ara akımlar ve milliyetçi-muhafazakâr entelijansiya da Batıcılığa karşı öze dönüşçü bir yerlilik-millîlik duruşunu, ortak payda olarak öne çıkartmıştır.⁴⁴⁹ Bu noktada Aykut Edibali yeni toplumsal hareketler sınıflandırmasında karşımıza çıkan lidersiz bir liderlik anlayışı yerine ideolog bir lider profili çizmektedir. YMM teşkilatı Necmettin Erbakan'ın tanınan bir siyasi kişilik hâline gelmediği yıllarda çalışmalarına başlamış siyasi bir hareket olduğu için önemlidir.⁴⁵⁰ Teşkilatın amacı; İslami esaslardan kuvvet alarak, merkezî otorite sınırlarının dışına çıkmadan bir devlet örgütlenmesi kurmak olarak da ifade edilebilir.⁴⁵¹ Hareketin örgüt yapısına bakıldığında milliyetçi kültür birlikleri ve sancaklar hâlinde yapılandığı görülmektedir. Sancak her ilde faaliyet göstermemekle birlikte sancakların olmadığı illerde milliyetçi kültür birlikleri örgütlenmektedir.⁴⁵² "Bu aşamada hareket ortak ve yaygın kavramlar yerine kendine mahsus adlandırmalara giderek Sancak ve milliyetçi kültür birlikleri

⁴⁴⁶Şamil Tayyar, **Çelik Çekirdek Türkiye'de Derin Devletin Tarihi**, İstanbul, 4. Baskı, Timaş Yayınları, 2013, s. 181.

⁴⁴⁷A.e., s. 183.

⁴⁴⁸ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 48.

⁴⁴⁹ İsmail Safi, "Türkiye'de Muhafazakârlığın Düşünsel - Siyasal Temelleri ve 'Muhafazakâr Demokrat' Kimlik Arayışları", Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005, s. 147-148.

⁴⁵⁰ Özalp, **Derin Dinciler "ecmain"**, s. 55.

⁴⁵¹ Faik Bulut, **Resmi Belgeler Işığında Ordu ve Din 1826-1997 Devlet Gözüyle İslamcı Faaliyetler**, 2. Basım, Doruk Yayıncılık, 1997, s. 249.

⁴⁵² Şentürk, **Türkiye'de İslami Oluşumlar ve Siyaset İslamcılık**, s. 434.

kavramını kullanmıştır.”⁴⁵³Bu noktada hareketin kadrolar üzerinde kendi motivasyon kanallarını oluşturduğu görülmektedir. Örgütlenme faaliyetleri içinde bizzat bulunan Aydın’ın ifadeleri yapılan bu çalışmaları daha anlaşılır hâle getirmektedir:

“Örneğin Konya’da 1969-1970 ve 1971 yıllarında 180 mahalle vardı ve bu mahallelerin 150 tanesinde akşamları haftada bir, iki haftada bir ya da ayda bir periyotlar da mahallenin ileri gelenleriyle bağlantı kuruluyordu. Seçilen evlerde toplanılırdı. Ben falan mahallede oturulacak bu toplantıya şu isimli kişi gidecek şeklinde notlarımın olduğu bir defter tutardım.”⁴⁵⁴

Bu noktadan hareketle İslam’ın bir şekilde siyasallaşması Mücadeleciler tarafından olmuştur denilebilir. Çünkü YMM Hareketi; İslamiyet ve Müslümanlıkta bulduğu dayanakları komünizme ve kapitalizme karşı olmak şeklinde topluma yansıtmıştır. Bu iki sistemi Yahudi imalatı olarak görmektedir. Hareketin kadroları bu söylemi belli kesimlere ulaştırmıştır ancak söylemi daha geniş kitlelere duyurmak açısından Necmettin Erbakan’ın MNP ve MSP’si öne çıkmıştır. Bu söylemin ana merkezinin zamanla Milli Görüş Hareketi olmasıyla birlikte YMM kadrolarından kopmalar başlamıştır. Birçok Mücadeleci hareketten koptuktan sonra bakanlık, başbakan yardımcılığı, belediye başkanlığı gibi görevlerde bulunmuştur.⁴⁵⁵ Mülakat gerçekleştirdiğimiz Aykut Edibali teşkilatın kurulduğu yılları şu sözleriyle değerlendirmektedir:

“1967 senesi siyasi hareketler ve gençlik hareketleri’nin dönüm noktası olmuştur. İsrail-Filistin Savaşı’nda silahlı mücadele fenomen hâline gelmiş ve solcu gençler orada silahlı mücadeleyi öğrenerek bunu Türkiye’ye taşımıştır. Bu gelişmeler yaşanana değin sağ sol mücadelesi daha hafif şekilde seyretmiş ancak 1967’den itibaren suikastlerin sayısı artmış, alan açılmış ve günde 20 ile 50 arası genç ölmüştür. Yeniden Millî Mücadele Hareketi; bir çılgık imdat diye başlamış ehli vatan uyanın demıştir bu endişe bu sıkıntı ilk feryat hâlini almıştır. Akabinde insanlar bu feryadın etrafında toparlanmıştır.”⁴⁵⁶

⁴⁵³ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 20.07.2018.

⁴⁵⁴ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 31.01.2018.

⁴⁵⁵ Özalp, **Derin Dinciler “ecmain”**, s. 56.

⁴⁵⁶ Kişisel Görüşme, Aykut Edibali, Konya, 21.10.2017.

Ardından sağ eğilimli gençler teşkilatın faaliyet alanı içine girmiştir.⁴⁵⁷ Abdullah Yıldız ise verdiği röportajda YMM teşkilatına mensup gençlerin örnek alınması gereken özellikleri olduğuna işaret ederek Mücadeleci gençlerin duyarlı, kabiliyetli, atak ve iş yapabilen kişiler olduğunu günümüzde bu kişilerden çoğunun ön plana çıkmasındaki en büyük faktörün bu özellikleri olduğunu ifade etmektedir.⁴⁵⁸ Örneğin Hamza Türkmen MTTB'den ayrılarak YMM teşkilatına geçiş sürecini şöyle aktarmaktadır:

“MTTB'deki ikinci senemde Orta Öğretim Komitesi Yönetim Kurulundaydım. Kurula geçmeden evvel Sedat Yenigün abinin öncülüğünde İslam için duyulan hassasiyetlere daha duyarlı bir MTTB olsun diye bir altyapı çalışması olarak Orta Öğretim Komitesinden seçilmiş on yedi kişiyle bir birliktelik kurmuştuk. MTTB'nin hâlini Sedat abi çok beğenmiyordu ve bu sebeple 'Alttan gelen bir dalgayla dönüştürelim.' düşüncesi hâkimdi. Bu on yedi kişi, hem kendisini yetiştirecek ve hem de üniversiteye girmek için çalışacaktı. Ayrıca ciddi aktivitelerde yer alacaktı. Şefik Aşıkoğlu başkanımız oldu Orta Öğretim Komitesinde. Sami Şener ikinci başkanı. Ahmet Şişman vardı, on yedi kişilik ekibin de içindeydi. On yedi kişilik ekip yaz mevsiminden önce kurulmuştu. Yazdan sonra on yedi kişiyi bir türlü toplayamadık. Şaşırık tabii, nerede olduklarını bilmiyorduk ve irtibatımız kesilmişti. İstanbul ve Anadolu'nun bazı şehirlerinde yeni bir hareket çıkmıştı o zamanlar, Yeniden Millî Mücadele adında. Bizim arkadaşlarımızın önemli bir kısmını etkilemiş, bizden kopartmış ve kendi bünyesine almıştı. Böyle bir süreç yaşamaya başladık. Daha sonra MTTB ile Yeniden Millî Mücadele (YMM) arasında üniversiteler düzeyinde bir rekabet ve çatışma boyutu söz konusu oldu.”⁴⁵⁹

Hareket; 1967 yılında “Mücadele Birliği” adlı legal bir yapıya dönüşerek kendi alanında özel bir yere sahip olmuştur. Bu yüzden yetişen kadrolar ve bu kadrolara verilen sistematik eğitimler hareketin kadroculuk yönünü ortaya çıkarmaktadır. Hareket çoğunlukla yetiştirdiği kadrolar üzerinden ismini duyurmuştur.⁴⁶⁰ Gerçekten de hâlen Millet Partisi üyesi olarak çalışmalarına devam eden ve il başkanlığı görevinde de bulunmuş Sürgeç bu savı destekler nitelikte görüşlerini sunmaktadır:

⁴⁵⁷ Bulut, **Resmi Belgeler Işığında Ordu ve Din 1826-1997 Devlet Gözüyle İslamcı Faaliyetler**, s. 249.

⁴⁵⁸ Dünya Bizim, “Onlar Yeniden Millî Mücadeleciydi”, 19.01.2011,(çevrimiçi) <http://www.dunyabizim.com/mercek-alti/5412/onlar-yeniden-milli-mucadeleciydi>, 06.10.2017.

⁴⁵⁹ Dünya Bizim, “Yeniden Millî Mücadele'den Nasıl Ayrıldı”, 17.01.2012, (çevrimiçi) <http://www.dunyabizim.com/soylesi/8497/yeniden-milli-mucadeleden-nasil-ayrildi>, 11.10.2017.

⁴⁶⁰ Işık vd., **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, s. 21.

“Bir Mücadelecinin temel görevi; Akaid kitabını en az üç en fazla altı kişi’den oluşan gruplar hâlinde okumak, Ömer Nesefi’nin kitabını baştan sona eksiksiz okumak, millet düşmanlarının ihanet planlarını grup hâlinde okumak, Emperyalizmin Beyni Siyonizmdir kitabını okumak Mücadeleciliktir. MHP ve Millî Görüşte böyle bir şart yoktur.”⁴⁶¹

Ayrıca hareket içinde yapılan farklı yöndeki okumalara sıcak bakılmadığı Türkmen tarafından şöyle ifade edilmektedir: “...İçinde bulunduğumuz camia yasaklasa da tevhidi uyanışa katkı sağlayan çeviri kitapları el altından okuyor, bu doğrultuda yapılan etkinliklere veya mahfillere katılıyorduk...”⁴⁶² Akşam gazetesinin 26 Haziran 1970 tarihinde başlattığı ve bazı gençlik örgütlerinin temsilcileriyle yapmış olduğu röportajda Mücadele Birliği Derneği İstanbul Sancağı Başkanı Yılmaz Karaoğlu ise YMM fikriyatının ortaya çıkış nedeni hakkında sınırlı da olsa önem ihtiva eden bilgilere ulaşılabilir; “Bütün milletler için barınak, milletimiz için mutluluk ve dünya sulhu için teminat olan Müslüman Türk’ün cihan hâkimiyetinin yıkılmaya başlaması, tarihin mislini kaydetmediği ihanetlerle imparatorluğun iki asırdan beri çözülmesi ve nihayet yıkılışı dünya için büyük bir kayıp, milletimiz için felaket olmuştu.”⁴⁶³ Ek olarak teşkilatın temel dinamiği ve belkemiğini Tarık Çelenk’in hatıraları daha da ön plana çıkarmaktadır:

“...Lise yıllarımız biraz daha sağ ve sol işlerine girmemize neden oldu. Pınar dergisi veya dolaylı olarak Yeniden Millî Mücadele grubunda, Atatürk’e ilişkin karşı bir söyleme hiç rastlamadım. Dolaylı olarak orada Batılılaşma hamleleri eleştirilirdi. Anladığım kadarıyla o zamanki ağabeylere göre, M. Kemal’in antiemperyalist olarak nitelendirdikleri Kurtuluş Savaşı veya Millî Mücadele hareketi askerî ve siyasi başarıyla sonuçlanmış; ancak yarım kalmıştı. Milletten içinden çıkan bu kadro hareketi Yeniden Millî Mücadele adıyla, eksik kalan Kurtuluş Savaşı’mızın yerli ve millî kısmını tamamlayacaktı...”⁴⁶⁴

Hareketin doğuşunda kullanılan aşağıdaki söylem bu savı destekler niteliktedir: “Millî Mücadele’de Müslüman insanlar hayatlarını vermişlerdir. Bu

⁴⁶¹ Kişisel Görüşme, Bilal Sürgeç, Ankara, 14.10.2017.

⁴⁶² Hamza Türkmen, **Cumhuriyet, Milliyetçilik ve İslamcılık**, Küre Yayınları, İstanbul, 2011, s. 154.

⁴⁶³ Tanzer Sülker Yılmaz, **Türkiye’de Gençlik Hareketleri**, İstanbul, 1. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1997, s.140.

⁴⁶⁴ Çelenk, **Türk Sağr’nın Düşünce...**, s. 99.

fedakârlığın karşılığı bir sistem kurulamamıştır. Kurtuluş Savaşı'nı yaşayan insanların çocukları, torunları sistemi tam olarak kurmalıdır.”⁴⁶⁵ Aykut Edibali tam bu noktada Millî Mücadele'nin yarıda kaldığı tamamlanamadığını ileri süren yeni bir söylem üretmektedir. Kendisi bu şekilde katılımcıları harekete geçirmekte ve hareketin hangi hedeflerle ve neden başladığını ifade etmeye çalışmaktadır.

YMM Hareketi ana hedefini düşman milletlerin hücumlarına karşı milletin kültürünü muhafaza, müdafaa etmek ve yükseltmek şeklinde tanımlamaktadır.⁴⁶⁶ Teşkilat aynı zamanda Türkiye’de anarşinin, şiddet olaylarının yaygınlaşmaya başladığı 1960’lı yıllarda “Yeniden Millî Mücadele” sloganını hayata geçirmiştir. Yıl 1970 olduğunda ise kurulan bu hareket Yeniden Millî Mücadele dergisinin ilk sayısında Türk milletine teşkilatın sola karşı bir protesto hareketi niteliği taşımadığı, ancak milletin sahip olduğu ideolojik yapısının hareketlenmesine yönelik çalışma yaptıklarını ilan etmektedir. YMM Hareketinin mensupları, bu hâliyle ortaya koymaya çalıştıkları tezi anarşi ve şiddetin karşısında konum almak, anarşik eylemlere kesinlikle katılmamak ve sistematik olarak ilmî çalışmalar yapmak ve Türk siyasi hayatının nabzını bu yöntemle tutmaya çalışmak olarak belirlemiştir.⁴⁶⁷ Teşkilat şiddet karşıtı olması yönüyle Yeni toplumsal hareketlere benzer özellikler göstermektedir.

YMM teşkilatı bu nedenlerden dolayı Soğuk Savaş Dönemi’nde ülkenin içinde bulunduğu durumu buhran olarak nitelendirmektedir. Teşkilatın ortaya koyduğu tezlere bakıldığında Türkiye bulunduğu yüzyıl içinde bir buhran içine girmiştir ve millet kendi ideolojik yapısıyla uygun olmayan argümanlar içeren ideolojik sistemlerin etkisi altında kalmıştır. Hareketin liderliği; Türkiye’deki sıkıntıların sebebinin; kapitalist sistem ve bu millî ve insani olmayan sistemin arka planında yer alan siyonizm tehlikesi olduğu tezini ileri sürmektedir. Bu sıkıntılı dönemden ancak bir kurtuluş mücadelesi ile çıkılması gerekliliği vurgusu hâkim olmuş ve halkla iletişime geçilerek teşkilatlanmanın sağlanması ile zafer olarak nitelendirilen sonuca ulaşılabileceğine inanılmıştır. Bu yöntem esas alındığında ise;

⁴⁶⁵ Kişisel Görüşme, Cevat Özkaya, İstanbul, 09.11.2017.

⁴⁶⁶ Necmeddin Erişen, **Türkiye’de Altıncı Filo Hadiseleri ve Gerçek Emperyalizm**, Özdemir Basımevi, 1969, s.71.

⁴⁶⁷ Millet Partisi, “Tarihçe”, (çevrimiçi) <http://www.milletpartisi.org.tr/tarihce>, 01.12.2015.

yapılan mücadelede millîlik kavramı araç olarak belirlenmiştir. Onlara göre millî olmak yapılacak mücadelenin merkezinde milletin bulunması anlamına gelmiştir.⁴⁶⁸

Dönemin tanıklarından Aydın bu durumu değerlendirmektedir:

“Millî kelimesi; 1967’den itibaren milliyetçi-muhafazakâr Müslüman kesimlerin ortak bir temasıydı. Millî denilince bu tema İslam’a uygun anlamında düşünülüyordu insanlar tarafından ve YMM Hareketi tarafından. Erbakan bu kelimeyi daha da belirginleştirerek İslami vurguyla sürdürdü ve Milli görüş ortaya çıktı. Tema; Müslümanlar ve Mücadele Hareketi İslam kelimesini rahatlıkla kullanmadığı için İslam’ın yerine kullanıldı ve 1974’den sonra YMM Hareketinin dramatik dönüşümüne uygun olarak daha çok milliyetçilik olarak millîlik geliştirildi. İslamcı söylemin gelişmesine Erbakan katkı sağlamıştır. Bunlar ayırışmadan 3 ideolojiyi bunları kapsayan millîlik ideolojisi vardı. Bu kavramlar fazla ayırışmış değildi. Sizi genel olarak İslamcı olarak tanımlıyorlardı.”⁴⁶⁹

Hareketin ana çerçevesi olan millî devlet kurma ideali ise Yeniden Milli Mücadele dergisinde şöyle ifade edilmiştir:

“Yeniden başlayan millî mücadelemizin, Türkiye sağ hareketine son derece berrak bir hedef kazandırdığı, artık bugün kesin bir gerçektir. Bütün millî kuvvetleri, işçisi, köylüsü ve bütün bir halkıyla Türkiye Millî Devlet idealini her türlü buhranın ilk tedavi çaresi olarak kabüle başlamıştır. Türkiye’imizde Kültür emperyalizminin halk ve aydınlar üzerindeki baskısını yavaş yavaş tasfiye eden düşünce parlıtları ufukları aydınlatmaya başlamıştır.

Millî devlet hedefi, yakın bir gelecekte bütün millî kuvvetlerin stratejik hedefi olacaktır. Türkiye’de önüne geçilmesi imkânsız buhran dalgaları kabarmaya devam edecek ve aydınlanınca kafasında şekillenen millî devlet hedefi çobanından profesörüne kadar bütün Türk halkının kurtuluş sözü hâline gelecektir. Bu kaçınılmaz bir gerçektir.”⁴⁷⁰

Bu derginin başka bir sayısında da yine millî devlet kurma amacı şöyle ifade edilmiştir:

“Millî devlet hedefi. Türk milletinin var olma savaşının zaferini temin edebilecek tek hedef durumundadır. Bu hedef; bir hayalin, bir isteğin yansıması değildir. Millî devlet hedefi, Türkiye’nin tarihî değişiminin tetkikinden çıkarılması zarurî ilmî bir

⁴⁶⁸ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl:1,Sayı:2, 10 Şubat 1970, s. 3.

⁴⁶⁹ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 31.01.2018.

⁴⁷⁰ **Yeniden Milli Mücadele**, 26 Ocak 1971, s. 8.

sonuçtur. Demek ki, Türk milleti için devletini millileştirmek bir hayat memat meselesi olarak ortadadır. Bu konuyu inceleyelim.”⁴⁷¹

Bayrak gazetesinde ise Millî devlet kurma ideali ile ilgili çizilen profil şu şekildedir:

“Millî devlet, aynı soy ölkü ve kültüründen (töre, din dil, sanat) gelen toplumların, siyasi ve hukuki yönden örgütlenip, içinde kendi kendilerine yönetmesini (millî demokrasiyi), kendi ekonomik kaynaklarına sahip çıkmasını (millî ekonomiyi), dışarda ise diğer milletlerle eşit hakka sahip olmasını (Millî bağımsızlığı) öngören bir devlet biçimidir. Her şeyden önce millî devlet milleti esas alan, dünya görüşü millet gerçeği üzerine kurulan bir devlettir. Kısacası bir sosyal sınıfa veya ferde dayanan, daha başka bir ifade ile bir sosyal sınıfı veya ferdi birinci plana alan devlete millî devlet denemez...”⁴⁷²

Dikkat edildiğinde milli devlet ideali çok radikal ve uzun vadeli bir amaç olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu idealle tepeden tırnağa devlet yapılanmasında inkılapçı bir yaklaşımla köklü değişimler öngörülmektedir. Fakat bu değişimi gerçekleştirebilmek için teşkilatın demokratik bir yöntem olarak siyasi parti aşamasına geçmesi gerekirken bu noktada başarılı olunamamıştır. Bu fikrî altyapının ortaya konulmasını gruplar arasındaki kutuplaşmanın artması yakından etkilemiştir. Çünkü YMM teşkilatının kuruluşundan 12 Eylül 1980 Darbesi’ne kadar geçen süre zarfında sağ ve sol grupların etkileşimde buldukları ve toplumsal kutuplaşmayı arttırdıkları gözlemlenmektedir. Sağcıların sahip oldukları fikrî altyapı kendilerini solun karşısında bir blok olarak konumlandırmalarını sağlayan komünizm tehlikesine karşı çıkmak üzerine kurulmuştur. YMM Hareketi de komünizm karşıtlığını sahibi olduğu siyasi altyapının merkezine oturtmuştur. Sol gruplar o dönemde üniversitede bulunan sağcı gençlerin kendileri için büyük bir tehlikeye sebebiyet verdikleri kaygısını devamlı taşımaktadırlar. İki grup arasındaki kamplaşma teşkilatın etkin olduğu ve çalışmalar yaptığı 1980 Darbesi’ne giden süreçte giderek artmıştır.⁴⁷³ Farklı bir perspektiften bakıldığında ise karşıt fraksiyonların YMM Hareketini nasıl algıladıkları Yılmaz tarafından şöyle ifade edilmektedir:

⁴⁷¹ **Yeniden Milli Mücadele**, Sayı:260,Yıl:5, 21-28 Ocak 1975, s. 3.

⁴⁷² **Bayrak**, 1 Ocak 1976, M. Öztürk Günhan, “Milli Devlet Üzerine Düşünceler”.

⁴⁷³ Küçükköy, **Büyük Dava Adamları**, s.137.

“Onlara göre ulusal Kurtuluş Savaşı’nda Mustafa Kemal halkı “Halifeyi kurtaracağım diye.” diye kandırmıştı. Kendileri Millî Mücadeleyi yeniden başlatacak, Mustafa Kemal’in tutamadığı vaatleri yerine getireceklerdi...Bu örgütün üye ve taraftarları ülkede halife bulunmadığı için cuma namazı kılmamaktaydılar. Teokratik devlet düzenini, şeriati geri getirmek isteyen kesimin bu en saldırgan örgütü de özel kamplar açmıştı. Bu kampların işlevi “Ecmain” denilen öncü militanları yetiştirmektir.”⁴⁷⁴

Hareket çoğunlukla kargaşadan, anarşiden uzak durmasına ve eylemlerinde yasa dışı faaliyetlerde bulunmamasına rağmen saldırılara da maruz kalmıştır.⁴⁷⁵ Bu noktada Diyarbakır’da öğretmenlik mesleğini ifa ettiği sırada öldürülen Musa Akın isimli mücadeleci örnek verilebilir.⁴⁷⁶ Akın’ın öldürülmesinin ardından Mücadeleciler Bayrak gazetesinin manşetlerinden “Komünist terör karşısında aczi sabit olan iktidara soruyoruz: Ne zaman çekileceksiniz?” başlığını atarak demokratik düzlemde olayın failinin kim olduğunun öğrenilmesi konusunda geç kalındığının altını çizmektedir.⁴⁷⁷ Akın’ın yanı sıra Zeki Yılmaz, Mustafa Şahin, Hüseyin Avni Abanoz, Haydar Dilek, Bekir Sıddık Yavuz, İbrahim Esen, Kadir Ülkü, Adem Erdem, İbrahim Özyurt, Süleyman Karaoğlu, Selami Başaran ve Mehmet Emrullah’ta hareketin verdiği şehitler olarak anılmaktadır.⁴⁷⁸

YMM Hareketinin millî devlet ve millîlik vurgusu ise Yahudiliğin dünya siyasetini dizayn etme girişimleri ve kapitalist sisteme yöneliktir. Teşkilatın sahip olduğu fikriyata göre; Türkiye’nin bu sistemin etkisinden uzaklaşması için millî kadroların antisyonist olmak, antikapitalist olmak, antikomünist olmak, millî değerlere bağlı olmak, İslam’a saygılı olmak ilkelerini hayata geçirmesi gerekmektedir.⁴⁷⁹ Özellikle sağ siyasette antisyonist tavır genel olarak var olagelmıştır. Bazı dönemlerde de aşırıya kaçtığı kabul edilebilir.⁴⁸⁰ Bu ilkeler ilk başta YMM Hareketine atfedilmiş olsa da bir araya gelmesi hâlinde millî bir cephe oluşumunun da temelini ilerleyen zamanlarda teşkil etmiştir. Bu iş birliği fikri en

⁴⁷⁴ Yılmaz, **Türkiye’de Gençlik Hareketleri**, s.136-137.

⁴⁷⁵ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 34.

⁴⁷⁶ **Yeniden Millî Mücadele**, 28 Kasım-5 Aralık 1978, Sayı:461, s. 4.

⁴⁷⁷ **Bayrak**, 22 Kasım 1978, s. 1.

⁴⁷⁸ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı:543, 27 Kasım- 3 Aralık 2017,s. 9.

⁴⁷⁹ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl:1, Sayı:2, 10 Şubat 1970, s.14.

⁴⁸⁰ Çelenk, **Türk Sağr’nın Düşünce...**, s. 287.

güçlü şekilde 1973 Seçimlerinden önce gündeme getirilmiştir. Teşkilatın o dönemde partileşebilmesi Lider Aykut Edibali'nin üniversite eğitimini tamamlamadığı ve askerlik hizmetini ifa etmemesinden dolayı, ikinci lider Yavuz Arslan Argun'un ise hapisanede bulunmasından dolayı gerçekleşmemiştir.⁴⁸¹ Millî cephe çağrısının dikkate alınmaması Yeniden Millî Mücadele dergisinde yer alan bir başyazıda şöyle değerlendirilmektedir:

“ Milliyetçi partiler arası ittifakın kurulmayışı akıl almaz bir hatadır. Günahtır. Ve bu konuda Türkiye milliyetçileri üzüntüden başka his taşıyamazlar. Millî ittifak tezini ortaya koyarak dergimiz, tezi büyük bir millete yakışır vakarla destekleyen halkımız vazifesini yapmıştır.”⁴⁸²

Teşkilat bu dönemde bir parti hüviyeti kazanamasa da kurulduğu sırada parlamento çalışmalarına yaklaşımı şöyle ifade edilebilir:

“...Mücadelenin tümünü parlamento çalışmalarından ibaret zannetmek ne kadar zararlı ise, mücadelede parlamento çalışmalarından istifadeyi reddetmek de en azından o kadar zararlıdır. Millî Mücadele'mizde şu an beliren yanlışlık, bütün mücadeleyi parti çalışması zannetmek ve parti çalışmasını da parlamento mücadelesine inhisar ettirmek gibi zararlı anlayışlara sebep olmaktadır...”⁴⁸³

YMM Hareketinde ki antisyonist tavır ise Yahudi ırkına değil bu ırka dayandırılan ideolojiye karşı olmak anlamına gelmektedir. Yayımlanan dergilerde ve kitaplarda çoğu sayıda antisyonist bir temaya ve karikatüre⁴⁸⁴ rastlanabilirdi. Örneğin Otağ yayınlarından çıkan Millet Düşmanlarının İhanet Planları isimli kitabın büyük bölümü Yahudilik kavramıyla ilgiliydi ve o dönemlerde antisyonist tema dünya ve Türk siyasal hayatının oldukça gündemindeydi. Ayrıca 1975 yılında uluslararası bir kuruluş olan BM tarafından siyonizm “ırkçılık ve ayrımcılık” olarak kabul edilerek önlenmesi için mücadele edilmesi gerektiği kararı alınmıştı. Yine aynı yılın kasım ayında Yeniden Millî Mücadele dergisinin Kasım 1975 tarihli 303. sayısında BM'nin bu tavrı, olumlu bulunuyordu. Dünya konjonktürü bu şekildeydi

⁴⁸¹ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 402.

⁴⁸² **Yeniden Milli Mücadele**, Sayı:191, 18-25 Eylül 1973, s. 3.

⁴⁸³ Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s. 208-209.

⁴⁸⁴ Bu tarzdaki karikatürler Bayrak gazetesinde çok sayıda yayımlanmıştır.

Türkiye’de ise antisyonist tema askerî ve istihbarat çevrelerinde dile getiriliyordu. Örneğin 1943’te “Yahudi Tarihi ve Siyon Liderlerin Protokolleri” isimli metin General Sami Sabit Karaman tarafından Türkçeye çevrilip yayınlanmıştı. Yine aynı kitap 1963’te İstihbaratçı Ziya Uygur tarafından “Tevrata Göre Siyonizmin Ana Prensipleri” başlığı eklenerek yeniden yayımlanmıştır. Dikkat edildiğinde anti-siyonizm olgusu askerî ve sivil hayatta YMM teşkilatının aktif çalışmalar yaptığı 1970’ler boyunca etkinliğini korumuştur.1990’lı yıllara doğru ise antisyonizm tema sağcı, millîci ve dine ağırlık veren grupların söylemlerinde ağırlıklı olma özelliğini yitirmiştir.⁴⁸⁵

Diğer sağ gruplarla birlikte YMM Hareketinde antisyonist Türk-İslamcı sentezci karakterin oluşmasına ise en önemli katkı Emekli Subay Ziya Uygur tarafından yapılmıştır.⁴⁸⁶ Gerçekten de Ziya Uygur’un bu etkisini Erol Güngör gibi milliyetçi aydınlar da görmek mümkündür. Güngör devamlı surette Ziya Uygur’la temas hâlinde bulunmuş ve özellikle ondan Yahudiler, Tevrat, masonluk hakkında bilgi almıştır.⁴⁸⁷ Uygur; 1946’da Mareşal Fevzi Çakmak’ın ekibinde yer aldığı için resen emekliliğe sevk edilmiştir.⁴⁸⁸ Eserlerinde Musevi kökenli entelektüelleri siyonizme hizmet etmekle eleştirir. Ziya Uygur tarih anlayışını her ne kadar Tevrat kaynaklı kursa da tarih kurgusunda sağda olmayan bir determinizm mevcuttur. Bu durum o dönem yetiştirmiş olduğu Mücadele Grubu aydınlarına metodolojik ve entelektüel bir ayrıcalık getirir. Uygur; Türklüğü seçilmiş bir kavim olarak ele alır ve İslam anlayışı Selefilîğe daha yatkındır.⁴⁸⁹ Bu yönüyle düşünüldüğünde Uygur’un katkıları pek bilinmemektedir. Ancak; 1950 sonrası Orta Doğu kökenli Türkiye’deki İslami anlayışa sahip aksiyon gruplarının çoğunda Ziya Uygur’un etkisini görmek mümkündür.⁴⁹⁰ Aydın’da bu tespitleri doğrulamaktadır:

⁴⁸⁵ Aydın, Bir Millî İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik, s. 462-463.

⁴⁸⁶ Uygur’un Siyonizm hakkındaki görüşleri için bkz. Ziya Uygur, Tarih Boyunca İnkılaplar, İhtilaller ve Siyonizm: Ana Prensipleri, Gayeleri, Protokoller, İstanbul, 4. Baskı, Divan Yayınları, 1997.

⁴⁸⁷ Yılmaz, **Erol Güngör**, s. 78.

⁴⁸⁸ Kafkassam, “Mücadele Birlikçi Altan Tan HDP’yi Tasfiye Edebilir mi?”,14 Haziran 2016, (çevrimiçi) <http://www.kafkassam.com/mucadele-birlikci-altan-tan-hdpyi-tasfiye-edebilir-mi.html,07.10.2017>.

⁴⁸⁹ Çelenk, **Türk Sağ’ının Düşünce...**, s.35.

⁴⁹⁰ Kafkassam, “Mücadele Birlikçi Altan Tan HDP’yi Tasfiye Edebilir mi?”,14 Haziran 2016, (çevrimiçi) <http://www.kafkassam.com/mucadele-birlikci-altan-tan-hdpyi-tasfiye-edebilir-mi.html,07.10.2017>.

“Başlangıçta istihbarattan etkiler vardı. Ziya Uygur, Cevat Rifat Atilhan var bunlarla tanıştıklarını söylüyorlardı. Hiram Abbas vardı görüşüklerini söylüyorlardı. Bunlar bizim hareketle görüşüp antisyonist bir hareket mahiyetinde olmasını söylüyorlardı. Örneğin Mehmet Emin Alpkan’da o diyormuş Arap İslamcılığından uzak olun Türk Müslümanlığı olsun diyordu. Bundan dolayı hareket içinde Mevdudi ve Seyid Kutuba bir sempati gelişmedi.”⁴⁹¹

YMM Hareketinin antikomünist olma özelliği ise aslında yeni muhafazakârların temel dayanaklarından birisini oluşturmaktadır. Yeni muhafazakârlık, muhafazakârlığın günümüz şartlarında yeniden yorumlanmış biçimidir.⁴⁹² Muhafazakârlar pragmatik düşünce yapılarına sahip oldukları için sosyal devrimlere karşı tutum içinde hareket ederler.⁴⁹³ Türkiye’de ise Cumhuriyet muhafazakârlıkları kendi dil ve üslubunu Ziya Gökalp’ta yakalamıştır. Onun düşüncesi topluma vurgu yapan, toplumu idealize eden, dayanışmacı ve kolektivisttir.⁴⁹⁴ Son dönemde ise İslamcı ve Kemalist muhafazakârlık arasında bir mücadele ve hesaplaşma söz konusudur.⁴⁹⁵ Komünizme karşı olmak ilkesi Komünist İhtilale Karşı Tedbirler, Türkiye’de Sol Hareketler, İhanet Planları, Türkistan ve Doğu Türkistan isimli kitaplarda detaylı olarak işlenmekteydi. Siyonizm yaklaşımında olduğu gibi komünizm konusundaki tavırlarda konjonktürel idi. Çünkü Türkiye bu süreçte iki bloklu dünya sistemi içinde kendini konumlandırmaya çalışıyordu. Bu noktada Komünizmle Mücadele Derneklerinin sayısının hızlı artışı örnek gösterilebilir. Türkiye’nin Batı’ya yaklaşması Mücadele Birliği Derneği ilk genel başkanlarından Necmettin Erişen’e göre bu hareket özelinde asıl aktörün yani ABD’nin göz ardı edilmesini sağlamıştır. Oysaki bu hareketin antiemperyalist olması Rusya kadar Amerika’ya da karşı koymayı gerektiriyordu.⁴⁹⁶

Mücadelecilerin benimsediği İslami değerlere saygılı olmak ilkesi ise sadece formaliteden ibaret olan bir slogan değildir. Çünkü hareketin Konya ayağını oluşturan Necmettin Erişen ve ekibi çoğunluğu Yüksek İslam Enstitüsü mezunu dinî bilgi sahibi kişilerdi. Bu kişiler klasik İslam öğretisine ek olarak Mısır, Suriye ve

⁴⁹¹ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 31.01.2018.

⁴⁹² Ergil, “Muhafazakar Düşüncenin Temelleri “Muhafazakârlık ve Yeni Muhafazakârlık”, s. 289.

⁴⁹³ A.e., s. 280.

⁴⁹⁴ Ernur Genç ve Tuba Çoşkun, “Muhafazakârlık ve Türkiye Muhafazakârlıklarının Bazı Halleri”, **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2015, Sayı 8(1), s. 35.

⁴⁹⁵ A.e., s. 38.

⁴⁹⁶ Aydın, “Bir Millî İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik”, s. 463-464.

Irak'ta eğitim gören hocalardan dersler almıştı. Mücadeleciler bu arka planları nedeniyle Kur'an ve sünnetle ilgilenecek ayetleri konularına göre tasnif edip dosyalar oluşturmuşlardır. Ancak rejimin teyakkuz halinde olması ihtimalinden dolayı Erbakan gibi açık bir İslamcı söyleme soğuk bakmışlardır.⁴⁹⁷

Millî kültür ise milletin yaşayış tarzıdır ve İslam süzgecinden geçmiş olan milli hayat tarzı esas olmalıdır. Çünkü millî kültür yabancı kültürlerin etkisi altında kalması nedeniyle dejenere olmaktadır.⁴⁹⁸ Hareketin liderliğine göre yabancı medeniyetlerin unsurlarından bir kısmını almaya çalışanlar Türk milletinin kültür sisteminin büyük bir medeniyet olduğuna inanmayanlardır.⁴⁹⁹

Millîlik ilkesi ise; hareketin eksen kavramlarından birisiydi. Harekete göre verilen mücadele milliydi ve amaç devletin millileştirilmesiydi. Ekonomiden siyasete, ahlaktan eğitime varıncaya dek her sorun ancak bu kavramın hayata geçmesiyle çözülebilirdi. Ancak kavram muğlak ve yukarıdaki tanımlamaların hepsini taşıyabilecek durumda değildir. Hareket millîlik söylemini Erbakan türü İslamcı temadan ya da Türkeş tarzı milliyetçi söylemden daha farklı kullanmıştır. Buna rağmen millîlik İslamcı ve milliyetçi çerçeveden bir ortada duruş anlamına gelmiş ve bu duruş hareketin milliyetçi çizgiye eklenildiği algısını ortaya çıkarmıştır.⁵⁰⁰ Bu durum teşkilatta ilk başta sahip olunan çerçevenin değiştiği algısının oluşmasına neden olmuştur.

2.3.1. Hareketin Amblemi ve Kullandığı Sloganlar

Klasik toplumsal hareketler bir toplumsal harekette slogan, amblem ve sembollerin önemini vurgulamaktadır. Benzer şekilde YMM teşkilatında da fikrî altyapının tezahürü olan somut şeklini amblemde görmek mümkündür. Hareketin amblemi; açık bir kitap üzerinden yükselen bir yumruk, kitabın arkasından yükselen bir yıldız ve daha arka planda doğmakta olan bir güneş şeklindedir. Bu amblem aynı zamanda hareketin siyasi yayın organı olan Yeniden Millî Mücadele dergisinde de yer almaktadır. Amblemde yer alan kitap; ilmî, fikrî temelli çalışmaları ve inancı,

⁴⁹⁷ A.e., s. 466-467.

⁴⁹⁸ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 388.

⁴⁹⁹ Aykut Edibali, **Sosyal Sistemin Temelleri**, İstanbul, 1. Baskı, Otağ Matbaası, 1979, s.134.

⁵⁰⁰ Aydın, **Bir Millî İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik**, s. 464.

sıkılı yumruk; kararlılık ve azmi, yıldız; zafere ulaşma inancını, doğan güneş ise; Türk milletinin yeni bir medeniyet olarak tekrardan doğuşunu ifade etmektedir.⁵⁰¹

Grafik 1 Yeniden Millî Mücadele Hareketi Amblemi

(Kaynak: <http://www.yenidenmillimucadele.com.tr/yenidenmillimucadele-nedir/>)

Amblem bir bütün olarak değerlendirildiğinde hareketin sadece İslami bir hedefinin olmadığı, bunun yanı sıra amblemde bir millîlik ve toplumsallık vurgusunu da barındırdığı açıktır.⁵⁰² Hareketin toplumsal olma vurgusu topluma vermek istediği mesajı ortaya çıkarmaktadır. Verilmek istenen mesaj anarşi boyutuna varan eylemlere katılmadan Türk insanını bilgilendirmek şeklinde tasarlanmıştır.⁵⁰³ Ayrıca bu harekette amblem sayesinde solun alternatifi olduğunun vurgusu yapılarak toplumun dikkati çekilmeye çalışılmıştır⁵⁰⁴ ve aynı zamanda 1970'lerde yayın hayatını sürdüren dergi ve gazetelerinde birçok kere CHP aleyhtarlığı yapmıştır. O yıllarda CHP'nin %40'ın üstünde halkın teveccühünü kazanmış olan bir parti olduğu düşünüldüğünde yapılan yayın politikalarının sert olduğu söylenebilir.⁵⁰⁵ Örneğin Yeniden Millî Mücadele dergisinin 23-30 Ekim 1979 tarih ve 508. sayısı ve birçok sayısında "Türkiye'de Anarşinin Gelişmesi ve CHP" başlığının yer aldığı ve başlık

⁵⁰¹ Nejat Cebeci, **Yeniden Milli Mücadele'den Muhteşem Türkiye'ye Millet Partisi**, İstanbul, Bayrak Yayınları, 2011, s.145-146.

⁵⁰² Aydın, Bir Millî İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik, s. 454.

⁵⁰³ Millet Partisi, (çevrimiçi) http://www.milletpartisi.org/With_Flash/Html/index-1.html, 07.12.2015.

⁵⁰⁴ Kocabaş, **Bir Kuşağın Dramı**, s. 66.

⁵⁰⁵ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s.114.

altında birçok eleştiriye yer verildiği dikkat çekmektedir.⁵⁰⁶ Bayrak gazetesinde de bu üslubun devam ettiğini söylemek mümkündür:

“...Üzülerek söylemek gerekir. bu dışa bağımlı hareketlerin sözcülüğünü CHP yapmıştır, hâlen de yapmaktadır. Bu görev âdetâ CHP’nin tarihî misyonu olmuştur. Bu tespitlerimizi fazla ağır bulanlar olabilir. Ama olup bitenler tarihin, ilmin ve tarafsızlığın ışığında incelendiğinde ve her türlü kültürel şartlanmadan uzaklaşıldığında varılacak sonuç aynıdır sanırız...”⁵⁰⁷

Ayrıca başyazılarda da CHP eleştirilerine çok sık yer verilmiştir. Örneğin Yeniden Millî Mücadele dergisinin 1975 tarihli 308. sayısında CHP şöyle tanımlanmaktadır:

“CHP, bugünkü varlığı ile iki asrı aşan Türkiye sosyolojik çözülüş ve kutuplaşma hareketinin sonuçlarından biri durumundadır. CHP bir süre öncesine gelesiyeye kadar, Türkiye’de Batı kurumlarının savunmasını yapmış ve Türkiye’de kurulan bu tip kurumların bekçisi olmuştur. Günahı ve sevabı ile Türkiye’nin yönünü kesin olarak Batı’ya döndüren, geçmişi ile, bugünkü kavmî (beşerî) ve kültürel coğrafyası ile bağlarını koparan bir ihtilâl yahut reform partisi olmuştur.”⁵⁰⁸

Bu açıdan bakıldığında Mücadelecilerin eleştirilen yönlerinden birinin yazılı ve sözlü ifadelerindeki sert üslup olduğu kabul edilebilir. Karikatürlerde,⁵⁰⁹ kapak kompozisyonlarında, başlıklarında bu yaygın politikası hissedilmektedir. İğrenç, ihanet, tecavüz ve tezgâh gibi kelimeler sık kullanılmıştır. Bu yaygın politikasında o dönemin sağ-sol mücadelesindeki genel üslubun etkili olduğu da söylenebilir.⁵¹⁰

Slogan noktasında ise; YMM Hareketi topluma Türk milleti şeklinde değil “Ey Millet evladı!” ya da “şehit oğlu” sloganını kullanarak hitap etmektedir.⁵¹¹ Mücadelecilerin en çok kullanılan diğer sloganları ise “Yaşasın Millet, Kahrolsun Millet Düşmanları!”, “Amerika, Rusya, Yahudi’ye Kukla!”, “Ordu Millet El Ele!”, “Ordu Millet Yan Yana Yuh Komünist Hayvana!”, “Vietnam Yok Türkistan Var!” şeklindedir. Bu pankartlar 2 Mart 1968 günü yapılan “Millet Haykırıyor” mitinginde

⁵⁰⁶ **Yeniden Milli Mücadele**, Yıl 10, Sayı:508, 23-30 Ekim 1979.

⁵⁰⁷ **Bayrak**, 12 Ekim 1976, s. 7., “Kafası ve gönlü dışa dönük aydınlarımız.”

⁵⁰⁸ **Yeniden Milli Mücadele**, Sayı 308, 23-30 Aralık 1975, s. 3.

⁵⁰⁹ Bayrak gazetesi ve YMM dergisinde yayımlanan karikatürlerden bazılarında çalışmanın ekler kısmından ulaşılabilir.

⁵¹⁰ Aydın, Bir Millî İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik, s. 468.

⁵¹¹ Menderes, **Babam ve Ben**, s. 341-342.

ilk defa denenmiştir. Miting Mücadele Birliği Derneği, Milliyetçiler Derneği ve esnaf derneklerinin müşterek tertip ettikleri ilk miting olması nedeniyle önemlidir.⁵¹² Ayrıca tertip edilen mitinglerde “Mesuller Susarsa Millet Konuşur”, “Milletimizi Kanımızla Savunacağız”, “Komünistler Millî Ordu Düşmanıdır!”, “Halk Savaşını Kışkırtanların Sonu Yakındır!”, “İslam Kalmak Milletin Tarihî Kararı, Değiştirilemez!” sloganları da kullanılmıştır.⁵¹³ “Bu sloganlar incelendiğinde ümmet ve şeriat kelimelerinin hiçbir sloganda yer almadığı anlaşılacaktır. Çünkü YMM teşkilatında devletin kızdığı kavramlar sürekli gündeme getirilmezdi.”⁵¹⁴

2.3.2. YMM Hareketinde Eylem Pratiği Örnekleri

Bir toplumsal harekette kolektif davranışlar toplumsal değişimin en önemli dinamikleri olarak kabul edilmektedir. Bireyler belirli hedefler doğrultusunda kolektif olarak ve rasyonel biçimde birtakım eylemler organize etmektedir. Yasadışı faaliyetlerde bulunmama yönünde duyarlılık gösteren YMM teşkilatında aktif çalışmalar yaptığı 1970’li yılların boyunca yürüyüşler, mitingler düzenlemiş ve sergi açma girişimlerinde bulunmuştur. Bu etkinliklerden en önemli olanları ise; Mehmet Akif’i Anma Toplantıları, Komünizmi Tel’in Yürüyüşü, Millet Düşmanlarını Tanıyalım isimli sergiler⁵¹⁵, Millî Karar Yürüyüş ve Mitingi, Çanakkale Zaferi’nin yıl dönümünü anma toplantıları, TRT Yöneticilerinin değiştirilmesi ve TRT’nin millileştirilmesi kampanyası, Kıbrıs’ın statüsünün belirlenmesi ve Türk Silahlı Kuvvetleri lehine yürütülen kampanyalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örneğin Mehmet Akif’in 34. ölüm yıldönümünün anılması amacıyla Mücadeleciler tarafından Akif’i Anma Toplantıları adı altında Adana Milliyetçi Kültür Birliği, Afyon Milliyetçi Öğretmenler Birliği, Ankara Milliyetçi Kültür Birliği ve İzmir Milliyetçi Kültür Birliğinin daveti üzerine İzmir Türk Ocağı ve Yüksek İslam Enstitüsü Talebe Cemiyeti tarafından yedi ilde program düzenlenmiştir.⁵¹⁶ Ayrıca Yeniden Millî Mücadele dergisi takip edildiğinde özellikle M. Akif’i anma

⁵¹² Hasan Alpaslan Altuğ, “1968-1980 Arası Konya’da Toplumsal Hareketler”, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, s. 91-92.

⁵¹³ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 104.

⁵¹⁴ Kişisel Görüşme, Bilal Sürgeç, Ankara, 14.10.2017.

⁵¹⁵ Bu sergi ile ilgili görsele çalışmanın ekler kısmından ulaşılabilir.

⁵¹⁶ **Yeniden Millî Mücadele**, 5 Ocak 1971, s. 8.

törenlerinin sistematik olarak hareketin kuruluşundan zayıflayınca kadar her dönem düzenlendiği anlaşılmaktadır. Örneğin M. Akif'in 42. ölüm yıl dönümünü anma toplantıları Konya ve İzmit'te düzenlenmiştir.⁵¹⁷ Yapılan bu anma toplantılarına hareketi temsilen AP Afyon Milletvekili Mehmet Özutku'nun da katıldığı anlaşılmaktadır.⁵¹⁸ 6 Mart 1971 günü ise Mücadele Birliği Derneği Afyon Sancağının Milliyetçi Öğretmenler Birliğiyle müştereken tertiplelediği Komünizmi Tel'in yürüyüşü ve mitingi önemli etkinliklerden bir diğeri olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵¹⁹ Mücadelecilerin yapmış oldukları bu tarz yürüyüşlerin diğerlerinden farkı Bayrak gazetesinde şu şekilde ifade edilmektedir:

“...Yine yürüyüşler vardır, hiçbir zora dayanmadan, hiçbir tehdit eseri olmaksızın, erkeği kadını, genci ihtiyarıyla milletin hür iradesi ile iştirak ettiği; tasvib etmediği direnişleri, hoş görmediği davranışları protesto etmek için, inandığı değerleri savunmak için bin bir fedakârlığa katlanarak ülkenin en ücra köşelerinden kopup gelen binlerin, alkışı sloganı ile on binlerin yürüyüşü...”⁵²⁰

Aşağıda yer alan görseller mücadelecilerin organize ettikleri miting ve gösteri yürüyüşlerine örnektir:

⁵¹⁷ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı: 467, 9-16 Ocak 1979, s. 8.

⁵¹⁸ **Yeniden Milli Mücadele**, Sayı: 415, 10-17 Ocak 1978, s. 6.

⁵¹⁹ **Yeniden Millî Mücadele**, 16 Mart 1971, s.12.

⁵²⁰ **Bayrak**, 7 Ekim 1976, Çoşkun Aydın, “Bu yangını söndürün”.

Resim 1. 6 Mart Cumartesi “Komünizmi Tel’in Yürüyüşü”

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 16 Mart 1971, s. 12.)

Resim 2. Mücadelecilerin Mitinglerinden Bir Görünüş

(Kaynak: Bayrak, 7 Ekim 1976)

Mücadele Birliği Derneği tarafından Kayseri’de açılan Millet Düşmanlarını Tanıyalım isimli sergide ise komünistlerin yaptıkları zulüm ve işkenceler, çalışma kampları, çocuk kampları, komünist cinayetleri ve halk mahkemeleri yüzlerce fotoğraf ve resimle anlatılmış ve sergide komünist doktrin ve strateji hakkında bilgi verilmiştir.⁵²¹

8. Millî Eğitim Şûrasına sunulan imam-hatip okullarının kapatılmasını öngören tasarı ve ortak pazarı protesto için ise 26 Eylül 1970 günü Afyon’da Mücadele Birliği Derneği Afyon Sancağı ve Milliyetçi Öğretmenler Birliğinin müşterek tertip ettikleri Millî Karar yürüyüşü ve toplantısı yapılmıştır. Mücadeleciler Millî Karar Yürüyüş ve mitingini daha önce 19 Eylül’de Konya’da da yapmış, Mücadele Birliği Derneği Genel Başkanı Necmettin Erişen “Bu elimdeki muhtıra, imam hatip okullarını protesto ve Ortak Pazarı tel’in muhtırasıdır. Cumhurbaşkanına gönderilecektir. Bu muhtırayı kanlarımızla imzalıyacağız.” ifadelerini kullanmıştır.⁵²² TRT Yöneticilerinin değiştirilmesi ve TRT'nin millîleştirilmesi için yürütölen kampanya ise toplumun büyük bir kısmının ilgisini çekmiştir. Millî Mücadele okuyucularının öncölüğünde açılan kampanya kısa zamanda Türk milletinin dikkatini çekmiş ve Anadolu'nun dört bir yanından Cumhurbaşkanı'na, Meclis ve Senato Başkanlıklarına, Başbakan'a, Genelkurmay Başkanı'na ve parti liderlerine, TRT yöneticilerinin değiştirilmesi ve TRT'nin millîleştirilmesi dileğiyle binlerce telgraf ve mektup gönderilmiştir.⁵²³

Bu örneklere ilaveten Ordu-Millet El Ele mitingleri de hareketin millî orduya bağlılığının somut bir ifadesidir. YMM teşkilatı tarafından Türk Silahlı Kuvvetleri ile çok net bir şekilde bağ kurulmamasına ve bu yönde ciddi bir girişimin olmamasına rağmen hareket Türk Silahlı Kuvvetlerini millîlik perspektifinden değerlendirerek ve millî ordu olarak ifade ederek TSK’ye büyük bir teveccüh göstermiştir. Ordu; YMM Hareketi tarafından millî ordu tezi adı altında değerlendirilerek güçlü olması gerektiği ileri sürölmüştür. Millî ordunun güçlü olması bir yandan teknolojik üstünlüğün kurulması ve diğer yandan sanayi sisteminin gelişimine sıkı sıkıya bağlıdır. Bunun yanı sıra yayımlanan bildirimlerde “Yaşasın Türk Ordusu!” ifadeleri

⁵²¹ **Yeniden Millî Mücadele**, 21 Temmuz 1970, s. 16.

⁵²² **Yeniden Millî Mücadele**, 6 Ekim 1970, s. 10.

⁵²³ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı: 264,18-25 Şubat 1975, s. 8.

geniş ölçüde yer almaktadır. Miting ve bildirilerin yanı sıra Jandarma Genel Komutanı Kemalettin Eken'e yapılan silahlı saldırı girişiminden sonrada hareketin mensupları duyarlılık göstererek Jandarma Genel Komutanı'nı ziyaret etmişlerdir.⁵²⁴ YMM Hareketinin millî ordu teziyle ilgili düşünceleri Bayrak gazetesinde de ön plana çıkartılmaktadır:

“Kuruluş gayesi, Türk vatan, millet ve devletini korumak ve kollamak olan Türk Silahlı Kuvvetleri, vatan, millet ve devlet düşmanlarının oyununa alet olmayacaklardır. O derme çatma bir ordu değil, iki bin yıllık tarihi birikimin mirası, köklü bir müessesedir. Komünistler bu gerçeği bildikleri ve onu kullanma faaliyetleri netice vermediği için, Ordumuzu yok etmeyi baş hedefleri hâline getirmişlerdir...”⁵²⁵

4 Mayıs 1972 tarihinde Orgeneral Kemalettin Eken'e yapılan silahlı saldırı sonrasında teşkilatın tavrı bu açıdan dikkat çekici bir örnektir. Kemalettin Eken Gülhane Askerî Tıp Hastanesine kaldırılmış ve olay üzerine Başbakan Vekili ve Millî Savunma Bakanı Ferit Melen, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü gerek telgraf gerekse ziyaret yoluyla olayı kınamışlardır.⁵²⁶ Kemalettin Eken'e suikast girişimi olayında Ankara Gülhane Askerî Tıp Hastanesine yapılan ziyaretlerin biriside YMM teşkilatına mensup gençler tarafından.⁵²⁷ Ziyarete bulunan heyetin başında Cemil Çiçek bulunmaktadır.⁵²⁸

Aslında Jandarma Genel Komutanı Eken'e yapılan suikast Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının kurtulabilmesi için yapılan son girişimdir. Olayın tanıklarından Hasan Atayol'un anlatımıyla; eylemin hedefinin kim olduğunun belirlenmesi sürecinde Cumhurbaşkanı, Kara, Deniz, Hava Komutanları ve Genelkurmay Başkanı'na eylem yapılması düşünülmüş ancak daha sonra hedef Jandarma Genel Komutanı olarak belirlenmiştir.⁵²⁹ Dönemin tanıklarından Aydın bu durumu şöyle ifade etmektedir:

⁵²⁴ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 383-384.

⁵²⁵ **Bayrak**, 25 Ocak 1979, s.4, “Komünistler emellerine ulaşmak için orduyu baş hedef olarak seçerler”, Süleyman Koç.

⁵²⁶ **Milliyet**,05.05.1972, s.11.

⁵²⁷ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s.384.

⁵²⁸ Özalp, **Derin Dinciler “ecmain”**, s.149.

⁵²⁹ Çubukçu, **Bizim '68**, s. 209-210.

“Orduda millileştirilecekti ve bu zor değil demişti lider. İnkılap hiyerarşik yapılarda daha rahat yapılabilirdi ona göre. Genel olarak Türk Silahlı Kuvvetleriyle iyi ilişkiler kuruldu. Örneğin;12 Mart 1971 muhtıracılarıyla iyi ilişki kuruldu.”⁵³⁰

Dikkat edilirse YMM teşkilatı ordu ile ilişkiler gibi önemli politikalarda devletin yanında olmuştur. Bu politikalarından birisi de Kıbrıs konusudur. Hareket Kıbrıs konusunda devlet ile paralel bir düzlemde refleks geliştirmiştir.⁵³¹ Kıbrıs Meselesi de Mücadeleciler tarafından millî bir dava olarak kabul edilmiştir. Konuyla ilgili tansiyonun yükseldiği dönemlerde mitingler ve konferanslar yoluyla halkın dikkatinin bu konuya çekilmesi yolunda çalışmalar yapılmıştır.⁵³² Kıbrıs Sorunu'nun Türk-Yunan ilişkilerini direkt etkilemeyi başardığı düşünüldüğünde Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması ya da Yunanistan tarafından adanın ilhakı Türkiye'nin âdeta bir çember içinde kuşatılması anlamına gelecektir. Bu nedenle Mücadeleciler tepkilerini protesto yoluyla göstermişlerdir.⁵³³ Paralel olarak 1960'ların öğrenci hareketlerine bakıldığında Kıbrıs Meselesi'nin gündemde olduğu görülmektedir.⁵³⁴

Yeniden Millî Mücadele dergisi Harekât başladıktan sonraki her sayısında, sayfalarında en geniş yeri Kıbrıs konusuna ayıran, Türk hariciyesini durmadan ikaz eden, taviz zihniyeti karşısında en acımasız tenkitleri getirmektedir. Dergi devamlı surette Türk milletinin eline geçen tarihî bir fırsatın heba olmamasını arzulamıştır.⁵³⁵ YMM Hareketi bu ikazlarının bir kısmı aşağıdaki örnekten hareketle Ecevit'e de yöneliktir:

“...Batı'nın ve Rumların öteden beri kesin kanaati şudur: Kıbrıs, Ecevit zamanında, Türkler'in eline geçti, Ecevit zamanında geri alınabilir. İşte son gelişmeler bunu göstermektedir. Kıbrıs Ecevit zamanında elden çıkarılmakta ve Türk Dışişlerinin varlığı bile söz konusu edilememektedir...”⁵³⁶

YMM Hareketi Kıbrıs Meselesi bağlamında sadece protesto zemininde kalmamış, Mücadeleciler tarafından birtakım tezler öne sürülmüştür. Bu tezler; uzun

⁵³⁰ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 31.01.2018

⁵³¹ Işık vd., **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, s. 359.

⁵³² Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s.398.

⁵³³ Davison, **Kısa Türkiye Tarihi**, s.188-189.

⁵³⁴ Çubukçu, **Bizim '68**, s. 58.

⁵³⁵ **Yeniden Milli Mücadele**, Sayı:264, 18-25 Şubat 1975, s. 5.

⁵³⁶ **Bayrak**, 13 Ocak 1979, s. 2, Abdullah Yaman, “Batı'nın Ülkemizdeki Manivelası”.

vadede Kıbrıs'ın ilhakı, Girit,12 Ege adası ve Batı Trakya'nın Türkiye sınırları içine dâhil edilmesi ve Birleşmiş Milletlerin adadaki statüsü ve yeni devletin Anayasa'sının ileriye dönük bir garanti olarak görülmemesi olarak ifade edilebilir. Bu saiklerden hareketle Türk askerinin adadan çekilmemesinin gerekliliği Türkiye'nin Kıbrıs politikasında hayati bir önem taşımaktadır. Girne'den Lefkoşa'ya uzanan şerit ise Türkiye ile olan bağlantının devam etmesi yönünden kesilmemelidir. Mücadelecilere göre Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulması veya taksim hızlı bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Bu tezlerin hayata geçmesiyle bir Lozan hatasına daha düşmekten Türkiye Cumhuriyeti kurtulmuş olacaktır. Dikkat edildiğinde kısa vadeli girişimler Mücadeleci liderler tarafından olumlu karşılanmış ancak Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ardından 1974'te gelinen nokta yeterli düzeyde görülmemiştir.⁵³⁷ Yine de hareketin müntesipleri 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Federal Cumhuriyeti'nin Federe Türk Kanadını oluşturmak üzere kurulan Kıbrıs Federe Türk Devleti'nin kuruluşunu büyük bir sevinçle karşılamıştır.⁵³⁸

2.4. YMM Hareketinin Yapılandığı Başlıca Kurumlar

YMM teşkilatı örgütlenme çalışmalarının büyük bir kısmını İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ve İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü olmak üzere İstanbul merkezli sürdüren bir harekettir. 1966 yılından itibaren hareketin örgütlenme çalışmaları başlamış bulunmaktadır.⁵³⁹ Öte yandan hareketin sahip olduğu kadro gücünün büyük bir kısmını Afyon Talebe Yurdu ve Çapa Öğretmen Okulu yaklaşması oluşturmaktadır.⁵⁴⁰ Bu duruma kaynakların mobilizasyonu perspektifinden bakıldığında teşkilatın bu kurumlar sayesinde harekete yeni üyelerin katılımını sağlayarak kaynak toplama işlevini yerine getirdiği görülmektedir. Ayrıca teşkilatın kuruluşu esnasında karşımıza çıkan Konya grubunun çoğunluğunun Yüksek İslam Enstitüsü mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenlerden dolayı ilerleyen başlıkta teşkilatın güçlü olduğu kurumlardan İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü ve İstanbul Yüksek Öğretmen Okuluna (ÇAPA) değinilecektir.

⁵³⁷ Aykut Edibali, **Türkiye'nin Kıbrıs Politikası Ne Olmalıdır?**, İstanbul, Otağ Matbaası, 1974, s. 126-128.

⁵³⁸ **Yeniden Milli Mücadele**, Sayı: 264, 18-25 Şubat 1975, s. 4.

⁵³⁹ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s.35.

⁵⁴⁰ Çelenk, **Türk Sağ'ının Düşünce...**, s. 514-515.

2.4.1. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu (ÇAPA)

Yüksek öğretmen okulları, lise ve öğretmen okullarına öğretmen yetiştiren eğitim müesseseleridir ve bu müesseselere her yıl ilk öğretmen okullarının son sınıfına geçen öğrencilerden zeki, çalışkan ve dürüst olanları seçilmiştir. Bu seçkin talebeler yüksek öğretmen okulu bünyesinde liseyi bitirdikten sonra üniversitelere imtihanla girmektedirler ve yüksek öğretmen okulları üniversitelerin köye açılan kapıları olarak kabul edilebilir.⁵⁴¹ Yüksek öğretmen okulları, ortaöğretime öğretmen yetiştirme zorunluluğundan doğmuştur. Dolayısıyla bu okullar iki yönlü izah edilebilir. Öğrenciler, öğretmen okulunda mesleki bilgilerini geliştirirken üniversitede de branşlarına göre öğretimlerine devam etmektedir. Okulu bitiren öğrenciler neticede hem yüksek öğretmen okulu diploması hem de üniversite diploması almaktadır.⁵⁴² 1951’de kurulan yüksek öğretmen okullarından ilki İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu’dur (ÇAPA) ve 1959 yılına kadar bu alandaki ilk ve tek öğrenim kurumu olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Bu tarihten sonra Ankara Yüksek Öğretmen Okulu adıyla yeni bir okul kurulmuş ve yeni bir eğitim modeline geçilmiştir.⁵⁴³ Çapa Yüksek Öğretmen Okulu bu alanda kurulan öncü bir kurum olmasının yanı sıra zamanla dönemin iki uç derneği olan Mücadelecilerin ve Dev-Genç’in faaliyet gösterdiği bir kurum hâline gelmiştir. Bu yönüyle ÇAPA Mücadele Birliği Derneğinin kuruluş aşamasında güçlendiği kurum olması açısından ayrı bir önem kazanmaktadır.⁵⁴⁴

Bu okuldaki örgütlenmenin önderliğini Necmettin Türinay yapmıştır. Onun sayesinde okulun tamamına yakını çalışmalara katılmıştır. Mücadeleci olarak da bilinen üyelerin bu okuldaki amacı eş zamanlı olarak İstanbul Üniversitesine de nüfuz etmektir. Çünkü yüksek öğretmen okulu öğrencileri bu eğitim süreci devam ederken muhtelif fakültelerinde öğrencileriydiler. İstanbul’daki çalışmalarda Yılmaz

⁵⁴¹ **Yeniden Milli Mücadele**, 28 Temmuz 1970, s. 16.

⁵⁴² **Pınar**, Eylül 1972, Sayı:9, s. 3.

⁵⁴³ Cahit Kavcar, Tarihe Karışan Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli: Yüksek Öğretmen Okulu, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi** Yayın Tarihi: 1982 Sayı: 1, Cilt: 15, s.198.

⁵⁴⁴ **Gazeteciler**, “Hüseyin Gülerce zamanda 20. yılında”, 25 Aralık 2009, (çevrimiçi) <http://www.gazeteciler.com/haber/hseyin-glerce-zamanda-20-ylnda/167939,26.11.2016>.

Karaoğlu, Dr. İbrahim Akpınar ve Av. Yıldırım Kemal Akıncı isimleri de öne çıkmaktadır.⁵⁴⁵ Necmettin Türinay bu kurumdaki çalışmaları şöyle ifade etmektedir:

“Benim bulunduğum dönemde İstanbul’da YMM Hareketine mensup öğrencilerin yüzde elliden fazlası ÇAPA’lıdır. Bu okullar YMM Hareketinin hakimiyetinden alnamadığı için ilerleyen yıllarda Mustafa Üstündağ tarafından kapatılmıştır. Bu okulda öğrenci yapısına bakıldığında Anadolu’dan gelen en zeki öğrencileri görmek mümkündür. Ayrıca Çapa’da yaygın bir okuma salgını vardı.”⁵⁴⁶

Türinay’ın yanı sıra yüksekokullarda başlayan örgütlenme çalışmalarında Mücadeleci olan grubun başında bulunan Yılmaz Karaoğlu ise Çapa Yüksek Öğretmen Okuluna ek olarak İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde de hareket adına çalışmalar yapmıştır.⁵⁴⁷ Özellikle Yılmaz Karaoğlu ile ilgili Süleyman Kocabaş’ın hatıratları dönemin atmosferini yansıtmaya açısından değerlendirilmelidir:

“Gazi Altun, hazırlık sınıfından dava adamı olabilmeye yatkın arkadaşlarla beni İstanbul vilayet binasının karşısındaki Vilayet Han’da bulunan “Mücadele Birliği İstanbul Sancağı”na götürdü. Salon her okuldan öğrenci ile tıklım tıklım dolu idi. Bir ağabey, tatlı ve etkileyici anlatımı ile yurt ve dünya meselelerini anlatıyor, masonluk, siyonizm, İttihat ve Terakkiden bahsediyordu. Konuşmaları ve havayı çok sevmiştim. Zaten anlatılanların çoğunu daha ilköğretmen okulunda abone olduğum 13 dergi, iki gazeteyi ve yüzlerce kitabı okuyarak öğrenmiştim. Bunun etkisiyle “Konuşmacı yerine geçsem de biraz da bunları ben anlatsam.” diyordum içimden. Teşkilatta “hiyerarşi, ehliyet ve disiplin” olduğu için bu mümkün değildi. Belki “zamanı gelince” ben de konuşmacı olacaktım. Konuşmacının Yılmaz Karaoğlu olduğunu öğrendim. İstanbul İktisat Fakültesini birincilikle bitirmiş, Amerika’da burslu okuma sınavlarını kazanmış, “Davama ülkemde hizmet edeceğim.” diyerek gitmemişti.”⁵⁴⁸

Kocabaş’ın son dönemine yetiştiği ÇAPA’da ve Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin saygınlığı; 1970’li yıllara kadar korunmuş olmakla beraber sonrasında toplumsal, siyasal değişimler ve sanayileşmenin hız kazanmasıyla birlikte mesleğin saygınlığı gerileme trendine girmiştir. 1980’lerde yeni meslek gruplarının ortaya çıkması, memurların gelir düzeyinin azalması bu mesleğin toplum içindeki

⁵⁴⁵ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 35.

⁵⁴⁶ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 20.07.2018.

⁵⁴⁷ Şentürk, **Türkiye’de İslami Oluşumlar ve Siyaset İslamcılık**, s. 433.

⁵⁴⁸ Kocabaş, **Bir Kuşağın Dramı**, s. 132.

statüsünü sarsmıştır.⁵⁴⁹ Köy enstitüleri tecrübesinden sonra öğretmenlerin ya da öğretmen adaylarının politikayla ilgilenmeleri ya da ilgilendirilmeleri eğitim sistemini olumsuz etkilemeye başlamıştır.⁵⁵⁰ Bu durumu İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü Turan Birinci, Pınar⁵⁵¹ dergisinin kendisinden okulun meseleleri hakkında bir yazı istemesi üzerine değerlendirmiştir. Kendisi kriz olarak değerlendirdiği öğrenciler arası ilişkilerin durumunu son yıllarda yaşanan fikir çatışmalarına bağlamakta ve kurumun zarar gördüğünü ve bu durumun kurumu derinden etkilediğini ifade etmiştir.⁵⁵² Dönemin eğitim sisteminde yüksek öğretmen okulları öğrencileri pedagojik dersleri bu okullarda alırken diğer dersleri de edebiyat ve fen fakültelerinden almaktadır. Yüksek öğretmen okullarından mezun olan mücadeleçilerin misyonu ise; gittikleri okullarda, şehirlerde, ilçelerde teşkilatlanmak olarak belirlenmiştir.⁵⁵³ Bu dönemde YMM Hareketi içinde bulunan Hüseyin Gülerce'den aktarılan şu anekdot önem kazanmaktadır:

“Edirne Öğretmen Okulunda okurken o yıllarda yüksek öğretmen okulu diye bir uygulama vardı. 2'nci sınıftan 3'üncü sınıfa geçenlerin içinden ilk 3 öğrenciyi veya kalabalıklığına göre 5 öğrenciyi seçip İstanbul, Ankara ve İzmir'deki yüksek öğretmen okullarına gönderiyorlardı. Ben de Edirne Öğretmen Okulundan 1967'de İstanbul Yüksek Öğretmen Okuluna geldim. Sonra 1968'de Çapa'da olaylar başladı. Meğerse Çapa Yüksek Öğretmen Okulu ki orası aslında bir yurt sayılır, öğretmenlikle ilgili her sene bir ders alıyorsunuz ama fakülteyi İstanbul Üniversitesi Fen ya da Edebiyat Fakültesinde okuyorsunuz DEV-GENÇ'in ve Mücadele Birliğinin kalesiymiş. Bizim nasıl bir yere geldiğimizden haberimiz yok. Mesela İbrahim Kaypakkaya, Salman Kaya, Yüksek Öğretmen Okulundaydı.”⁵⁵⁴

Gülerce'nin yukarıda belirttiği öğrencilerden İbrahim Kaypakkaya o dönem Fizik-Matematik Bölümü öğrencilerindendir. Kaypakkaya 4 Mayıs 1967 günü dönemin Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem'in ÇAPA ziyaretinde söz alarak okuldaki

⁵⁴⁹ Şule Aycan, “Liselere Öğretmen Yetiştirmede Geri Adım: Yüksek Öğretmen Okullarından Pedagojik Formasyon Kurslarına”, **MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2015, s. 70.

⁵⁵⁰ Salahattin Arıkan, **Niçin Milliyetçi Öğretmenler Birliği**, Ankara, 2.Baskı, Altınok Matbaası, 1966, s. 5.

⁵⁵¹ YMM Hareketinin kültür ve sanat dergisidir ve ilkin ÇAPA'da yayımlanmaya başlamıştır.

⁵⁵² **Pınar**, Sayı:1,Ocak 1972, s. 8.

⁵⁵³ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 95.

⁵⁵⁴ TBMM, “Tutanak Hizmetleri Başkanlığı”, 15.10.2012, (çevrimiçi)

https://www.tbmm.gov.tr/araştırma_komisyonlari/darbe_muhtira/docs/tutanak_son/28_subat_alt_komisyonu/28_subat_alt_komisyonu/15.10.2012/H%C3%BCseyin%20G%C3%BClerce-,15.10.2012.pdf, 27.11.2016.

bazı öğretmenlerin öğrencileri sağ fraksiyonlara yöneltecek şekilde telkinlerde bulunduğunu bakana iletmiştir. Okulda eğitimle ilgili problemlere dayalı bir konferansın yapılacağını zannederek gelen Bakan kendini bambaşka bir ortamda bulmuştur. Bu olay ÇAPA’da ki siyasi farklılaşmayı göstermektedir.⁵⁵⁵

ÇAPA aslında ders dışındaki etkinliklere de ağırlık veren bir eğitim kurumudur. Farklı bölgelerden gelen öğretmen adayları geldikleri bu okulun ortamına kısa sürede alışarak düzenlenen etkinliklerin çoğuna yatkınlık göstermektedirler. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu diğer iki yüksek öğretmen okulu olan Ankara ve İzmir’den farklı olarak köklü geleneklerin yaşatıldığı ve önemli etkinliklerin düzenlendiği sosyal bir eğitim kurumudur. Bu etkinliklerin başında gelen kültürel etkinlikler kategorisinde öğrenci dergileri dikkat çekmektedir. Örneğin; YMM Hareketinin kültürel amaçlı çıkardığı Pınar dergisi; 1962-1972 yılları arasında İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunda öğrenci derneklerinin çıkarmış olduğu dergilerden biri olarak yayın hayatına başlamıştır.⁵⁵⁶ Bu aşamada ÇAPA’da öğrenim görmüş Süleyman Kocabaş’ın düşüncelerine değinilmesi gerekmektedir:

“Mücadele Birliğine girişim, İstanbul/Çapa Yüksek Öğretmen Okuluna gelişimle birlikte oldu. Çapa’ya seçilişimin 1969 ders yılı başında, buraya geleceğimi öğrenen ve geçen yıl Çapa’ya giden dava arkadaşlarım (Gazi Altun ve Hikmet ağabeyden (soy ismini hatırlayamadım, rahmetli oldu), müşterek bir mektup aldım. Bunlar Çapa’da Mücadele Birliğine katılmışlardı. Benim etkinliklerimi bildikleri için, buraya gelince kendilerine kalmam için bu mektubu yazmışlardı. Eylül 1969’da Çapa’ya gelince onlarla görüştük. Henüz okulda kalıp kalmayacağım belli değildi. O yıla kadar, ilköğretmen okullarında notları pekiyi olan ve dilekçe ile müracaat eden öğrenciler yüksek öğretmen okullarına gönderilirdi. 1969-70 ders yılında giriş imtihanı konuldu. Pazarören’den sekiz kişi gelmiştik. Ben ve arkadaşım Reşat Yıldız kazandık. Diğerleri ilköğretmen okuluna geri döndü.”⁵⁵⁷

Kocabaş’ın yanı sıra Gülerce; Çapa Yüksek Öğretmen Okulunda yaşanan önemli gelişmelere Meclis Darbeleri Araştırma Komisyonunda verdiği bilgileri de ekleyerek ayrıca dikkat çekmektedir:

⁵⁵⁵ İsa Eşme, **Yüksek Öğretmen Okulları**, İstanbul, 2. Baskı, Bilgi-Başarı Yayınevi, s. 190.

⁵⁵⁶ A.e., s. 162-163.

⁵⁵⁷ Kocabaş, **Bir Kuşağın Dramı**, s. 130-131.

“Meğerse Mücadele Birliğinin kalesi de Çapa Yüksek Öğretmen Okuluymuş yani 700-800 öğrencinin 350-400’ü Mücadeleciydi ki Türkiye’de o sene toplasanız bütün Mücadelecileri, bunun 2 katı veya 3 katıdır. Ülkücü arkadaşlarımız vardı, DEV-GENÇ vardı, sosyal demokrat arkadaşlar vardı yani ben Türkiye'nin gençlik fotoğrafını Çapa’da gördüm. Ama asıl şunu söylemek istiyorum: Biz çatışırken, birbirimizi taşlı, sopalı, zincirli, sonra silahlı vurup öldürürken devlet yoktu. Mesela biz Mücadeleciler olarak Çapa’yı işgal ettik, altı ay solcu arkadaşları sokmadık. Onlar da misilleme olarak Fen Fakültesi ve Edebiyat Fakültesini işgal ettiler.”⁵⁵⁸

Bu gelişmeler yaşanırken YMM teşkilatına mensup olan öğrenciler FKF, DEV-GENÇ ve Sosyal Demokrasi Derneğinin karşısında MTTB ve Ülkü Ocağı üyeleriyle birlikte hareket etmiştir.⁵⁵⁹ Yüksek öğretmen okulları ideolojik kamplaşmaların çekim merkezi hâline geldiği için 1970’lerden sonra kapanma sürecine girmiştir. 1978-1979 yıllarında öğretmen okullarına öğrenci alınmayarak bu okullar fiilen kapatılmıştır.⁵⁶⁰ 18 Temmuz 1978’de dönemin Millî Eğitim Bakanı Necdet Uğur tarafından Ankara, İzmir Yüksek Öğretmen Okulu ile birlikte İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu yani ÇAPA da resmen kapatılmıştır.⁵⁶¹ Hareketin gelişiminde büyük bir öneme sahip olan bir eğitim kurumunun kapatılması ilerleyen bölümlerde teşkilatın taban dinamiklerinden birini kaybetmesi anlamına gelecektir.

2.4.2. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü

Sol propaganda ve örgütlenmenin karşısında sağ propaganda ve örgütlenme ayağında yer alan YMM Hareketinin insan kaynağını oluşturan bir diğer önemli kurum ise Yüksek İslam Enstitüsüdür. Bu enstitüde tahsil görmekte olan öğrencilerin sayı olarak harekete katkısı ÇAPA kadar olmasa bile düşünsel katkıları son derece belirgindir.⁵⁶² Türinay bu durumu şöyle ifade etmektedir: “İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde de YMM Hareketinin tabanı bulunmaktaydı ancak bu taban ÇAPA’nın

⁵⁵⁸ TBMM, “Tutanak Hizmetleri Başkanlığı”, 15.10.2012, (çevrimiçi)

https://www.tbmm.gov.tr/arastirma_komisyonlari/darbe_muhtira/docs/tutanak_son/28_subat_alt_komisyonu/28_subat_alt_komisyonu/15.10.2012/H%C3%BCseyin%20G%C3%BClerce-, 15.10.2012.pdf, 27.11.2016.

⁵⁵⁹ Eşme, **Yüksek Öğretmen Okulları**, s. 199-200.

⁵⁶⁰ Yücel Gelişli, “Öğretmen Yetiştirmede Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Uygulaması”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2000, s. 41.

⁵⁶¹ Eşme, **Yüksek Öğretmen Okulları**, s. 228.

⁵⁶² Kocabaş, **Bir Kuşağın Dramı**, s. 130.

yarısı kadar bile değildi.”⁵⁶³ Yüksek İslam Enstitüleri; Cumhuriyet Dönemi din eğitimi alanında yapılan çalışmalara bakıldığında öne çıkan kurumların başında gelmektedir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin sadece düz lise çıkışlı öğrencileri kabul etmesi ve imam hatip mezunlarının yüksek tahsil yapabilecekleri bir kurumun olmayışı Yüksek İslam Enstitülerinin kurulma sürecini hızlandırmıştır.⁵⁶⁴ Bu süreçte Demokrat Partinin oldukça etkin olduğu görülmektedir. Özellikle ortaokullara din dersinin yeniden konulması, imam-hatip kurs ve mekteplerinin açılması ve Yüksek İslam Enstitülerinin kurulması girişimleri uzun süre yasaklanan din eğitim ve öğretimini yeniden canlandırmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak Millî Eğitim Bakanlığına bağlı yeni bir yükseköğretim kurumu olan Yüksek İslam Enstitülerinin açılması fikri gündeme gelmiştir. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü başta olmak üzere 1959 yılında ilk defa İstanbul’da ardından Konya, Kayseri, İzmir, Erzurum, Bursa, Samsun ve Yozgat’ta Yüksek İslam Enstitüleri kurulmuştur.⁵⁶⁵

Akademik camiada ise Yüksek İslam Enstitüsü kurulması fikri ilkin Ali Fuat Başgil tarafından dile getirilmiştir. Kendisi din eğitim alanında yaşanan çıkmazdan kurtulmanın yolu olarak bu enstitüleri görmüştür. Aslında Yüksek İslam Enstitüsü açma fikri 1957 yılında ortaya atılmış kabine üyelerinin kapsamlı muhalefeti yüzünden gerçekleştirilememiştir. Bu noktada dönemin Başbakanı Adnan Menderes “Yalnızım, ama hayatım pahasına da olsa imam hatip okullarının yüksek kısmını açacağım” ifadelerini kullanmıştır.⁵⁶⁶ Demokrat Partinin bu girişimlerinin yanı sıra yüksek İslam enstitülerinin kurulmasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin öğretmen ve din hizmetlisi ihtiyacını tek başına karşılayamaması da etkili olmuştur.⁵⁶⁷ Yüksek İslam Enstitüleri ilgili Yönetmeliği’nin 1.maddesinde şöyle tanımlanmaktadır: “Yüksek İslam enstitüleri, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı, 4 yıl

⁵⁶³ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 20.07.2018.

⁵⁶⁴ Halil Altuntaş, “Öğretmen Yetiştiren Kurumlarımızdan Yüksek İslam Enstitüleri”,(çevrimiçi) <http://halilaltuntas.com/index.php/makale/25-y>, 06.09.2017.

⁵⁶⁵ Mustafa Öcal, “İlahiyat Fakülteleri’nin Tarihçesi”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, Sayı:1, Cilt:1,Yıl:1,1986, s.117-118.

⁵⁶⁶ Halil Altuntaş, “Öğretmen Yetiştiren Kurumlarımızdan Yüksek İslam Enstitüleri”,(çevrimiçi) <http://halilaltuntas.com/index.php/makale/25-y>, 06.09.2017.

⁵⁶⁷ Öcal, “İlahiyat Fakülteleri’nin Tarihçesi”, s. 117-118.

sürelî, yüksek dereceli eğitim ve araştırma kurumlarıdır.”⁵⁶⁸ Biraz daha açmak gerekirse Yüksek İslam Enstitülerinin görevinin İslam ilmi ve yardımcı ilimleri öğretmek, bu alanda öğretmen yetiştirmek ve din hizmetlileri yetiştirmek ayrıca İslam ilimleri alanında araştırmalarda bulunarak bu araştırmaların sonuçlarını ulusal ve uluslararası topluma sunmak olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁶⁹

Mücadelecilerin yoğun olarak yapılanma çalışmaları yaptığı İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü ise 1959’da İstanbul Fatih semtinde açılmıştır. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri’nin açılış konuşması konunun önemini yansıtmaya bakımdan önem kazanmaktadır: “Bu müessese, Ankara İlahiyat Fakültemizin yanında, milletimize İslamiyet’i her türlü hurafelerden arı olarak ve bütün halisiyetiyle telkin edecek, edebilecek kifayette ve liyakatte münevver din adamları yetiştirecektir.”⁵⁷⁰ İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünün YMM Hareketi için önemi ise Kemal Yaman isimli müntesibin kardeşi Abdullah Yaman’ın çalışmalarıyla birlikte bu okulda bir öğrenci kitlesine ulaşılması olarak değerlendirilebilir.⁵⁷¹ Aynı zamanda bu toplumsal hareketin mensupları, özellikle ilk kurucuların eğitim aldığı kurumlara bakıldığında Yüksek İslam Enstitüleri ve imam hatip okulları karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Necmettin Erişen, Kemal Yaman, Mevlit Baltacı, İrfan Küçükköy, Mustafa Kağçı, Hasan Elmas, Mustafa Sağ, İhsan Ramiz Bayram, Abdullah Yaman, Mehmet Çiçek, Ziya Belviranlı ve Ahmet Taşgetiren hareketin o dönemdeki Yüksek İslam Enstitülerindeki mensuplarındandı.⁵⁷² 12 Eylül 1980 Darbesi’nin ardından 2809 sayılı Kanun’la sekiz yeni üniversite kurulmuş ve Yüksek İslam Enstitüleri ilahiyat fakültelerine dönüştürülerek bu kurumların hepsi aynı illerde kurulan yeni üniversitelere bağlanmıştır. Bu sırada teşkilat içinde yer almış kadroların bir kısmını içinde barındıran İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü de Marmara Üniversitesine bağlanmıştır.⁵⁷³ 1959-1982 arasındaki süreçte çok sayıda mezun veren Yüksek İslam

⁵⁶⁸ İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü, İstanbul, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Vakfı Yayınları:1,1982, s. 119.

⁵⁶⁹ Öcal, “İlahiyat Fakülteleri’nin Tarihçesi”, s. 117-118.

⁵⁷⁰ Halil Altuntaş, “Öğretmen Yetiştiren Kurumlarımızdan Yüksek İslam Enstitüleri”,(çevrimiçi) <http://halilaltuntas.com/index.php/makale/25-y>, 06.09.2017.

⁵⁷¹ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 35.

⁵⁷² Fatma Betül Araba, “Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Din, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 77.

⁵⁷³ Öcal, “İlahiyat Fakülteleri’nin Tarihçesi”, s.120.

Enstitüleri günümüzde ilahiyat fakültesinde hizmet veren bazı YMM kökenli akademisyenlerin yetişmesini sağlamıştır.⁵⁷⁴

2.5. YMM Hareketi Tarafından Yayımlanan Gazeteler

Kaynakların mobilizasyonu teorisinde para, üyeler ve ofis gibi kaynakların yanısıra kitle iletişim araçlarına ve iletişim ekipmanlarına ulaşımında bir toplumsal hareketin seyrine devam edebilmesi açısından hayati öneme sahip görülmüştür. Bu bağlamda YMM teşkilatının en etkin ve rasyonel şekilde kullandığı kaynakların başında hareketin kendi yayınevi tarafından çıkardığı gazete,dergi ve kitaplar gelmektedir. Bayrak ve Bizim Anadolu gazeteleri ise teşkilatın entelektüel yönünü oluşturan önemli yayın organlarıdır. Bayrak gazetesi⁵⁷⁵ 1 Mart 1976 tarihinde sol camianın elinde bulunan Yeni Ortam gazetesinin satın alınıp isminin değiştirilmesiyle teşkilatın günlük gazetesi hâline gelmiştir. Gazetenin künyesine bakıldığında sahibinin Yıldırım Kemal Akıncı, yazı işleri müdürünün ise Yılmaz Karaoğlu olduğu anlaşılacaktır. Gazete ilk sayısında Mücadelecilerin amaç ve ideallerini ortaya koymuştur. Bayrak gazetesinin yayın hedefi; “milletin varoluş ve yüceliş davasına yayın yolu ile hizmet etmek” şeklinde ifade edilmiştir. Bu başyazı doğal olarak Aykut Edibali tarafından sunulan bir manifesto niteliği taşımaktadır. Aynı zamanda başyazıda Bayrak’ın hiçbir siyasi partinin düşmanı ya da hizmetkârı olmadığı vurgulanmıştır.⁵⁷⁶ Ayrıca Bayrak gazetesi “Haberde doğruluk, yorumda dürüstlük ve fikirde milliyetçilik” sloganını her sayısında dile getirmiştir.⁵⁷⁷ Resim 3’te Bayrak Gazetesi’nin 1. Sayısından bir örnek manşet yer almaktadır:

⁵⁷⁴ Halil Altuntaş, “Öğretmen Yetiştiren Kurumlarımızdan Yüksek İslam Enstitüleri”,(çevrimiçi) <http://halilaltuntas.com/index.php/makale/25-y>, 06.09.2017.

⁵⁷⁵ Bu gazeteyle ilgili daha fazla görsele çalışmanın ekler kısmından ulaşılabilir.

⁵⁷⁶ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s.14-15.

⁵⁷⁷ **Bayrak**, 6 Haziran 1979, s. 1.

Resim 3. Bayrak Gazetesi 1. Sayı

(Kaynak: Bayrak,1 Mart 1976, s. 1.)

Yeni Ortam gazetesinin Bayrak'a dönüştürülmesi sürecini ise Sürgeç şöyle anlatmaktadır:

“Hürriyet’ten Yeni Ortam gazetesi âdeta müntesiplerin sınırlı imkânları birikimler, bilezikler satılarak alınmış ve Bayrak gazetesi bu şekilde kurulmuştur. Gazete satın alındığında ideolojik olarak solun çok önem verdiği bir kurum olduğundan Mücadeleciler için büyük moral üstünlük sağlamıştır. Ayrıca gazete satın alındığında atıl vaziyettedir ve baskı hataları mevcuttur.”⁵⁷⁸

Günlük tirajı 25 bin dolaylarında olan gazetenin benimsediği temel ilkeler antikomünist olmak, antikapitalist olmak, antisyonist olmak, millî değerlere bağlı ve İslam’a saygılı olmak şeklinde kabul edilebilir.⁵⁷⁹ Bayrak gazetesinde yazarlar hem siyasi makale yazmakta hem de söyleşiler yapmaktadır. İlk sayısına bakıldığında Abdullah Yaman isimli yazar Bayrak gazetesi üzerinden bazı sembolleri izah etmekteyken, Mehmet Akif Ak ise film yönetmeni Metin Erksan’ı söyleşisine konuk etmiştir. Mehmet Ali Taşçı ise çok sayıda makale, hikâye ve söyleşide bulunarak Bayrak gazetesine hizmet etmiştir.⁵⁸⁰ Bayrak gazetesi incelendiğinde yapılan bu ve benzeri çalışmaların sonucunda hazırlanan yayın formatında

⁵⁷⁸ Kişisel Görüşme, Bilal Sürgeç, Ankara, 14.10.2017.

⁵⁷⁹ Işık vd.,**1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, s. 356.

⁵⁸⁰ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s.16-17.

“gazetenizde bugün”, “düşünceler”, “başbaşa”, “kıssadan hisse”, “haber-program-eleştiri”, “sağlığınız için”, “okuyucu mektupları”, “bilim ve teknik”, “basından seçimler” isimli konu başlıklarını tüm sayılarda görmek mümkündür.⁵⁸¹ Teşkilata mensup bu genç isimlerin yanı sıra mensubiyeti olmasa da bazı kişilerin Bayrak’ta yazıları yayımlanmıştır. Öte yandan gazetede manşet ve içeriğin yayın aşamasına hazırlanması ile ilgili bazı noktalar hareketin müntesiplerinden Aydın’ın geriye dönük olarak eleştirdiği yönlerdendir:

“Gazetede benden habersiz manşet atmıyorsunuz deniliyordu Edibali tarafından. Edibali gazeteye uğramıyor ve 3-4 manşet ayarla ben seçeyim deniliyor ben o zaman hareketin frenlendiği kanaatine vardım.”⁵⁸²

Bayrak’ta yazı ve söyleşileri yayımlanan diğer bir isim de Marksist kökenli ancak bu ideolojiyi terk etmiş, istihbaratçı olduğu söylenen, TKP içinde de yer almış Aclan Sayılğan’dı.⁵⁸³ Bu durum mülakat çalışması gerçekleştirdiğimiz Özkaya tarafından şu ifadelerle eleştirilmiştir:

“Aclan Sayılğan bizim gazetede yazı yazardı. CHP’li Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu’da yazıyordu dergimizde. Bunlar projemiydi acaba? Sizinle ideolojik bağlantısı olmayan insanlar yazı yazabilirler ama zamanla gazetenin ağırlık yükünü taşımaya başladılar. Hamaliye gençlere verilirse ortaya birtakım şeyler çıkıyor.”⁵⁸⁴

Türinay ise bu gelişmeleri farklı bir perspektiften değerlendirmektedir:

“Bayrak gazetesi çıktığı yıllarda ben ayrıldım. Ancak Bayrak YMM’ye göre sağduyulu, akli başında, sakin ve yumuşak bir dile sahipti. Hareket gazete çıkarınca kamuoyuna hitap etmiş ve bu nedenle vitrine farklı kişileri koymak zorunda kalmıştır. Bayrak Yeniden Millî Mücadele dergisine göre kültür ve sanat hareketlerine çok önem vermektedir. Bayrak artık elemanların yetişmiş olduğu YMM Hareketinin olgunluk dönemidir.”⁵⁸⁵

⁵⁸¹ **Bayrak**, 10 Ocak 1980.

⁵⁸² Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 31.01.2018.

⁵⁸³ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 27.

⁵⁸⁴ Kişisel Görüşme, Cevat Özkaya, İstanbul, 09.11.2017.

⁵⁸⁵ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 17.09.2018.

1980'lere gelindiğinde ise gazete artık günlük değil haftalık olarak yayın hayatına devam etmiştir. Yine bu dönemde yayın politikasının milliyetçiliğe kaydığı görülmektedir.⁵⁸⁶ Ancak gazete 16 Şubat 1980 tarihinde yayın hayatına son verdiğini okuyucularıyla şu şekilde paylaşmaktadır:

“BAYRAK ailesi, gazetenizin her gün size ulaşması için azla yetinmiş ve tüm kadro olarak sadece yazıp-çizmekle de iktifa etmemiş, onun dizilmesi görevini de üstlenmiştir. Ancak kâğıt fiyatlarının anormal şekilde artışı, bu gayreti mânâsız hale getirmiştir. Gazeteniz halen 12 lira 30.7 kuruşa mal olmaktadır. İşçi ücretlerinde yüzde yüze varan zam taleplerini, hergün kontrolsüz bir şekilde artan fiyatları göz önünde bulundurunca, gazeteniz maliyetinin (bir nüshasının)15, hatta 20 lirayı bulması içten bile değildir.

Bu şartlar karşısında BAYRAK, okuyucusuna kaldırayamayacağı bir yük olmak yolunu seçemezdi.

Muhterem okuyucu!

İşte, yukarıda arza çalıştığımız sebepler dolayısıyla gündelik yayın faaliyetlerimizi tatil etmiş bulunuyoruz. Dört senelik yayın döneminde ilgisini esirgemeyen okuyucularımıza kalbi teşekkürlerimizi sunuyor, sıhhat, başarı ve mutluluk diliyoruz.

Size Gazetemiz BAYRAK'ta her gün seslendik. Doğruya, gerçeğe, güzele, mutluluğa, hayırlıya çağırarak görevimiz, ülkemizi, insanımızı, İslam dünyasını ve insanlığı gerçekten güzel, iyi, doğru, âdil, hayırlı ve mutlu bir geleceğe ve dünyaya çağırmaya çabaladık. Bu çağırışı tekrara devam edeceğiz.

Bu çağırışı, inanılmalıdır ki, daha gür daha müessir olarak size yeniden ulaşacaktır.

BAYRAK⁵⁸⁷

1980 yılında günlük olarak yayınlanan Bayrak gazetesinin yayın hayatına son vermesi entelektüel yönü daha ağır basan bu toplumsal hareketin zayıflamasına neden olmuştur. Bayrak gazetesinin yanı sıra Bizim Anadolu gazetesi ise 1976'dan itibaren yayın hayatına başlamıştır. Yazı İşleri Müdürü Ahmet Taşgetiren'dir ve Bizim Anadolu gazetesinde⁵⁸⁸ Yeniden Milli Mücadele kadrolarında yetişmiş yazarlardan daha yaşlı ve olgun Emel Esin ve Ali Yörük'ün yazıları da yer almaktadır. Bizim Anadolu gazetesinin harekete olan katkısı daha olgun yazarlar tarafından ortaya koyulan fikirlerin genç mücadeleçiler için ufuk açıcı olmasından

⁵⁸⁶ Işık vd.,1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme, s. 356.

⁵⁸⁷ Bayrak,16 Şubat 1980.

⁵⁸⁸ Gazeteye ilgili daha fazla sayıda görsel tezin ekler kısmında yer almaktadır.

dolayıdır.⁵⁸⁹ Türinay bu durumu şöyle değerlendirmektedir: “Bizim Anadolu Gazetesi sağın, milliyetçi camianın bütün görüşlerini toplayabilecek eklektik her sesi yansıtan bir gazeteydi.”⁵⁹⁰

Resim 4. Bizim Anadolu Gazetesi

(Kaynak: Bizim Anadolu, 24 Ocak 1976.)

2.6. YMM Hareketi Tarafından Yayımlanan Dergiler

1960-1980 arası dönemde özellikle İslami kesimde çok sayıda gazete ve dergi yayımlanmıştır. Bunların bir kısmı kısa ömürlü diğerleri ise uzun ömürlü olmuştur. Ayrıca bu dergiler muhafazakâr kesim üzerinde ciddi etkiler meydana getirmiştir.⁵⁹¹ Bu çeşitlenme ortamının akabinde dergilerin söylemleri zenginleşmekte ve kurumsal birikimler oluşmaktadır. İmam hatip liseleri, Yüksek İslam Enstitüsü çevreleri ve değişik cemaat çevreleri kendilerini ifade edebilecek potansiyele ulaşarak dergi çıkarmaya başlamıştır.⁵⁹² Özellikle 1960'lı yıllar Türkiye'de yayın hayatına yeni başlayan dergiler açısından hareketli yıllar olmuştur. Türkiye'deki dergi yayıncılığı

⁵⁸⁹ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 24.

⁵⁹⁰ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 17.09.2018.

⁵⁹¹ Şentürk, **Türkiye'de İslami Oluşumlar ve Siyaset İslamcılık**, s. 449.

⁵⁹² Yenişafak, “İslamcılık Ezberini Dergiler Bozdu”, 27 Mart 2016, (çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/hayat/islamcilik-ezberini-dergiler-bozdu-2440023>, 08.10.2017.

açısından okuryazar sayısının artmasının da önemli bir etken olduğunu ifade etmek gerekir.⁵⁹³ Okuryazar sayısındaki değişim Tablo 6'dan daha iyi anlaşılmaktadır:

Tablo 6. Cinsiyete Göre Nüfusun Okuryazarlık Oranı

Sayım yılı	Okuma yazma bilen oranı	Okuma yazma bilmeyen oranı
1935	19,25	80,75
1940	24,55	75,45
1945	30,22	69,78
1950	32,51	67,49
1955	40,99	59,01
1960	39,51	60,49
1965	48,76	51,24
1970	56,21	43,79
1975	63,72	36,28
1980	67,48	32,52
1985	77,45	22,55
1990	80,49	19,51
2000	87,32	12,68

(Kaynak: TÜİK, İstatistik Göstergeler, 1923-2011, s. 21.)

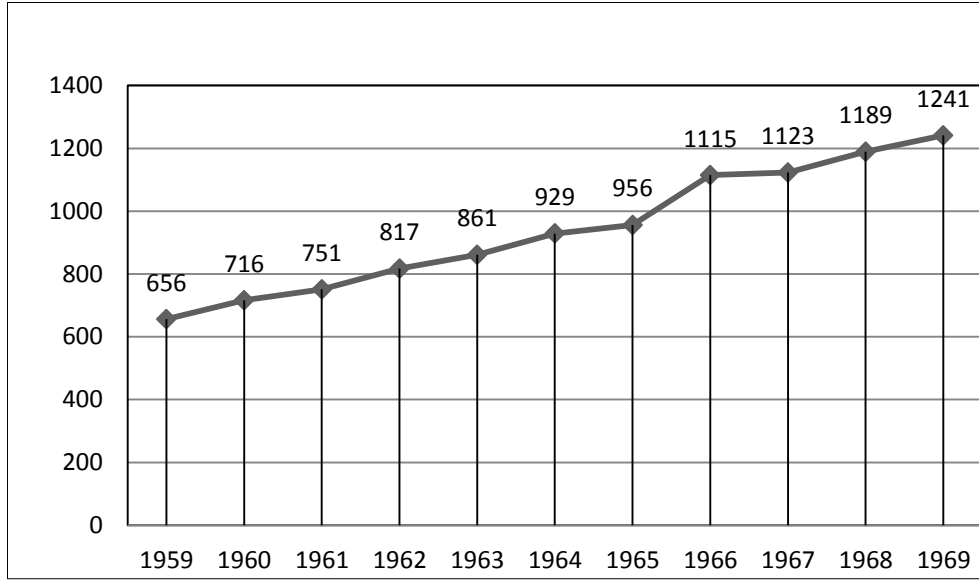
Örneğin Tohum ile İslam Medeniyeti dergileri İHL ve Yüksek İslam Enstitüsü çevrelerinin, İhlas-Zülfikar ve Uhuvvet, Nurcu camianın, Millî Gençlik dergisi, MTTB'nin, Yeniden Millî Mücadele dergisi aynı isme sahip YMM teşkilatının, Akıncılar Akıncılar hareketinin, Hakses ise Diyanetin çıkardığı dergilerdendir.⁵⁹⁴ Bu şekilde Türkiye'de çıkan dergi sayısı; 1968'de 1189,1969'da 1241 rakamına ulaşmıştır.⁵⁹⁵ Ancak 12 Mart 1971 Muhtırası ve 12 Eylül 1980 Darbesi dergi sayılarında dönemsel farklılıklara yol açmıştır. Fakat önceki dönemlerde dergi sayılarının daha az olduğu görülmektedir.⁵⁹⁶ Grafik 2 ise YMM teşkilatının kurulduğu 1959-1969 yılları arasındaki onar yıllık dönem içindeki periyodu göstermektedir:

⁵⁹³ Işık vd.,1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme, s.79.

⁵⁹⁴ Yenişafak, "İslamcılık Ezberini Dergiler Bozdu", 27 Mart 2016, (çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/hayat/islamcilik-ezberini-dergiler-bozdu-2440023>, 08.10.2017.

⁵⁹⁵ Işık vd.,1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme, s. 79.

⁵⁹⁶Yenişafak, "İslamcılık Ezberini Dergiler Bozdu", 27 Mart 2016, (çevrimiçi) <http://www.yenisafak.com/hayat/islamcilik-ezberini-dergiler-bozdu-2440023>, 08.10.2017.

Grafik 2 1959-1969 Arası Yayınlanan Dergilerin İstatistiği

(Kaynak: Vahdettin Işık vd., 1960-1980 arası İslamcı dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme)

YMM Hareketinin çıkardığı dergiler; bu artışın sağlandığı yılların akabinde etkili olmuştur. Teşkilatın yayıncılık faaliyetleri basılmamış teksir ve metinler şeklinde başlamış ardından açık bir yayın politikasına geçilerek Pınar, İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek ve Yeniden Millî Mücadele dergileri yayınlanmıştır.⁵⁹⁷ Teşkilatın çıkardığı bu yayınlar hareketin etki kapasitesini arttırmakta, kurumsallaşmayı sağlamakta, sosyal bir etki yaratarak teşkilatın taraftar toplamasına yardımcı olmakta ve kitlenin seferberliğini sağlamaktadır. Bu bağlamda Yeniden Millî Mücadele yayınlarında başyazılar Aykut Edibali tarafından yazılmıştır. Hareketin dergilerinin çıkarılmaya başlandığı bu dönemde süreç Edibali'nin makale yazması ve de yazılan makaleleri kontrol etmesi şeklinde devam etmiştir.⁵⁹⁸ Ancak bu aşamada üyelerin hareketin dergi, kitap ve gazeteleri dışında farklı okumalar yapmalarına sıcak bakılmadığı Aydın tarafından dile getirilmektedir:

“Aykut Edibali'nin kendi yazıları başyazı olarak yayımlanır ve müntesipler tarafından okunurdu, hareket içinde farklı okumalara pek izin verilmezdi. Örneğin; Mevdudi'yi okumak istiyordum ancak abiler gördüklerinde okumak için kimden

⁵⁹⁷ Işık vd., 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme, s. 350.

⁵⁹⁸ Çelenk, Türk Sağı'nın Düşünce..., s. 513.

izin aldın şeklinde bir tenkitte bulunabiliyorlardı. Yani hareket içinde daha çok ortak yayımlar okunurdu.”⁵⁹⁹

Başyazıların yanı sıra bu toplumsal hareketin dergilerinde birçok güncel sorun hakkında araştırmalar da yayımlanmıştır. 1970-1978 yılları arasında Yeniden Millî Mücadele dergisinin yayınlanmaya devam ettiği süreçte millî politikalar üretme yolunda dosyalar hazırlanmıştır. Örneklendirmek gerekirse; “Fındık Raporu”, “Afyon Sorunu”, “Hayvancılığımız Can Çekişiyor”, “Çay Sorunu”, “Turizm Politikası Değişmelidir”, “Deri Soygunu”, “İplik ve Trikoda Vurgun”, “Tütün Problemi” ve “Demir-Çelik Sanayimizi Bekleyen Tehlike” bu dosyalardan bazılarıdır. Bu konudaki temel espri mevcut mekanizmadaki yanlışları belirledikten sonra sorunların millî politikalarla çözümleneceğine dair yapılan çözümlerler üzerinedir.⁶⁰⁰

2.6.1. Yeniden Millî Mücadele Dergisi

Derginin adı Türkiye’de yerleşik kurulu düzenin çarpık bir sistem olması kabulü, sistemin toplumla arasında çelişkiler meydana getirmesi ve Cumhuriyet rejimine geçiş aşamasındaki Millî Mücadele ruhunun artık kaybolmuş olduğu savından hareketle Yeniden Millî Mücadele olarak belirlenmiştir.⁶⁰¹ Büyük Doğu mecmuasının ardından okuyucunun karşısına çıkan Yeniden Millî Mücadele dergisi 1970 yılından itibaren haftalık ve düzenli olarak A3 boyutunda ve 16 sayfa olarak yayımlanmıştır.⁶⁰² YMM dergisinin ilk sayısının ön kapağında ise caminin üstüne doğru harekete geçen siyah bir hayalet figürü yer almaktadır. Arka kapakta ise Vermesin isimli bir şiir bulunmaktadır.⁶⁰³ Derginin yazar kadrosu ilk sayısında millî devlet ve millî olma durumuna vurgu yapmaktadır. Bu vurguyu derginin ilk sayısının son sayfasında yer alan ancak yazarın belli olmadığı “Vermesin” isimli şiirde⁶⁰⁴

⁵⁹⁹ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 31.01.2018.

⁶⁰⁰ Aydın, Bir Milli İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik, s. 458.

⁶⁰¹ Star, “Mücadele Birliği dağılırken çok acı çektik”, 06.07.2013, (çevrimiçi)

<http://www.star.com.tr/pazar/mucadele-birliigi-dagilirken-cok-aci-cektik-haber-769268/>, 06.10.2017.

⁶⁰² Aydın, Bir Milli İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik, s. 458.

⁶⁰³ İslamcı dergiler projesi, “Yeniden Milli Mücadele”,(çevrimiçi) <http://idp.org.tr/dergiler/yeniden-milli-mucadele,01.07.2016>.

⁶⁰⁴ Bu şiirin yanı sıra “Mücadele Marşı’na” tezin ekler kısmından ulaşılabilir.

görmek mümkündür. Millîlik kavramına yapılan vurgu toplumsal bir mesaj olarak okuyuculara şu şekilde kodlanmıştır:

“...Bitince ızdırab, işkence birgün
Zafer sancağını çekince bir gün
Ve millî devleti dikince bir gün
Allah bu nusrete zeval vermesin.”⁶⁰⁵

Şiirde toplumsal bir mesaj verme amacı taşınmakta ancak şiirin yazarının kim olduğu belirtilmemektedir. Hareketin yayınlarında ilk yedi sayı hariç makalelerin isimsiz yayımlanması tercih edilmiştir.⁶⁰⁶ Ayrıca bu ilk sayının kapak sayfasında Ayasofya Camisi üzerine hücumla geçen bir baykuş resmi altında “Milletim Uyan” yazısı yer almaktadır. Buradaki amaç büyük olasılıkla 1932 yılında ibadete kapatılan ve müzeye çevrilen Ayasofya Camisi’nin yeniden ibadete açılmasına yöneliktir.⁶⁰⁷ Yeniden Millî Mücadele dergisi 3 Şubat 1970 tarihli ilk sayısında ise neden çıktığını okuyucuya şöyle ifade etmektedir:

“...Bugün milletimizin korkunç bir buhran içine düştüğünü herkes söylemektedir. Ne yazık ki, milletin içinde yüzdüğü buhran son derece basit sebeplere bağlanmaktadır. Şurası şaşmaz bir gerçektir, ki hiçbir şey kendiliğinden doğmadığı gibi, buhranımızda sebepsiz değildir. Milletimiz ve koruyucusu olan devletimiz, bütün millet düşmanlarının hain iş birliği neticesi ve içimizdeki bozguncuların suikastleriyle yıkılmıştır. İstiklâl Harbi’nde dökülen şehid kanları karşılığında kurulan devletimiz ise bugün, beynelmilel kuvvetlerin kullanmaya hazırlandıkları bir kuvvet hâlinindedir. Devletimizi gayrimillîliğe sürüklemek ve beynelmilel Yahudiliğin emir erliğine düşürmek için girişilen tertipler hâlâ devam ediyor. İşte ihanetleri sabit olan Gomeller, Türkiye’yi hazırlanan plâna uygun olarak soy, soğana çevir ve sonra Türkiye Devleti’ni Avrupa pazarlarında temsil et.

İçinde yüzdüğümüz buhran, ne sebepsizdir ne de küçüktür. Milletimizin buhranı, milletimizin asırlardan beri yaptığı mücadeleyi kaybetmesinden doğmaktadır. Ve kelimenin tam manasıyla, yuvarlandığımız buhran korkunçtur. Millet düşmanlarının, milletimizi köleleştirmek için, sürdürdükleri sınırsız harp, önce imanımızı, ahlâkımızı ve kültürümüzü kemirirken; diğer taraftan zenginliğimizi çalarak tam bir esaretin içine yuvarlamak istemektedir. Millete hayat veren İdeallerin alçakça darbelenmesi neticesi, siyasî, askerî, ahlâkî ve kültürel alanda hıyanet tomurcuklandı. Milletimizin zafer ve şeref tacı düştü.

⁶⁰⁵ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl:1, Sayı:1,3 Şubat 1970, s. 16.

⁶⁰⁶ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 113.

⁶⁰⁷ Kocabaş, **Bir Kuşağın Dramı**, s. 134.

...Ancak içinde yüzdüğümüz buhran, sebepsiz ve basit olmaktan başka; gagesiz de değildir. Zira içine yuvarlandığımız buhran, şurlu bir kadronun rehberliğinde bütün milletin teşkilatlanması ve mücadeleye katılması ile yok edilmezse; Türkiye'mizi, milletimizi, dinimizi bekleyen bir tek âkibet vardır: Yok olmak!

Bu savaşın kolay olmadığını biliyoruz. Dünyanın en güçlü sermayeleri ve tekniği karşısında milletimize hazırlanan hiyanetleri duyurmak, onu teşkilatlamak ve mücadeleye sevk etmek elbette kolay değildir. İşte "Yeniden Millî MÜCADELE" milletin muhteşem mazisine uygun bir hayat kurmak isteyen, bütün vatanseverlerin, gerçek müminlerin mecmuası olmak için çıkıyor. Elbette bu da kolay değildir. Düşmandan yılmayan, mahrumiyetlerden korkmayan, düşman vaadlerine kanmayan, dünyanın zevkine aldırış etmeyen, eyyamcılığı mahkûm eden, ferdî menfaat kaygısını yok eden bir mücadelenin sancağı olmak, elbette kolay değildir! İstismar yolunu kapayarak mü'mini şurlandırmak. elbette kolay yol değil. Tiraj yükseltmeyi marifet zannederek, hisleri gıcıklayıp parsa toplamak kolay, milletin buhrandan kurtuluş mücadelesinde sağlam rehber, teşkilatlayıcı, öğretici, uyandırıcı olmak kolay değil! Bütün bu zorluklara rağmen, zor olanı seçeceğiz. Kuvvetimizin büyüklüğünden değil! Milletimizin yaşayabilmesi için, zor olanı seçeceğiz. Bu zor ve fakat şerefli mücadelemizde yardımcımız yalnız Allah, dayanağımız tahkîr edilen büyük millettir...⁶⁰⁸

Dikkat edildiğinde teşkilatın yayın organı olan Yeniden Millî Mücadele dergisi daha ilk sayısında; Yahudiliğin dünya hâkimiyeti için kullanmaya çalıştığı araçların neler olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. Diğer milletlerin idealleri, ahlak, kültür ve inançları siyonistler açısından ortadan kaldırılması gereken birer engeldir.⁶⁰⁹ Ancak derginin kuruluşundan yaklaşık iki ay sonra Kayseri'de meydana gelen bir sağ-sol olayı üzerine yayımlanan bir bildiri dergiye kapatılma süreci içine sokmuştur.⁶¹⁰ Bu kararın ardından yaşanan süreç dergide yayımlanan başyazılar vasıtasıyla eleştirilmiştir:

"...Mücadele Birliğini kapatmak hiçbir zaman bu mücadeleyi durduramayacaktır. İyice bilinmelidir ki, şahısları mahkum etmek mümkün değildir. Mücadelemizin mihrakı olan Mücadele Birliklerini fesih etmek mümkün ancak Mücadele Birliklerine ruh veren idealleri, imanı ve mücadeleyi fesih mümkün değildir."⁶¹¹

⁶⁰⁸ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl:1, Sayı:1,3 Şubat 1970, s. 3.

⁶⁰⁹ Kemal Yaman, **Millet Düşmanlarının İhanet Planları (Belgeler)**, İstanbul, 3. Baskı, Otağ Yayınları, 1978, s. 37.

⁶¹⁰ Aydın, **Bir Millî İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik**, s. 456.

⁶¹¹ Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s. 143.

Yukarıda yer alan başyazıdaki tepki büyük ihtimalle Aykut Edibali tarafından dile getirilmektedir. Derginin üçüncü sayfasında yer alan yazıların bizzat Aykut Edibali tarafından kaleme alınması uygulaması bu bölümün tüm okurlar tarafından en çok etki uyandıran kısım olmasını sağlamıştır. Örneğin bu dergide “Türkiye’de Vatan Bölme Faaliyetleri” isimli yazı serisiyle doğu vilayetlerimizdeki bölücü olaylara ve tehlikelere dikkat çekilmiş, “Komünist İhtilal Tekniği” isimli seri yazılarla komünizm tehlikesine değinilmiş, “Millî Mücadele’nin Stratejisi” yazı dizisiyle temel strateji ortaya konmuştur. Ayrıca “Millî Kültür Lügatçesi”, “İlmî Sağ”, “İnkılap İlmî”, “Milletin Sesi”, “İdeolojiler Kavgasından Akisler”, “Esir Türk İllerinden ve İslam Âlemin’den” isimli incelemeler yer almıştır.⁶¹² Ayrıca dergide ideolojik altyapının bu şekilde oturtulmasının ardından ilerleyen dönemlerde başyazılar devam etmiş ve “Politika Pazarı”, “Türkiye’de Anarşi’nin Gelişmesi ve CHP”, “İslam Kültürü”, “İslam Dünyası”, “Köy Odalarında”, “Tarihin Akışı”, “Geçen Hafta”, “Bir Olay Bir Yorum” ve “Basında İdeolojiler Kavgası” isimli incelemeler eklenmiştir. Derginin 11-18 Aralık 1979 yılında yayımlanan 515. sayısında başlıklarda yaşanan bu değişimi görmek mümkündür.⁶¹³

Dergi, okuyucuları ile teşkilat arasında ilişki kurmayı hedef alan ilk kertede bir haber kaynağı olarak algılanmış ancak bu özelliğinin yanı sıra zamanla siyasi içerikli bir vasıta hâline de gelmiştir. Dergi, çıktığı tarih olan 3 Şubat 1970 tarihinden 1980 yılına kadar YMM Hareketinin rehberi olmuştur. Daha önceki İslami ve millî duyarlılıkları yüksek seviyede olan Büyük Doğu ve Serdengeçti dergileri gibi sık sık yayınları kesintiye uğramamış bu dergilerin aksine üç aylık ve aylık olarak değil haftalık olarak yayımlanmıştır.⁶¹⁴ Derginin yayın ve yazım aşamasındaki çalışmaları ise dönemin tanıklarından Necmettin Türinay şöyle ifade etmektedir:

“İlk dönem olarak nitelendirilebilecek olan 1970 ve 1971 yılı Nisan ayına kadar yaklaşık bir buçuk yıl derginin hazırlık aşamasında bulundum. Dergi çıkarmaya karar verdik ancak Aykut Bey hariç yazı tecrübesi olan müntesip pek bulunmamaktaydı. Edebiyatçı olmam sebebiyle ben sorumlu oldum. Bu şekilde yazıcı bir sınıf üretilmeye başlandı. Neler yazılacak önümüzdeki hafta kim yazsın,

⁶¹² A.e., s. 148-149.

⁶¹³ **Yeniden Milli Mücadele**, Yıl:10, Sayı:515,11-18 Aralık 1979.

⁶¹⁴ İrfan Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi Mücadele Birliği**, Konya, 2. Baskı, Alagöz Matbaası, s. 119.

görevlendirmeler, yazı görevi verme olayları, kimler yazabilir tarzındaki konularla ilgilendim.”⁶¹⁵

Derginin yayınlarının kesintiye uğramamasında ise derginin çıktığı ilk yıllardan itibaren şu vizyona sahip olması etkili olmuştur:

“...Türkiye’de şimdiye kadar sağcı düşünceyi yaşatmak ve ona canlılık vermek için faydasını hiçbir zaman inkâr etmediğimiz ne kadar dergi ve gazete çıkarılmıştır değil mi? Fakat üzülenek belirtmek Uaim gelir ki bunların hiçbiri devamlı olmadı. 1945’lerden sonra biraz olsun aydınlığa kavuşan basının imkânlarından gereken istifadeyi sağlayamadık. 20-25 yıldır hiçbir gazetemiz, hiçbir mecmuamız bu mücadelenin ağır yüküne tahammül edemedi. Bugün dikkat edilecek olursa İstanbul’da çıkan bir takım solcu gazetelerle, azınlık gazetelerinin ömrü elli yılı aşmıştır. Fakat sağ cehahta bu devamlılık unsuru hiçbir zaman sağlanamamıştır...”⁶¹⁶

Yeniden Millî Mücadele dergisi Türk milletinin mücadelesini kendi ilkelerini antikomünist, antisyonist, antikapitalist, İslam’a ve millî değerlere duyarlılık katsayısı yüksek olan kadrolar aracılığıyla verebileceğini savunmaktadır.⁶¹⁷ Dergi bu amacının yanı sıra İslamiyet ile arasında güçlü bir bağ kurmayı başaran dergilerden birisi olarak kabul edilebilir. Derginin çıkmaya başladığı sırada yayıncısı Ömer Ziya Belviranlı, Yazı İşleri Müdürü Selim Arkoç’tur. Dergi İslam ve inanç konusunda düzenli yapılan yayınlar vasıtasıyla ayrıntılı bilgilere yer vermiş ve çoğu sayısında komünizme karşı sistemli bir kampanya yürütmüştür.⁶¹⁸

Dergide yer alan diğer sistematik kampanya ise masonların yapmış olduğu çalışmalar üzerine özel bir yayın politikası geliştirmek şeklinde ifade edilebilir. Bu çalışmalarla yanlış fikirlere sahip olduğu düşünülen ancak yönetici konumunda olan aydın sayısının önemli miktarda olduğuna dikkat çekilmektedir.⁶¹⁹ Özellikle dergi dış kapağıyla dönemin gündemde olan diğer olaylarını da ön plana çıkarmaktadır. Bu yüzden derginin kapak kısmının hazırlanması aşamasına özel bir önem verildiği söylenebilir.⁶²⁰ Derginin kapaklarından bazı örnekler aşağıda yer almaktadır:

⁶¹⁵ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 20.07.2018.

⁶¹⁶ **Yeniden Milli Mücadele**, 4 Ağustos 1970, s. 2.

⁶¹⁷ **Yeniden Milli Mücadele**, Yıl:1, Sayı:1,3 Şubat 1970, s. 5.

⁶¹⁸ Landau, **Türkiye’de Aşırı Akımlar 1960 Sonrası Sosyal ve Siyasal Çekişmeler**, s. 260-261.

⁶¹⁹ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 420-421.

⁶²⁰ Cebeci, **Yeniden Milli Mücadele’den Muhteşem Türkiye’ye Millet Partisi**, s. 147.

Resim 5. Örnek Dış Kapak, Yeniden Millî Mücadele Dergisi

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 3 Kasım 1970, Sayı: 40)

Dergide Büyük Doğu mecmuasının geçmiş yıllarda tartışmaya açtığı konular üzerine de düşünce tarzları geliştirilmiştir. İslamcı ve muhafazakâr hareketlerin kalkış noktasının bir kısmını bu mecmua oluşturmuştur. Bu yüzden Büyük Doğu mecmuasının etkilediği toplumsal hareketlerden birisi de YMM Hareketi olarak kabul edilebilir.⁶²¹ İlme önem veren Mücadeleciler, Yeniden Millî Mücadele dergisi ile aynı zamanda hareketin gayesini de ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Hareketin amacı; Mücadeleci kadroların önüne; anarşiye katılmadan Türk insanını bilgilendirmek şeklinde konulmuştur.⁶²² Yeniden Milli Mücadele dergisinin 30 Ocak-6 Şubat 1979 tarihli sayısında ise geçen on yılın durum değerlendirmesi yapılmaktadır:

⁶²¹ Yıldız, “Türkiye Modernleşmesi ve Bir Muhalif Basın Organı Olarak Büyük Doğu Dergisi”, s. 594.

⁶²² Millet Partisi, (çevrimiçi) http://www.milletpartisi.org/With_Flash/Html/index-1.html, 07.12.2015.

“Yeniden Milli Mücadele mecmuası yayınının 10. senesine girmiş bulunuyor. Bizlere sonsuz yardımını ihsan eden, nihayetsiz lütfuyla yollarını açan Allah’a şükürler olsun. İlk yayınına, Milletim Uyan ikazı ile başlayan Yeniden Millî Mücadele, 9 senedir Türkiye'nin meselelerine ışık tutan yayınlarıyla Türk kültür hayatında ve Türk politikasında ağırlığını her geçen gün daha çok hissettirmiş, devletimize yönelen düşman komplolarına karşı milletimizi uyarmak vazifesini ısrarla sürdürmüştür...”⁶²³

Bu değerlendirmeden yaklaşık bir sene sonra, çıktığı tarih olan Şubat 1970'ten Mart 1980'e kadar okuyucularına her hafta millî meseleler ve dünyadaki gelişmeler hakkında bilgi veren Yeniden Millî Mücadele dergisi yayın hayatına son vermiştir.⁶²⁴ Ancak 37 yıllık çok uzun süren bir aradan sonra Yeniden Millî Mücadele dergisi, 17-23 Temmuz 2017 tarihli 529'uncu sayısıyla yayınlarına kaldığı yerden devam etmeye başlamıştır. Aykut Edibali'nin imtiyaz sahibi olduğu, sorumlu yazı işleri müdürlüğünü Hasan Ayhan ve Hikmet Sofu'nun yaptığı haftalık olarak yayımlanmaya başlanan derginin yayın kurulunda ise Hüsametdin Akyıldız, Hüseyin Toptaş, Ahmet Emrullah, Nejat Cebeci, Mehmet Karakaya, Hayrettin Durmuş, Salim Demirezen, Mustafa Kabcı, Mehmet Ali Küçükgül, Ahmet Aktaş, Ali Rıza, Salim Yılmaz, Ali Osman Türkmen, Ali Geçioğlu, Rafet Kaya, Mustafa Temizer, Selami Yıldırım, Rahime Edibali, Seyfettin Özyurt bulunmaktadır. Dergide yer alan yazılarda “muhteşem Türkiye seferberliğine çağrı”, “Şerefli Türk Milleti vakit geldi! yaşasın yeniden doğuş” temalı yazılar yer almaktadır.⁶²⁵

Bu başlıklara ilaveten 529. sayıda “Doğu Türkistandaki Kardeşinin Feryadını Duy!”, “Sakin seyirci Kalma!”, “Kapitalizmin Çöküşü”, “Kaddafi Örneğiyle Emperyalizm”, “Tarih Şuuru Yada Teröre Lanet”, “YMM Haber Ajansı”, “Mankurt Olmak istemiyoruz”, “Allah Adaleti emreder”, “Hz. Peygamber Eğitime Özel Önem Verirdi”, “Üşenme Vazgeçme Zafere İlerle”, “Medeni Dünyanın Cinayeti: Srebrenitsa Soykırımı” başlığını taşıyan makaleler yer almaktadır.⁶²⁶ Bu noktada başyazıların yeni yayın politikası kapsamında yine Aykut Edibali tarafından

⁶²³ **Yeniden Milli Mücadele**, 30 Ocak-6 Şubat 1979, s. 8.

⁶²⁴ Cebeci, **Yeniden Milli Mücadele'den Muhteşem Türkiye'ye Millet Partisi**, s. 155.

⁶²⁵ Kayseri Anadolu Haber, “80 Darbesi ile Kapatılan Yeniden Mücadele Dergisi 'Vakit Geldi' başlığıyla yeniden yayında”, 03 Ağustos 2017, (çevrimiçi)
<http://www.kayserianadoluhaber.com.tr/haber/80-darbesi-ile-kapatilan-yeniden-milli-mucadele-dergisi-vakit-geldi-basligiyla-yeniden-yayinda>, 08.10.2017.

⁶²⁶ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl: 48, Sayı:529, 17-23 Temmuz 2017.

hazırlandığı dikkat çekmektedir. Kendisi derginin yıllar sonra yayın hayatına yeniden başlamış olmasını şöyle ifade etmektedir:

“37 yıl sonra yeniden yayına başlayan ilklerin dergisi Yeniden Millî Mücadele hayırlı olsun. Hakk’ı savunmak için meydan okuyan, sadece Rabb’imize vereceğimiz hesabın kaygısı ve huzuru ile kitlelere izinde olduğumuz hakikatleri beyan eden dergimiz, her birimizin göz bebeğidir. Onurlu yürüyüşümüzün geçmiştir. Ve milletin köklerine bağlı vatan evlatları bu ülkede yaşadığı sürece sesi hiçbir zaman kesilmeyecektir(Allah izin verirse)!Yeniden Millî Mücadele yıllardır basılı yayın olarak neşredilmese de hiçbir zaman durmamıştır. Yeniden Millî Mücadele, ilk başladığı günden beri farklı isimlerle teşkilatımızın damarlarında akan kan olarak hep yaşamıştır. Bugün millî davalarımızı daha gür sesle savunmak için yeniden, ‘Tazece Bismillah!’ diyoruz.”⁶²⁷

530. sayıyla birlikte ise derginin yayımlandığı önceki dönemlere paralel olarak “İlmi Sağ” adındaki temel tezini 2. sayfada yayımlamayı tercih etmiş, Aykut Edibali tarafından kaleme alınan ve Başyazı olarak adlandırılan makalelerin ise 3. sayfada yer almaya başladığı görülmektedir.⁶²⁸ Derginin 1970-1980 arası yayın politikasından farklı olarak bazı sayıların 4. sayfasında “Millî Kavramlar Sözlüğü” adı altında hareket için önem ihtiva eden kavramlara değinilmiştir. Bu kapsamda örnek olarak 534-535 ve 536. sayılar verilebilir. 534. sayıda yer alan Millî Kavramlar sözlüğünde Yeniden Millî Mücadele, YMM logosunun anlamı nedir, İlmi Sağcı Bakış Açısı, Devlet, Millet, Millet Davası İslam Rönesansı Ne demektir, Hazreti İnsan ne demektir sorularına cevap aranmaktadır.⁶²⁹ Örneğin 535. sayıda ise aynı başlık altında strateji, prensip ve hedefler tanımlanmaya çalışılmıştır.⁶³⁰ 536. sayı 4.sayfada ise “Millî iktidar”, “millî iktidarı kim gerçekleştirebilir”, “millî devlet”, “Muhteşem Türkiye”, “Nasıl bir millî mutabakat”, “Bir Mutabakat Örneği:1991 İttifakı” isimli başlıklar yer almaktadır.⁶³¹

Derginin yeni yayın politikası genel olarak analiz edildiğinde ise yine dünya siyasetine, Türk dış politikasına, ülkenin iç meselelerine, Müslümanlık ve İslam inancına ve güncel siyasete geniş yer ayrıldığı görülmektedir. Bu bağlamda “Katar’dan ne anlamalıyız”, “Suud Operasyonları Yeni Bir Arap Baharımı”,

⁶²⁷ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl:48, Sayı:529, 17-23 Temmuz 2017, s. 3.

⁶²⁸ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl:49, Sayı:530, 24-31 Temmuz 2017.

⁶²⁹ **Yeniden Millî Mücadele**, 22-28 Ağustos 2017, s. 4.

⁶³⁰ **Yeniden Millî Mücadele**, Yıl:49, Sayı:535, 28 Ağustos-3 Eylül 2017, s. 4.

⁶³¹ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı:536, 4-10 Eylül 2017, s. 4.

“Aselsan Cinayetinin Failleri Bulunmalı”, “Rusya ve İran’la İlişkilere Dikkat”, “Haydin İlahi Sofraya! Kuran ziyafetine Buyrun”, “Nato-ABD-Türkiye İlişkileri Yeniden Gözden Geçirilmelidir”, “Trump’un Kudüs Hamlesi Ateşle Oynamaktır”, “İsrail Mescid-i Aksa’yı Başkent Yapamaz! ABD bu yanlıştan Dönmeli”, “Türk’ün Sosyolojik ve Siyasi Anlamı”, “Allah Resulü’nün Bir Başka Özelliği: Siyaset ve Devlet Başkanlığı”, “İslam’da Devlet Başkanlığı’nın Önemi”, “Yunanistan’ın Batı Trakya Türk kimliğini İnkârı”, “Zeytin Dalı ve Birliğimiz” adındaki makaleler dikkat çekmektedir.⁶³² Türinay ise bu durumu değerlendirmektedir: “Yayınlarda şeklen bir benzerlik söz konusudur. Ancak eskisi gibi bir ruh ve idealizm kalmamıştır.”⁶³³ Ayrıca ikinci kuşak Yeniden Millî Mücadele dergisinde dış ve iç kapak kompozisyonu açısından aşağıda yer alan görsellere önem verildiği anlaşılmaktadır:

Resim 6.Örnek Dış Kapak, Yeniden Millî Mücadele Dergisi⁶³⁴

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, Yıl: 48, Sayı: 542, 16-22 Ekim 2017)

⁶³² **Yeniden Millî Mücadele**, 24-31 Temmuz 2017, Sayı: 530, s. 4, 13-19 Kasım 2017, Sayı:546, s. 6-7, 27 Kasım-3 Aralık 2017, Sayı:548, s. 6 ve s. 15,11-17 Aralık 2017, Sayı:550, s. 6-8-10, 1-7 Ocak 2018, Sayı:553, s.11 ve s.15,8-14 Ocak 2018, Sayı:554, s. 15,15-21 Ocak 2018, Sayı: 555, s.12, 29 Ocak-4 Şubat, Sayı:557, s. 6.

⁶³³ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 17.09.2018.

⁶³⁴ Yeniden Millî Mücadele dergisi ile ilgili daha fazla görsele tezin ekler kısmından ulaşılabilir.

Resim 7. “Akaryakıt Zama Doymuyor” İsimli Görsel

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, Sayı: 545, 6-12 Kasım 2017, s. 4)

2.6.2. Pınar Dergisi

YMM Hareketinin ana yayın eksenini oluşturan Yeniden Millî Mücadele dergisinin yanı sıra Gerçek ve Pınar dergileri edebi yönleri öne çıkan dergiler olmuştur.⁶³⁵ Pınar ismindeki bu dergi aylık periyotlar halinde çıkmıştır. Çapa İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunda yine aynı adla yayımlanan derginin devamı niteliğinde olan bu dergi, kültür ve sanat dergisi niteliğinde olup, 1978 yılına kadar yayımlanmıştır. Her ayın ilk haftası çıkan bu dergide edebî nitelikteki çalışmalar yer almaktadır ve önemli edebiyatçıların çalışmalarına da sıkça yer verilmiştir.⁶³⁶ Derginin yayın politikası hakkında dönemin Pınar dergisi Yazı İşleri Müdürü Sayın Özkaya şu ifadeleri kullanmaktadır:

“1976 yılında Pınar dergisinin yazı işleri müdürü oldum. Bu dergi 1972’de çıkmaya başlamıştı. Aslında Pınar dergisi 1940’lı yıllarda Çapa’nın okul dergisi olarak çıkmaya başlamıştı. Çapa’da kallabi solcular vardı. Çapa’yı daha sonra YMM Hareketi ele geçirdi. Ardından öğrenci derneğinin Pınar adındaki bu dergisi 1972-1974 arası yüksek öğretmen okulları kapatılınca bize kaldı. Pınar; aylık bir

⁶³⁵ Millet Partisi, “Tarihçe”, (çevrimiçi) <http://www.milletpartisi.org.tr/tarihce>, 01.12.2015.

⁶³⁶ Eyüp Ensar Demir, “Türk Siyasal Hayatında Yeniden Millî Mücadele Hareketi”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 98.

dergiydi. Çapa'dan mezun olan ve bizim aramızdan gelen öğretmen adaylarının meslek sahibi olduktan sonraki görevi; öğretmen oldukları yerlerdeki eğitim kurumlarını bizim hareketimiz açısından müsait hâle getirmektir ve onlara insanları dergiye abone yapabilecek tarzdaki kişiler olarak bakılırdı.1978'e kadar çıktı. 4 sene Pınar dergisi bizde hareketin dergisi olarak çıktı. Daha sonra 2 ayda bir çıkmaya başladı. Ardından dışarıdan yazılar aldı. Son dönemde son 4-5 ay Pınar dergisi 2 ayda bir yayımlanmaya başlamıştır. Derginin bu son döneminde Cemil Meriç yazmaya başladı. Bilim alanında Gerçek, sanatta Pınar, siyasette Yeniden Millî Mücadele dergisi, kitap faaliyetlerinde ise Otağ Yayınevi YMM Hareketinin yayıncılık faaliyetleri açısından çok etkili olmuştur.”⁶³⁷

Pınar dergisi 1960-1980 arası yayımlanan bir edebiyat dergisidir.1960 yılında Çapa İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği tarafından çıkarılmış olan dergi 1972 yılında Mücadelecilerin hâkimiyetine geçmiştir.1994'ten sonrada Umran isimindeki aylık bir dergi hâlini almıştır. Pınar dergisi 1980 yılında siyasal çizgiden uzak edebî bir dergi hüviyetine kavuşmuştur. Umran dergisini Pınar dergisinin mutlak devamı niteliğinde görmemekle birlikte bu dergide Pınar'dan farklı olarak siyaset ve kültür konularına değinilmiştir.⁶³⁸ Derginin ilk nüvesini oluşturan makalelerin neredeyse tamamı İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu öğrencileri ve diğer yüksek öğretmen okulu öğrencileri tarafından neşredilmiştir. Derginin 1972 yılında yayımlanan üçüncü sayısından yapılan alıntı bu tespiti destekler niteliktedir:

“...Yine geçen sayıyla Pınar, yalnız İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu talebelerinin yazılarını neşreden bir mecmua olmak durumundan çıkmış, Anadolu'dan çağlayarak coşup gelen bir “millete bağlı aydın birikiminin hayat ve ümit sesi dolu mahiyetini kazandığının belirtilerini göstermişti. İstanbul Yüksek öğretmen Okulu Talebe Derneği, bir çırayı tutuşturan kıvılcımsa, Anadolu'nun okumamış-okumuşu, bu çırayı parlatmak için damla damla eriyen yağdır. İşte, millete aydınlık sunmak için kendini yakma feda etme şuurunda olanlar, canhıraş bir feryada koşanların heyecanı içinde, Pınar sayfalarında toplanıyorlar. Geçen sayımızda, Ankara Yüksek Öğretmen Okulundan iki kardeşimizin yazısını neşrettik...”⁶³⁹

Pınar dergisi bu şekilde kendi kitlesine bir anlamda edebiyatçı olmanın yollarını öğretmeye çalışmıştır. Okurlarından da makale isteyen Pınar dergisi gelen makalelerin yayımlanmaması durumunda bunun bir gurur meselesi yapılmamasını

⁶³⁷ Kişisel Görüşme, Cevat Özkaya, İstanbul, 09.11.2017.

⁶³⁸ Işık vd., **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, s. 356.

⁶³⁹ **Pınar**, Sayı:3, Mart 1972, s. 1-2

istemekteydi. Çünkü Pınar'a göre sanat eseri verebilmek büyük bir emek işidir ve konu üzerinde insanın ruhu ve bedeni tam anlamıyla yoğunlaşmazsa ortaya bir sanat eseri çıkmayabilir.⁶⁴⁰

Umran dergisi ise; 1994 yılında bu adı alarak yayın hayatıyla ilgili çalışmalarına hız vermiştir. 1998'den sonra ise aylık periyotlarla yayımlanmaya devam etmiştir. Umran dergisinin yayıncılığı derginin tanıtım bölümünde bir "iyiliği emredip kötülükten alıkoyma" faaliyeti bir "ibadet türü" olarak ifade edilmektedir. Bu dergi, devamlı ama nitelikli bir dergicilik yapmayı kendisine ilke edindiğini yayın politikasında ifade etmektedir.⁶⁴¹ Umran dergisinden önceki dönemde Pınar dergisinin sahibi Muzaffer Tetik, Yazı İşleri Müdürü Gazi Altun ve kapak çalışması Saim Okan'a aittir. Derginin içeriğini oluşturan yazılar ise Çapa İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunda okuyan öğrencilere aittir. Pınar dergisi; sanat ve kültür alanında millîliğin sağlanmasına dönük çalışmalar yapmıştır.⁶⁴²

Bu derginin yayın politikasında; Yeniden Millî Mücadele dergisi ve Bayrak gazetesinden farklı olarak genel bir millîlik politikasının yanı sıra içinde "millî idealizm" ve "millî realizm"i barındırmıştır. Millî realizm toplumun yaşadığı gerçeklerin tarafsız bir şekilde tasvir edilmesi, Millî idealizm ise buna bir anlam yüklenerek gizli de olsa bir mesaj sunma tarafıdır. Pınar dergisinin hareket içindeki önemini; hikâyeciler, şairler ve yazarlar yetiştirmesi işlevi oluşturmuştur. Dergide üretilen hikâye ve şiirler Otağ Yayınevi tarafından kitap hâline getirilmiş ve yayımlanmıştır. Bunlardan bazıları; Kanlı Dere, Han Buyruğu, Gün Akşam Oldu isimli eserlerdir.⁶⁴³ Ayrıca Pınar dergisinin her sayısında birkaç şiir yayımlanmaktadır. Bu şiirlerde genelde vatan, millet ve geçmişe dönük özlem vurgusu gibi konular işlenmiştir.⁶⁴⁴

Mehmet Akif Ak ve Mehmet Ali Taşçı hikâye alanında, Yetkin Dilek, Mehmet Nuri Doğan, Faik Eryıldız ve Necati Aykan şiir alanında, Veli Şirin tarih alanında, Hasan Erden ve Saim Okan klasik sanatlar alanında, Mehmet Menteşoğlu

⁶⁴⁰ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 49.

⁶⁴¹ Umran dergisi, "Hakkımızda", (çevrimiçi) <http://www.umrandergisi.com/hakkimizda-pg5.html>, 30.03.2016.

⁶⁴² Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 120.

⁶⁴³ Işık vd., **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, s. 357.

⁶⁴⁴ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 56.

edebiyat alanında, Salim Demirezen folklor alanında, Halil Bayrakçı ise sosyal alanlarda eserler vermiştir.⁶⁴⁵ Örneğin o yıllarda hikâyelerini yazmaya yeni başlayan Mehmet Taçdiken; 1972 yılında derginin ikinci sayısında Genç San'atçılarımızı Tanıyoruz başlığı altında okuyuculara tanıtılmaktadır. Ayrıca kendisiyle bir söyleşi gerçekleştirilmiştir.⁶⁴⁶ Yazarların, hikâyecilerin ve şairlerin tanıtıldığı Pınar dergisinde hareketin mensupları aynı zamanda derginin çoğu sayısında önem attıkları konularda alanında uzman isimlerle mülakat çalışmaları gerçekleştirmiştir. Bu durum aşağıdaki çizelgeden daha net anlaşılmaktadır:

Tablo 7. Pınar Dergisinde Yapılan Röportajlar

	Röportajı Gerçekleştiren Kişi	Röportaj Yapılan Kişi	Röportaj Yapılan Kişinin Mesleği	Röportajların Dergide Yayımlandığı Sayılar
1	Abdülkadir Karaman	Rıfki Danışman	Kültür Bakanı	Sayı 47, Kasım 1975
2	Mehmet Taçdiken	Tarik Buğra	Yazar	Sayı 14, Şubat 1973
3	Mehmet Taçdiken	Prof.Dr.Mehmet Kaplan	Akademisyen	Sayı 16, Nisan 1973
4	Mehmet Taçdiken	Sami Şekeroğlu	Türk Film Arşivi Başkanı	Sayı 17, Mayıs 1973
5	Mustafa Tunay	Süleyman Gülcü	Kurmay Albay	Sayı 35, Kasım 1974
6	Halil Bayrakçı	Muammer Ülker	Süleymaniye Kütüphanesi Müdürü	Sayı 10-11, Ekim-Kasım 1972
7	Bayram Merdan	Prof.Dr.Faruk Kadri Timurtaş	Akademisyen	Sayı 4, Nisan 1972
8	Belirtilmemiş	M.Hadi Atalay	Ayasofya Müzesi Müdürü	Sayı 40, Nisan 1975
9	Mehmet Taçdiken	Hilmi Şener	Darülaceze Müdürü	Sayı 37

(Kaynak: Pınar Dergisi, Sayı:4, 10, 11, 14, 16, 17, 33, 35, 37, 47)

Pınar'ın Ağustos 1972'de çıkan 8. sayısı da inceleme konusu olarak Aykut Edibali'nin Komünist İhtilale Karşı Tedbirler isimli kitabını ele almaktadır.⁶⁴⁷ Pınar dergisinin benzerlerinden farkı, arkasında bir teşkilatın duruyor olmasından kaynaklanmaktadır. Pınar'ın haricinde Varlık, Hisar, Kubbealtı Akademi, Maveria, Türk Edebiyatı gibi birçok yayıncılık faaliyeti örneği verilebilir ancak bunların

⁶⁴⁵ Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s.120-121.

⁶⁴⁶ **Pınar**, Sayı 2, Şubat 1972, s. 31-33.

⁶⁴⁷ **Pınar**, Sayı:8, Ağustos 1972, s. 3

arkasında güçlü bir teşkilat bulunmamaktadır.⁶⁴⁸ Öte yandan Pınar dergisinin edebiyat anlayışında millilik vurgusu çok merkezi konumdadır. Cumhuriyet'in kuruluşunun 50. yılına denk gelen 22. sayısında millîlik kavramına şu şekilde vurgu yapılmaktadır:

“Türk toplumu iki asırdan beri değişim seyri içine girmiş bulunmaktadır. Türk kültür ve medeniyetinin gerileme dönemine girdiği devreler, değişimin başladığı devrelerdir. Hâlen de devam ettirilen bu değişim, hâkim zümrelerin başka bir sosyokültürel sistemden önce aşılama, sonra aktarmalar yapmasıyla gayri millîlik karakterine bürünmüştür. Türk ve Batı kültürünün aksiyomatik temeller itibarıyla farklılık arz etmesi ve Türk kültürünün insani değerleri karşısında Batı kültürünün Judeo-Grek kaynaklardan beslenmesi ve bu tesirlerin artması ölçüsünde değişmeyi ve dolayısıyla buhranı getirmiştir...”⁶⁴⁹

Edibali'ye göre ortaya millî sanat kavramının çıkması 1968'lere kadar gitmektedir. Millî politika, millî ekonomi, millî kültür, millî devlet ve millî sanat bu dönemlerde ortaya çıkmaya başlamıştır.⁶⁵⁰ Edibali'nin Pınar dergisinin gelişimiyle ilgili değerlendirmeleri bu aşamada önem kazanmaktadır:

“Pınar'ın pek çok müsbet yanları var. En belirgin özelliği süratli fakat organik bir gelişme göstermesi. Üç sene önceki Pınar'la, bugünkünün arasında akıl almaz bir gelişme merhalesi kolayca görülüyor. Şekil, muhteva ve derinlik itibarıyla, baş döndürücü bir gelişme bu.

...Mesela Üç Mehmetler dediğimiz, Mehmet Taşdiken, Mehmet Akif Ak, Mehmet Ali Taşçı'nın şimdiki büyüklüklerini gölgeleyen hiçbir sanatçı ismi yoktur, Türkiye'de...”⁶⁵¹

Pınar Dergisi ÇAPA'da yayımlanan aynı isimdeki derginin bu süreçte bir devamı niteliğinde olmuş ve 1978 yılına kadar yayımlanmış ardından teşkilatın kontrolünden çıkmıştır. Bu durum YMM Hareketi tarafından adeta bir gasp olarak nitelendirilmektedir. Ancak hareketin yayınladığı dergilerde genelde çalışmalarını bir kişi adına neşretme stratejisi benimsenmiştir. Uygulanan bu strateji sonucu, Pınar dergisi, adına tescil ettirilen kişi ve beraberindeki ekip tarafından kapatılmıştır. Bu

⁶⁴⁸ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 47.

⁶⁴⁹ **Pınar**, Sayı: 22, Ekim 1973, s. 2.

⁶⁵⁰ **Pınar**, Sayı: 33, Eylül 1974, s. 6.

⁶⁵¹ **Pınar**, Sayı: 33, Eylül 1974, s. 15.

olayın ardından derginin yayınlanması aşamasında kullanılan bütün araç gereçlerle birlikte kütüphane de boşaltılmıştır. 31 Mayıs 1978 tarihinde gerçekleşen bu eylem sonucu Hareket, İlim Kültür ve Sanatta Gerçek isiminde yeni bir dergi yayımlamaya başlayarak, Pınar dergisinin artık hareketi temsil etmediği duyurulmuştur.⁶⁵² Aynı zamanda Pınar dergisinin yayın hayatının bitişine neden olan bu gelişmeler Yeniden Millî Mücadele dergisinden de şöyle duyurulmuştur:

“...Ancak derginin maddî ve manevî varlığı kendisine emanet edilmiş bulunan son sahip makamındaki kişi hiç kimseye haber vermeden, dergiyi kendi adına tescil ettirir. Vekâlet verdiği kişinin başında bulunduğu bir grup 31 Mayıs günü sabahın erken saatlerinde Pınar’ın İdarehanesine kapının kilidini kırarak girer ve derginin, namuslu ve insafli her kişinin elini vurmaktan ürperceği eşyalarına el koyar. Kütüphanesini, daktilolarını alıp götürür...”⁶⁵³

Bu ifadelerle paralel bir söylem Bayrak gazetesinde de karşımıza çıkmaktadır:

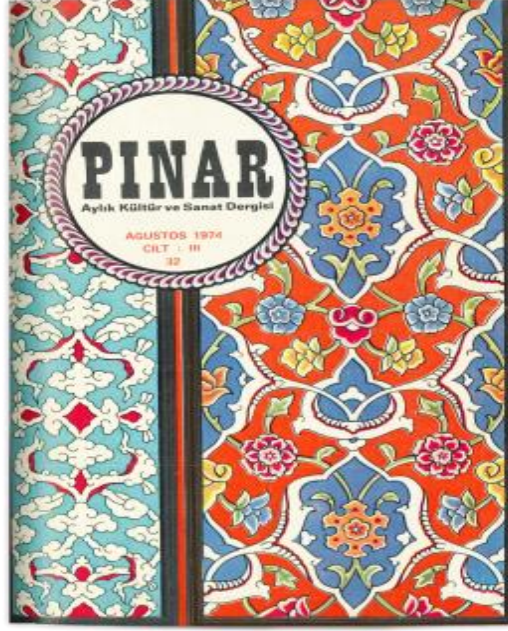
“Yeniden Millî Mücadele Hareketinin, ülke çapındaki mümtaz kadrosunu parçalamayı hedef alan ve böylece Türkiye’nin ümidi olmuş bir hareketi boğmak ihanetiyle yanıp tutuşan bir grup, bu hareketin müesseselerini de çalışmaz hale getirmek istemiştir. Sanmıştır ki bu grup, Yeniden Millî Mücadele Hareketinin kültür ve sanatta sesi olan Pınar dergisi gasbedilirse; soluk kesilir, hayat son bulur...”⁶⁵⁴

Bu gelişmelerin ardından YMM Hareketinin kültür ve sanat dergisi Pınar yayın hayatına son vermiştir.

⁶⁵² Eyüp Ensar Demir, “Türk Siyasal Hayatında Yeniden Millî Mücadele Hareketi”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 99.

⁶⁵³ **Yeniden Millî Mücadele**, 11-18 Temmuz 1978, Sayı:441, s. 13.

⁶⁵⁴ **Bayrak**, “İlim Kültür ve Sanatta Gerçek”, Abdullah Yaman, 2 Temmuz 1978, s. 2.

Resim 8. Pınar Dergisi Dış Kapak⁶⁵⁵

(Kaynak: Pınar, Cilt: 3, Sayı:32, Ağustos 1974)

2.6.3. İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek Dergisi

Yeniden Millî Mücadele dergisini çıkaran aynı zamanda Mücadeleci kadroların bir kısmı Yeniden Millî Mücadele dergisi çıkmaya başladıktan üç yıl sonra İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek adında yeni bir dergi çıkarmaya başlamıştır. Bu dergi akademik ve ilmî yönü daha ağırlıklı bilimsel makalelerden oluşmuştur. Dergide aynı zamanda emperyalizm, kapitalizm, materyalizm, insan, bilgi ve felsefe konuları⁶⁵⁶ ele alınmıştır.⁶⁵⁷ Ayrıca dergi belli periyotlarda ülke edebiyatına katkı sağlayan hikaye yarışmaları düzenlemiştir.⁶⁵⁸ Yayıncılık alanında uzun yıllar YMM Hareketine destek olan eski bir üye bu gelişmeleri şu şekilde değerlendirmiştir:

“Gerçek dergisi;14-15 sayı olarak çıkmıştır. Bu dergide dinle bilim bir olmaz denilen dönemde bilimi kullanarak yaratılışı anlatmaya çalıştık. Bu çok tutarlı bir

⁶⁵⁵ Pınar Dergisi ile ilgili daha fazla dış kapağa ve iç sayfalarıyla ilgili görsellere tezin ekler kısmından ulaşılabilir.

⁶⁵⁶ Dergide yer alan daha fazla sayıda konu başlığına tezin ekler kısmından ulaşılabilir.

⁶⁵⁷ Işık vd.,**1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, s. 23.

⁶⁵⁸ **Bayrak**, 20 Ocak 1979, s. 8.

söylem üretmekten ziyade bilim işini de iyi yaparız demeye dönük bir çalışmaydı. Amaç Müslüman olmaktı çünkü biz Müslüman insanlardık.”⁶⁵⁹

Dergiye bu yönüyle bakıldığında daha birinci sayısında karşılaşılan problemlerin çözümü için Müslüman bir araştırmacı veya düşünür kitap, sünnet, icma ve kıyas yolunu sırayla takip etmesi gerektiği vurgusunun yapıldığı görülmektedir.⁶⁶⁰ Derginin yayın amacı derginin kendi dilinden şu şekilde ifade edilmektedir:

“...millî dünya görüşümüzün belirlenip, onun müttehit bir entelektüel gücün himayesine kavuşturulmasından ibarettir. Milletimizin geleceğini samimiyetle düşünen ve sıhhatli bir zihin yapısına sahip bulunan vatanperver aydınlarımızın, bu noktada, çabamıza çaba katacaklarına da inanıyoruz. Bu bakımdan, dergimiz, aydınlarımızın kıymetli yazılarına ve araştırmalarına, sayfalarını her zaman açık tutacaktır...”⁶⁶¹

Derginin yayımlandığı dönemdeki künyesine baktığımızda ise; sahibi Mehmet Çetin, Yazı İşleri Müdürü Abdülkadir Karaman, müessese müdürünün ise Ömer Vural olduğu görülmektedir.⁶⁶² Derginin ana gövdesini ve ilk nüvelerini oluşturan ilk sekiz sayı yani iki yıllık yayın periyotları incelendiğinde yazar kadrosu içinde Aykut Edibali, Abdullah Yaman, Kemal Yaman, Abdüllatif Metin ve Halil Bayrakçı'nın diğer yazarlara nazaran daha fazla sayıda makale yayımladığı görülmüştür.⁶⁶³

Teknik özelliklerine bakıldığında ise; derginin üç ayda bir çıkan yayın formatına sahip olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca derginin ilk sayısında yer alan takdim kısmı Türkiye'nin problemlerine çözüm yolu bulabilmenin iki temel şartı olduğunu ileri sürmektedir. Bunlardan ilki; Türkiye aydınlarından buhranlara çözüm yolları geliştirebilmeleri için mahallî değil millî bir kadro hâlinde organize olmaları ve Türk entelektüel sermayesine atıf yapılmaktadır ancak bu şekilde gayrimillî bakış açısının bertaraf edilebileceği savunusu yapılmaktadır. İkinci şart ise; millî dünya görüşünün benimsenerek sistematize edilmesinden geçmektedir. Bu fikirde ilgili

⁶⁵⁹ Kişisel Görüşme, Cevat Özkaya, İstanbul, 09.11.2017.

⁶⁶⁰ **İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek**, Cilt:1, Sayı:1,1 Ocak 1973, İstanbul, s.14.

⁶⁶¹ **İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek**, Cilt:1, Sayı:2,1 Nisan 1973, s. 4.

⁶⁶² Küçükköy, **Bir Uyanışın Anatomisi**, s. 122.

⁶⁶³ **İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek**, Cilt:1-2, Sayı:1-8.

sayılarda Türk düşüncesi olarak adlandırılmaktadır.⁶⁶⁴ Ayrıca millî devlet anlayışına olan vurgularda ilerleyen sayılarda devam etmiştir. “Millî devlet; kavmin asırlar süren tekamülü ile kat’ileşmiş şahsiyetinin temsilcisi ve kavmin maddi ve manevi hususiyetlerinin koruyucusu, geliştiricisi ve terbiyecisi...” olarak tanımlanmaktadır.⁶⁶⁵

İlim Kültür ve Sanatta Gerçek isimli dergi Pınar’dan farklı olarak fikrî yönde ağırlığı daha yüksek olan 1973 yılında çıkarılmaya başlanan ancak yayın hayatı 4 yıl devam etmiş olan bir dergidir. Derginin ilerleyen sayılarında millet kelimesi Türk milletine, kültür ve ahlak kelimeleri de Türk kültürü ve Türk ahlakına dönüşmüştür. Dergi özelinde YMM Hareketi içinde kullanılan terminolojideki millîliğin milliyetçiliğe dönüştüğü görülmektedir.⁶⁶⁶ Örneğin derginin üçüncü sayısında Türk kültür sistemiyle ilgili şu çıkarımlar yapılmaktadır:

“...Türk milleti Büyük Kültür Sistemi ortaya koymuş, veya devraldığı sistemin farklılaştırılmış, inceltilmiş, geliştirilmiş özel şekillerini ortaya koymuşsa ve bu sistem müstakbel dünyanın kültürünün hâkim karakterine uygunsa, Büyük Türk Kültür Sistemi, yeni bir yüceliş dönemi yaşayacak demektir.”⁶⁶⁷

Bu durumla ilgili dönemin tanıklarından mülakat gerçekleştirdiğimiz Aydın da şu ifadeleri kullanarak bir değerlendirme yapmaktadır:

“Hareketin ideolojisi olarak kabul edebileceğimiz Millîlik kavramı örneğin Erbakan tarafından İslamcılığa evrilirken Yeniden Millî Mücadele Hareketinde ise özellikle İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek isimli dergi’nin yayımlanmasıyla birlikte milliyetçiliğe evrilmiştir. Bunun ilk belirtileri gerçek dergisinde görülebilir. 3 ayda bir çıkan Gerçek dergisi ilk sayılarında insan bilgisinin mahiyeti, hayat problemi gibi fikrî ve felsefî konuları ele alarak tartışma zemini oluşturmakta iken ilerleyen sayılarda Osmanlı’nın Türk kültürü olmaya başladı. Türk kelimesi yaygınlaşmaya başladı. Dergi bu şekilde hareketin millîlikten milliyetçiliğe geçişinin önemli bir basamağı hâline gelmişti.”⁶⁶⁸

⁶⁶⁴ İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek, Cilt:1, Sayı:1, Ocak 1973, s. 3-5.

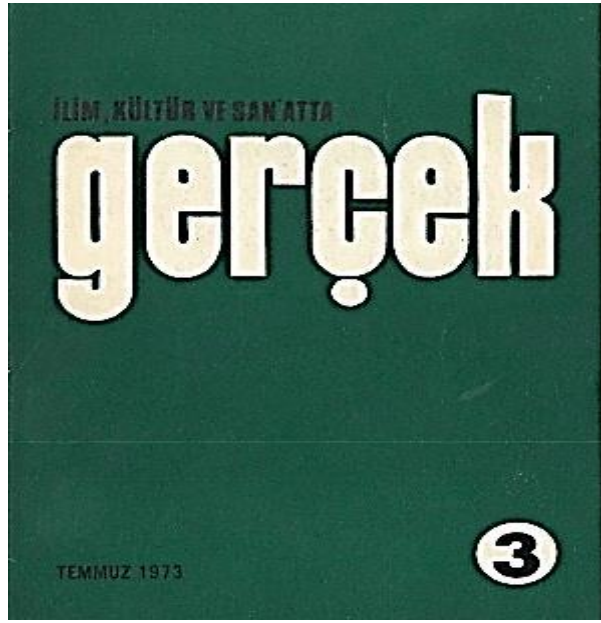
⁶⁶⁵ İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek, Cilt:2, Sayı:5, Ocak 1974, s. 52.

⁶⁶⁶ Işık vd., 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme, s. 357-358.

⁶⁶⁷ İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek, Cilt:1, Sayı:3, 1 Temmuz 1973, s. 35.

⁶⁶⁸ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 31.01.2018.

Özellikle derginin⁶⁶⁹ 1 Ocak 1974 tarihli beşinci sayısı Aydın'ın bu görüşlerini destekler nitelikte görünmektedir. Çünkü; bu sayıda Türk Kültürünün Felsefî Temelleri, Türk Kültürü'nün Sosyal İdealleri ve Türk Kültürünün Ahlaki Değerleri isimli makaleler yayımlanarak bu sayı sadece Türk kültürü konusuna ayrılmıştır.⁶⁷⁰

Resim 9. İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek Dergisi Dış Kapak

(Kaynak: İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek, Sayı: 3, Temmuz 1973)

Yeniden Millî Mücadele Hareketinin doğduğu dönemde dünya genelinde 1960'ların ortalarından 1970'lerin başına kadar sürecek olan siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları birbirinden çok farklı toplum türlerini içeren sosyal hareketler yaşanmaya başlamıştır. 1968 hareketleri olarak tarihe geçen bu dönemin öznelere ise köklü bir dönüşüm gerçekleştirmeye çalışan öğrenci ve işçiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gelişmeye paralel olarak toplumsal olayların sayısında da bariz bir artış gözlemlenmiştir. Bu gelişmelerin Türkiye'ye yansımaları ise özellikle 1968'in 2. yarısından sonra toplumsal kutuplaşmanın artması ve 12 Mart 1971 Muhtırası'na

⁶⁶⁹ İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek Dergisi'nin iç kapağına tezin ekler kısmından ulaşılabilir.

⁶⁷⁰ **İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek**, Cilt:2, Sayı:5,1 Ocak 1974, s. 1-2.

zemin hazırlaması şeklinde kendini göstermiştir. Aralarında hiçbir ekol farkı bulunmayan Konya ve Afyon grubu olarak nitelendirebileceğimiz grupların birleşmesiyle oluşan Yeniden Milli Mücadele hareketi ise 1967 yılında kurulmuştur. YMM Hareketi, milliyetçi muhafazakâr çizgide, dinî hassasiyetleri yüksek, çoğunluğu öğrencilerden oluşan ve diğer sağ eğilimli toplumsal hareketlere kıyasla kendini merkeze alan toplumsal bir kadro hareketidir. Ayrıca teşkilatın ortaya çıktığı siyasi ve sosyal atmosfer içinde bu toplumsal hareketin ideolojisini oluşturacak olan ve harekete kaynaklık eden bir altyapıda mevcut bulunmaktadır. Hareketin ideolojisi kapitalist ve komünist sistem arasında sıkışan devletin millileştirilmesi olarak kurgulanmıştır ve devleti millileştirmek hayati bir mesele olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla dış hücumlara karşı milletin kültürünü muhafaza ve müdafaa etmek hareketin ana hedefi hâline gelmiştir. Bu durumda Kurtuluş savaşı ve Millî Mücadele Dönemi YMM Hareketi tarafından bir başlangıç noktası kabul edilerek yaşanmakta olan buhranı önlemek ana amaç hâline gelmiştir. Buhrana sebep olan kapitalist, komünist ve siyonist sistemlerin etkisinden uzaklaşılması için millî kadroların antikapitalist olmak, antikomünist olmak, antisyonist olmak millî değerlere bağlı olmak ve İslam'a saygılı olma ilkelerini hayata geçirmesi gerekmektedir. Ardından ilmî sağ, inkılap ilmi, Yeniden Millî Mücadelenin stratejisi gibi sistematik düşünceler hareketin ana doktrini olarak hayata geçirilmiştir. Kadroların teşkilat bünyesinde toplanmasının nedeni ise tarihe bakışta bir model/yöntem geliştirmiş olunması, diğer hareketlerde olmayan örgütsel sağlam bir yapının bulunması ve sağlam bir Türkiye analizinin mevcut olmasından dolayıdır. Ayrıca YMM'de siyasi problemler analiz edilmekte ve kadrolara stratejik düşünme kabiliyeti de kazandırılmaktadır.

Bu ekseninde siyasi faaliyetler yürütmeye başlayan teşkilat, kurulduğu tarihten itibaren milliyetçilik ve muhafazakârlığı kapsayan toparlayıcı bir kavram olarak tezahür ettiğine inandığı millîlik ideolojisini ön plana çıkarmıştır. Bu kavramın içinde yer bulan milliyetçilik rezervinin zamanla daha baskın hâle gelmesinden dolayı teşkilatın üyelerinde ana çerçevenin değiştiği algısı uyanmaya başlamıştır. Ortaya konulan çerçevenin içinin İslami rezervleri daha da öne çıkarması beklenirken açık bir İslami söylemden kaçınılması 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra çerçevenin içinin doldurulamamış olduğu anlamına gelecektir. Ancak YMM

Hareketi diğer yandan Türk sağ geleneği içinde Millî Görüş Hareketinden daha önce kurulması yönüyle İslam'ın siyasallaşmasına önemli katkılar sunmuştur. Zamanla MSP ve MHP parti teşkilatlarının kurulması ve özellikle Necmettin Erbakan'ın politik atmosferi iyi teneffüsü hareketin zayıflamasına neden olmuştur. Bulunduğu siyasi konum itibarıyla aslında Millî Görüş Hareketi gibi İslami referansları baz alan ve lkc Hareket kadar milliyetçi bir toplumsal hareket olmasına rağmen YMM teşkilatının dağılmasına engel olunamamıştır. Müntesiplerin hareketten kopması ise eş zamanlı gerçekleşmemiş ve 1970'lere yayılmıştır. Ancak bu noktada 1978 yılı ve ardından ülkedeki tüm siyasi hareketlere ket vuran 12 Eylül 1980 Darbesi bir milat olarak değerlendirilebilir. Bu noktalardan hareketle YMM'nin dağılması ve 1980 sonrası partileşmesi sürecine ilerleyen bölümde detaylı olarak değerinilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YMM HAREKETİNİN DAĞILMASI VE PARTİLEŞME SÜRECİ

12 Mart 1971 Muhtırası'nın verilmesi sonrasında başlayan süreç YMM teşkilatı açısından önemli bir kırılma döneminin yaşanması anlamına gelmektedir çünkü bu sürecin devamında teşkilat zayıflamıştır. YMM Hareketinin zayıflaması genel ve özel nedenlere bağlı kalınmak suretiyle analiz edilebilir. Hareketin temel iddiası olan millî devlet kurma idealinden vazgeçilmesi, Millîlik ideolojisi içinde yer alan İslami söylemden uzaklaşılmasıyla daha çıtası yüksek bir İslamcı çizginin zamanla gelişmemesi bu toplumsal hareketin kendine özgü yaşam alanını kaybetmesi demektir. Buna ek olarak zamanla iç muhalefet unsurlarının oluşması, kadroların beklentilerinin karşılanamaması, 1980'lere doğru siyasal kültürün çok gelişmesine rağmen teşkilatın kendini yenileyebilecek daha geniş bir çerçeve ortaya koyamaması da hareketin zayıflama sürecinin ana hatlarını oluşturmaktadır. Daha özel nedenler olarak ise üst düzey yöneticilerin ayrılması ya da Aykut Edibali'nin onları tasfiyesi, özellikle 1977 seçimleri öncesi AP ile dirsek teması kurulması, üyelerin yüksek tahsilli gençler olması nedeniyle kadroların ihtiyaçlarının zamanla farklılaşması, hareketin maddî ve toplumsal statü anlamında bir gelecek vaat etmemesi, liderlik seviyesinde yaşanan problemler, önde gelen isimlerin uzlaşsı sergileyememesi kabul edilebilir. Ek olarak muhalif çalışmalar, yorgunluk, ümitsizlik, üyelerin bakış açılarının zamanla değişmesi, çoğu üniversite öğrencisi olan kadroların tahsillerini tamamlaması, işe giriş süreci, evlilik süreci (aynı siyasi fikirde olmayan kadınlarla evlenilmesi), zamanla dipten gelen sirkülasyonun azalması ve istişare mekanizmasının zayıflaması da teşkilatın dağılmasındaki en önemli etkenlerdir.

3.1. YMM Hareketinin 12 Mart 1971 Muhtırası'nı Algılayışı

Yeniden Millî Mücadele dergisinin yayın hayatına girmesinden yaklaşık bir sene sonra Türk siyasi hayatı ve teşkilat açısından önemli bir süreç yaşanmıştır. Bu kırılma noktasının ana eksenini 12 Mart 1971 Muhtırası oluşturmaktadır.⁶⁷¹ Fiilî anlamda bir darbe olmasa da hükûmetin istifası ve yerine arkasında askerî bir destek

⁶⁷¹ Aydın, Bir Millî İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik, s. 456.

taşıyan teknokratlar hükûmetinin kurulmasıyla sonuçlanan 12 Mart 1971 Muhtırası siyasal bölünmenin üst düzeyde olduğu bir dönemde yaşanmıştır.⁶⁷² 1960'lar ve 1970'lerde ordunun siyaset üzerindeki etki kapasitesinin yüksek olması, ülkenin siyasal hayatına müdahale edilmesi sonucunu doğurmuştur.⁶⁷³ Bir uyarı mektubu niteliği taşıyan 12 Mart 1971'de ilan edilen üç maddelik Muhtıra metni şu şekildedir:

“1. Parlamento ve hükûmet süregelen tutum, görüş ve icraatları ile yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasa'nın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2. Türk milletinin sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetlerinin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin partilerüstü bir anlayışla Meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasa'nın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükûmetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir.

3. Bu husus süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin korumak ve kollamak görevini yerine getirerek idareyi doğrudan doğruya üzerine almağa karardır.

Bilgilerinize”

12 Mart 1971 Muhtırası ile birlikte sorumluluk parlamento ve hükûmete yüklenerek bu kötü gidişatın müsebbibi Demirel hükûmeti olarak görülmüştür. Yukarıda yer alan Muhtıra metninde parlamento sorumlu tutulmasına rağmen sorunların çözümü için yeni bir parlamentonun oluşumunun gerekliliği kamuoyuna duyurulmuştur. Ayrıca metin dolaylı yapılan bu uyarının doğrudan bir müdahale hâline dönüşebileceği vurgusu da yapmaktadır. Aslında bu müdahale yetkisi TSK İç Hizmet Yasası'nın 35. maddesine dayandırılmaktadır.⁶⁷⁴ Muhtıra metniyle birlikte ordu tarafsız ve partilerüstü duruşunu kesin olarak vurgulamıştır.⁶⁷⁵ Yaşanan bu gelişmelerin üzerine Demirel, Anayasa ihlali olarak tanımladığı Muhtıra üzerine Cevdet Sunay'a yazdığı mektup vasıtasıyla Bakanlar Kurulunun istifasını

⁶⁷² Yusuf Devran ve Ömer Faruk Özcan, “1960'tan 2016'ya Askerî Darbe ve Muhtıra Metinleri Anlamlar, Amaçlar, Niyetler ve İdeolojiler”, **İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, s. 9.

⁶⁷³ Heper, **Türkiye'de Devlet Geleneği**, s. 170.

⁶⁷⁴ Bulut, **Muhtıra Sonrasında Demokratikleşme Hareketi'ne Örnek Model Olarak 1973 Genel Seçimleri**, s. 74-75.

⁶⁷⁵ Heper, **Türkiye'de Devlet Geleneği**, s.170.

gecikmeksizin bildirmiştir. Demirel yeni hükümet kurulana kadar görevine devam etmiş bu süreçte hükümeti devirmeye çalışan askerlerin TSK ile ilişkisini bizzat kendisi kesmiştir.⁶⁷⁶ Üç maddelik bu metin daha detaylı incelendiğinde metinde TSK'nin milletin sinasinden çıkan millet adına söz söyleme hakkına sahip meşru ve en üst kurum olduğu söylemi dikkat çekmektedir.⁶⁷⁷

YMM Hareketinin ideolojisi ise 12 Mart 1971 Muhtırası'nın verildiği günlerde devletin resmî ideolojisiyle paralel bir seyir izlemektedir. Çünkü harekete göre devletle eş zamanlı olarak komünizmle de mücadele etmektedir. Bu noktada YMM teşkilatı Muhtıra'yı desteklemektedir ve onlara göre 12 Mart 1971 Muhtırası komünist darbeyi önlemek için yapılmıştır.⁶⁷⁸ Muhtıra'nın verilmesinin ardından 16 Mart 1971 tarihinde yayımlanan Yeniden Millî Mücadele dergisinde de bu durumu görmek mümkündür ve dergide “Millet Hayatını Tehlikede Gören Ordu, Millî Varlığı Korumak İçin Harekete Geçmiştir” başlığı atılmıştır.⁶⁷⁹ Bu girişimlere ek olarak Aykut Edibali 23 Mart tarihli Yeniden Millî Mücadele dergisinde yayımladığı başyazısında daha önceki desteklerine ilaveten yeniden muhtıraya destek çıkarımları yapmaktadır:

“Tespitimiz odur ki muhtıra ve muhtıranın veriliş gayesi, Müslüman Türk milletinin son müstakil devletinin, Rus Sovyet emperyalizminin pençesine atmak isteyen devlet bünyemize yapışmış Yahudi ajanlarının himaye ettiği, komünizmin sebep olduğu ihtilatlara mâni olmaktan ibarettir.”

Farklı bir destek girişimi olarak ise bu dönemde Mücadele Birliği Derneği İstanbul Sancağı tarafından Genelkurmay Başkanı'na aşağıda yer alan telgraf çekilmektedir:

“Muhterem Memduh Tağmaç
Genelkurmay Başkanı, Ankara

⁶⁷⁶ Tekin Önal, “12 Mart Muhtırası: Vesayetin Pekişmesi ve Ara Rejim Süreci(12 Mart 1971-14 Ekim 1973)”, **International Journal of History**, Yıl 2016, Cilt 8, Sayı 1, s. 92.

⁶⁷⁷ Devran ve Özcan, “1960'tan 2016'ya Askerî Darbe ve Muhtıra Metinleri Anlamlar, Amaçlar, Niyetler ve İdeolojiler”, s. 10.

⁶⁷⁸ Özalp, **Derin Dinciler “ecmain”**, s. 147.

⁶⁷⁹ **Yeniden Milli Mücadele**, 16 Mart 1971, s. 4.

Aylardan beri anarşist ve komünist militanların silahlı tecavüzleri yüzünden derslere devam edemeyen, hayatları ve okuma hakları tehdit altında bulunan, Türkiye'mizin istiklalinden endişe duyan milliyetçi ve vatansever talebeler olarak bayram mesajınızı ümit ve takdirle karşıladık.

Milliyet, devlet ve millî ordu düşmanları karşısında kahraman ordumuzun mert sesini duymaktan büyük sevinç ve kıvanç duyduk. Bağlılığımızı bildirir, saygılar sunarız.

Mücadele Birliği İstanbul Sancağı Adına (İsmi Mahfuz).⁶⁸⁰

Buna benzer bir telgraf Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Genelkurmay Başkanı, Kuvvet Komutanları, Millî Güvenlik Kurulu ve 1, 2 ve 3. Ordu Komutanlarına da Mücadele Birliği Derneği genel başkanı Necmettin Erişen tarafından çekilmiştir.⁶⁸¹ YMM Hareketi gibi kimi sağ hareketlerin yanı sıra sol kesimden bazı gruplarda kendi lehine olacağı nedeniyle Muhtıra'ya karşı çıkmamış ve destek vermiştir. Sağ ise; başlangıçta ihtiyatlı davranmış ve müdahalenin sol eksenli olmadığından emin olduğunda destekleyici yayınlar yapmaya başlamıştır. Basın dünyasında Muhtıra'ya açıkça karşı koyan tek kişi ise Bedii Faik olmuştur.⁶⁸² Mücadele Birliği Derneğinin yanı sıra Türkiye Öğretmenler Sendikası, Devrimci Avukatlar Derneği, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı, Mimarlar Odası, Teknik Personel Sendikası, Üniversite Asistanları Derneği, Türkiye Hukuk Kurumu, Elektrik Mühendisleri Odası, ODTÜ Mezunlar Cemiyeti, Dev-Genç, Maden Mühendisleri Odası, Orman Mühendisleri Odası, Türkiye Orman Yüksek Mühendisleri Sendikası ve Sosyal Demokratlar Derneği Muhtırayı açıkça desteklemiştir.⁶⁸³ Bedii Faik tam olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Birinci darbenin dersini 12 Mart almış gibidir, Meclisi kapatmamıştır, herhangi bir parti liderini içeri almamıştır. Reiscumhurun seçilmesi gibi bir problemi vardır, vasairedir, falandır, onların öyle büyük meselesi olmamıştır. Ama Mahir Çayan vesaire hareketleri olunca sertleşmek zorunda kalmışlardır ve ondan sonra mecbur olmuşlardır. Çünkü oraya bir defa girdiniz mi bir daha burnunuzu çıkaramazsınız...”

⁶⁸⁰ Özalp, **Derin Dinciler “Ecmain”**, s.150-151.

⁶⁸¹ **Yeniden Milli Mücadele**, 16 Mart 1971, s. 5.

⁶⁸² Bulut, **Muhtıra Sonrasında Demokratikleşme Hareketi'ne Örnek Model Olarak 1973 Genel Seçimleri**, s. 78.

⁶⁸³ A.e., s. 81.

Muhtıra YMM teşkilatı tarafından Türk ordusunun sahip olduğu millî şuur gereğince harekete geçmesi ve girişimde bulunması olarak algılanmaktadır.⁶⁸⁴ 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra Türkiye'de milliyetçilik, muhafazakârlık ve İslamcılık arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak bu üç pozisyon arasındaki sınırların iyice belirsizleştiği de söylenebilir.⁶⁸⁵ Muhtıra'nın okunmasıyla başlayan ve olağan olmayan bu dönem 14 Ekim 1973 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimlerine kadar devam etmiş ve bu teknokratların yönetiminde devam eden süreçte partiler üstü değerlendirilen I. Erim, II. Erim, Melen ve Talu hükûmetleri kurulmuştur.⁶⁸⁶ Aslında bu hükûmetleri CHP'li Nihat Erim'in kurması Mücadeleciler tarafından şüphelenmiş daha sonra Muhtıra'nın sol karşıtı bir tutum içermesi nedeniyle askerî vesayet döneminin devamından yana olunmuştur.⁶⁸⁷

Özellikle 12 Mart'tan sonra Mücadelecilerin sessizlik dönemine girdikleri görülmektedir. Teşkilatlanma ve teşkilat içindeki disipline büyük önem veren bu harekette, birbirlerine sıkı sıkıya bağlı olan azalar görev yapmaktadır. Ancak hareketin sempaticileri olanlar liyakatlarını tamamladıklarında aza olabilmektedir. Hareketin bu özelliğine rağmen 1971 yılının sonunda teşkilatın üst düzey yöneticilerinin bir kısmının ayrılması Aykut Edibali'nin onları tasfiyesi olarak nitelendirilmektedir. YMM Hareketinden ayrılanlar ise MHP ve MSP'de görev almıştır.⁶⁸⁸ Yaşanan süreçte teşkilat kayıplar yaşamaya başlamıştır ve kaybedilen üyelerin yerine yenileri koyulamamıştır. Özkaya 12 Mart 1971 Muhtıra'sının YMM teşkilatı içindeki yansımalarını değerlendirmektedir:

“Bir takım tahminler yürütülebilir, muhtıranın hareketin parçalanması sürecinde bir miktar etkisi olduğu kanaatindeyim. Liderin yaşı muhtıra verildiğinde 30'du. Kitleleşmeye doğru ilerleyen hareketin mensubu olan insanların bu tür bir darbe karşısında orduyu destekleyen yayınlara olmuştur. Zaten sağ kesimin ordu ve devlet kavramlarına destek verdiğini biliyoruz.”⁶⁸⁹

⁶⁸⁴ Edibali, **Komünist İhtilale Karşı Tedbirler**, s. 31.

⁶⁸⁵ Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, s. 7.

⁶⁸⁶ Bulut, **Muhtıra Sonrasında Demokratikleşme Hareketi'ne Örnek Model Olarak 1973 Genel Seçimleri**, s. 82.

⁶⁸⁷ Ekin Kadir Selçuk, “Mücadele Birliği 1964-1980 İdeoloji ve Örgüt”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2018, s. 175.

⁶⁸⁸ **Basında IDP 1**, İslahatçı Demokrasi Partisi Yayınları, s. 44-45.

⁶⁸⁹ Telefon görüşmesi, Cevat Özkaya, 14.11.2018.

Özkaya'nın yanı sıra Sürgeç'te bu durumla ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır:

“12 Mart'tan sonra YMM Hareketinden o sırada bir dernek olduğu için kopmalar yaşanmış olabilir. Ancak muhtıraya destek verildiği için insanlar bizden ayrıldı diyemeyiz. Muhtıra komünizmi ezmişti ve YMM Hareketi'de anti komünist bir hareketti bu yüzden tabanda bir itirazla karşılaşılmadı. Genelde bu konudaki eleştiriler hareketten kopanların 15-20 yıl geçmesinin ardından yaptığı eleştirilerdir.”⁶⁹⁰

Bu analizlerden hareketle 12 Mart 1971 Muhtırası'nın hareketin parçalanması sürecinde kısmi bir etkiye sahip olduğu kabul edilebilir.

3.2. YMM Hareketinin Millî İttifak Oluşması Yönündeki Girişimleri

YMM teşkilatı aktif çalışmalar yaptığı dönemde siyasal bir parti haline gelemediği için o dönemde kurumsal siyasete erişimi sınırlı bir toplumsal hareket olarak var olmuştur. Ancak Aykut Edibali kendi grubunun kolektif çıkarlarını temsil etmek ve kurumsal siyaseti etkilemek için devamlı surette sağ eğilimli partilere millî bir ittifakın gerçekleşmesi için telkinde bulunmuştur. Örneğin teşkilat Türk siyasal hayatına 1991 seçim ittifakının⁶⁹¹ yanı sıra 1975 yılında Süleyman Demirel başkanlığında kurulan AP-MSP-MHP ve CGP hükümetlerinin oluşumu esnasında katkılar sunmuştur.⁶⁹² Edibali 1973 Seçimlerinde parti kurmamış ya da kuramamış olmasına rağmen liderlere millî ittifak çağrısında şöyle bulunmuştur:

“Farklı düşüncelere rağmen, Türkiye milliyetçilerinin sadece millî temayülleri ve halk kitlelerinin umudu hatırına millî ittifak gereklidir diyoruz ve başka bir yol tanımıyoruz. Ya millî ittifakın candan desteklenmesi yahut halkımızın da millî partilerimizi de acımasız hesaba çekişi. Başka yol yoktur. Ve bu son sözdür.”

İş birliği fikri 1973 Seçimlerinde uygulanmamış, 1977'de de bu fikir hayata geçmemiştir. Ancak 1977 Seçimleri sonrasında Milliyetçi Cephe hükümetleri kurulurken seçim öncesi uygulanmayan bu yöntem koalisyon arayışları sırasında

⁶⁹⁰ Telefon görüşmesi, Bilal Sürgeç, 15.11.2018.

⁶⁹¹ Bu ittifak 20 Ekim 1991 Genel Seçimleri öncesi RP, MÇP ve IDP tarafından kurulmuştur.

⁶⁹² Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 83.

pratiğe geçmiştir.⁶⁹³ Bu durum Yeniden Millî Mücadele dergisinin 1973 yılında yayımlanan 181. sayısında dile getirilmektedir:

“Türkiye için tehlike büyüktür. Milliyetçi partilerimiz içinde tehlike vahim bir hâl olacaktır. O hâlde, Türkiye milliyetçileri bugünden el ele vermeli, CHP ve AP iktidarına karşı, millî iktidar için Milliyetçi Güçlerin Birliğini kurmalıdırlar. Başka bir yol yoktur. Aklın ortaya koyduğu ve zarûret haline gelmiş olan vazife budur. Biz bu hedef için çalışacağımızı ve bütün güçlülere katlanarak, milliyetçi partilerin millî ittifakı içinde, en ağırından en basit hizmete kadar hepsini şevkle, sevinçle yapmağa ve hizmette bulunmağa hazır bulunduğumuzu Türk efkârı umûmiyesine ilân ediyoruz. Bütün samimiyetimizle belirtelim ki, bu hizmet karşılığında hiç bir menfaat beklemiyoruz. Vatanperverliklerinden şüphe etmediğimiz milliyetçi partilerimizin yöneticileri bunu dikkate almalıdırlar.”⁶⁹⁴

Yine aynı derginin 1970 yılında yayımlanan ilgili sayılarında Aykut Edibali'nin Milli İttifak oluşturma girişiminin tam olarak ne anlama geldiği ifade edilmektedir:

“...Bu birlik müşterek bir program ve bu programın gerçekleştirilmesini temin etmek üzere, müstakil millî kuruluşların birbirleriyle olan kardeşçe münasebetlerini kesin müeyyidelere bağlayan organizasyon olmalıdır. Bu program zaruri surette, beraber hareketi icap ettirir. Ve asgari isteği de seçimlerde bölünmez bir blok teşkil etmek olmalıdır. Böylece milletin kusursuz olduğu bölünmeler kaybolup, kardeş partilerin millî cephesi kurulmuş olacaktır...”⁶⁹⁵

Teşkilat bu ve buna benzer girişimleriyle çağdaşı olan sağ partilere işbirliği önerisinde bulunmaktadır. Ancak o dönem partileşemediğinden dolayı kadrolar diğer sağ partilere yönelmek durumunda kalınmıştır. 5 Haziran 1977 Seçimleri incelendiğinde bu durumu görmek mümkündür. Bu seçimlerde il temsilciliklerine YMM teşkilatına mensup üyelerin kullanacakları oyun akıbetinin ne olması gerektiği konusunda herhangi bir talimat verilmemiştir. Ancak seçimlerde hareketin çalışma yaptığı şehirlerde Adalet Partisi, Milli Selamet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Ferruh Bozbeyle'nin genel başkanlığını yürüttüğü Demokratik Parti

⁶⁹³ **IDP'ye Kurulan Tuzaklar Parçalanacaktır**, Bayrak Yayıncılık,1992, s. 46-47.

⁶⁹⁴ **Yeniden Milli Mücadele**, Sayı:181, 17-24 Temmuz 1973, s. 3.

⁶⁹⁵ **Yeniden Milli Mücadele**, 15 Eylül 1970, s. 8.

desteklenmiştir.⁶⁹⁶ Özkaya tarafından yapılan değerlendirmeler bu duruma ışık tutmaktadır:

“Hareketin içinden yetişen bazı arkadaşlar milletvekili oldular. Örneğin 1975’lerde Adalet Partisinden 3 arkadaşımız milletvekili seçildi. O zamanki politika her ilde kazanabilecek İslami anlamda büyük arzuları olmayan adayların desteklenmesi şeklindeydi. Bütüncül bir siyasal hareket olma amacı yoktu. Ankara’da hareketin işlerini takip edecek arkadaşlar olsun mantığıyla seçimlere katılan bazı partiler ve adaylar desteklenmiştir. Arkadaşlarımız kanaatlerimizi Mecliste beyan etmeleri ve Ankara ile iletişimin sağlanması için aday olmuşlardır.”⁶⁹⁷

Bu desteğin sonucu olarak 1977 Genel Seçimlerinde YMM teşkilatı kökenli iki isim milletvekili seçilmiştir. Bu adaylardan biri Afyon milletvekili seçilen Mehmet Özutku’dur. Afyon’dan 3 tane AP, 2 tane CHP milletvekilinin seçimi kazanması beklenirken AP Afyon listesinde son sırada bulunan Mehmet Özutku⁶⁹⁸ harekete mensup seçmenlerin yapmış olduğu çalışmalar neticesinde milletvekili seçilmiştir.⁶⁹⁹ Bu örnek olumlu sayılabilecek bir gelişme gibi görünse de bazı durumlarda siyasal partilerle toplumsal hareketlerin ortaklığı birçok probleme de sebebiyet verebilir. Bir taraftan hareketin özerkliğinin ortadan kalkması ve hareketin tek bir siyasal organın parçasına dönüşmesine neden olabilmektedir.⁷⁰⁰ Türinay bu durumu şöyle değerlendirmektedir:

“Partileşmek düşüncesi eskiden bizim harekette yoktu. 1970’lerde Süleyman Demirel’le ilişki kuruldu. Hareket bu aşamada AP’nin gençlik kolları gibi rol oynadı. Bu ilişki hareketin içinde ihtilaf doğurdu ve çoğu kişi bu durumu onaylamadı. Ancak bu ilişkiden dolayı hareketin içinde siyasetin tadını alan gruplarda oluştu. Bu tecrübeyi edinen gruplar 1980 başlarında İslahatçı Demokrasi Partisini kurmaya kalkıştılar. Bu hareket dayanışmaları çok kuvvetli olan genç kadrolar oluşturdu. Hareket keşke çok daha önce 1980’ler öncesi partileşseydi. Bu şekilde daha isabetli olurdu.”⁷⁰¹

⁶⁹⁶ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 78-79.

⁶⁹⁷ Kişisel Görüşme, Cevat Özkaya, İstanbul, 09.11.2017.

⁶⁹⁸ Özutku bu görevini XVI. Yasama Döneminde 05.06.1977-12.09.1980 tarihleri arasında ifa etmiştir.

⁶⁹⁹ Süleyman Kocabaş, “Türkiye’de Demokrasi Buhranı Yaralı Demokrasimiz 1876 –2015”, 2704.2015,(çevrimiçi) <http://www.kayserihakimiyet2000.com/yarali-demokrasimiz/>, 21.01.2017.

⁷⁰⁰ Sanlı, **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, s. 34.

⁷⁰¹ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 17.09.2018.

3.3. YMM Hareketinin Dağılma Süreci

Bu başlığa kadar hangi konjonktürden ve nasıl bir toplumsal yapı içinden geldiğini analiz ettiğimiz YMM Hareketi; 1970’li yılların sonunda dağılmıştır ancak bu damar içinden yetişen insanlar sahip oldukları zihni disiplinleri ve çözümlene yetenekleri sayesinde merkez sağ partilerde ve Millî Görüş partileri içinde hep önemli işlevler görmüştür. Hareketin derin devletle iş birliği yaptığı suçlaması da zaman zaman olmuştur. YMM teşkilatının içinden liberal düşünceye, radikal İslami hareketlere kayanlarda olmuştur.⁷⁰² Teşkilatın dağılmasında, en başta hareketin ideolojisinin temelini oluşturan ilkelerden biri olarak ileri sürülen İslam’a saygılı olduğu vurgusunun daha az hissedilir hâle gelmesi ve milliyetçi söylemlerin bu boşluğu doldurduğu algısının oluşması beklentilerin karşılanamamasında etkili olmuştur. YMM Hareketi kendine özgü olan alanı bu şekilde kaybetmiştir.⁷⁰³ Bu noktada hareketin dağılma sürecine toplumsal hareketler zaviyesinden bakıldığında YMM Hareketinin çerçeve değişimini koşullara uyum sağlayarak gerçekleştirmesi gerekirken bunu hayata geçiremediği tespit edilmiştir. Özkaya bu duruma ek olarak hareketin dağılmasını toplumsal ihtiyaçların farklılaşmasına bağlamaktadır:

“1974’de hareket çalkalanmaya başlamıştı. Hukuku bitireni matbaa makinesinin başına koyuyorduk. Sorun şuydu 17-18 yaşında öğrenciyken 20’li yaşları geçince ihtiyaçlar farklılaşıyor. İslami duyarlılık tabii ki zamanla azaldı. Size hiçbir dünyalık vaat etmiyordu bu hareket.”⁷⁰⁴

Ahmet Taşgetiren; önemli bir dava arkadaşlığı olarak nitelediği YMM teşkilatının liderlik seviyesinde yaşanan problemlerden dolayı dağıldığını, önde gelen isimlerin uzlaşma sergileyemediklerini ve akabinde kopuşların meydana geldiğini aktarmaktadır.⁷⁰⁵ Hamza Türkmen ise hareketin dağılma sebeplerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Yeniden Millî Mücadele çok iyi örgütlenmiş, çok fedakâr bir hareket olmasına rağmen millî-dindarlığı savunuyordu. Dindarlığa eyvallah ama milliyeti de ön

⁷⁰² Çelenk, **Türk Sağının Düşünce...**, s. 14.

⁷⁰³ Aydın, Bir Millî İslamcılık Serüveni: Mücadelecilik, s.464.

⁷⁰⁴ Kişisel Görüşme, Cevat Özkaya, İstanbul, 09.11.2017.

⁷⁰⁵ Star, “Mücadele Birliği dağılırken çok acı çektik”, 06.07.2013, (çevrimiçi)

<http://www.star.com.tr/pazar/mucadele-birligi-dagilirken-cok-aci-cektik-haber-769268/>, 06.10.2017.

plana çıkarıyordu. Dolayısıyla iç muhalefet unsurları oluştu. Biz arkadaşlarımızla Yeniden Millî Mücadele'den, İstanbul'daki örgütlenmeden koştuk. '75 ve sonraki yıllarda İslam'la daha iyi tanışabilmek için, onu daha iyi kavrayabilmek için büyük bir cehd içinde olduk..."⁷⁰⁶

Ayrıca Hamza Türkmen'in başka bir söyleşi, teşkilatın mensuplarına doğrudan ya da dolaylı olarak yaşattığı değişimi izah etmesi açısından önemlidir; "Ben 1976'da tam olarak koştum. Şöyle koştum zaten: Bizatihi Edibali'ye söylemişiz, o hareketin birikimi bizi İslam diye aldı milliyetçi diye çıkardı: şu anki tüm argümanları cahilidir."⁷⁰⁷ Ayrıca; Türkmen dikkatini çeken bu değişimi aşağıda kendi gözlemlerinden hareketle şöyle ifade etmeye çalışmaktadır:

"...Biz de benim uyanmam da 1975-76'da oldu. Söylediğim şey şuydu: "Niçin ümmet demiyorsunuz millet diyorsunuz?" Konjonktürel şey. Sonra Türk milleti oldu, sonra Türk milliyetçiliği, sonra Türk büyük kültür sistemi oldu. Bizi İslam diye aldılar, öbür kapıdan Türkçü diye çıkardılar..."⁷⁰⁸

Bu tür ümmetçi-milliyetçi yaklaşım farklılıklarının kopmadaki etkisi yanında hareketin temel iddialarından vazgeçtiği için kopmaların yaşandığını iddia edenler de vardır. Bu noktada kendisiyle mülakat çalışması gerçekleştirilen Aydın kendi gözlemlerini sunmaktadır:

"Kitleyi harekete geçirici daha büyük millî devlet gibi hedefleri vardı. Millî devlet kurma gibi amacı vardı. Daha sonra bu hedeften vazgeçildi. 1976-1978 arası 2 yıl İstanbul'da kaldım 1978'de askerlik görevimi yerine getirmek için ayrıldım. Ben ayrılmadan önce hareket köstekleniyor frene basılmış ve âdeta yerinden kalkıp hareket etmeyen bir araba omuzlanarak hareket ettirilmeye çalışılıyor. Liderin açıklamada bulunması bekleniyor. 1978'de İstanbul'dan ayrılmadan önce açıklama şuydu; 1966-1967'de bir teşkilatı kurup buhranlara ve bunalımlara bir çare bulmak istedik bunun millî devletle mümkün olacağına inandık ama 12 Mart'tan sonra gördüm ki 1978'de millî devlet kurulacak gibi görünmüyor. Millî devlet öyle kolay elde edilemez hareketi serbest dalgalanmaya bıraktım diyor."⁷⁰⁹

⁷⁰⁶ Dünya Bizim, "Yeniden Millî Mücadele'den nasıl ayrıldı", 17.01.2012, (çevrimiçi) <http://www.dunyabizim.com/soylesi/8497/yeniden-millî-mucadeleden-nasil-ayrildi>, 11.10.2017.

⁷⁰⁷ Çelenk, **Türk Sağ'ının Düşünce...**, s. 544.

⁷⁰⁸ A.e., s. 542.

⁷⁰⁹ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 31.01.2018.

Aydın'ın bu konudaki görüşleri hareketin söylemlerinde sıkça rastlanan millî devlet idealinden vazgeçilmiş olduğu sorunsalını karşımıza çıkarmaktadır. Dikkat edilirse teşkilatın amacı millî devlet gibi çok radikal veya uzun vadeli bir amaç olduğu için, üyelerin zamanla başarı sağlama konusunda umutsuzluğa düşme ihtimali söz konusu olmuş ve bu durum da YMM örgütünün başarı ihtimalini olumsuz etkilemiştir. Türkmen ve Aydın'ın yanı sıra dönemin tanıklarından Cebeci ise hareketin üyelerini kaybetmesini daha özel nedenlere ve tabanın bekar öğrencilerden oluşmasına bağlamaktadır:

“Kopanların savı İslami söylemden uzaklaşılması ve milliyetçi söyleme bürünülmesi olarak ileri sürülmektedir. Bu sava katılmadığımı belirtmek isterim. Ancak hareketle ilgili olarak bunun tam tersini iddia edenler de, dile getirenler de mevcuttur. Kopuşların tek bir sebebi yok herkes aynı dönemde kopmadığı için kimisi 78’de kimisi 80’de, 90’larda kopanlar var. Bu noktada kişilerin sahip olduğu bakış açılarının zamanla değişmeye başlaması önemli. Muhalif çalışmalar, yorgunluk, ümitsizlik, zamanın uzaması hareketin o dönemde çekirdek kadrosunun dağılmasını sağlamıştır. Bu noktalardan hareketle kopuşlarda; müntesiplerin evlilik sürecine giriyor olmaları yani aynı ideolojiye sahip olmayan bir bayanla evlenilmesi, işe giriş süreci, üniversite tahsilini tamamlama süreci etkili olmuştur. Örneğin aynı evde kalan ve devamlı kendisine ulaştığımız her hafta toplandığımız arkadaş grubu ilk önce haftada bir daha sonra ayda bir yapılan toplantılara gelmemeye ve akabinde hiç gelmemeye başlamıştır.”⁷¹⁰

Bu süreçte hareketin devam edebilmesi için dipten gelen bir sirkülasyonun olması gerekmiş, yani bu toplumsal harekete yeni katılacak bekâr öğrencilere ihtiyaç duyulmuş ancak bu mümkün olmamıştır.⁷¹¹ Özkaya ise; bu toplumsal hareketin dağılmasını daha üstün bir çerçevenin üretilmemesiyle ilişkilendirmektedir:

“Başlangıçta ortaya konmuş olan çerçevenin altı doldurulamadı. Bu çerçeveye etrafınız sıkıştı, aşmanız lazım. Engeller var ve bu mekanizmanın, görüşün dar olmasını sağladı. Çerçeve genişleyebilirdi. Bu durumda lider olarak yüzleşmeyi göze almanız lazım. Çünkü YMM Hareketinin %90’ı tahsilli gençlikti. İster istemez geniş bir çerçeve aranmaya başlanmıştı harekette. Sorular çoğaldıkça ukalalaşılmasını yaklaşımla yaşadık.”⁷¹²

⁷¹⁰ Kişisel Görüşme, Nejat Cebeci, Konya, 21.10.2017.

⁷¹¹ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s.112.

⁷¹² Kişisel Görüşme, Cevat Özkaya, İstanbul, 09.11.2017.

Özkaya ayrıca zamanla üyelerdeki dünya görüşünün değiştiği ve istişare mekanizmasının zayıfladığına da ifade etmektedir:

“Başlangıçta YMM Hareketi güçlü bir hareketti. Harekete bir üst seviyeye çıkartılmadı ve zamanla yapısı değişti, siyasi parti aşamasına geçildi. Başlangıçta radikal düşünülüyor. Örneğin; gerçek emperyalizme dönüp bakılırsa bir niteleme kullanılarak “Amerika Rusya Yahudi’ye kukla” demişsiniz yani retorik bir söylem üretmişsiniz. Sloganlar hüviyet taşıyan bir şeyi bir anda anlatan metinler. Fakat bu şeyi zaman geçtikçe ayağı yere basan şekilde izah edemiyorsunuz. İnsanlar bir anda dur diyorlar. Kadroların vazifeleri kitabı, ilmî sağ Müslümanlık nasıl söylenebilir ideolojik söylem oluyor ilmî sağ. Sistematik bir şey bu inkılap ilmi. Azıcık okuyanlara bu şeyler cazip gelmiştir. Sonra bakınca sol ile çok benzerlik görülüyor. İnsanlar meslek sahibi olmaya örneğin öğretim üyesi olmaya başlıyorlar. Lider olarak bilginiz vardır ama bilgi yarışması yapılmazsa ahlak abidesi olursunuz. Üniversitedeki arkadaşlara rehberlik yaparsanız pozisyonunuz yükselir bilgi yarışına girilirse olmaz. Son sözü birisi söyler. Sanat, sinema, sosyolojiyi iyi bilen denirse abes bir şey çıkar ortaya. İstişare mekanizması zayıfladı, insanı tekleştirme hikâyesi, Aykut abi bilir ona soralım yaklaşımı vardı.”⁷¹³

Teşkilatın gücünü kaybetmesinde kuruluş ve gelişme aşamasında “millîlik” kavramına yüklenen anlamın değiştiği algısı katalizör olmuştur. Millîliğin başta sahip olduğu İslamcılıktan milliyetçiliğe kaydığı düşüncesi destekçilerin beklentilerine ters düşmüş olabilir. Çünkü İslamcı söylemden uzaklaşılması teşkilatın kendine özgü bir yaşam alanını kaybetmesi olarak algılanmıştır.⁷¹⁴ Aydın bu toplumsal hareketin dağılmasını Özkaya’ya paralel olarak istişare mekanizmasının zayıflaması ve eksen kavramların değişmesiyle ilişkilendirmiştir:

“Daha çıtası yüksek bir İslamcı çizginin gelişmesi gerekiyordu. Çerçeve değişti ve eksen kavramlar zaman içinde değişime uğruyor. Kitleyi harekete geçirici daha büyük millî devlet gibi hedefleri vardı. Millî devlet kurma gibi amacı vardı. Daha sonra bu hedeften vazgeçildi. Anadolu Vakfı, AKV, İnfak Vakfı, Demokrasi Derneği, Stratejik düşünce hareketten gelen gruplardır. Bundan sonra bir kültür faaliyeti bir dernek olacak, diyor Edibali. Dergiler ve kitaplar yayımlanacak, kültürel yönden katkıda bulunacağız, buna 1971-1972’de karar veriyor ama insanların haberi yok eskisi gibi değil diye Anadolu’da konuşuluyor. Artık kendisinin hiçbir katkısı yok ve nihai olarak son sözü söylüyordu.”⁷¹⁵

⁷¹³ Kişisel Görüşme, Cevat Özkaya, İstanbul, 09.11.2017.

⁷¹⁴ Işık vd., **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, s. 361-362.

⁷¹⁵ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 31.01.2018.

Necmettin Türinay ise hareketin dağılışıını şöyle tahlil etmektedir:

“1960’lardan 1980’lere gelinceye kadar siyasal kültür çok gelişmiştir. Fakat YMM Hareketi bu gelişmelerin gerisinde kalmıştır. Çünkü kendini yenileyen bir çerçeve ortaya koyamamıştır. Bundan dolayı özellikle 1980’lerden sonra durağan, yaratıcılığını yitirmiş bir harekete dönüşmüştür.”⁷¹⁶

1970’lerin sonunda bu toplumsal hareket dağılmış ve ardında IDP ve Millet Partisi bakiyelerini bırakmıştır. Ancak; eski mensuplar ve hâlen bakiye konumunda bulunan kişiler hareketin yaşanan süreç içinde gençler için koruyucu bir şemsiye olduğu kabulünü paylaşmaktadır.

Mücadele grubu Türkiye’de özellikle 1970 ve 1980 arası yaşanan ve ülkenin anarşik eylemler nedeniyle sorunlu olarak kabul edebileceğimiz kaotik süreç içinde her türlü darbeci, kanunsuz eylemlerin dışında meşru zeminde kalarak hareket etmeyi başarmıştır. Bu durum yıllar sonra Hasan Akbaş tarafından Aykut Edibali’ye şöyle ifade edilmektedir: “Abi size minnettarız! Siz sürünüzü kurttan, kuştan korudunuz! Onları kurtlara, kuşlara, çakallara yem etmediniz! Ancak bu sürüyü yeşil ve sulak çayırlara götüremediniz!”⁷¹⁷ Aykut Edibali’nin önem ihtiva eden bu çabalarına rağmen 1978 yılında YMM teşkilatı saflarında yer alan ve öğretmenlik görevini ifa ettiği sırada Diyarbakır’da öldürülen Musa Akın’ın arkadaşlarını büyük bir üzüntüye sevk ettiği hatırlanmalıdır.⁷¹⁸ Bu durum Yeniden Millî Mücadele dergisinde şöyle dile getirilmektedir:

“Bu satırları yazmak, bir dost, bir öğretmen ve bir kardeş için çok zor. Diyarbakır’ın yetiştirdiği bir yiğit şehid oldu. Gerçek bir mümin, akıllı bir vatansever ve yılmaz bir mücadeleciydi o. Baykuşların kardeş kavgasının zehirli tohumlarını ektiği, nifak ateşim harlattığı Türkiye’imizde, birliğin, kardeşliğin, insanlığın, gerçek milliyetçiliğin ve göz nurumuz İslâm’ın safında şerefli bir nefer olarak şerefli yerini almıştı. İddiasız, yapmacıksız, ciddi, inançlı ve yürekli...”⁷¹⁹

⁷¹⁶ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 20.07.2018.

⁷¹⁷ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 119-120.

⁷¹⁸ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı:461, 28 Kasım-5 Aralık 1978, s. 4.

⁷¹⁹ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı:461, 28 Kasım-5 Aralık 1978, s. 3.

Ayrıca yaşanan bu olumsuz gelişmelere rağmen Edibali'nin bir lider olarak dönemin politik atmosferi içinde yasal sınırlar içinde kalma noktasında gösterdiği başarı aşağıdaki satırlardan daha iyi anlaşılmaktadır. Yeniden Milli Mücadele Dergisinin 1978'deki bir sayısında yayımlanan başyazı bu durumu gözler önüne sermektedir:

“Mücadelemiz, her şeye rağmen demokratik özelliğine sınıksız bağlı kalacaktır. Mücadelemizi, bir sokak hareketi serseriliğine itmek isteyenler, hesaplarında yanıldıklarını anlayacaklardır. Terörizmin, anarşizmin hangi menhus kaynaklardan tezgâhlandığını çok ama çok iyi biliyoruz. Herkes bilsin ki, hiçbir şey bizi demokratik mücadelemizin zafer yolundan ayıramaz.”⁷²⁰

Bu noktadan hareketle kadroların yaşanan dağılma sürecinde yöneldiği partilere ilerleyen başlıkta değinilecektir.

3.4. YMM Kadrolarının Yöneldiği Partiler

1960 ve 1970'li yıllarda YMM teşkilatı içinde bulunan kadrolara siyaset kültürü verilmiş ancak hareket bu yıllarda bir siyasi parti hüviyetine kavuşamamıştır. Bu durum kitlelerin kontrol edilmesi aşamasında büyük sorunlara neden olmuştur.⁷²¹ Bu nedenle sahip oldukları komünizme ve kapitalizme karşı olmak söylemini kitlelere duyurmaya çalışan teşkilatın sloganlarını daha geniş kitlelere duyurmak görevini dönemin sağ partilerinden en önemlileri olarak kabul edilen MNP ve MSP yerine getirmiştir.⁷²² Teşkilattan ayrılanlar MSP'nin yanı sıra MHP'de de önemli görevler almıştır.⁷²³ Bu durumu dönemin tanıklarından ve teşkilatın kurucularından Mustafa Kapçı ifade etmektedir:

“Üzülerek gördük ve yaşadık ki MSP ve MHP bizim uyandırdığımız, hazırladığımız kitleleri MSP dinî duyguları, MHP de millî duyguları istismar ederek oy deposu olarak kullandılar. Çünkü Mücadele Birliği henüz partileşmemişti. Bu partiler koalisyon olarak hükûmette görev aldıklarında da diğerlerinden farklı olarak kardeşçe davranmadılar.”⁷²⁴

⁷²⁰ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı:461, 28 Kasım-5 Aralık 1978, s. 3.

⁷²¹ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s.78.

⁷²² Özalp, **Derin Dinciler “ecmain”**, s. 56.

⁷²³ **Basında IDP 1**, s. 44-45.

⁷²⁴ Fatma Betül Araba, “Yeniden Millî Mücadele Hareketi ve Din”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 54.

Dikkat edildiğinde teşkilat 1970'den itibaren kadrolarının MSP ve MHP'ye kaymasına engel olamamış ya da olmamıştır.⁷²⁵ Özellikle 5 Haziran 1977 Seçimleri Kapçı'nın bu savlarını destekler niteliktedir. Çünkü seçimlerde örneğin Elâzığ'da bağımsız adaylar, MSP adayı Halil Bilginoğlu, MHP adayı Tahir Şaşmaz desteklenmiştir. Adana, Afyon, Konya ve Sivas'ta ise AP'den Mücadele Hareketine mensup adayların listelere konulması girişimlerinde bulunulmuştur. Örneğin yine aynı seçimde Adıyaman'da MSP adayı Abdurrahman Ünsal desteklenmiştir.⁷²⁶ Bu nedenle ilerleyen kısımda Millî Görüş partilerine değinilecektir.

3.4.1. Millî Görüş Partileri

YMM kadrolarının yöneldiği partilerden biri olan Millî Nizam Partisi 26 Ocak 1970'de kurulmuştur. Kuruluş çalışmaları yapılırken dini hassasiyetlere ön planda yer verildiği algısı partinin tarihsel geçmişinde geniş yer kaplamaktadır.⁷²⁷ Parti kurma çalışmaları sırasında oluşan bu algının sebebi Millî Görüş hareketi içerisinde çeşitli görevler üstlenmiş olan Süleyman Arif Emre'nin aşağıdaki söylemlerinden daha iyi anlaşılmaktadır:

“M. Zahid (Kotku) Efendi'nin görüşleri: Kendisini Fatih'teki evinde ziyaret etmiştik...Temel ahlak nizamına dayalı, millî görüşümüz istikametinde aksiyona geçmek üzere bir siyasi parti kurmak fikrinde olduğumuzu anlattık. Cevap olarak önce uzun tarihî bir malumat verdi. Ve netice olarak; Sultan Abdülhamid Han'ın tahttan indirilmesinden sonra ülkenin yönetimi Batı taklitçiliği yapan masonların eline geçmiştir. Bunlar bir azınlıktır. Milletimizi temsil edemezler yönetimin milletimizin gerçek temsilcilerine geçmesi için kanunların müsaadesi içerisinde siyasi parti kurarak çalışmanız kaçınılmaz bir tarihî vazifedir...Çalışmaya başlayın. Şimdiye kadar geç bile kalınmıştır...”⁷²⁸

Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana ilk defa İslamcı bir parti yukarıdaki ön hazırlık sürecinden sonra Türk siyasi hayatında yer almaya başlamıştır. Ancak bu

⁷²⁵ Menderes, **Babam ve Ben**, s. 341-342.

⁷²⁶ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 78.

⁷²⁷ Mustafa Peköz, **Türkiye'de Politik İslam'ın Gelişimi ve MNP-FP Gerçeği**, Gün Yayıncılık, 2001, s.202-203.

⁷²⁸ Çınar, **Türk Siyasi Hayatında Millî Nizam Partisi**, s.114-115.

parti 15 ay gibi kısa bir süre hayatta kalabilmiştir.⁷²⁹ Bu açıdan bakıldığında MNP'nin hiçbir seçim deneyimi geçirmediği anlaşılmaktadır.⁷³⁰

Millî Görüş Hareketi; dinî, siyasi, sosyal ve ekonomik zeminlere dayanan bir harekettir. Necmettin Erbakan bu hareketin kurucusu ve lideridir.⁷³¹ MNP'nin kurucularına bakıldığında 18 kişiden oluşan bir genel idare kurulu görülmektedir. Genel İdare Kurulu Necmettin Erbakan, A.Tevfik Paksi, Ali Haydar Aksay, S. Arif Emre, H.Tahsin Armutcuoğlu, Ömer Çoktosun, Ekrem Ocaklı, Ö. Faruk Ergin, Saffet Solak, Hasan Aksay, Ali Oğuz, İsmail Müftüoğlu, Nail Sürel, İ. Fehmi Cumaluoğlu, Hüsametdin Fadıloğlu, Bahaddin Çarhoğlu, Mehmet Satoğlu ve Rifat Boynukalın'dan oluşmaktadır. Bu kurul partiyi kurduktan sonra hangi politikaları takip edeceklerini kuruluş beyannamesiyle kendi tabanlarına anlatmaya çalışmıştır.⁷³² Partinin kuruluş beyannamesi incelendiğinde ana amaçlar şöyle belirlenmiştir:

“Millî Nizâm Partisi, milletimizin fitratında mevcut ahlâk ve fazileti kuvveden fiile çıkarmak ve bu sayede cemiyetimize nizâm, huzur, içtimai adalet ve vatandaşlarımıza da saadet ve selâmet getirmek gayesiyle kurulduğunu belirtir; bugün içinde bulunduğu durum ne olursa olsun, Hakk'ın yardımıyla çok yakın bir gelecekte, milletimizin yeniden bütün dünyaya örnek büyük bir medeniyet kuracağını müjdeler; bütün vatandaşlarımızı bu ulvi gayenin tahakkuku için el birliği ile çalışmağa çağırır.”⁷³³

Beyannamesi'nin yanı sıra MNP, parti programındaki ekonomik, siyasal, demokratik ve toplumsal mesajları da İslami değerler üzerine kurmuştur ve bu şekilde anti-komünist cephenin oluşumuna katkı sağlamıştır. Kapatılana kadar MNP Kemalist devlet anlayışının karşısında İslami bir duruş söylemi kullanmıştır. Parti; ulus yerine ümmetçiliği tercih ettiği, laik değerler yerine İslam ideolojisine dayalı bir devlet kurma amacı taşıdığı, laikliğe ve Atatürk ilkelerine aykırı hareket ettiği

⁷²⁹ Sadık Albayrak, **Türk Siyasi Hayatında MSP Olayı**, İstanbul, 1. Baskı, Selamet Yayınevi, 1989, s. 55-56.

⁷³⁰ Çınar, **Türk Siyasi Hayatında Milli Nizam Partisi**, s.140.

⁷³¹ Yılmaz, “Millî Görüş Hareketi: Toplumsal Hareketler'de Çerçeve Değişimi Etkisi”, s. 1170.

⁷³² M.Gündüz Sevilgen, **MSP'de Dört Yıl (1973-1977)**, Ankara, Yüksel Matbaası, 1980, s.19-21.

⁷³³ **Millî Nizam Partisi Kurucuları**, Millî Nizam Partisi Kuruluş Beyannamesi, Ankara, Nüve Matbaası, t.y., s.1.

gerekçesi ile 1971 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır.⁷³⁴ Ancak partinin kapatılmasındaki ana gerekçeyi 24 Ocak 1971 yılındaki MNP Birinci Büyük Kongresinde partililer tarafından atılan slogan oluşturmuştur.⁷³⁵

Anayasa Mahkemesinin bu kararının ardından MNP'nin devamı niteliğinde olan yeni bir siyasi organizasyon olarak MSP kurulmuştur. Parti 1973 Seçimlerinden kısa bir süre önce kurulmuş ve Necmettin Erbakan 1973 Seçimleri sonrasında ilk Genel Başkan Süleyman Arif Emre'den bu görevi devralmıştır.⁷³⁶ 1973 Seçimleri sonrasında hiçbir parti tek başına iktidar olamamış ancak MSP 48 milletvekili çıkartmış ve akabinde CHP-MSP koalisyon hükûmeti kurulmuştur.⁷³⁷ 14 Ekim 1973 Seçimleri öncesinde varlık kazanan MSP toplumdaki birikimi iyi değerlendirmiştir ve %11,8 oy almayı başarmıştır.⁷³⁸ Erbakan; Necip Fazıl Kısakürek, Nureddin Topçu, Osman Turan, Süleyman Arif Emre ve Osman Yüksel Serdengeçti'nin tek parti yönetimine karşı çıkışlarını ve milliyetçi çizgiden İslamcı çizgiye geçiş sinyallerini analiz ederek politik ortamı çok iyi tespit etmiştir.⁷³⁹

Doğal olarak MSP kadrolarının büyük çoğunluğu MNP'deki yönetici kadroların devamı niteliğindedir. Bu yönetici elit kadronun içinde N. Erbakan, S. Arif Emre, İslam Müftüoğlu, Hasan Aksay, A.Tevfik Paksu, Fehmi Cumalıoğlu, Oğuzhan Asiltürk, Hüsamettin Akmumcu, Şevket Kazan ve Recai Kutun isimleri ön plana çıkmaktadır.⁷⁴⁰ Erbakan aslında 1969 yılında Konya'dan bağımsız milletvekili seçilerek siyasi kariyerine başlamıştır.⁷⁴¹ 12 Ekim 1969 tarihinde yapılan seçimlerin Konya ilindeki sonuçlarına göre AP 136.951, CHP 61.000, GP 30.458, MP 11.210, MHP 8.101, TİP 7.173, YTP 2.783 ve bağımsız aday Necmettin Erbakan 21.512 oy almıştır. Görüldüğü gibi Erbakan Konya'da MHP, MP, TİP ve YTP'den daha fazla oy almıştır.⁷⁴²

⁷³⁴ Peköz, *Türkiye'de Politik İslam'ın Gelişimi ve MNP-FP Gerçeği*, s. 202-204.

⁷³⁵ Sevilgen, *MSP'de Dört Yıl (1973-1977)*, s. 31-32.

⁷³⁶ Bulut, *Muhtıra Sonrasında Demokratikleşme Hareketi'ne Örnek Model Olarak 1973 Genel Seçimleri*, s. 211.

⁷³⁷ Sevilgen, *MSP'de Dört Yıl (1973-1977)*, s. 46.

⁷³⁸ Çetin Yetkin, *Türk Halk Hareketleri ve Devrimler*, İstanbul, İkinci Cilt, 1.Basım, May Yayınları, 1975, s. 311.

⁷³⁹ Albayrak, *Türk Siyasi Hayatında MSP Olayı*, s.49.

⁷⁴⁰ Peköz, *Türkiye'de Politik İslam'ın Gelişimi ve MNP-FP Gerçeği*, s. 206.

⁷⁴¹ Albayrak, *Türk Siyasi Hayatında MSP Olayı*, s. 42.

⁷⁴² Çınar, *Türk Siyasi Hayatında Milli Nizam Partisi*, s. 105.

Erbakan'ın milletvekili olmasından önceki erken siyasi kariyerini ise Odalar Borsalar Birliği genel başkanlığına seçilmesi ve bu görevinden İslamcı yaklaşımı yüzünden uzaklaştırılması oluşturmaktadır.⁷⁴³ Millî Görüş çizgisinde olan bu partilerin ana ilkeleri Erbakan tarafından ahlak ve maneviyat, şahsiyetli dış politika, lider ülke kalkınma modeli, yeryüzünde ifsadın önlenmesi, Türkiye'nin ve bütün insanlığın saadeti için çalışmak olarak formüle edilmiştir.⁷⁴⁴

MSP'de diğer Millî Görüş partileri gibi Anayasa Mahkemesi tarafından 12 Eylül 1980 Darbesi'nden sonra kapatılmıştır. Erbakan MSP'nin kapatılmasına ilişkin olarak hazırlanan iddianamede MSP hareketini ve kendi ideolojisini şöyle savunmuştur:

“...kamuoyu ve basın gözünü önünde yapılan genel kongrede seçimle işbaşına gelen heyeti, iddia makamı, gizlice bir araya gelerek teşekkül etmiş bir topluluk diye tarif etmektedir. Üç hükümet kuran devletin en yüksek kurullarında görev yapan dört yıl boyunca Sayın Cumhurbaşkanı'nın başkanlık ettiği Millî Güvenlik Kurulu üyeliği yapan, beş yıllık planı hazırlayan yaptıkları hükümet programları, Meclislerde tasdik edilip yürürlüğe konan, sayısız kanun çıkartan Millî Selamet Partisinin bu yöneticilerini illegal bir topluluk saymak her şeyden önce Cumhurbaşkanlığı makamını, Millî Güvenlik Kurulunu, Parlamento, Cumhuriyet hükümetlerini, bu dönemde çıkmış bütün kanunları ve siyasi partileri denetleyen Anayasa kuruluşlarını itham etmek demek olur...”⁷⁴⁵

Bu sırada yaşanan siyasi gelişmeler incelendiğinde ise YMM Hareketinin MSP'nin kapatılmasına ilişkin yaklaşımı görülecektir:

“...MSP'nin 1972'den bu yana dünya görüşü, programı ve propagandasında en ufak bir değişiklik olmamasına rağmen, Türkiye'nin hâkim çevrelerinin tutumundaki yüz kızartıcı değişikliktir. Hatırlanacağı üzere MSP kurulduğu andan itibaren Türk milletinin manevî değerlerine her gün saldıran ahlâksızlık ve vurgunla beslenen Babiali tröstlerinin afişe ettiği, methiyeler düzdüğü bir hareket oluvermiştir...”⁷⁴⁶

Bayrak gazetesinde de yaşanan gelişmelerle ilgili ifadeler yer almaktadır:

⁷⁴³ Sevilgen, **M.S.P'de Dört Yıl (1973-1977)**, s. 15.

⁷⁴⁴ Necmettin Erbakan, **Davam**, Ankara, Başak Matbaacılık, 2013, s. 229.

⁷⁴⁵ Sadık Albayrak, **MSP Davası ve 12 Eylül**, İstanbul, Araştırma Yayınları, 1990, s. 84-85.

⁷⁴⁶ **Yeniden Milli Mücadele**, Sayı: 417, 24-31 Ocak 1978, s. 3.

“...Biz bugüne kadar başta bu siyasi partimiz olmak üzere, milliyetçi ve maneviyatçı olduğunu ilan eden hiçbir siyasi kuruluş aleyhinde bulunmayı aklımızın ucundan bile geçirmedik. Sadece onların değil, bütün siyasal kuruluşların karşısına objektif ve parti grup taassubundan uzak kalarak dürüst bir çizgide kalmaya özen gösterdik...”⁷⁴⁷

Söylem açısından YMM Hareketi ve Erbakan hareketi analiz edildiğinde ise ortak özellikler ve farklı noktalar dönemin tanıklarından Aydın tarafından ifade edilmektedir:

“Bizim hareket güncel politik değildi, iktidara gelip hükümet olma amacı yoktu. YMM Hareketi makro bir proje olarak millî devlet düşüncesine yani bir üst söyleme sahipti. Erbakan pratik siyasetle toplumsal çözüm üretmek isterken YMM Hareketi kapsamlı bir sistem oluşturmak istemekteydi. İkincisi İslamcılık açısından Erbakan hareketi ile aramızda bir farklılık vardı. YMM Hareketinin İslam’a bağlılığında şüphe yoktur. İslami pratikleri yerine getiren İslam’ı yaşayan insanlardan oluşmaktaydı. Ancak bizim hareket açık bir İslam söylemini kullanmadı. Çünkü sistem teyakkuz halinde olduğu için İslamcı hedef vurgusu davaya zarar verir tarzında düşünülüyordu. Erbakan İslam’ı açıkça kullanmaktaydı ve zamanla YMM Hareketi bu açık söylemi yadırgadı işi provake ediyorlar, yanlış yapıyorlar biz bir noktaya geldik düşüncesi vardı. Erbakan İslami söylemi net kullandı alenileştirdi. YMM Hareketi bu konuda iyi niyetine ve İslamcılığına rağmen bunu açık kullanmamaya çalıştı.”⁷⁴⁸

Bu analizin ardından Millî Görüş Hareketinin Kemalist kesimde var olan tepkiler nedeniyle 28 Şubat süreciyle birlikte 1996’dan itibaren yine iç tehdit olarak algılandığı ve bu gelişmelerin ardından Refah Partisinin de kapatıldığı hatırlanmalıdır. Refah Partisinin ardılı Fazilet Partisi kurulsaydı da aynı gerekçelerle o da kapatılmıştır. Ardından yenilikçiler ve gelenekçiler ikileminin yani fikrî ayrılıklarının yaşanması ve Adalet ve Kalkınma Partisi’nin kurulması hareketin tam olarak cazibesini yitirmesine neden olmuştur.⁷⁴⁹ YMM Hareketinden Milli Görüş partilerine kadro geçişleri noktasında ise Özkaya’nın değerlendirmeleri önem kazanmaktadır:

“Toplu bir geçiş söz konusu olmadı. Melih Gökçek, Ali Müfit Gürtuna gibi isimler ve daha alt tabakadan gelip Milli Görüş partilerinde siyaset yapan isimler olmuştur.

⁷⁴⁷ Bayrak, 19 Ekim 1978, s. 5, “MSP ciddi bir provakasyonla karşı karşıya”.

⁷⁴⁸ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 02.08.2018.

⁷⁴⁹ Yılmaz, “Millî Görüş Hareketi: Toplumsal Hareketler’de Çerçeve Değişimi Etkisi”, s. 1173-1174.

Ancak toplu halde değil parça parça YMM Hareketinden bu partilere bir geçiş durumu söz konusu olmuştur.”⁷⁵⁰

Özkaya'nın yanı sıra Sürgeç'in konuyla ilgili görüşleri de şu şekildedir:

“YMM Hareketinin en büyük zaafı mücadelecilere iş edinme, bürokrat ve milletvekili olma gibi fırsatlar sunamamasından dolayıdır. Örneğin Melih Gökçek ve Cemil Çiçek bu hareketin içinde kaldıklarında kendilerini devlet kademelerinde bir kadroya taşıyamayacaklarını görmüşlerdir. Bu arayışlar kadro geçişlerinin en önemli nedenidir. Bu isimlerin yanı sıra Ömer Vehbi Hatipoğlu'da RP'den Diyarbakır milletvekili seçilmiştir. Ancak kadro geçişleri daha çok 1980'lerden sonra olmuştur.”⁷⁵¹

3.4.2. Milliyetçi Hareket Partisi

Milliyetçi Hareket Partisi; 1960'larda Soğuk Savaş Dönemi partilerinden biri olarak Türk siyasal hayatında yer almaya başlamıştır.⁷⁵² MHP'nin kuruluşu tam olarak 1969 yılında, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin adının değiştirilmesiyle sonuçlanan Adana Kongresi ve sonrasında yaşanan ideolojik dönüşüm neticesinde gerçekleşmiştir.⁷⁵³ MHP; kurulduğu tarih olan 1969 yılından bu yana ismini, amblemini, ana örgüt yapısını ve temel ideolojik söylemini muhafaza etmeyi başararak siyaset yapmaya çalışan kurumlardan birisi hâline gelmiştir.⁷⁵⁴

1960'lardan sonra CKMP'nin ve MHP'nin gelişmesini sağlayan temel olgu antikomünist söylem geliştirmesi olarak kabul edilebilir. Antikomünist bu söylem zamanla genel sağ siyasetin merkezinde yer almıştır.⁷⁵⁵ Bu gelişmenin akabinde MHP genellikle katı bir milliyetçiliği savunarak Türk milliyetçiliğine bağlılık refleksini ileri sürerek diğer partilerden farklı bir pozisyon içinde bulunduğu izlenimi vermektedir. MHP Türk milliyetçiliğini ulusal kültür çerçevesi içinde tanımlamaya çalışmıştır. Partinin benimsediği Türk milliyetçiliği çerçevesi en dar tanıma göre Türk milletine ve devletine sevgi, hizmet ve bağlılık olarak kitlelere kodlanmıştır.⁷⁵⁶

⁷⁵⁰ Telefon görüşmesi, Cevat Özkaya, 14.11.2018.

⁷⁵¹ Telefon görüşmesi, Bilal Sürgeç, 15.11.2018.

⁷⁵² Yanardağ, **MHP Değişti mi? Ülkücü Hareket'in Analitik Tarihi**, s. 19.

⁷⁵³ MHP, “Türk dünyasının bilge lideri Türk Milliyetçiliğinin kurucusu başbuğ Alparslan Türkeş'in hayatı”, (çevrimiçi) https://www.mhp.org.tr/htmldocs/basbug/hayati/mhp/basbugumuzun_hayati.html, 20.03.2016.

⁷⁵⁴ Arıkan, **Türk Sağının Türk Sorunu: Milliyetçi Hareket Partisi**, s.102.

⁷⁵⁵ Bora vd., **Devlet, Ocak, Dergah**, s. 56.

⁷⁵⁶ Arıkan, **Türk Sağının Türk Sorunu: Milliyetçi Hareket Partisi**, s. 160.

Bu fikriyatın temel dinamiklerini hayata geçiren Alparslan Türkeş, sürgün niteliği taşıyan Hindistan'daki görevinden sonra askerlik kurumuna veda ederek siyaset yapmaya başlamıştır.⁷⁵⁷ Türkeş 31 Mart 1965 tarihinde CKMP'ye üye olmuş ve ilk etapta parti müfettişliği görevine gelerek parti teşkilatlarını denetlemeye başlamıştır.⁷⁵⁸ Türkeş'in bu yeni görevi; yerel örgütler ile doğrudan ilişki kurarak parti tabanını etkilemesi sonucunu doğurmuştur.⁷⁵⁹ Alparslan Türkeş CKMP'de siyasete girmesinin nedenini parti rozeti taktıktan sonra yapmış olduğu konuşmasında açıklamıştır:

“...Parti farkı gözetmeksizin, tüm vatandaşların hizmetinde bulunmak, Türk milletini kutsal bir bütün hâlinde görerek, onu yükseltmeyi, mutluluğa kavuşturmayı başlıca ülkü saymak gerek. Bunları sağlayabilmek için, Atatürk milliyetçiliğinin gerçek temsilcileri ile el ele vererek çalışmalıdırlar. Duygu ve düşüncelerimizi paylaşan bütün vatandaşları bilgisi, zekâsı, iman ve hizmet aşkıyla davamıza hizmet edecek bütün aydınları, memleket için mutlak zararlı olduğuna inandığımız aşırı akımların ve özellikle komünizmin karşısında bulunan bütün milletçi, ahlakçı, köylücü ve sosyal adaletçileri saflarımızda toplanmaya çağırıyoruz.”⁷⁶⁰

Türkeş'in bu laik tutumu 1960'ların sonuna doğru değişerek Müslümanlık vurgusu daha ağır basmaya başlamıştır. Müslümanlık üzerine olan bu vurguyu “Biz Tanrı Dağı kadar Türk, Hira Dağı kadar Müslümanız. Her iki felsefe bizim şiarımızdır.” formülü ile ana söylem hâline getirmiştir.⁷⁶¹

Türkeş ve arkadaşlarının 1965'de CKMP'ye üye olmalarıyla başlayan bu hareketlenme MHP'nin ön tarihini oluşturmaktadır. Yine aynı yıl Türkeş; rakibi Ahmet Tahta Kılıç'ı olağanüstü kongrede yenilgiye uğratarak genel seçimlere CKMP Genel Başkanı olarak katılmış ve 1965 Seçimlerinden sonra parlamentoda temsil imkânı kazanmıştır. 1967'de yapılan kongrede ise partinin siyasal görüşü Dokuz Işık doktrini olarak kabul edilmiştir. 1969 yılına gelinceye kadar ideolojik inşa süreci tamamlanmış, Adana Kongresinde Türkeş'in liderliği netleşmiş, lider-örgüt-doktrin

⁷⁵⁷ Cemal Anadol, **Olaylar, Belgeler, Hatıralar: Alparslan Türkeş, MHP ve Bozkurtlar**, İstanbul, Kamer Yayınları, t.y., s. 23.

⁷⁵⁸ Tosun, **Milliyetçi Ülkücü Hareket**, s. 64.

⁷⁵⁹ Ali Kuzu, **Alparslan Türkeş Dokuz Işık: Ülkücü Hareketin Tarihi**, İstanbul, Birinci Baskı, Kariyer Yayıncılık, 2014, s. 79.

⁷⁶⁰ Öznur, **Ülkücü Hareket: CKMP'den MHP'ye 1**, s. 84.

⁷⁶¹ Bora vd., **Devlet, Ocak, Dergah**, s. 54.

üçlemesi şekillenmiştir. 1969 yılında ise bu hazırlık süreci tamamlanarak partinin ismi MHP olarak değiştirilmiştir.⁷⁶² Dolayısıyla Adana Kongresiyle birlikte dört yıllık yeniden yapılanma ve restorasyon süreci sona ermiştir.⁷⁶³ Bu kongreyle birlikte Türk milliyetçiliği fikri Alparslan Türkeş tarafından siyasal alana taşınmıştır.⁷⁶⁴

MHP ideolojisini Dokuz Işık doktrini oluşturmaktadır. Türkeş bu doktrini şöyle formüle etmektedir; “Görüşlerimizin temeli Türk milliyetçiliği ise, siyasi aksiyonun dayandığı doktrin 9 Işık’tır.” Dokuz Işık doktrini Milliyetçilik, Ülkücülük, Ahlakçılık, İlimcilik, Toplumculuk, Köycülük, Hürriyetçilik, Gelişmecilik ve Endüstricilik maddelerinden oluşmaktadır.⁷⁶⁵ Bu doktrinin MHP camiası üzerindeki en belirgin işlevi Türkeş’in otoritesine katkı sağlamak olarak tarif edilebilir.⁷⁶⁶ Ülkücü gruplar; bu doktrin ve fikriyatı topluma ulaştırabilmek amacıyla siyasi, fikrî ve sosyal alanda yayıncılık faaliyetine başlamıştır. Bu hareketlenme dönemi özellikle Türkeş’in CKMP ve MHP Genel Başkanı olmasıyla birlikte 12 Eylül 1980 Darbesi’ne yönelen süreçte hız kazanmıştır.⁷⁶⁷

Bu gelişmeler göz önünde tutularak YMM Hareketi ve Türkeş hareketi arasında söylem açısından bir benzerlik olup olmadığı Aydın tarafından değerlendirilmektedir:

“Söylem açısından benzerlik söz konusuysa ancak MHP’nin kullandığı söylemleri bizim harekete göre daha yüzeysel daha hamasi buluyorduk. Millet konusunda hem fikirdik. Millet kelimesi birleştiriciydi. Örneğin uzun zaman MHP Konya il başkanlığı görevinde bulunan Fikret Kılıçkaya bizim derneğe gelir giderdi biz onun yanına giderdik. İhtilaf ve anlaşmazlık yoktu. MHP ile çatışma olmadı ufak tefek gruplar arasında değil sadece kişiler arasında çekişmeler yaşanmış olabilir. Bizzat ben Tokat Zile’de MHP kuruluşlarında sohbetler yaptım coşkuyla dinlendim. Örneğin Necmettin Erişen MHP yanlısı bir arkadaştı ve aynı zamanda Yüksek İslam Enstitüsü mezunuydu. Necmettin Erişen MHP’ye karşı hareketi organize eden bir konumdaydı ve ancak bu taraftarlık nedeniyle YMM Hareketine zarar vermemişti.”⁷⁶⁸

Aydın’a ek olarak Türinay’da bu durumu şu şekilde değerlendirmektedir:

⁷⁶² Yanardağ, **MHP Değişti mi? Ülkücü Hareket’in Analitik Tarihi**, s. 31-34.

⁷⁶³ Bora vd., **Devlet, Ocak, Dergah**, s. 55.

⁷⁶⁴ Tosun, **Milliyetçi Ülkücü Hareket**, s. 67.

⁷⁶⁵ Kuzu, **Alparslan Türkeş Dokuz Işık: Ülkücü Hareketin Tarihi**, s. 309-310.

⁷⁶⁶ Bora vd., **Devlet, Ocak, Dergah**, s.80.

⁷⁶⁷ Akpınar, **Kurtların Kardeşliği: Ülkücü Hareket’in Seyir Defteri**, s. 98.

⁷⁶⁸ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 02.08.2018.

“YMM’nin MHP ve Erbakan’a göre önceliği onlardan daha önce kurulan bir oluşum olarak teşekkül etmesinden kaynaklanmaktadır. Onlar doğrudan bir siyasi hareket bir parti olarak kurulmuştur. YMM ise bir siyasi parti olmamakla beraber bu yıllarda çok fazla kitleleşme düşüncesi ön plana çıkmayan bir kadro hareketiydi. Kalabalıktan ziyade kaliteli insan üretmek en önemli öncelikti. YMM Erbakan türü bir popülizm yapmamak ta ve İslami sloganları aşırı derecede kullanmamaktaydı. Aynı zamanda MHP kadar milliyetçi bir hareket olmasına rağmen milliyetçi söylemi MHP kadar kullanmamaktaydı. Bu farklılıkların yanı sıra bu üç hareketin ortak özelliği ise yerli ve milli olmalarıdır.”⁷⁶⁹

Neticede lider-teşkilat-doktrin üçlemesi ile disipline edilmiş MHP kadrolarının sıkıyönetim mahkemeleri sürecinde yani 12 Eylül 1980 sonrasında teşkilatların feshedilmesi, doktriner yapının yıpranması ve liderliğin hapiste olması nedeniyle büyük siyasal badirelerden geçmiş olduğu kabul edilebilir.⁷⁷⁰ YMM teşkilatından MHP’ye yönelik kadro geçişleri durumunu ise Özkaya değerlendirmektedir:

“MHP’de siyaset yapanlar olmuştur. Bunlar parlamentoya girebilmek için müracaat etmişlerdir. Bu isimler sistemli oldukları için gittikleri camia içinde belli seviyede itibar görmüşlerdir.”⁷⁷¹

Özkaya’nın yanı sıra Sürgeç’de bu durumu değerlendirmektedir:

“MHP’ye de kitleler halinde temayüz eden olmamıştır. Örneğin Taha Akyol MHP’ye yakın gazetelerde yazdı. Bunun sebebi her ne kadar iletişim halinde olursa da ideolojik bir parti içinde ideolojik başka bir grubun yer almasının zorluğundan dolayıdır.”⁷⁷²

3.5. YMM Hareketinin Partileşmesi Amacıyla Yapılan Çalışmalar

YMM teşkilatı 1978 yılına gelindiğinde önemli tezler olarak kabul ettiği ve tıpkı bir siyasal partinin programına benzeyen çalışmalarını anlatmak amacıyla farklı şehirlerde seri toplantılar düzenlemeye başlamıştır.⁷⁷³ Bu kapsamdaki etkinlikler

⁷⁶⁹ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 17.09.2018.

⁷⁷⁰ Arıkan, **Türk Sağının Sorunu: Milliyetçi Hareket Partisi**, s. 17.

⁷⁷¹ Telefon görüşmesi, Cevat Özkaya, 14.11.2018.

⁷⁷² Telefon görüşmesi, Bilal Sürgeç, 15.11.2018.

⁷⁷³ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı: 448, 29 Ağustos-5 Eylül 1978, s. 2.

Edibali tarafından Ankara, İzmir, Samsun ve Trabzon'da yapılmıştır.⁷⁷⁴ Toplantılar siyasi bir çağrı amacı taşımakta ve teşkilatın geçmişine atıfta bulunularak ikinci bir safhaya geçilmiş olduğu deklare edilmekte ve bu minvaldeki toplantılar Edibali tarafından YMM kadrolarının Türk milleti ile bütünleşmesi olarak değerlendirilmektedir.⁷⁷⁵

Bu çalışmalar incelendiğinde parti ve sosyal grupların temel değerler üzerinde anlaşmasının gerekliliği, gençlik hareketlerinin siyasi bir malzeme yapılmaması gerektiği, Türkiye'nin yeni bir ekonomik kalkınma modeline ihtiyaç duyduğu, ifade hürriyetinin sağlanması, bilimin öneminin kavranması, insanlık onuruna aykırı sosyal sistemlerin dışlanması, kutsal kavramların istismar edilmemesi, eğitim hürriyetinin sağlanması, milli kültürün yabancı kültürlerin etkisi altında kalmasının engellenmesi gerektiği, uzun vadeli bir millî devlet politikasının belirlenmesi, Türkiye'nin problemlerinin tam olarak ne olduğunun doğru anlaşılması, Batılılaşmanın bir talihsizlik olarak kabul edilmesi gerektiği ve bu öngörülerin hayata geçmesi için sosyal bir enerjiye ihtiyaç duyulduğu ileri sürülmektedir.⁷⁷⁶ YMM teşkilatının bu tip bir girişimde bulunmasının nedeni Mevcut partilerin, mevcut programları ve teşkilat yapıları itibarıyla yukarıdaki hedefleri gerçekleştirme yolundan uzaklaşmış olmalarından dolayıdır.⁷⁷⁷ Bu girişimin diğer nedeni ise Aydın tarafından ifade edilmektedir:

“78'deki açılımlar hareketin 11 yıllık zaman dilimi içinde bir potansiyelin olmasının yanında güncel politika zorunluluğunun ortaya çıkmasına da dayanmaktadır. 78'de bir parti oluşturulamadı hareketin küçültülüp kontrol altında tutulması da amaçlanmış olabilir. 78'de özel bağımlı kontrol altında tutulan bir kitle oluşturulmak istenmesi amaçlanmış olabilir. Farklı görüşlerin ayıklandığı bir kitle, dağılmalar karşısında bir seçmen kitlesi ve Edibali'ye özgü bir kitlenin var olmasını sağlamak amacıyla toplantılar düzenlenmiştir.”⁷⁷⁸

Teşkilat 1973 yılından bu yana sürdürdüğü siyasal partileri kendi anlayışı doğrultusunda etkileme ve yönlendirme çalışmalarında bulunmuş fakat bu fikir

⁷⁷⁴ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı: 441, 11-18 Temmuz 1978, s. 11.

⁷⁷⁵ **Bayrak**, 9 Temmuz 1978, s. 8., “Millî Mücadele Hareketi Milletim Uyan Diyor”.

⁷⁷⁶ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı: 441, 11-18 Temmuz 1978, s. 3.

⁷⁷⁷ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı: 441, 11-18 Temmuz 1978, s. 11.

⁷⁷⁸ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 02.08.2018.

hayata geçmemiştir. Bundan dolayı bu süreç sona ermiş ve hareket ancak yaşanan kopmalardan sonra kendi siyasi partisini kurabilmiştir.⁷⁷⁹

Örneğin Edibâli, “Türkiye’nin Problemleri, Milliyetçiliğimiz ve Bayrak Hareketi” isimli Ankara’da yapılan toplantıda⁷⁸⁰ sistemsiz, kadrosuz ve methodsuz bir şekilde ortaya çıkan milliyetçi-muhafazakâr reaksiyonları YMM Hareketinin toplama gayretlerini anlatmıştır. Bu kapsamda Türkiye’de milliyetçi düşüncenin ilk defa 1967 yılı sonunda bir reaksiyon olmaktan kurtulduğunu ve güçlü bir tez hâline geldiğini anlatan Edibali milliyetçi düşüncüyü sistematize eden ve metoda kavuşturan Millî İktidar, Millî Mücadele Stratejisi, Millî Kadrolar, Teşkilâtlanma Prensipleri, Demokratik Sağ gibi kavramları kendilerinin ortaya koyduklarını ifade etmiştir.⁷⁸¹ Bu noktada 1978’deki girişimler hareketin artık bir siyasal parti olma amacı taşıdığını göstermektedir:

“Eğer bu hareket haklı bir inanca, ilmî bir dünya görüşüne dayanıyorsa, ve bu hareketin bağluları yeterli bir liyakat çizgisine varmışlarsa, bu hareket, Türkiye siyasetinin lideri, yol göstericisidir. Bunda hiç tereddüde yer yoktur. Ancak yer yüzünde hiçbir haklı ideal kendiliğinden hükümlanmadığı gibi, hiçbir kadro da mühürlü davet mektubu ile lider kadro durumuna gelemmez. Bir kadronun önü, zaaf geçiren bir toplumda çok ciddi ve tehlikeli engellerle doludur, işte mücadele zarureti de buradan çıkar.”⁷⁸²

Bu girişimlerin yaşanmış olmasına rağmen hareketin geride kalan bakiyelerinin bir siyasal parti hâline gelmesi, askerî rejimin son bulunduğu 1983 Genel Seçimleri sonrasına kalacaktır.

3.6. Partileşme Sürecinde Bir Kesinti:12 Eylül 1980 Darbesi

27 Mayıs 1960’da demokrasiyi içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmak amacıyla yönetimi ele geçiren askerî vesayet bu girişiminden sonra yaklaşık olarak on yılda bir darbe girişiminde bulunmaya başlamıştır. 12 Eylül 1980 Darbesi ise bunlardan en köklü olanıdır. Çünkü siyasi yaşamın bütününe etkileyen bir müdahale

⁷⁷⁹ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı: 435,30 Mayıs-7 Haziran 1978, s. 3.

⁷⁸⁰ Bu toplantıyla ilgili görsellere tezin ekler kısmından ulaşılabilir.

⁷⁸¹ **Yeniden Millî Mücadele**, Sayı: 439, 27 Haziran-4 Temmuz 1978.

⁷⁸² **Yeniden Milli Mücadele**, Sayı: 435,30 Mayıs-7 Haziran 1978, s. 3.

olarak tarihe geçmiştir.⁷⁸³ 12 Mart 1971 Muhtırası sonrası yaşanan süreçte yeni düzenlemelere rağmen sorunları çözmek mümkün olmamış, sistem iflas etmiş, iktidar ve muhalefet partileri Türkiye'nin sorunlarını adeta konuşamaz hâle gelmiş ve siyaset ise sağ ve sol olmak üzere iki kutba bölünmüştür. Ayrıca bu dönemde kırdan kente göç sonucunda bu kriz büyümüştür. 1970'lerin ortalarından itibaren sol hareketlerde yükseliş eğilimi içinde olmuş ve sağ kesimde vatani koruma söylemiyle bu şiddet olaylarının içine dâhil olmuş ve toplumsal gerginlik hat safhaya ulaşmıştır.⁷⁸⁴ YMM Hareketi ise 27 Mayıs 1960 Darbesi sonrasında ortaya çıkan siyasi konjonktür içinde etkinlik kazanmış, 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında kopmalar yaşanmaya başlamış ve paralel olarak siyasal parti hâline gelmesi de 12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında bulunmuştur. Bu gelişmelerden dolayı 12 Eylül 1980 Darbesi'ne sınırlı olarak değinilecektir. Kenan Evren; 12 Eylül 1980'de saat 13:00 sularında Türkiye'nin ağır buhrana sürüklenmek olarak nitelediği durumuna ordu tarafından el konulduğunu, siyasetçilerin sorumlu tutulduğu, anarşi ve şiddet olayları hakkında bilgiler verdikten sonra şu sonuca ulaşmıştır:

“Sevgili Vatandaşlarım, işte bütün bu nedenlerden dolayı, Türk Silahlı Kuvvetleri, ülkenin ve milletin bütünlüğü, milletin hak, hukuk ve hürriyetini korumak, can ve mal güvenliğini sağlayarak korkudan kurtarmak, refah ve mutluluğunu sağlamak, kanun ve nizam hâkimiyetini, diğer bir deyimle devlet otoritesini tarafsız olarak yeniden tesis ve idame etmek gayesiyle devlet yönetimine el koymak zorunda kalmıştır.”⁷⁸⁵

Daha önce yapılan darbe ve darbe girişimlerinde ortaya konan metinlerin aksine bu metinde görevi üstlenmek söyleminin yerine el koymak kavramının tercih edilmesi dikkat çekicidir. Çünkü TSK gerekçe olarak kanuni bir emri yerine getirmek için darbe yaptığını vatandaşlara duyurmaktadır. Dolayısıyla darbe yapılmadığında TSK'nin yasal görevini yerine getirmeyeceği düşüncesinden hareketle suç işlenmiş olacağı ima edilmektedir.⁷⁸⁶

⁷⁸³ Devran ve Özcan, “1960'tan 2016'ya Askerî Darbe ve Muhtıra Metinleri Anlamlar, Amaçlar, Niyetler ve İdeolojiler”, s.10.

⁷⁸⁴ Abdulvahap Akıncı, “Türk Siyasal Hayatında 1980 Sonrası Darbeler ve E-Muhtıra”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2013, Cilt 15, Sayı 2, s. 41.

⁷⁸⁵ Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, s. 229.

⁷⁸⁶ Devran ve Özcan, “1960'tan 2016'ya Askerî Darbe ve Muhtıra Metinleri Anlamlar, Amaçlar, Niyetler ve İdeolojiler”, s. 12.

Bu atmosfer içinde ordu yönetime el koyarak sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı ilan etmiştir. Ardından TBMM kapatılmış, Millî Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisi oluşturulmuştur. Bu kurumların görevi daha sonra 1982 Anayasa'nı hazırlamak olacaktır.⁷⁸⁷ Darbeyle birlikte Meclisin yanı sıra ayrıca hükûmetin faaliyetlerine de son verilmiş kuvvet komutanlarından oluşan Millî Güvenlik Konseyi yasama organı, Bakanlar Kurulu ise yürütme organı olarak işlev görmeye başlamıştır. Yeni Anayasa'yla birlikte askerinin özerkliğini belirli bir seviyeye çıkartabilmek amacıyla TSK'nin Devlet Denetleme Kurulunun denetimi dışında bırakılması, Yüksek Askerî Şûra kararları için yargı yolunun kapatılması, sıkı yönetim kararlarının adli ve idari yargı yoluna kapatılması, sıkı yönetim mahkemelerinin yetkilerinin artırılması, Anayasa Mahkemesi gibi özerk kurullarda askerlere yer verilmesi ve cumhurbaşkanının hareket alanının genişlemesi sağlanmıştır.⁷⁸⁸ Ayrıca Anayasa halk oylamasının Cumhurbaşkanlığı seçimiyle birlikte yapılması Kenan Evren'e yedi yıllık bir dönem için vesayet yetkilerini hükûmetler üzerinde kullanma imkânı tanımıştır. Başka bir yöntem olarak Millî Güvenlik Kurulunun (MGK) güçlendirilmesi sağlanmıştır.⁷⁸⁹ Kurul 12 Mart 1971 Muhtırasından önce, Bakanlar Kuruluna "bilgi sunma" ile mükellefti. Kurulun yetki alanı, 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra Bakanlar Kuruluna "tavsiyede bulunmak" şeklinde genişletilmiş, 1982 Anayasa'sının 118.maddesiyle Bakanlar Kurulu'na MGK'nin bazı kararlarının öncelikli olarak göz önüne almak zorunluluğu getirmiştir.⁷⁹⁰

Yakın tarihimize bakıldığında ise 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin yukarıdaki girişimlerden farklı olarak direkt ordu hiyerarşisi ve ordu içindeki bir grup tarafından gerçekleştirmediği görülecektir.⁷⁹¹ Bu anlamda Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) oluşan muğlaklıktan yararlanarak bürokrasiden siyasete geçiş

⁷⁸⁷ Turan vd., **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, s. 327.

⁷⁸⁸ Akıncı, "Türk Siyasal Hayatında 1980 Sonrası Darbeler ve E-Muhtıra", s. 44-45.

⁷⁸⁹ Ergun Özbudun, **Türkiye'de Demokratikleşme Süreci**, İstanbul, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014, s. 84.

⁷⁹⁰ Heper, **Türkiye'de Devlet Geleneği**, s.217-218.

⁷⁹¹ Haluk Alkan, "15 Temmuz'u Anlamak: Parametreler ve Sonuçlar", **Bilgi**, Güz 2016, Sayı 79, s. 257.

yapabilen ve üretimini bizzat kendisinin yaptığı toplumsal ilişki ağlarını kullanarak devleti ele geçirmeye çalışan bir örgüt hüviyetine sahip olmuştur.⁷⁹²

12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'ni yapan yönetim ise Türkiye'nin siyasal yaşamını yeniden şekillendirerek, siyasetin doğal yapısını, önemli isimleri ve kurumları radikal bir biçimde değiştirip, yeniden yapılandırmayı hedeflemiştir. Bu aşamada çıkarılan 16 Ekim 1981 tarih ve 2533 sayılı "Siyasi Partilerin Feshine Dair Kanun" ile Türk siyasal hayatının temel unsuru olan bütün partiler feshedilmiştir. Ardından 1982 Anayasa'sı referandumunda, yeni Anayasa kabul edilerek Anayasa'nın geçici 4. maddesiyle siyasilere 5 ve 10 yıl süreyle yasaklar getirilmiştir ve 24 Nisan 1983'te 76 sayılı Karar'la siyasi faaliyetler yeniden serbest bırakılmıştır.⁷⁹³ 1982 Anayasa'sı yapıldıktan sonra ilk değişiklik, 1987 yılında gerçekleşmiştir. Yapılan halk oylaması seçmen yaşı, milletvekili sayısı, siyasi yasaklar ve Anayasa'da değişiklik usullerine ilişkindir.⁷⁹⁴ Görüldüğü gibi askerî rejim yasal politik üst yapıdaki düzenlemeleri tamamlamadan iktidardan ayrılmak istememiştir.⁷⁹⁵

Mücadele grubu bu gelişmelerin yaşandığı aşamada; 1970'lere kitlesel bir yapı değil, ağırlıklı olarak AP ve diğer partilerde sıkı örgütsel bir çekirdek devretmişken örgütsel ağ 1980'lere merkezileşen bir yapı bırakmıştır.⁷⁹⁶ Özellikle darbe öncesinde 1978 yılında Aykut Edibali'nin farklı şehirlerde geniş katılımlı salon toplantıları yapmak suretiyle kitlelerin karşısına çıktığı görülmüştü. Örneğin hatırlanacağı üzere bunlardan ilki 3 Haziran 1978 yılında İzmir'de yapılmıştır. Fakat 12 Eylül Hareketi siyasete ve fikre dair bu çalışmaların sekteye uğramasına neden olmuştur.⁷⁹⁷ Bu aşamada konu ile ilgili görüşlerine başvurulmuş bir üye 1980 sonrası hareketin seyrini ve bu durumu şöyle tasvir etmektedir:

"Bu yapıyı özellikle 1983 Seçimlerin'de ANAP içinde teşkilatlanma çalışmaları esnasında görmek mümkündür. ANAP'ın teşkilatlanmasında Mücadelecilerin rolü

⁷⁹² A.e., s. 264.

⁷⁹³ Hüseyin Çavuşoğlu, "Merkez Sağda 27 Mayıs ve 12 Eylül Sonrası Partileşme", **Balkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 12 Sayı 22 Aralık 2009, s. 169-170.

⁷⁹⁴ Sezer Ayan, "Siyasi Yapılanma Sürecinde 1961 ve 1982 Anayasası", **CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, 2007, s. 10

⁷⁹⁵ Pınar Kaya Özçelik, "12 Eylül'ü Anlamak", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, s. 85.

⁷⁹⁶ Bora vd., **Devlet, Ocak, Dergah**, s. 468.

⁷⁹⁷ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 86.

büyüktür.1983 Seçimlerinde Mücadeleci kökenli milletvekilleri bu partide yer almaktadır. ANAP 1983'te Mücadeleciler olmasa teşkilatlanamazdı.”⁷⁹⁸

1983 Seçimlerine bakıldığında sonuçlar 12 Eylül cuntası için bir hayal kırıklığına sebep olmuştur. Çünkü ANAP oyların %45'ini alarak iktidara gelmiştir.⁷⁹⁹ Mülakat çalışması gerçekleştirilen Türinay, eskiden YMM teşkilatına mensup üyelerin ANAP'a yönelimini şöyle açıklamaktadır:

“1980'lerden sonra özellikle Halil Şıvgın, Cemil Çiçek ve Melih Gökçek ANAP'ta yer alan Mücadeleci kökenli isimlerdir. Bu kişiler buldukları meclislerde yaptıkları izahlarla, yorum gücü, herhangi bir kaos yaşanması durumunda öngörü ve birikimleriyle merkez konum hâline gelmektedirler. Örneğin Halil Şıvgın analiz kabiliyeti, dış politika birikimine sahipti ve Özal'la yapmış olduğu dört beş görüşmenin ardından ANAP'ta Genel başkan yardımcısı olmuştur. Cemil Çiçek ise ANAP'ın kurucuları arasında yer almış kendisi ANAP Yozgat il başkanlığı görevinde bulunmuştur. Bu görevi sırasında gösterdiği üstün performanstan dolayı Turgut Özal kendisini Devlet Bakanlığı görevine getirmiştir.”⁸⁰⁰

Dönemin tanıklarından Aydın'ın ifadeleri de Türinay'ın yukarıdaki tespitlerini destekler niteliktedir:

“ANAP'ın 30 kişilik kurucular kurulunun içinde 3-4 mücadeleci vardı. Örneğin o dönemde Konya'da bir araya geldik ve ANAP'a Kadir Demir'i ve Mustafa Alagöz'ü milletvekili adayı gönderdik, Kadir Demir milletvekili oldu diğer arkadaş 25 yaşından gün almadığı için aday olamadı. ANAP'ta bu hareketten gelen insanlara tereddüt edilmedi ve onlara büyükşehir belediyeleri teslim edildi.”⁸⁰¹

1980-1983 dönemi bizzat ordunun siyasi iktidarı elinde bulundurduğu dönem olarak tarihe geçmiştir. Bu noktada yukarıda verilen örneklerden hareketle teşkilattan ayrılan kişilerin artık konjonktürün etkisiyle 12 Eylül 1980 Darbesi sonrası ANAP'a yöneldiği anlaşılmaktadır.⁸⁰² Öte yandan teşkilat kendi partilerini kurma girişimlerinde de bulunmuştur. İslahatçı Demokrasi Partisi ve Millet Partisi bu girişimlerin ürünüdür.

⁷⁹⁸ Kişisel Görüşme, Bilal Sürgeç, Ankara, 14.10.2017.

⁷⁹⁹ Akıncı, “Türk Siyasal Hayatında 1980 Sonrası Darbeler ve E-Muhtıra”, s. 46.

⁸⁰⁰ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 20.07.2018.

⁸⁰¹ Kişisel Görüşme, Mustafa Aydın, Konya, 02.08.2018.

⁸⁰² Özçelik, “12 Eylül'ü Anlamak”, s. 77.

3.6.1. Islahatçı Demokrasi Partisi Deneyimi

Islahatçı Demokrasi Partisi deneyimi hareketin lideri Aykut Edibali'ye göre 20 yıllık bir fikrî hazırlık çalışmasının sonucu yaşanmıştır. Bu hazırlık çalışmasını doğal olarak Mücadeleciler üstlenmiştir.⁸⁰³ Ancak bu noktada IDP'nin YMM teşkilatını doğrudan değil bir bakiye hâlinde temsil ettiğini düşünmek daha doğru olabilir. Çünkü 1980 sonrası bu dönemde kurucu kadronun tamamına yakını hareketten kopmuştur.⁸⁰⁴

Bu duruma rağmen hareketin geride kalan bakiyeleri, görüşlerinin Türk milleti tarafından daha fazla karşılık bulmasının demokratik bir yöntemle mümkün olacağını düşünerek geç kalınmış olsa da 1984 yılında Islahatçı Demokrasi Partisini kurmuştur. Aykut Edibali; Islahatçı Demokrasi Partisi kurulduktan sonra siyasi arenada yer alan diğer sağ partilere iş birliği ve ortak hareket etme konusunda öneri götürmüştür. Ancak o dönemde yürütülen bu çalışmalar parti liderlerine verilen siyasi yasakların kalkmasının beklenmesi sürecinden dolayı 1991 Seçimlerine kadar sekteye uğramıştır.⁸⁰⁵ 1987 yılında siyasi yasakların kaldırılmasını da içeren referandumda Turgut Özal yürüttüğü hayır kampanyasını az farkla kaybetmiş ve eski parti liderleri yeniden siyasete girmişlerdir.⁸⁰⁶

⁸⁰³ Basında IDP 1, s. 40.

⁸⁰⁴ Eyüp Ensar Demir, "Türk Siyasal Hayatında Yeniden Millî Mücadele Hareketi", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 73.

⁸⁰⁵ Millet Partisi, "Tarihçe", (çevrimiçi) <http://www.milletpartisi.org.tr/tarihce>, 01.12.2015.

⁸⁰⁶ Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, s. 248.

Grafik 3 Islahatçı Demokrasi Partisi Amblemi

(Kaynak:<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/657/188800866.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)

Partinin amblemine bakıldığında ise; ilmin temsili olarak kabul edilen açık bir kitap, kitap üzerinde doğan bir güneş sembolü, beş kuvvet çizgisi ve bu sembolleri süsleyen yıldızlar topluluğu görülmektedir. Sembolde yer alan kitap ilmî düşünce ve Türk milletinin millî ve manevi değerlerini, çizgiler ıslahat ve aksiyon anlayışıyla Türk milletinin yükselme azmini, güneş Türk milletinin yeniden bir güneş gibi doğacağını, yıldızlar ise KKTC dâhil 17 Türk devletini temsil etmektedir. Amblem ve program incelendiğinde Türklük vurgusunun kaldığı yerden devam ettiği anlaşılmaktadır.⁸⁰⁷ Bu manada YMM Hareketinin amblemiyle benzer temaların kullanıldığı anlaşılmaktadır.

IDP'nin kurulduktan sonra kullandığı temel argüman ise;12 Eylül öncesi var olan eski partilerin kalıntısı, uzantısı ve tekrarı olmadığı argümanıdır. Ayrıca dönemin Siyasi Partiler Kanunu'na göre yeni kurulan IDP'nin 34 ilde teşkilatlanmasının ardından teşkilatlanma barajı 45'e çıkarılmış ve IDP kurulma aşamasında yeni şartlara da uyum sağlamak ve teşkilatlanma çalışmalarına hız

⁸⁰⁷ Eyüp Ensar Demir, "Türk Siyasal Hayatında Yeniden Milli Mücadele Hareketi", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,2011, s.74.

vermek zorunda kalmıştır.⁸⁰⁸ IDP Parti Tüzüğü'nün 2. maddesinde partinin çalışma konusu ve gayesi belirlenmektedir:

“Parti, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahallî seçimler yoluyla, program ve tüzüğünde belirtilen görüşler doğrultusunda çalışma ve açık propaganda ile millî iradenin oluşmasını sağlamak, demokratik devlet ve toplum düzeni içinde ileri, mutlu ve güçlü, çağdaş medeniyet seviyesini aşmış, müreffeh, mamur Türkiye hedefini gerçekleştirmek üzere, kamu faaliyetlerini yönetmek, denetlemek ve etkilemek amacındadır.”⁸⁰⁹

IDP bu şekilde milliyetçi ve maneviyatçı duyguları ön planda tutan bir ideolojiye sahip bir siyasal parti görünümünü vermektedir. Partinin bu yönü 20 Ekim 1991 Seçimleri öncesi yürütmüş olduğu ittifak siyasetinde kendini göstermiştir ve bu politikanın sonucu olarak MÇP ve RP ile birlikte seçim kampanyası düzenlemiştir.⁸¹⁰ Bu politikaya paralel olarak millî dünya görüşü ve milli, manevi değerlere yapılan atıf parti programında ifade edilmektedir:

“Millî ihtiyaçlardan yola çıkan millî siyasal düşünce, ilmin ışığında, tarihin en köklü ve tecrübesi en büyük milletlerden biri olan Türk milletinin ihtiyaçlarını, değerlerini, ülkülerini, insani bakış açısını, aksiyon tarzını, aklın, sağduyunun, modern insan ve toplum zaruretlerinin müsamahasız imtihanından geçirerek, millî politikanın kılavuzu yapmak ister...”⁸¹¹

IDP milliyetçi ve maneviyatçı olmanın yanı sıra, ekonomi politikalarına da önem vermiştir. Bu önem, IDP'nin 1985 yılında gerçekleştirdiği Birinci Olağan Büyük Kongresinde Aykut Edibali tarafından yapılan açılış konuşmasından anlaşılmaktadır. Bu kapsamda enflasyon, ekonomik durum, borçlanma politikaları konusu, ödemeler dengesi, faiz politikası gibi konular üzerinde detaylı olarak durulmuştur.⁸¹² Ayrıca siyasi konjonktür içinde Islahatçı Demokrasi Partisinin 1987 yılında hazırlamış olduğu seçim bildirgesiyle paralel politikalar izlediği görülmektedir. IDP bu bildirgesinde ağırlıklı olarak ekonomi politikaları üzerinde

⁸⁰⁸ **Islahatçı Demokrasi Partisi 1986 Araseçim Sonuçları Değerlendirmesi**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1986, s.11-12.

⁸⁰⁹ **Islahatçı Demokrasi Partisi Tüzüğü**, Bayrak Yayıncılık,1984, s. 3.

⁸¹⁰ **IDP Genel Başkanı Aykut Edibali'nin Türk Milletine Mesajı**, Bayrak Yayıncılık, s. 9.

⁸¹¹ **Islahatçı Demokrasi Partisi Programı**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1984, s. 8-9.

⁸¹² **Islahatçı Demokrasi Partisi Genel Başkanı Sayın Aykut Edibali'nin I. Olağan Büyük Kongre Açış Konuşması**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1985.

durmaya devam etmiş ve problemlerin çözümü için Atatürk'ün ifade ettiği, millî politikaları yol göstermiş ve bu görevi gerçekleştirmek için iktidara talip olduğunu ifade etmiştir.⁸¹³

IDP'nin katıldığı ilk seçimler ise 29 Kasım 1987 tarihinde yapılan genel seçimlerdir. Seçim öncesinde ANAP'ın politikaları genel olarak eleştirilmiş olsa da parti beklediği oyu alamamış ve % 0,82 seviyesinde kalmıştır. Beklentiyi karşılamayan bu sonuçlar Genel Başkan Aykut Edibali'yi 1991 Genel Seçimleri için yeni strateji arayışlarına itmiştir. Bu çerçevede 1991 yılında Aykut Edibali; RP ve MÇP ile ittifak yaparak kendisi de dâhil olmak üzere üç milletvekilinin parlamentoya girmesini sağlamıştır.⁸¹⁴ Bu nedenden dolayı IDP'nin aktif rol aldığı ve Mecliste temsil imkânı kazanmasını sağlayan 20 Ekim 1991 Genel Seçimlerine önümüzdeki başlıkta kapsamlı olarak değinilecektir.

3.6.1.1. 20 Ekim 1991 Genel Seçimleri

20 Ekim 1991 Genel Seçimlerini YMM teşkilatının partileştikten sonraki ilk seçim başarısı olarak görmek mümkündür. Çünkü teşkilat; IDP kuruluncaya kadar partileşmemiştir ve partileştikten sonra da 20 Ekim 1991 Genel Seçimleri hariç parlamentoda temsil imkânına sahip olamamıştır. Bu genel seçimlerle birlikte İslahatçı Demokrasi Partisi; Refah Partisi ve Milliyetçi Çalışma Partisi ile ittifak yaparak Mecliste üç sandalye ile temsil imkânı kazanmıştır.⁸¹⁵ Hareketin 1960 ve 1970'lerde partileşmemesinin en önemli sebeplerinden birini yaş sınırı problemi oluşturmaktaydı. O dönemde milletvekili seçilebilmek için azami 30 yaşında olma konusundaki yasal düzenlemelerin geçerli olduğu bu aşamada hatırlanmalıdır.⁸¹⁶

20 Ekim 1991 Genel Seçimlerinde RP, MÇP ve IDP iş birliğinin yanı sıra, SHP de HEP ile ittifak yapmıştır. HEP kökenli milletvekillerinin ant içme sırasında Kürtçe konuşmaları ve Anayasa baskısı altında yemin etmek zorunda kaldıklarını söylemeleri Mecliste ve kamuoyunda tepkiye yol açmıştır. Meclisin sorunu

⁸¹³ **İslahatçı Demokrasi Partisi Seçim Bildirgesi**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1987, s. 21.

⁸¹⁴ Eyüp Ensar Demir, "Türk Siyasal Hayatında Yeniden Milli Mücadele Hareketi", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 75-76.

⁸¹⁵ Millet Partisi, "Tarihçe", (çevrimiçi) <http://www.milletpartisi.org.tr/tarihce>, 01.12.2015.

⁸¹⁶ Milliyet, "Milletvekili seçilme yaşı", (çevrimiçi)

<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Milletvekili%20Se%C3%A7ilme%20Ya%C5%9F%C4%B1/>, s.4, 18.04.2016

açılmasına rağmen merkez sağ ve solu simgeleyen DYP ve SHP'nin koalisyon kurması siyasi ortamı olağanlaştırmıştır.⁸¹⁷

1991 yılında seçim atmosferinin oluşması seçmenlerin dikkatini partiler üzerinde toplamıştır.⁸¹⁸ İttifak çalışmalarına en kapsamlı destek IDP Lideri Aykut Edibali'den gelmiş ve yaptığı çalışmalarla âdeta bir katalizör görevi görmüştür. Edibali seçim öncesinde RP Lideri Necmettin Erbakan ve MÇP Lideri Alparslan Türkeş arasında ziyaretler ve telefon görüşmeleri yoluyla mekik diplomasisi yürütmüştür. Bu süreçte RP yöneticileri MÇP'nin yer alacağı bu ittifakta güneydoğudaki oylarının düşme potansiyeli içerisine girmesinden dolayı çekincelerini ifade etmiştir. RP'nin savı Alparslan Türkeş'in aday olmasının, RP'nin güneydoğu'dan aldığı oyların azalması anlamına geleceği yönündedir.⁸¹⁹

Ancak Türkeş'in Yozgat'tan bağımsız milletvekili aday olması durumunda bu ittifakın kurulabileceği tezi; MÇP'li yöneticilerin tepkisel davranmalarına yol açmıştır. Çünkü bu teklif Alparslan Türkeş'in milletvekili seçilememesi anlamına gelme ihtimali taşımaktadır.⁸²⁰ Bu görüşten hareketle bazı MÇP'liler de RP bayrağı altında seçime girmeyi kabul etmek istememiştir. Türkeş: "Ben de hazmedemiyorum ama köprüyü geçene kadar buna dayanacağız, ondan sonra partimize döneceğiz." söylemini kullanarak MHP'lileri bu gelişmelere ikna etmeyi başarmıştır.⁸²¹ Bu rezervlerden dolayı Türkeş'in adaylığı ve güneydoğu meselesi ittifak görüşmeleri esnasında tarafların daha fazla çaba sarf etmesini sağlayarak uzlaşmayı geciktirmiştir.⁸²²

Necmettin Erbakan seçim öncesinde IDP'nin gayretleriyle yürütülen ittifak çalışmaları sırasında yapılan ilk etap görüşmelerde iş birliği önerisine IDP ile birleşme olabilir yaklaşımında bulunmuştur. Aykut Edibali ise birleşmenin seçimlere az bir süre kalması, zaman olmayışı, ancak MKYK, Genel Kurul ve Küçük Kurultay gibi partinin resmî organları tarafından alınan bir kararla birleşmenin olabileceği, MÇP'nin de bu planın içinde bulunduğu üçlü ittifak fikrini Necmettin Erbakan'a

⁸¹⁷ SETAV, "Osmanlı'dan Günümüze Seçimlerin Kısa Tarihi", (çevrimiçi) <http://arsiv.setav.org/ups/dosya/10342.pdf>, s. 60., Mehmet. Alkan, 04.04.2016.

⁸¹⁸ **IDP diyor ki**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1985, s. 5.

⁸¹⁹ Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s. 358-359.

⁸²⁰ Rıza Müftüoğlu, **Derin Sayfalarıyla Milliyetçi Hareket**, Ankara, Ortadoğu Yayınları, 2004, s. 76.

⁸²¹ Arslan Tekin, **Alparslan Türkeş ve Liderlik**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2011, s. 297.

⁸²² Hamdi Kalyoncu, **İttifak'ın Perde Arkası (üç gülün hikayesi)**, Burak Yayınevi, 1992, s. 63.

aktarmıştır. Erbakan'ın seçim ittifakından yana olmayışının diğer bir sebebi ise; RP'nin %1 oya ihtiyaç duyduğu algısını oluşturmak istememesinden dolayıdır.⁸²³ Görüldüğü üzere RP iş birliği önerisine ilk etapta sıcak bakmamış, birleşme fikrini öne sürmüştür. Bu birleşmenin ancak RP amblemi ve parti programı değişmeden olabileceği RP'li yönetici Oğuzhan Asiltürk tarafından ifade edilmiştir. Bu çalışmalarda MÇP kanadını temsil eden Rıza Müftüoğlu'nun görüşleri bu savı destekler niteliktedir:

“Adalet ve Kalkınma Partisi’ni kuran Millî Görüşçülerin neden Refah Partisinin yönetimini ele geçirmek yerine yeni bir siyasi parti kurdukları, Refah Partisindeki bu aşılmaz kalelerin varlığından da anlamak mümkündür.”⁸²⁴

IDP Parti Tüzüğü'nün 24. maddesine bakıldığında Aykut Edibali'nin ileri sürdüğü birleşmenin teknik olarak yapılamayacağı anlaşılmaktadır. Birleşme gibi önemli kararların alınması için en azından milletvekilleri, genel başkan, MKYK ve il başkanlarından oluşan küçük kongrenin toplanması gerekmektedir.⁸²⁵ Yine de İslahatçı Demokrasi Partisi bu süreçte, MÇP ile benzer motivasyonlarla ittifak fikrini zorlamıştır. Bu partiler, mevcut seçim sisteminin belli bir oy oranının altındaki partilerin aleyhine olması sebebiyle seçim barajını aşma yolunda birlikte çözüm yolları geliştirme fikrini benimsemişler, ancak bunu yoğun görüşmelerin yaşandığı bir süreçten sonra hayata geçirebilmişlerdir. Bu aşamada Alpaslan Türkeş doğal olarak temsilcisi olduğu fikriyatın Mecliste sandalye kazanmasını sağlamaya çalışmaktadır. Çünkü MÇP Meclis dışında olmasından dolayı; ülke yönetiminden de uzak kalmıştır ve dönemin mevcut siyasi konjonktürü içinde tek başına ülke barajının üstüne çıkma gücüne de sahip değildir.⁸²⁶ 1991 Seçimleri öncesi yapılan bu pragmatik iş birliği 19 MÇP üyesinin parlamenter siyasette yer almasını sağlamıştır.⁸²⁷ Destekledikleri siyasi partinin barajı geçme ihtimalinin olmadığını düşünen seçmenler doğal olarak seçimlerde başka partilere yönelebilmektedir. Yerel

⁸²³ A.e., s. 44.

⁸²⁴ Müftüoğlu, **Derin Sayfalarıyla Milliyetçi Hareket**, s.80.

⁸²⁵ **İslahatçı Demokrasi Partisi Tüzüğü**, Bayrak Yayıncılık,1984, s. 25.

⁸²⁶ Ruşen Çakır, “52 Günlük İttifak-1 Başbuğ Erbakan, Mücahit Türkeş”, 24.11.1991, (çevrimiçi) <http://rusencakir.com/52-GUNLUK-ITTIFAK-1-Basbug-Erbakan-Mucahit-Turkes/2704>, 02.12.2015.

⁸²⁷ Bora ve Can, **Devlet ve Kuzgun:1990'lardan 2000'lere MHP**, s. 15.

seçimlerde de buna benzer bir yaklaşımın söz konusudur. Bu bakımdan toplumsal hareketlerin büyüklüğüne sadece oy oranlarına bakarak belirlemek yanıltıcı olur. Ancak oy oranı arttıkça hareketin etki kapasitesinin arttığı kabul edilebilir.⁸²⁸

Necmettin Erbakan güneydoğudaki RP teşkilatlarının ittifaktan rahatsız olması nedeniyle Türkeş'in bağımsız aday olmasını diğer MÇP'lilerin ise RP listesinden aday olabilecekleri fikrini ifade etmiştir. RP güneydoğu adaylarından Şerafettin Elçi gibi bazı isimlerin adaylıktan çekilmesi Erbakan'ın bu görüşünde etkili olmuştur.⁸²⁹ Alparslan Türkeş'in RP listesinden adaylığı konusunda uzun süren toplantılardan sonra uzlaşa sağlanmıştır. Daha önceki komisyon çalışmalarında belirlenen listelere uygun olarak adaylar yerleştirilmemiş olsa da ittifak gerçekleşmiştir.⁸³⁰

Seçim alışmaları esnasında ittifakla ilgili olumlu tablonun kamuoyuna yansımaya rağmen partiler arasındaki ton farkının yol açtığı sorunlar kampanya süresince ciddi biçimde hissedilmiştir.⁸³¹ Buna rağmen liderler seçmenlere miting meydanlarında birlikte hitap etmiştir.⁸³² Ancak; MHP ve IDP önderlerinin televizyon reklamlarındaki tanıtımları RP'nin seçim kampanyası içinde sınırlı kalmıştır.⁸³³

⁸²⁸ Yılmaz, "Milli Görüş Hareketi: Toplumsal Hareketler'de Çerçeve Değişimi Etkisi", s. 1173.

⁸²⁹ Kalyoncu, **İttifak'ın Perde Arkası (üç gülün hikayesi)**, s.57.

⁸³⁰ **IDP'ye Kurulan Tuzaklar Parçalanacaktır**, s. 52.

⁸³¹ Ruşen akır, "52 Günlük İttifak-3 MÇP ayrıldı, RP selamete erdi",26.11.1991,(çevrimiçi) <http://rusencakir.com/52-GUNLUK-ITTIFAK-3-MCP-ayrildi-RP-selamete-erdi/2706,02.12.2015>.

⁸³² Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s. 357.

⁸³³ Zeynep Karahan, "1991 Erken Genel Seçimleri ve Reklam Ajansları'nın Etkinlikleri", **Marmara İletişim Dergisi**, Sayı:9, Ocak 1995, s. 69.

Resim 10. RP-MÇP-IDP İttifakını Kuran Liderlerin Birlikte Görüntüleri

(Kaynak: <https://www.thmhaber.com/turk-siyasetinin-ittifak-tarihi-haber-200886>)

Resim 11. Liderlerin 20 Ekim 1991 Genel Seçimleri Sonrası Görüntüleri

(Kaynak: Milli Gazete, 1 Kasım 1991, s. 1.)

Bu dönemde RP'nin İstanbul İl Başkanı olan Recep Tayyip Erdoğan, RP'nin geleneksel oy tabanının dışına da uzanması gerektiğini düşünerek ittifakı desteklemiştir. Her seçim bölgesi için o bölgenin özelliklerini göz önüne alarak ayrı

bir propaganda yöntemi geliştirilmesi bu partinin oy oranını arttırmıştır.⁸³⁴ Aynı zamanda seçimler öncesinde siyasi tablonun oluşturduğu algı MÇP'nin %3-4 oranında, RP'nin %7 seviyesinde ve IDP'nin de %1-2 dolayında oy alabileceğini göstermektedir.⁸³⁵ İttifak görüşmeleri devam ederken ilk protokol IDP'den R. Kırış, RP'den O. Asiltürk ve MÇP'den Eyüboğlu'nun imzasıyla tanzim edilmiştir. RP'ye listede 300, MÇP'ye 120 ve IDP'ye ise 30 milletvekili aday olacak şekilde yer verilmesi kararlaştırılmıştır.⁸³⁶

Diğer partilere tepkili milliyetçi muhafazakâr seçmenler için tek başına Refah Partisi, Milliyetçi Çalışma Partisi ve Islahatçı Demokrasi Partisi cazip alternatifler olarak durmamıştır. Fakat bu partilerin üçlü bir ittifak hâlinde seçime katılmaları bu partilerin bir çekim merkezi haline gelmesini sağlamıştır.⁸³⁷ 1991 Seçimlerinin IDP açısından somut bir başarı olarak görülmesinin sebebi IDP'nin devamı olarak nitelendirebileceğimiz Millet Partisinin günümüz oy potansiyeli analizi üzerinden anlaşılmaktadır. Çünkü 26. dönem milletvekilliği genel seçimlerinde Millet Partisi ülke barajını aşamamıştır. Katılımın %85.23 olmasına rağmen bu parti ancak %0,04 oy oranına ulaşmıştır. Hareketin hâlen temsilcisi olma konumundaki parti tabanının son seçim başarısı görüldüğü gibi 20 Ekim 1991 Genel Seçimleridir.⁸³⁸

20 Ekim 1991 Genel Seçimleri ile kurulan RP, MÇP, IDP ittifakı %16.88 oy oranına ulaşmıştır ve doğal olarak bu oy oranında hangi partinin ne kadar payının olduğunun hesaplanması mümkün değildir. Seçim sonuçları neticesinde MÇP 19, IDP 3, RP ise 43 sandalye kazanmıştır. Özellikle MÇP Türk milliyetçiliği söylemini TBMM'de temsil etme imkânını yeniden kazanmıştır.⁸³⁹ Seçim sonuçları RP açısından ise kısmi bir başarı olarak değerlendirilebilir.⁸⁴⁰ Seçimlerde bu iş birliğinin

⁸³⁴Ruşen Çakır, "52 Günlük İttifak-6 Refah'a sızan "demokrasi virüsü",29.11.1991,(çevrimiçi) <http://rusencakir.com/52-GUNLUK-ITTIFAK%E2%80%936-Refaha-sizan-demokrasi-virusu/2793>, 02.12.2015.

⁸³⁵ Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s.357.

⁸³⁶ Kalyoncu, **İttifak'ın Perde Arkası (üç gülün hikâyesi)**, s. 54.

⁸³⁷Ruşen Çakır, "52 Günlük İttifak-1 Başbuğ Erbakan,Mücahit Türkeş", 24.11.1991, (çevrimiçi) <http://rusencakir.com/52-GUNLUK-ITTIFAK-1-Basbug-Erbakan-Mucahit-Turkes/2704>, 02.12.2015.

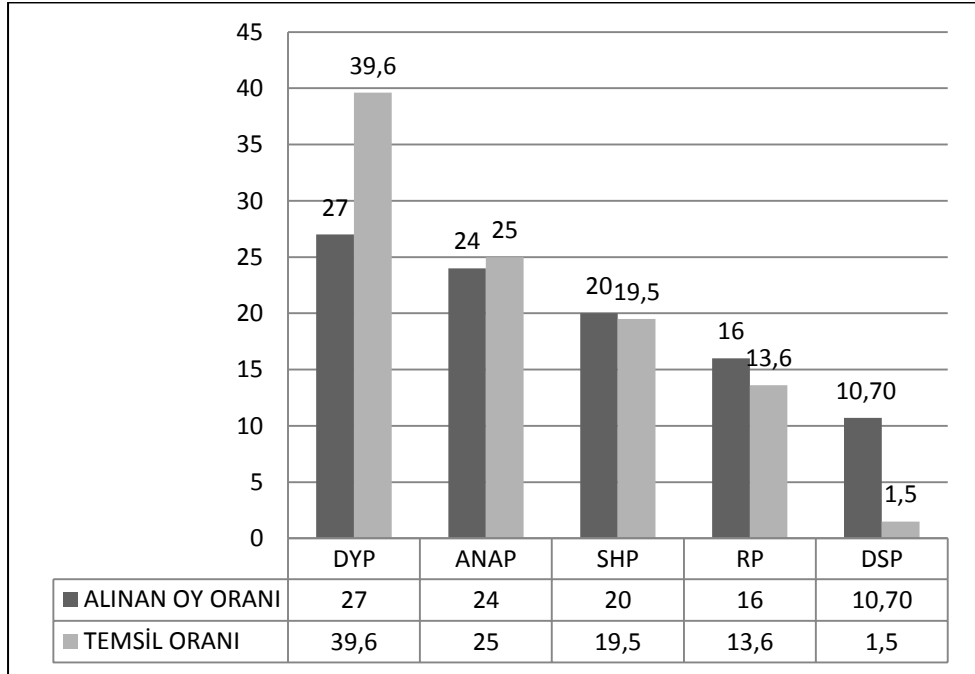
⁸³⁸YSK, "Kasım 2015 Türkiye Genel Seçimleri", (çevrimiçi)

<http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MVES/96-D.pdf>,01.12.2015.

⁸³⁹Ruşen Çakır, "52 Günlük İttifak-2 Bozkurtların Ergenekon'dan Çıkışı", 25.11.1991,(çevrimiçi) <http://rusencakir.com/52-GUNLUK-ITTIFAK-2-Bozkurtlarin-Ergenekondan-Cikisi/2705>,02.12.2015

⁸⁴⁰ Erbil Tuşalp, **Şeriatı Beklerken**, Ankara, Papyrus Yayınları,1996, s.12.

yanı sıra DYP 179, ANAP 112, SHP 91,DSP ise barajı aşarak 7 sandalye kazanmıştır. Süleyman Demirel seçim sonuçları neticesinde Sosyal Demokratlarla koalisyon kurmuştur⁸⁴¹ ve 32 bakanlıktan 12'si SHP'ye verilmiştir.⁸⁴² DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in SHP ile kurmuş olduğu koalisyon hükûmeti güvenoyu alarak çalışmalarına başlamıştır.⁸⁴³ Süleyman Demirel koalisyon neticesinde oluşan 49. Türkiye Cumhuriyeti hükûmetinde Başbakan olarak görev yapmıştır.⁸⁴⁴ Bu seçimlerde IDP'yi temsilen RP listesinden seçilen milletvekilleri⁸⁴⁵ Kayseri'den Aykut Edibali, Tokat'tan İbrahim Kumaş ve Kahramanmaraş'tan seçilen Recep Kırış'tır.⁸⁴⁶ Seçim sonuçları Grafik 4'te yer almaktadır:

⁸⁴¹ William Hale, **Türk Dış Politikası**, Çeviren: Petek Demir, İstanbul, 2003, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s. 207-208.

⁸⁴² Nohutçu, **Kamu Yönetimi**, s. 701.

⁸⁴³ Turan vd., **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, s.354.

⁸⁴⁴ Selçuk Duman, **Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanları ve Siyasi Hayattaki Yerleri**, I. Baskı, Berikan Yayınevi, 2007, s. 393.

⁸⁴⁵ Seçilen milletvekilleri bu görevlerini XIX. Yasama Döneminde 20.10.1991-24.12.1995 tarihleri arasında ifa etmiştir.

⁸⁴⁶ Fatma Betül Araba, “Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Din”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 55.

Grafik 4 1991 Genel Seçimleri Oy ve Temsil Oranları

(Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu)

Partiler arasında 1991 Genel Seçimlerinde gerçekleşen ittifak uzun sürmemiş, Meclisin toplanmasının ardından MÇP milletvekilleri ittifaktan ayrılmıştır.⁸⁴⁷ Türkeş ve 18 arkadaşı 15 Kasım 1991’de RP’den istifa ettiklerini açıklamıştır. Buna benzer diğer bir gelişme ise 23 Ocak 1991’de Edibali ve 2 IDP’li milletvekilinin RP’den istifa etmesi şeklinde yaşanmıştır.⁸⁴⁸ MÇP’li milletvekillerinin bir süre bağımsız kaldıkları ve partilerine geçmelerine 86. maddenin engel olduğu söylenebilir. Bu hukuki engelden dolayı Demokratik Hareket Partisi (DHP) kurulmuş ve MÇP’nin 3. Olağan Kongresinde MÇP’ye katılmıştır.⁸⁴⁹ Türkeş bu kongrede yeniden genel başkan seçilmiş, DHP ise Türk siyasal tarihinde hülle partisi olarak yerini almıştır.⁸⁵⁰

Aykut Edibali ile birlikte istifa eden IDP’liler den bir diğeri olan Recep Kırış kısa süre sonra TBMM’de düzenlediği basın toplantısının ardından BBP’ye katılmıştır. Basın toplantısında Kırış; yaşanan siyasi gelişmelerle ilgili aktarımda bulunmaktadır:

“Başkan kendi ailesi dışında kimseye güvenemez hâle gelmiştir. Parti, vakıf, matbaacılık ve yayın alanındaki topluluğumuzun bütün çalışmaları Edibali ailesinin yönetimine verilmiştir. Bundan böyle, Edibali ve arkadaşlarıyla beraber değilim. Sayın Yazıcıoğlu ve arkadaşlarıyla imzalanan mutabakat metninin altında benim de imzam vardır. Ancak, bu mutabakat Edibali’nin tutumları yüzünden devam etmemiştir.”

Recep Kırış; 19. Dönem Refah Partisi ve 20. Dönemde ise Büyük Birlik Partisinin seçim iş birliği sonucunda Anavatan Partisinden milletvekilli olarak Meclise girmiştir.⁸⁵¹ Yukarıdaki alıntıda yer alan mutabakat metninden kasıt Muhsin Yazıcıoğlu ve Aykut Edibali himayesinde sağda yeni bir parti kurulması fikridir. Ancak bu fikir hayata geçmemiştir.⁸⁵² Bu mutabakatın uzlaşmanın sağlanmasına

⁸⁴⁷ Ahmad, **Modern Türkiye’nin Oluşumu**, s. 256.

⁸⁴⁸ **IDP’ye Kurulan Tuzaklar Parçalanacaktır**, s. 54-55.

⁸⁴⁹ Tekin, **Alparslan Türkeş ve Liderlik**, s. 297.

⁸⁵⁰ Yanardağ, **MHP Değişti mi? Ülkücü Hareket’in Analitik Tarihi**, s. 371.

⁸⁵¹ Akşam, “AK Parti kurulmadan önce teklif edildi”, 25.05.2015, (çevrimiçi) <http://www.aksam.com.tr/siyaset/ak-parti-kurulmadan-once-teklif-edildi/haber-407946>, 17.04.2016.

⁸⁵² Alperen Ocakları Eğitim ve Kültür Derneği, **21.Yüzyılda Bir Alperen Muhsin Yazıcıoğlu**, Ankara 1.Baskı, Öncü Kitap, 2009, s. 76.

rağmen hayata geçmemesinin nedeni Aykut Edibali'nin yeni kurulacak partide genel başkan olmak istemesinden kaynaklanmış olabilir.⁸⁵³

YMM Hareketinin aktif olduğu dönemde uygulanan ve mutlak bir sertliğin sağlandığı yanlış hareket ettiği düşünülen mücadelecilere liderliğin ikinci bir şans vermeyişinden kaynaklanan dışlama politikası; İslahatçı Demokrasi Partisi etrafında istenilen seviyede bir çekim merkezi oluşmasını da engellemiş olabilir.⁸⁵⁴ Aykut Edibali'nin çabalarına rağmen dağılan bu ittifakın ardından 23 Kasım 1992'de İslahatçı Demokrasi Partisi ikinci olağan büyük kongresinde yeni bir siyasal parti kurulmuştur.⁸⁵⁵ Ardından yeni partinin adı Millet Partisi olarak belirlenmiştir.⁸⁵⁶

20 Ekim 1991 Seçimlerindeki iş birliği siyaseti 54. hükûmette Necmettin Erbakan'ın Başbakan olması, 57. hükûmette MHP'nin koalisyon ortağı olması ve RP Kayseri listesinde Aykut Edibali ile Meclise giren Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı olması noktasındaki siyasi gelişmelere zemin hazırlamıştır.⁸⁵⁷ Diğer bir katkısı ise 29 Ocak 1993 tarihinde kurulan Büyük Birlik Partisinde Muhsin Yazıcıoğlu'nun parti lideri konumuna yükselmesi olarak değerlendirilmektedir.⁸⁵⁸

3.6.2. Millet Partisi

Millet Partisi ilkin Mareşal Fevzi Çakmak ve arkadaşları tarafından 19 Temmuz 1948 yılında kurulmuştur. Fevzi Çakmak kuruluş ve örgütlenme aşamasından sonra çalışmalarına fahri genel başkan olarak devam etmiş, ardından Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur (1948-1950) partinin genel başkanlık görevini yürütmüştür. Aykut Edibali ve kadrosu ise 1980 sonrasında yapılan çalışmaların bir neticesi olarak Millet Partisi bünyesinde zamanla örgütlenmiştir.⁸⁵⁹ Millet Partisi YMM Hareketinin geride kalan bakiyelerinin geçirdiği İslahatçı Demokrasi Partisi deneyimi ardından 23 Kasım 1992'de kurulmuştur.⁸⁶⁰ Partinin güncel amblemi ise IDP ambleminden daha farklıdır ve çift başlı kartal, açık bir kitap resmi ve hilal

⁸⁵³ Akpınar, **Kurtların Kardeşliği: Ülkücü Hareket'in Seyir Defteri**, s. 220.

⁸⁵⁴ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 115.

⁸⁵⁵ Millet Partisi, "Tarihçe", (çevrimiçi) <http://www.milletpartisi.org.tr/tarihce>, 01.12.2015.

⁸⁵⁶ TBMM, "Siyasi Partiler", (çevrimiçi) https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/siyasi_partiler.html, 17.03.2016.

⁸⁵⁷ Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s. 365-366.

⁸⁵⁸ BBP, "Program", (çevrimiçi) http://www.bbp.org.tr/menu_detail.php?icerikid=8, 17.03.2016.

⁸⁵⁹ Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s. 372-373.

⁸⁶⁰ Millet Partisi, "Tarihçe", (çevrimiçi) <http://www.milletpartisi.org.tr/tarihce>, 01.12.2015.

şeklinde üç ayrı görselin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.⁸⁶¹ Partinin daha önceki seçim dönemlerinde ise ay yıldız ve altında açık bir kitap, onun da altında Millet yazısından oluşan bir amblem kullanılmıştır.⁸⁶²

Grafik 5 Millet Partisi Amblemi

(Kaynak: <http://www.milletpartisi.org.tr/>)

Aykut Edibali Millet Partisi kurulduktan sonra partinin bir çekim merkezi hâline gelebilmesi amacıyla eski üyelere adeta bir toparlanma arayışı olarak ifade edebileceğimiz siyasi mesajlar vermektedir:

“Hangi partiden, nerede, ne şekilde bulunmuş olurlarsa olsunlar yeter ki bize şaibe bulaştırmayacak, hırsızlıklarıyla meşhur, millet tarafından lekelenmiş, insanlar olmadıktan sonra; milletin bayrağı bayrağım, diyen kim varsa bu çatı altında birleştirmek için, bu saflarda hizmet etmek için herkese candan ulaşacaksınız...”

Millet Partisi bir suni teşekkül değildir! Millet Partisi, milletin kendisi...Millet burada olmalı! Millet temsilcileri burada olmalı.

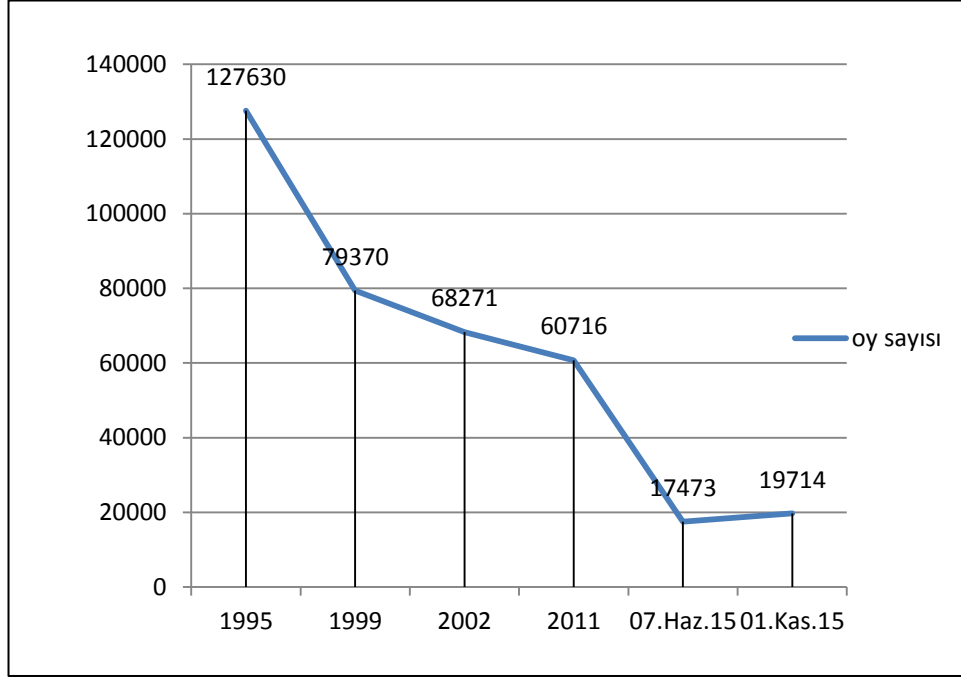
Önce kayıp kuzularımızı bulacağız!..Vaktiyle sizin beraber bulunduğunuz, meslek arkadaşınız, sınıf arkadaşınız, okul arkadaşınız, yurt arkadaşınız, birlikte Millî Mücadele’de çalıştığınız ne kadar insan varsa; sağa sola kaybolmuş kuzular, dağılmış başka ağıllara girmiş; kurdun ağızına girmek üzere olan, ümitsiz ama sizinle irtibat kuramayan insanlara buyurun diyeceksiniz.

Ellerimiz açacağız. Sadece hırsız, hain olmak dışında herkesi kucaklayacağız!..”⁸⁶³

⁸⁶¹ Millet Partisi Tüzüğü, Millet Partisi Yayınları:2, İstanbul, Haziran 2002, s. 5-6.

⁸⁶² Millet Partisi Tüzüğü, Millet Partisi Yayınları:2, İstanbul, Aralık 1998, s. 3.

⁸⁶³ Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s. 218-219.

Grafik 6 Millet Partisi Genel Seçimler İstatistiği

(Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu)

Şu anda ise, Millet Partisi Malatya il teşkilatı üyesi Sürgeç'in altını çizdiği gibi parti seçimlere katılamamaktadır: “Şu anda hâlihazırda farklı illerde teşkilatımız bulunmakta ancak seçimlere katılabilmemiz için daha çok ilde teşkilatlanmamız gerekmektedir.”⁸⁶⁸ Millet Partisi Seçim Bildirgesi'ne bakıldığında ise; siyasal sistemin yenilenmesi tartışmalarının parti içinde hâlen devam ettiği görülmektedir. Partinin yapmış olduğu siyasal sistem tartışmalarının başında Anayasa, Siyasal Partiler Kanunu, Seçim Kanunu, Medya Mevzuatı, Dernekler, Sendikalar, Vakıflar Kanunu gibi siyasi ve sosyal hayatı düzenleyen alanlar gelmektedir.⁸⁶⁹

Millet Partisinin Anayasa'da yapılması planlanan değişiklikler konusunda Meclis Başkanlığına sunduğu bilgiler dâhilinde mevcut Seçim Kanunu ve Siyasal Partiler Kanunu'nun, millî iradenin hakkaniyet içinde Meclise yansımını engellediği düşüncesi partide hâkim söylem hâline gelmiştir. Millet Partisi Anayasa ve Seçim Kanunu, Siyasal Partiler Kanunu gibi konularda millet iradesinin Meclise tam yansımından yanadır. En azından Türkiye'de uygulanan seçim barajının

⁸⁶⁸ Kişisel Görüşme, Bilal Sürgeç, Ankara, 14.10.2017.

⁸⁶⁹ **Millet Partisi Seçim Bildirisi “Herşey Millet ve insan için”**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 2002, s. 46.

demokratik Batı ülkeleri seviyesinde olması sağlanmalıdır. Millet Partisi barajsız bir seçim sistemi veya %5'leri geçmeyen bir baraj sisteminin uygulanmasının temsilde adaletin sağlanması açısından Türk siyasal hayatına katkı sağlayacağını savunmaktadır.⁸⁷⁰ Parti bu noktadaki eleştirilerinde tutarlıdır. Çünkü seçim barajı tartışmalarının aslında 1980'lere uzandığı görülmektedir. 12 Eylül 1980 Darbesi ile devlet yönetimini Millî Güvenlik Konseyi ele almıştır. MGK'nin göreve geldiği süreçte yapılan açıklamalarda yeni bir Anayasa, Seçim ve Siyasi Partiler Kanunu'nun yapılacağını belirtilmesi anlamlıdır. Danışma Meclisinin açılması münasebetiyle yapılan ilk toplantıda Millî Güvenlik Konseyi Başkanı'nın, devlet başkanı sıfatıyla yaptığı konuşması da bu konuda dikkat çekicidir. Bu politik yeniden yapılanma döneminde Anayasa yapımı, yürürlüğe girmesi ve Siyasi Partiler Kanunu'ndan sonra bir Seçim Kanunu'nun yapılması önemli bir öncelik olarak ortaya çıkmıştır. Bu Kanunun nasıl bir nitelik taşıması gerektiği formüle edilmektedir:

“Anayasa kadar önemli bir kanun da Seçim Kanunu olacaktır. Küçük küçük partilerin koalisyon döneminde ne müşküller çıkardığı, iktidarda kalabilmek uğruna bu küçük partilere ne tavizler verildiğini hep beraber gördük ve yaşadık.(...) Parti enflasyonunu önleyecek bir seçim sistemini bütün millet sizden beklemektedir.”⁸⁷¹

Seçim Kanunu ve Anayasa tartışmalarının yanı sıra; Millet Partisinin tüzüğünde önemli toplumsal mesajlar yer almaktadır. Siyasal partilerin kamuoyuna vadettiği bu mesajlar aynı zamanda partilerin sahip oldukları ideolojik ve fikrî altyapının bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Millet Partisi Tüzüğü'nün 2. maddesi incelendiğinde ana amaç ve gayeler üzerine yapılan önemli vurgular dikkat çekmektedir. Bu incelemeden; Millet Partisinin ana amacının; genel ve mahallî seçimler vasıtasıyla demokratik bir düzlemde seçimler yoluyla millî iradenin tecelli etmesini sağlamak, ileri, çağdaş medeniyet seviyesini yakalamak ve bu seviyeyi aşmak ve bu bağlamda “Muhteşem Türkiye” hedefini gerçekleştirmek olduğu

⁸⁷⁰TBMM, “Anayasa”, (çevrimiçi) https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs%5Ck02_MP.pdf,28.03.2016, s.65-66

⁸⁷¹ Bahçeci, “1982 Anayasa'sı Döneminde Çoğulcu Demokrasi Açısından Milletvekili Seçimi Hukukunda Karşılaşılan Sorunlar”, s. 370.

anlaşılmaktadır.⁸⁷² Millet Partisi “Muhteşem Türkiye” sloganı ile millî iradenin oluşmasını sağlamak için çalışmaktadır.⁸⁷³ Bu hedef kamuoyuna şöyle deklare edilmektedir:

“Muhteşem Türkiye, davasına inanmak ve bu ulu hedefin gerçekleşmesi için çalışmak, şu vazgeçilmez esasları kabullenmek ve çirkinliklerle de savaşmak anlamına gelir. ‘Muhteşem Türkiye’ davası bir sentezdir, hedefler manzumesidir, ölçülerdir, sınırlardır, tavidir, duruştur, metottur ve ahlakıdır.

‘Muhteşem Türkiye davası ne bir hayaldir ne de geçmişin hatıralarını tekrarlamak değildir. ‘Muhteşem Türkiye’ davası gerçekçiliktir. ‘Muhteşem Türkiye’ davası ne geçmişin güzelliklerini tekrarlama ve sığınma kolaylığıdır ne de geleceğin hayaller ülkesine kaçmaktır.

‘Muhteşem Türkiye’ ülküsünün samimi yolcuları, bugünü bugünün şartlarıyla değiştirmeyi, insanlara inanmayı ve inandırarak, zihinsel ve ahlaksal inkılâp yaparak bugünün imkânlarıyla yarının ‘Muhteşem Türkiye’sini kurmaya talip olurlar. İnsanlar anlamasa da inanmasa da hakkın galip geleceğini müjdeleyen ilahî takdirin ve tarihin o büyük hedefe insanları ve tarihi sürükleyip götürdüğünün, bilincinde olarak hareket ederler. Çünkü onlar çok iyi bilmelidirler ki, tarihi değiştirecek güç Allah’ın izniyle bizzat kendileridir.

Özetle ve sonuç olarak ‘Muhteşem Türkiye’ hedefi, bu hedefe gönülden inananlar için Millet Partisinin tüm imkân ve kabiliyetleri ile en yüksek inanç ve ehliyet düzeyinde derlenmesi, toplanması, yeniden organize edilmesi demektir...

Nasıl ki yıllardan beri ileri sürdüğümüz fikirlerimizin doğruları bütün Türkiye’nin kabul ettiği doğrular hâline geldi ise, bugün savunduğumuz ‘Muhteşem Türkiye’ fikrinin doğrularının da Millet Partisi iktidarında gerçekleşeceğine inanıyoruz.”⁸⁷⁴

Millet Partisinin programı incelendiğinde özetle Türkiye’nin millî bir varoluş problemi içinde olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal, kültürel ve ekonomik problemlerden kurtulabilmenin medeniyet sentezi gerçekleştirerek mümkün olacağı partinin temel tezleri arasında yer almaktadır.⁸⁷⁵ Bu sentezde; hukukun üstünlüğü, demokrasi, düşünce, ibadet, inanç ve eğitim özgürlüğü ile Cumhuriyet’in kazanımlarına saygı ve bağlılık ön plana çıkartılmaktadır.⁸⁷⁶ Ayrıca farklı bir perspektiften hareketin partileşemediği fakat etkin bir toplumsal hareket olduğu 1970’li yıllardaki YMM söylemi ile Millet Partisinin sahip olduğu yukarıdaki

⁸⁷² Millet Partisi, “Tüzük”, (çevrimiçi) <http://www.milletpartisi.org.tr/dosyalar/tuzuk.pdf>, 01.12.2015.

⁸⁷³ **Millet Partisi Tüzüğü**, Millet Partisi Yayınları:2, İstanbul, Haziran 2002, s.5.

⁸⁷⁴ Cebeci, **Millet ve Mücadele**, s. 410-411.

⁸⁷⁵ **Millet Partisi Programı**, Haziran 2002, İstanbul, Millet Partisi Yayınları:1, s. 19

⁸⁷⁶ Aykut Edibali, **Millî Birlik ve Doğu Meselemizin Çözümleri**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 2011, s. 38.

söylemi karşılaştıran Türinay durumu şu sözleriyle değerlendirmektedir: “Millet Partisi ve Yeniden Milli Mücadele Hareketinin söylemi arasında şu an bir alaka bulunmamaktadır. Şu anda bu hareket kontrollü bir harekettir. Millet Partisi şu an adeta bir tabela Partisi olarak mevcuttur. İhtiyaç hâlinde muhalefet aracı olarak kullanılabilir tarzda bir rol oynamaktadır.”⁸⁷⁷

3.7. Millet Derneği

Millet Derneği YMM teşkilatının kültürel ve eğitsel faaliyetlere daha fazla yönelerek çalışmalar yapması sonucunda ortaya çıkan bir yan kuruluştur. Dernek Millet Partisini oluşturan kadrolar tarafından kurulmuştur.⁸⁷⁸ Derneğin ismi tam olarak Millet Eğitim, Kültür, Sanat, Sosyal Yardım ve Hayır Derneğidir. Derneğin İstanbul Şubesi 2009 yılında kurulmuş olmasına rağmen bu derneğin Yeniden Millî Mücadeleciler tarafından kurulduğunu düşünürsek yaklaşık elli yıllık bir geçmişe sahip olduğu kabul edilebilir.⁸⁷⁹ Dernek şubeleri ise İstanbul’un yanı sıra Adana, Afyon, Antalya, Denizli, Konya, Kayseri, Kütahya, Mersin, Seydişehir, Samsun ve Tarsus’ta bulunmaktadır.⁸⁸⁰ “Millet Derneği, 10 Ekim 2006 tarihinde Aykut Edibali başkanlığında, Ramazan Özen, Muhammet Gümüşkaynak, Rabia Edibali, Adnan Faruk Şahin, Süleyman Ersen, Hikmet Sofu, Mustafa Koçak, Mehmet Karakaya, Cuma Nacar” tarafından kurulmuştur. Derneğin amacı ise tüzüğünde şöyle ifade edilmektedir:

“Türkiye Cumhuriyeti’ne, halkına, menfaatlerine, geleneğine, manevi ve ahlaki değerlerine bağlı ve saygılı; bölgemizden başlayarak tüm insanlara ve topluluklara, öğrenim, bilim, eğitim, kültür ve sanat çabalarına maddi ve manevi katkıda bulunmak; millî, sosyal dayanışma ve yardımlaşmayı sağlamak ve hayri çalışmalarda bulunmak, derneğin kuruluş amaçlarından birincisidir.”⁸⁸¹

Bu noktada temel amaç ve hedefler arasında en önde gelen olgu eğitim olarak ifade edilebilir. Millet Derneği tüzükte ifade edilen bu amaçlar doğrultusunda düzenli

⁸⁷⁷ Kişisel Görüşme, Necmettin Türinay, Ankara, 17.09.2018.

⁸⁷⁸ Fatma Betül Araba, “Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Din”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 69.

⁸⁷⁹ Millet Derneği, “Hakkımızda”,(çevrimiçi) <http://www.milletderneği.org.tr/hakkimizda/>,10.10.2017.

⁸⁸⁰ Millet Derneği, “Dernek şubeleri”,(çevrimiçi) <http://www.milletderneği.org.tr/dernek-subeleri/>, 10.10.2017.

⁸⁸¹ Millet Derneği, “Tüzük”,(çevrimiçi) <http://www.milletderneği.org.tr/tuzuk/>,10.10.2017.

olarak toplantı ve seminer çalışmaları yapmaktadır. Bu çalışmalarda gençlere millî kültür, millî tarih ve millî sanat konularında seri eğitimler verilmektedir. Ayrıca dernek tarihî ve kültürel amaçlı geziler düzenlemekte ve maddi durumu zayıf öğrenciler belirlenerek onlara yardım edilmektedir.⁸⁸²

Dernekte eğitim faaliyetleri kapsamında yetişkinlere yönelik konusunda uzman kimselerin katılımları ile aylık seminerler ve konferanslar düzenlenmekte, yine bu amaçla; dernek çatısı altında her hafta sonu dinî ve millî kültür sohbetleri yapılmaktadır. Küçük grupların eğitici hobilerine yönelik olarak ise Deneysel Yazarlık ve Kollektif Okuma Grubu oluşturulmuştur. Ayrıca dernek eğitici geziler düzenlemekte, kültür ve sanat faaliyetlerini desteklemekte ve çocuklara yönelik eğitim faaliyetleri de yapmaktadır.⁸⁸³ Bir örnek olarak derneğin eğitimle ilgili konularda takip etmekte olduğu programı şöyledir:

Tablo 8. Millet Derneği Eğitim Programı

	Eğitimin Konusu	Katılımcı Grup		Eğitimin Konusu	Katılımcı Grup
1	Kur'an-ı Kerim, İngilizce, oyun ve etkinlik	5-12 yaş	2	Aylık seminer	Her yaş grubu
3	Kur'an-ı Kerim öğrenimi (erkekler)	Her yaş grubu	4	Deneysel yazarlık ve kolektif okuma	Her yaş grubu
5	Tecvid (erkekler)	Her yaş grubu	6	Haftalık Türkiye ve dünyadaki gelişmeler	Her yaş grubu
7	Akaid, meal, namaz, siyer	Her yaş grubu			

(Kaynak: <http://www.milletderneği.org.tr/2013/05/17/egitim/>)

Ayrıca dernek 2010 yılından beri sistematik şekilde her yıl bahar aylarında Bahar Futbol Turnuvası düzenlemektedir.⁸⁸⁴ Aynı zamanda Millet Derneği İstanbul Şubesi, kuruluşundan bu yana her yıl yaz aylarında başta ilköğretim, orta öğretim ve lise öğrencilerine yönelik olmak üzere değişik eğitim kademelerinden gelen

⁸⁸² Fatma Betül Araba, “Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Din”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 70.

⁸⁸³ Millet Derneği, “Eğitim”, (çevrimiçi) <http://www.milletderneği.org.tr/2013/05/17/egitim/>, 14.07.2018.

⁸⁸⁴ Millet Derneği, “Spor”, (çevrimiçi) <http://www.milletderneği.org.tr/2013/05/18/spor/>, 14.07.2018.

öğrencilerin kişisel ve ahlaki gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla kısa süreli ve dönemlik yaz kampları da açmaktadır.⁸⁸⁵

Grafik 7 Millet Derneği Amblem

(Kaynak: www.milletderneği.org.tr)

3.8. YMM Hareketi Üyelerinin Güncel Siyasetteki Konumları

YMM teşkilatı günümüzde yetiştirdiği kadrolar üzerinden Türkiye'nin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatı üzerinde etkili olabilmektedir. Bu sonuç hareketin tezin muhteviyatı içinde sorgulamaya çalıştığımız kadroculuk yönünü daha fazla ortaya çıkarmaktadır. Bu toplumsal hareketten beslenen ve günümüzde birbirinden son derece farklı alanlarda faaliyetlerde bulunan isimlerden bazıları: Hareketin Lideri ve ideoloğu Aykut Edibali, ikinci lider olarak kabul edilen ve uzun yıllar müntesiplerin büyük ilgisini üzerine çekmeyi başaran Yavuz Aslan Argun, yine uzun süre Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevini ifa eden Melih Gökçek, Mücadele Birliği Derneğinin ilk genel başkanı ve Konya grubunun üyesi Necmettin Erişen, RP, ANAP ve AKP milletvekilliği görevinde bulunmuş siyasetçi Cemil Çiçek, Prof. Dr. Mustafa Erdoğan, Eski Sağlık Bakanlarından Halil Şıvgın, Mustafa Ruhi Şirin, Ressam Haşim Vatandaş, Prof. Dr. Zeki Ceyhan, Atila Yayla, Eski İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ali Müfit Görtuna, Gazeteci-Yazar Ahmet Taşgetiren, Gaffar Yakın, Mehmet Akif Ak, Eski Pınar Dergisi Yazı İşleri Müdürü Cevat Özkaya, Dr. Öğr. Üyesi Necmettin Türinay, Hacı Ali Bozdam, bu toplumsal

⁸⁸⁵Millet Derneği, "Yaz kampı", (çevrimiçi) <http://www.milletderneği.org.tr/2014/01/04/yaz-kampi/>, 14.07.2018.

hareketle ilgili hatırat ağırlıklı bir kitabı da bulunan İrfan Küçükköy, Akademisyen Prof. Dr. Mustafa Aydın, Galip Demirel, Ömer Vehbi Hatipoğlu, Yazı İşleri Müdürü Ömer Ziya Belviranlı, Rifat Yörük, Mehmet Taşdiken, Mehmet Çiçek, Recep Vidin, Gazeteci-Yazar Hüseyin Gülerce, Kemal Yaman, Özcan Palut, Kadir Demir, Prof. Dr. Muhammet Nur Doğan, Burhan Özfatura, Recep Kırış ve Gazeteci Taha Akyol olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁸⁶

Güncel siyasete baktığımızda ise; YMM teşkilatı içinden yetişen üyelerin yahut bir dönem hareketle bağ kuran ve harekete sempati besleyen kişi ve grupların ekip ruhu ve dayanışmaya verdikleri önemin dolaylı da olsa devam ettiği savı ileri sürülebilir.⁸⁸⁷ Örneğin uzun yıllar Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevinde bulunan Melih Gökçek; 25 Mart 1984 Yerel Seçimlerinde Anavatan Partisinden aday olmak suretiyle Ankara Keçiören Belediye Başkanlığını %56,6'lık yüksek bir oy oranıyla kazanmıştır.⁸⁸⁸ Hatırlanacağı üzere Gökçek'in Keçiören Belediye Başkanı seçildiği bu dönemde 1984-1985 yılları arası Altan Tan, Gökçek'in yardımcısı olarak yaklaşık bir yıl belediye başkan yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Bu aşamada diğer bir örnek olarak her ne kadar siyasete ara vermiş olsa da Cemil Çiçek'in AKP içindeki konumu ve Hüseyin Gülerce'nin pozisyonu verilebilir. Bu isimlerin içinde buldukları parti ve grupları hangi çizgide tuttukları önümüzdeki yıllarda bu minvalde yapılan çalışmalarda artış yaşanır ise elbette ki daha iyi anlaşılacaktır. Örneğin Altan Tan HDP Diyarbakır milletvekili, onun yanı sıra Ayhan Bilgen de HDP Kars milletvekili ve parti sözcüsü olarak görev yapmıştır.⁸⁸⁹ Bu ve benzer gelişmeleri Aykut Edibali "Mücadele Birliği bir kültür hareketi, bir mektep olarak vereceğini fazlasıyla verdi. Renkleriyle, çeşitleriyle çok farklı yerlerde olan insanlarıyla bunu başardı. 20 tane adam Türkiye'yi salladı." ifadeleri ile açıklamaktadır.⁸⁹⁰ Ayrıca 2002 Seçimlerinde NTV'de katıldığı bir canlı yayın

⁸⁸⁶ Fatma Betül Araba, "Yeniden Millî Mücadele Hareketi ve Din", Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 70.

⁸⁸⁷ Kafkassam, "Mücadele Birlikçi Altan Tan HDP'yi tasfiye edebilir mi?",(çevrimiçi) <http://www.kafkassam.com/mucadele-birlikci-altan-tan-hdpyi-tasfiye-edebilir-mi.html>,07.10.2017.

⁸⁸⁸ Melih Gökçek, "Özgeçmiş/Biyografi",(çevrimiçi) <http://www.melihgokcek.com/ozgecmis/>, 07.10.2017.

⁸⁸⁹ Kafkassam, "Mücadele Birlikçi Altan Tan HDP'yi tasfiye edebilir mi?",(çevrimiçi) <http://www.kafkassam.com/mucadele-birlikci-altan-tan-hdpyi-tasfiye-edebilir-mi.html>, 07.10.2017.

⁸⁹⁰ Fatma Betül Araba, "Yeniden Millî Mücadele Hareketi ve Din", Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 70.

programında Aykut Edibali çok okuyan bir lider olduğunu ifade edince bunun Türkiye'ye yansımalarının ne olduğunu soran spikere verdiği cevap bu savı destekler niteliktedir: “Bugün Türkiye'nin en büyük iki şehrini benim öğrencilerim yönetiyor. İstanbul'da Ali Müfit Gürtuna, Ankara'da Melih Gökçek.”⁸⁹¹

Hareketin eski mensupları olarak nitelendirebileceğimiz dağılmanın ardından geride kalan güncel bakiye ise son yılların belki de en kapsamlı faaliyetini 23 Nisan 2017 Pazar günü Yeniden Millî Mücadele Hareketinin 50. yılında yeniden doğuş toplantısı adı altında düzenlemiştir. Eğitimci Mehmet Mutluoğlu konuyla ilgili yaptığı açıklamada üç kuşağın bir arada bulunmak suretiyle katıldığı toplantıyı “İslam dünyasının gönül erleri topluluğu” olarak ifade etmektedir. Mutluoğlu tarafından Mücadeleci gençlerin yeni bir dönemi başlatacaklarına olan inanç dile getirilmiştir.⁸⁹²

YMM Hareketinin faaliyet alanları, örgütlenme şekli ve temel söylemi doğal olarak yıllar içinde dönüşüm geçirmiş ancak yine de yetiştirdiği kadrolar üzerinden sesini duyurabilmiştir. YMM Hareketinin 1964-1967 arası yaptığı çalışmalar kuruluş için hazırlık çalışmalarının yapıldığı “Potansiyel Oluşturma Dönemi”, 1967-1971 arası süreç kuruluşun gerçekleşip kadroların yetiştirilmeye başlandığı ve sistematik eğitimlerin verildiği hareketin en güçlü evresi “Kuruluş ve Gelişme Dönemi,” 1971-1975 arası yaşanan süreci ilk kopuşların yaşandığı adeta bir “Kırılma Dönemi”, 1975-1978 arası dönemini ise teşkilatın çekirdek yapısının tümüyle dağıldığı ve en fazla kopuşun yaşandığı “Dağılma Dönemi” olarak sınıflandırabiliriz. 1980 sonrası ise geride kalan bakiye durumundaki kadroların 1984'te İslahatçı Demokrasi Partisi ve 1992'de Millet Partisi olarak partileştiği dönemdir. Bu evre “Partileşme Dönemi” olarak adlandırılabilir. Ancak bu evre de önemli bir başarı yakalanamamıştır. Potansiyel oluşturma dönemi bu toplumsal hareketin ilk nüvelerini oluşturmaktadır. Çünkü resmi bir dernek olarak Mücadele Birliği adıyla kuruluşun gerçekleştiği 1967 yılına kadar aralarında ekol farkı olmayan milliyetçi muhafazakâr olarak nitelendirebileceğimiz Konya-Afyon grubu kendi aralarında bir temas kurmuş ve akabinde yapılan sohbet çalışmalarıyla kurulması planlanan örgüt/dernek için altyapı

⁸⁹¹ Sürgeç, **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği**, s. 121.

⁸⁹² Adanapost, “50.Yılında Yeniden Milli Mücadele Hareketi”, (çevrimiçi)

Mühttp://www.adanapost.com/50-yilinda-yeniden-milli-mucadele-hareketi-88668h.htm, 06.10.2017

çalışmaları başlamıştır. Bu gelişmelerin yaşandığı sırada YMM Hareketi İslami hassasiyetlere sahip gençlerin bir araya geldiği bir topluluktur. Temel söylemleri ise inançlı insanların teşkilatlandırılması amacıyla hareketle milli devlete ulaşmak olarak belirlenmiştir. 1967-1971 arası ise hareketin “kuruluş ve gelişme dönemi”dir. Kurucuların yaşlarının 30’u bulmamasına rağmen 1967’de legal bir dernek olarak çalışmalarına başlayan YMM Hareketi bu süreçte hareketin ana söylemini millî devlet kurma idealinin hayata geçmesi olarak belirlemiş ve antikomünist olmak, antikapitalist olmak, antisyonist olmak ve İslami değerlere saygılı olmak ilkeleri hedefe götürecek araçlar olarak belirlenmiştir. Ana söylemin hayat bulması için ise İnkılap ilmi, İlmi sağ ve Yeniden Millî Mücadelenin Stratejisi kavramların işlendiği bir model/yöntem geliştirilmiştir. Bu süreçte faaliyet alanı olarak Anadolu’dan tahsil için büyükşehirlere gelen sağ eğilimli gençler adeta bir portföy olarak belirlenmiştir. Bu dönemde YMM’nin örgütsel anlamda milliyetçi kültür birlikleri ve sancaklar hâlinde yapılandığı da görülmektedir. Bu süreçte temel söylem ise devleti millileştirmek olarak belirlenmiştir. 1971-1975 arası süreç ise ilk kopmaların ve dramatik bir dönüşümün yaşandığı dönemdir. Bu süreçte MHP ve MSP parti teşkilatları daha aktif duruma gelmiştir ve YMM teşkilatı eski cazibesini yitirmeye başlamıştır. Dönemin siyasi atmosferi içinde hareket içindeki İslami duyarlılık azalmaya başlamış, kadroların ihtiyaçları da farklılaşmıştır. Eksen kavram olarak millîlik söyleminin içine yerleştirilmiş olan İslamcılık ve milliyetçilik söylemini artık teşkilatın üyeleri bir ortada duruş olarak algılamaya başlamıştır. Çünkü bu dönemde ana söylemde İslamcılıktan milliyetçiliğe geçişin emareleri görülmeye başlanmış örneğin İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek dergisinin ilgili sayılarından bu değişimi takip etmek mümkün olmuştur. Ayrıca örgütsel faaliyetin devam ettiği sancakların 1970’te kapatılması nedeniyle mücadeleci artık değişik isimlerdeki derneklerin bünyesinde örgütlenme faaliyetlerinde bulunmuştur. 1975-1978 arası dönem ise YMM Hareketinin dağılma sürecidir. Kopuşlar hız kazanmış ve Aykut Edibali’nin etrafından yer alan çekirdek kadronun teşkilatla bağı kalmamıştır. Bu süreç devam ederken hareket artık temel tezlerinden ve iddialarından vazgeçmiş durumdadır. 1980 sonrası ise ülkedeki siyasi faaliyetlerin ve toplumsal hareketlerin tümünün yasaklandığı askerî vesayet dönemi yaşanmıştır. Bu dönemde hareketin temel söylemlerinden eser kalmamış, örgütlenme çalışmaları ise Aykut Edibali’nin

etrafındaki küçük bir topluluk tarafından bir siyasal parti kurmak şeklinde gerçekleşmiştir. Bu minvalden hareketle 1984'te İslahatçı Demokrasi Partisi ve ardından 1992'de Millet Partisi kurulmuştur.

SONUÇ

Bu tez 12 Eylül 1980 Darbesi'nden önce dağılmasına rağmen günümüzde yetiştirdiği kadrolar üzerinden sık sık gündeme gelebilen milliyetçi-muhafazakar bir toplumsal hareket olarak Yeniden Millî Mücadele teşkilatını ele almıştır. Bu durum teşkilatın Türk siyasal hayatının etkin bir kurumu olabildiği işlev ve gerçekliğini önemli bulgulardan biri olarak araştırmacının karşısına çıkarmaktadır. Çalışmada bu durumun bir çıkış noktası olduğu kabul edilerek teşkilatın ana hedefinin tam olarak ne olduğu, zamanla çerçevenin nasıl değiştiği üzerine yoğunlaşarak bu bağlamda kırılma noktalarının neler olduğu bulunmuştur. Tek bir cümleyle ifade edilirse, Yeniden Millî Mücadele Hareketi araştırmacıyı geniş üye tabanına sahip olmayan ve dönemin diğer sağ gruplarına kıyasla entelektüel yönü çok daha ağır basan toplumsal bir kadro hareketi olduğu sonucuna ulaştırmıştır. Yeniden Millî Mücadele Hareketi süreç içerisinde milliyetçi, muhafazakâr ve İslamcı temeller üzerinde yükselen bir millîlik söylemi inşa etmeye çaba harcamıştır. Bu çerçevede milliyetçi-muhafazakar ideoloji ilk etapta milli devlet kavramı temelinde şekillendirilmiş, bu amaçla anti komünist unsurların ağır bastığı tarzda bir yayın politikası belirlenmiş ve milliyetçi kültür birlikleri ile sancaklardan oluşan bir örgütlenme stratejisi izlenmiştir. Kavramsal toplumsal hareketler süreci takip edildiğinde teşkilatta başlangıçta düşünsel olarak Akaid gibi önemli İslami referanslar öne çıkartılmış, bu kavramlar Milli Mücadelemizin Stratejileri, İnkılap İlmi ve İlmi Sağ doktrinleri şeklinde anlamlandırılmıştır. Süreç içinde teşkilatın lider kadrosu ile tabanı arasında görüş ayrılıkları çıkmıştır. Edibali ve yakın çevresinin oluşturduğu lider kadro başlangıçta bu kavramlara İslami referansları baz alan şekilde anlamlar yüklerken, hareketin çerçevesi 12 Mart 1971 Muhtırası'nın ardından ve 1970'lerin ortalarından itibaren milliyetçiliği ön plana alan bir düzleme yönelmiştir. Hareket daha sonra üstün bir çerçeveye ulaştırılamaması neticesinde dağılmak zorunda kalmıştır. Buna karşılık artık teşkilatla bağı kalmayan eski müntesipler başlangıçtaki kavramlaştırmalara olumlu atıf yapsalar da onlar da bu kavramların içeriğini merkez sağdan radikal İslam'a kadar değişik bakış açıları ile yeniden yorumlamışlardır.

Bu toplumsal hareketten daha erken ayrılan kadrolardaki algı hareketin ilk nüvesini oluşturan İslamcılığın giderek milliyetçiliğe eklemeli olduğu yönündedir. Bu olgunun somut bir örneği bariz bir şekilde İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek dergisinde yayımlanan makalelerde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu toplumsal hareketten ayrılan kişiler hareketin bir gençlik hareketi olması savından hareketle yükseköğrenim sahibi olan, tahsilli, Mücadeleci olarak tabir edilen gençliğin zamanla daha geniş bir çerçeveden yahut perspektiften dünya meselelerini kavramaya başladığını savunmaktadır. Bu kavrayışa ek olarak yükseköğrenim alanındaki eğitim süreçlerini tamamlamaya başlayan, evlilik süreci içine giren ve iş aramaya başlayan Mücadeleci olarak tabir edilen gençler; 1971 yılında başlayan ve 1978 yılında son bulacak olan toplumsal hareket sürecinin özneleri olmuştur. Bu özel nedenlere bağlı teşkilatın dağılması sürecinde genç mensupların aynı dünya görüşü ya da aynı siyasi fikri savunmayan kadınlarla evlenmeleri de etkili olmuştur. Doğal olarak aynı ev yahut yurtlarda bir arada kalan üyeler hayatlarını idame ettirebilmek amacıyla iş aramaya başlamıştır. Hareketin; bu konuda kaynak olma özelliği gösterememesi dağılmanın önemli sebeplerinden sadece birisidir. Ayrıca kadınlara bu harekette neredeyse hiç yer verilmemesi hareketin kitleliliğinin sağlanamaması noktasında etkili olmuştur. Aslında o dönemde muhafazakâr kesimde kadınların etkin olmadıklarını söylemek mümkündür. Önem ihtiva eden bir diğer bulgu ise; yükseköğrenim mezunu olmaya başlayan gençlerin iş arama süreci içine girmiş olmalarından dolayıdır. Çünkü mensubiyetlerinin devam ettiği bu hareket onlara bu konuda yardımcı olmamış ya da olamamıştır. Hareketin dağılmasının sebeplerinden biriside tek parti döneminde yaşanan uygulamalara karşı olunmasına rağmen 12 Mart 1971 Muhtırası sonrası devletle inorganik bir bağ kurulması şeklinde ifade edilebilir. YMM Hareketi 12 Mart 1971 Muhtırası'nın yapılmasının gerekliliği üzerinde durmuş ve bu toplumsal hareket tarafından Muhtıra doğrudan desteklenmiştir. Bu tutum üyelerle liderlik arasında bir paradoksun oluşumuna vesile olmuştur. Teşkilatın dağılmasıyla ilgili diğer bulgular ise liderliğin tek tipleştirilmesi, istişare mekanizmasının zayıflamasının etkili oluşudur. Örneğin hareketin yayıncılık faaliyetleri devam ederken bu toplumsal hareketin gazete ve dergilerinde manşet olarak kullanılacak olan makale, başmakale ve değinilecek konuların yazı işleri müdürü ve ekibi tarafından görece daha bağımsız bir formatta hazırlanması

gerekirken liderin bu konuda nihai kararlar alması istişare mekanizmasının zayıfladığını göstermektedir. Ayrıca zamanla hareketin yayın faaliyetlerinde çalışan kişilerin yanı sıra teşkilata çok uzak fraksiyonlarda bulunmuş kişilerinde makalelerinin yayımlanması hareketin tabanı tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Ek olarak Edibali'nin öne çıkan otoriter lider profili hâlihazırdaki üyelerin teşkilattan uzaklaşmasını sağlamıştır. Dikkat edildiğinde Hareketin tabanı; Mücadele Birliği derneğinin kurulduğu sırada eksen kavram olarak kabul edilen İslami duyarlılığa bağlı kalınmasını isterken liderlik oluşan yeni çerçevede uygulamalarına milliyetçi referansları baz alarak süreci devam ettirmek istemiş ve devlet merkezli söylemin devamı niteliğinde girişimlerde bulunmuştur. Neticede bu tür eğilimler üyelerin beklentilerine ters düşmüş ve üstün bir çerçeveye geçiş sağlanamamıştır. Bu aşamada hareketin taban dinamiklerinin her yönüyle dikkate alındığı daha üstün bir çerçeveye geçiş sağlanabilseydi YMM Hareketi büyük ihtimalle günümüzde daha geniş bir tabana yayılmış bir siyasal parti olarak siyasal yaşamını sürdürecekti. Yukarıda ifade edilen ve özel dağılma sebepleri olarak kabul edeceğimiz nedenlerin yanı sıra daha genel olarak ise bu toplumsal hareket; Türk sağına özgü milliyetçilik, muhafazakarlık ve İslamcılık yaklaşımları arasındaki muğlaklığın hareketin ideolojisine belli oranlarda yansımış olduğu fikrini araştırmacıda uyandırmaktadır. Şöyle ki millîlik kavramının içine yüklenen ideolojik yaklaşımlar, kavramın artık bu ağırlığı taşıyamamasına neden olmuştur. Hareketin sahip olduğu farklı ideolojiler arasındaki güç dengesinin ilerleyen dönemde milliyetçilik istikametinde sağlanılmaya çalışılması hayal kırıklığına neden olmuştur. İslamcı akımın tek parti dönemi sonrasında uğrak noktalarından birisi olarak araştırmacı tarafından kabul edilen bu hareket içinde yapılanmaya çalışan İslamcı gruplar hareketin dağılmasının ardından özellikle MSP ve diğer İslamcı organizasyonlara yönelmiştir. MHP, MSP ve ANAP ayrılan üyeler için bir toplanma ve çekim merkezi hâline gelmiştir. Özellikle ANAP'ın teşkilatlanması sırasında Mücadele kökenli siyasetçilerin çalışmalarının merkezi olduğu görülmektedir. Hareketin partileşmesi de beraberinde bir toparlanma getirememiştir ve bu teşkilat 1970'li yıllardaki kaotik ortamı en az hasarla atlatan teşkilat olma özelliğiyle tarihe geçmiştir. Hareketin diğer bir özelliği ise kendi fikrî altyapısını oluştururken elemanlarına sistematik eğitim veren ilk

teşkilat olmasından kaynaklanmaktadır. Verilen bu eğitim neticesinde üyelerin yaşanan çatışma ortamından uzak kalması sağlanmıştır.

1983 yılındaki IDP deneyimi ve 1992 yılında Aykut Edibali'nin liderliğinde Millet Partisinin kurulması harekete somut bir seçim başarısı kazandırma konusunda yeterli olmamıştır. Tarihsel olarak hareketin seçimlerde geçirdiği deneyimler göz önünde bulundurulduğunda ve 1991 Genel Seçimlerinden önce kurulan RP, MÇP ve IDP ittifakı hatırlandığında IDP'nin sadece Mecliste 3 sandalye ile temsil edilme imkânı kazandığı görülmektedir. Millet Partisinin katıldığı son seçimler olan 26. Dönem Milletvekilliği Genel Seçimlerindeki oy oranı ise; %0.04'tür ve doğal olarak ülke barajını aşarak Mecliste temsil imkânı kazanamamıştır. Bu sonuç çalışmada ele alınan bazı durumlarda siyasal partilerle toplumsal hareketlerin ortaklığının birçok probleme de sebebiyet verebilecek olması ve diğer taraftan hareketin özerkliğinin ortadan kalkması ve hareketin tek bir siyasal organın parçasına dönüşmesine neden olması savını da destekler niteliktedir. Bu sorunsal Millet Partisinin söylemine ülke barajının sorunlu olduğu algısını ve temsilde adaleti olumsuz etkilediği söylemini kazandırmıştır. Hareket yaşanan bu sürecin ardından erken dönem ideolojisinin bir kısmını bakiye olarak İslahatçı Demokrasi Partisi ve Millet Partisine devredebildiğini göstermiştir. Günümüzde geride kalan bu bakiye muhteşem Türkiye ideali etrafında hareket eden Millet Partisi olarak ifade edilebilir. Parti; günümüzde bu şekilde kendisine yönelik toplumsal desteği arttırmaya çalışmaktadır. Önemli bir diğer tespit bu toplumsal hareketin etkili olabilmek için belirli bir eşiği aşması gerektiğidir. Geniş üye tabanına sahip hareketlerde bu olgu daha kolay gerçekleşebilir. Ancak Yeniden Millî Mücadele Hareketi gibi dar gruplara dayanan hareketlerde sadakat ve büyük fedakârlıklarla sonuç alınmaya çalışılır. Bu durum aynı zamanda bu tip gruplardan ayrılmayı da zorlaştırır çünkü kişi daha önce gruba önemli ölçüde yatırım yapmış olur ve bu yatırım ve hizmetlerin boşa gitmesini istemez. Ancak Yeniden Millî Mücadele Hareketinde uzun bir süre siyasal bir parti hüviyeti kazanma saikiyle hareket edilmediği görülmüştür. Bu toplumsal hareketin geniş bir üye tabanına hitap edebilmesi için en azından 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra hızlı bir şekilde partileşmesi gerekirken bunu başarmamış ya da başaramamıştır. Dolayısıyla hareketin tabanı bu şekilde diğer sağ gruplara ve siyasal partilere angaje olmuştur. Diğer yandan, bir hareketin amacı Yeniden Millî Mücadele

Hareketinde olduğu millî devleti kurmak gibi çok radikal veya uzun vadeli bir amaç ise, üyelerin başarı konusunda umutsuzluğa düşme ihtimali söz konusu olmaktadır ve bu umutsuzluk da o toplumsal hareket örgütünün başarı şansını olumsuz etkileyebilir.

Bu hareket kurulduğunda millî devlet gibi her ne kadar uzun vadeli bir amaç ortaya koymuşsa da zamanla bir kültür faaliyeti hâline dönüşmeye başlamıştır. Dolayısıyla bu savdan hareketle 1970’li yılların yaşandığı süreçte ve 12 Eylül 1980 Darbesi’ne yaklaşıldığında Yeniden Millî Mücadele Hareketinin üyelerinin geleceğe yönelik umutlarını arttırmak için farklı güdüler kullanmadığı da ayrıca tespit edilmiştir. Bu toplumsal hareketin en büyük hatalarından birisi de tart olayıdır yani görevinden ayrılan kişiyle hareketin nüvesi içinde kalan diğer kişilerin bir daha görüşmemelerinin liderlik tarafından yasaklanarak telkin edilmesidir. Bu savı destekler nitelikte bir gelişme olarak IDP’nin kurulduğu 1983 yılı ve sonrasında kısmi olarak 1991 yılı haricinde bir çekim merkezi hâline gelememesi verilebilir. Hareketin hâlen üyesi konumunda bulunan kişiler ve bu toplumsal hareketle bağı kalmayan eski üyelere bu toplumsal harekete dair ortak ve en olumlu algı ise; liderliğin üyelerini 1960’ların sonundan itibaren 12 Eylül 1980 Darbesi’ne giden süreç içinde anarşiye, şiddet eylemlerine yönlendirmemiş olduğu konusundaki tutarlılıktır. Çünkü yukarıda periyotları sunulan bu süreç Türk siyasal hayatının en kaotik dönemi olarak araştırmacının karşısına çıkmaktadır. Hareket; yaşanan bu sarsıntılı süreçte üniversite eğitimi almak amacıyla büyük kentlere intisap eden milliyetçi-muhafazakâr üniversite gençliğinin bir bölümüne sığınabilecekleri güvenli bir ortam sunmayı başarmıştır ve bu yönüyle hareket aynı zamanda imkânlar her ne kadar kısıtlıda olsa toplumsal bir ihtiyaç olarak öğrencilerin karşısına çıkan barınma ve kalacak yer sorununda adeta bir yurt işlevi görmüştür. Çalışmamızda Yeniden Millî Mücadele Hareketinin bir toplumsal hareket olarak kabul edilmesi ve öngörülmesinin en önemli sebeplerinden birisi de bu toplumsal ihtiyacın karşılanması noktasında karşımıza çıkan bir gençlik hareketi olmasından dolayıydı.

Millet Partisinde yönetici konumunda bulunan elitlerin perspektifinden bu hareketin geçirmiş olduğu evrelere bakıldığında hareketin kuruluş aşamasında sahip olduğu çerçeveyi günümüzde hâlen değiştirmemiş olduğu başlangıçta mevcut olan muhafazakâr çerçevenin hâlen korunduğu fikri ileri sürülmektedir. Ayrıca bu partinin aslında partilerüstü olarak kabul ettiği İslam Rönesans’ı adını verdikleri ve

muhteşem Türkiye hedefine yapılan vurguda ortaya çıkan bu söylemlerle birlikte dikkat çekicidir. Bu hedefler diğer siyasal partilerde olmayan daha üstün ve ulvi idealler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olgunun kavranması neticesinde günümüzde Yeniden Millî Mücadele Hareketi bakiyelerinin Millet Partisi temelinde yaptığı siyasal amaçlı çalışmalarda temel argüman ve savunular; bayanlar ve gençler üzerine yapılan önemli vurgular ve propaganda çalışmaları üzerinden yürümektedir. Özellikle hareketin 50. yılını kutlaması sebebiyle başta İzmir ve Konya olmak üzere 2017 yılında yapılan siyasi çalışmalarda bu değişim dikkat çekmektedir. Yapılan bu çalışmalarda özellikle gençlere görev verilmiş olması yukarıdaki savı destekler niteliktedir.

Öneriler

Tezin ileride yapılacak bu alandaki diğer çalışmalara işaret etmek istediği nokta, bu perspektifteki spesifik araştırma konularının akademik alanda daha çok üstünde durulması gerektiği ve konuyla ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç duyulduğunun gerekliliği üzerinedir. Akademik anlamda siyasal partileri inceleyen çok sayıda çalışma olmasına rağmen literatür taraması yapılırken Aykut Edibali'nin liderliğinde 1992 yılında kurulan Millet Partisiyle ilgili hiçbir çalışmaya rastlanılmaması dikkat çekicidir. Gelecekteki çalışmalar; Millet Partisi üzerine yapılan bir lisansüstü çalışma şeklinde olabilir. Çünkü 16 Nisan 2017 Referandumu'nun ardından oy oranı çok az olan bu tipteki partiler ülkenin siyasal sistemin değişmesiyle birlikte güncel siyasette daha da önem kazanmaya başlamıştır. Tezin içinde Millet Partisi başlığı altında bu partinin yönetici elitleri tarafından bir sorun olarak değerlendirilen ve ülke barajı problemi olarak nitelendirilen durumun yürürlüğe giren ittifak düzenlemeleri ile birlikte bir nebze de olsa aşılması siyasi iktidarlar tarafından sağlanmıştır. Bu düzenlemeler ile ilgili önemli ifadeler önümüzdeki dönemde tüm siyasal partiler özel olarak ise Millet Partisinin siyasal söylemine daha somut olarak yansıtacaktır.

KAYNAKÇA

Basılı Kaynaklar

Kitaplar

- Ahmad, Feroz: **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, 2.Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, çev. Sedat Cem Karadeli, 2007.
- Ahmad, Feroz: **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, 2.Baskı, Ankara, Doruk Yayıncılık, çev. Yavuz Alogan, 2002.
- Ak, Suat: **Sistem Karşısında Gerçek Muhalefet**, 1.Baskı, İstanbul, Radyo Yayınları, 2009.
- Akpınar, Hakan: **Kurtların Kardeşliği: Ülkücü Hareket'in Seyir Defteri**, 4.Baskı, İstanbul, Bir Harf Yayınları, 2005.
- Aktaş, Ümit: **Toplumsal Hareketlerde Yöntem**, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 1989.
- Albayrak, Sadık: **MSP Davası ve 12 Eylül**, İstanbul, Araştırma Yayınları, 1990.
- Albayrak, Sadık: **Türk Siyasi Hayatında MSP Olayı**, 1.baskı, İstanbul, Selamet Yayınevi,1989.
- Alperen Ocakları Eğitim ve Kültür Derneği, **21.Yüzyılda Bir Alperen Muhsin Yazıcıoğlu**, 1.Baskı, Ankara, Öncü Kitap, 2009.
- Altuğ vd., Hikmet: **Öğrenci Hareketlerinin Bilimsel Yönden Araştırılması**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi

Matbaası, 1970.

- Amin vd., Samir: **Büyük Kargaşa: Yeni Toplumsal Hareketlerin Krizi**, 1.Baskı, İstanbul, Alan yayıncılık, çev: Erden Akbulut, 1993.
- Anadol, Cemal: **Olaylar, Belgeler, Hatıralar: Alparslan Türkeş, MHP ve Bozkurtlar**, Kamer Yayınları, İstanbul, t.y..
- Arıkan, E.Burak: **Türk Sağ'ının Sorunu: Milliyetçi Hareket Partisi**, 1. Basım, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2008.
- Arıkan, Salahattin: **Niçin Milliyetçi Öğretmenler Birliği**, 2.baskı, Ankara Altınok Matbaası, 1966.
- Aslan, Cahit: **Sosyal Hareketler Sosyolojisi: Toplumsal Fay Hatlarının Anatomisi**, Adana, Karahan Kitabevi, 2016.
- Atiker, Mustafa: **Türkiye Düşünce Tarihinde İz Bırakanlar 1**, 1.Basım İklim Matbaacılık, 2013.
- Avcıoğlu, Doğan: **Türkiye'nin Düzeni Dün-Bugün-Yarın**, İstanbul, Tekin Yayınevi, 2003.
- Aydın, Mustafa: **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-İslamcılık**, Cilt VI, İletişim Yayınları, 2005.
- Balcıoğlu, Abdurrahim: **Osman Yüksel Serdengeçti**, 5.Baskı, İstanbul, Mihribad Yayınları, 2016.

- Basında IDP 1**, Islahatçı Demokrasi Partisi Yayınları.
- Berkes, Niyazi: **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, 19.Baskı, İstanbul Yapı Kredi Yayınları, 2013.
- Birgül, Mehmet: **İrade Hareket İsyân Nurettin Topçu’nun Entelektüel Biyografisi 1**, 1.Baskı, Dergâh Yayınları, 2013.
- Bora, Tanıl vd.: **Devlet ve Kuzgun: 1990’lardan 2000’lere MHP**, 3. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007.
- Bora, Tanıl vd.: **Devlet, Ocak, Dergah**, 9.baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.
- Bora, Tanıl: **Türk Sağının Üç Hali**, İstanbul, Birikim Yayınları,1998.
- Bulut, Faik: **Resmi Belgeler Işığında Ordu ve Din 1826-1997 Devlet Gözüyle İslamcı Faaliyetler**, 2.Basım, Ankara, Doruk Yayımcılık, 1997.
- Bulut, Sedef: **Muhtıra Sonrasında Demokratikleşme Hareketi’ne Örnek Model Olarak 1973 Genel Seçimleri**, Berikan Yayınevi, 2007.
- Cebeci, Nejat: **Yeniden Millî Mücadele’den Muhteşem Türkiye’ye Millet Partisi**, İstanbul, Bayrak Yayınları, 2011.

- Cebeci, Nejat: **Millet ve Mücadele**, I. Baskı, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 2011.
- Çaylak, Adem ve Avcu Seyit Ali: **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'nin Siyasal Hayatı**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017.
- Çelenk, A.Tarık: **Türk Sağ'ının Düşünce Atlası: "İnsanı Yaşat ki Devlet Yaşasın"**, 1.Baskı, İstanbul, Mahfil Yayınları, 2017.
- Çetinkaya, Y. Doğan: **Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim**, 1.Baskı, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2008.
- Çubukçu, Aydın: **Bizim '68**, İstanbul, Evrensel Basım Yayın, 2008.
- Davutoğlu, Ahmet: **Stratejik Derinlik**, 91.Baskı, İstanbul, Küre Yayınları, 2001.
- Demirel, Tanel: **Türkiye'nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**,1.Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Deniz, Çağlar: **Toplumsal Hareket Teorileri ve Ortadoğu İsyamları**, Ankara, Orion Kitabevi, 2015.
- Duman, Selçuk: **Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanları ve Siyasi Hayattaki Yerleri**, I.Baskı, Berikan Yayınevi, 2007.
- Edibali, Aykut: **Sosyal Sistemin Temelleri**, Birinci Baskı, İstanbul,

Otağ Matbaası, 1979.

Edibali, Aykut: **Komünist İhtilale Karşı Tedbirler**, İstanbul, Otağ Yayınları, 1972.

Edibali, Aykut: **Milli Birlik ve Doğu Meselemizin Çözümleri**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 2011.

Edibali, Aykut: **Türkiye'nin Kıbrıs Politikası Ne Olmalıdır?**, İstanbul, Otağ Matbaası, 1974.

Erbakan, Necmettin: **Davam**, Ankara, Başak Matbaacılık, 2013.

Erişen, Necmeddin: **Türkiye'de Altıncı Filo Hadiseleri ve Gerçek Emperyalizm**, Özdemir Basımevi, 1969.

Eşme, İsa: **Yüksek Öğretmen Okulları**, 2. Baskı, İstanbul, Bilgi-Başarı Yayınevi.

Feyzioğlu, Turhan: **Fırtınalı Yıllarda Ülkücü Hareket**, İstanbul, Ozan Yayıncılık, 2000.

Fırat, Derya: **Sokağın Belleği 1 Mayıs 1977'den Gezi Direnişi'ne Toplumsal Hareketler ve Kent Mekanı**, 1.Baskı, Ankara, Dipnot Yayınları, 2014.

Güngör, Erol: **Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik**, İstanbul, 1980.

Güngör, Erol: **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1996.

Hale, William: **Türk Dış Politikası**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, çev. Petek Demir, 2003.

Heper, Metin ve Sayarı, Sabri: **Dünden Bugüne Türkiye**, İstanbul, 1.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.

Heper, Metin: **Türkiye’de Devlet Geleneği**, Doğu Batı Yayınları, 2006.

Heper, Metin: **Türkiye’nin Siyasal Hayatı**,1.Baskı, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Höke, Engin: **1960’lardan 1980’e Gençlik ve Mücadelesi**, 1.Baskı, İstanbul, Simge Yayınevi, 1989.

IDP diyor ki, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1985.

IDP Genel Başkanı Aykut Edibali’nin Türk Milletine Mesajı, Bayrak Yayıncılık.

IDP’ye Kurulan Tuzaklar Parçalanacaktır, Bayrak Yayıncılık,1992.

Islahatçı Demokrasi Partisi 1986 Araseçim Sonuçları Değerlendirmesi, İstanbul Bayrak Yayıncılık, 1986.

Islahatçı Demokrasi Partisi Genel Başkanı Sayın Aykut Edibali’nin I. Olağan Büyük Kongre Açış Konuşması, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1985.

Islahatçı Demokrasi Partisi Programı, İstanbul, Bayrak Yayımcılık, 1984.

Islahatçı Demokrasi Partisi Seçim Bildirgesi, İstanbul, Bayrak Yayımcılık, 1987.

Islahatçı Demokrasi Partisi Tüzüğü, Bayrak Yayımcılık, 1984.

Işık, Vahdeddin vd: **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, 1. Basım, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2016.

İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü: **İstanbul, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Vakfı Yayınları:1,1982.**

Kabaklı, Ahmet: **Türkiye'yi Yoğuranlar**, 3. Baskı, İstanbul, Umut Matbaacılık, 2003.

Kaçmazoğlu, H.Bayram: **27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türkiye'de Siyasal Fikir Hareketleri**, İstanbul, Birey Yayıncılık,1995.

Kalyoncu, Hamdi: **İttifak'ın Perde Arkası (Üç Gülün Hikayesi)**, Burak Yayınevi,1992.

Kara, İsmail ve Öz Asım: **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri**, 1.Baskı, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2013.

Kara, İsmail: **Nurettin Topçu**, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009.

- Kara, İsmail: **Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Üzerine Birkaç Not**, Sempozyum Tebliğleri, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2103.
- Karadeniz, Harun: **Olaylı Yıllar ve Gençlik**, 7.Basım, İstanbul, May Yayınları,1979.
- Karatepe, Şükrü: **Tek Parti Dönemi**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- Karavelioğlu, Kamil: **Bir devrim İki Darbe: 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül**, 1.Baskı, İstanbul, Gürer Yayınları, 2007.
- Kerestecioğlu, Ö. İ. ve Öztan G.G.: **Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri**, 1.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, editör: Tanıl Bora, 2012.
- Kılağız, Nuran: **Türk Siyasi Hayatında 1965 Seçimleri**, Berikan Yayınevi, 2007.
- Kısakürek, Necip Fazıl: **Türkiye’nin Manzarası**, 2. Basım, Büyük Doğu Yayınları, Gümüş Basımevi,1985.
- Kili, Suna: **27 Mayıs 1960 Devrimi, Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası**, 1.Basım, İstanbul, Boyut Kitapları, 1998.
- Kocabaş, Süleyman: **Bir Kuşağın Dramı**, İstanbul, Vatan Yayınları, 2004.

- Kurnaz, Cemal: **Deli Rüzgâr Osman Yüksel Serdengeçti**, Ankara, Kurgan Edebiyat Yayınları, 2012.
- Kurnaz, Cemal: **Osman Yüksel Serdengeçti Kara Kitap Bir Devrin Yüz Karası**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2016.
- Kuzu, Ali: **Alparslan Türkeş Dokuz Işık: Ülkücü Hareketin Tarihi**, Birinci Baskı, İstanbul, Kariyer Yayıncılık, 2014.
- Küçükköy, İrfan: **Bir Uyanışın Anatomisi Mücadele Birliği**, Konya, Alagöz Matbaa, 2011.
- Küçükköy, İrfan: **Büyük Dava Adamları**, Konya, Duysun Dünya Reklam Ajansı, 2013.
- M.Landau, Jacob: **Türkiye’de Aşırı Akımlar 1960 Sonrası Sosyal ve Siyasal Çekişmeler**, 1.Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, Türkçesi; Erdinç Baykal, 1978.
- Menderes, Aydın: **Babam ve Ben**, İstanbul, Ufuk Yayınları, 2012.
- Mert, Nuray: **Merkez Sağın Kısa Tarihi**, Selis Kitaplar, İstanbul, 2007.
- Millet Partisi Programı: İstanbul, Millet Partisi Yayınları:1 Haziran 2002.
- Millet Partisi Seçim Bildirisi “HERŞEY MİLLET VE İNSAN İÇİN”**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 2002.

Millet Partisi Tüzüğü, Millet Partisi Yayınları:2, İstanbul, Aralık 1998.

Millet Partisi Tüzüğü, Millet Partisi Yayınları:2, İstanbul, Haziran 2002.

Miyasoğlu, Mustafa: **Necip Fazıl Kısakürek**, Ankara, Akçağ Yayınları,1999.

Mollaer, Fırat: **Anadolu Sosyalizmine Bir Katkı Nurettin Topçu Üzerine Yazılar**, 1. Baskı, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2007.

Müftüoğlu, Rıza: **Derin Sayfalarıyla Milliyetçi Hareket**, Ankara, Ortadoğu Yayınları, 2004.

Nohutçu, Ahmet: **Kamu Yönetimi**, 8. Baskı, Ankara Savaş Yayınevi, 2012.

Onur, Hüdavendigâr: **Türk Sağı Kronolojisi 1839-2009**, İstanbul, Biyografi Net Yayıncılık, 2009.

Onur, Hüdavendigâr: **Türk Sağı Sözlüğü**, 3.Baskı, İstanbul, Bilgeoğuz Yayınları, 2005.

Osman Yüksel Serdengeçti 1: **Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları**, 4. Baskı, İstanbul, 2006.

Öğün, Süleyman Seyfi: **Türkiye’de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu**, İstanbul, Dergâh Yayınları,1992.

- Öğün, Süleyman Seyfi: **İhyacı Bir Fikir Adamı: Muhafazakârlık Ama Nasıl**, Nurettin Topçu, Ankara, Editör: İsmail Kara, 2009.
- Öksüz, İskender: **Ülkücülük Nedir? Ülkücü Kimdir?**, Ankara, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, 2007.
- Özakıncı, Cengiz: **İblisin Kiblesi: Soğuk Savaş Döneminden Yeni Dünya Düzenine 1945'ten 28 Şubat'a ve Günümüze Türkiye'de Siyasal İslamcılık ve Emperyalizm**, İstanbul, Otopsi Yayınları, 2007.
- Özalp, Hüseyin: **Derin Dinciler "ecmain"**, 1.Baskı, Ankara, Tanyeri Kitap, 2014.
- Özbudun, Ergun: **Türk Anayasa Hukuku**, Ankara, 12.Baskı, Yetkin Yayınları, 2011.
- Özbudun, Ergun: **Türkiye'de Demokratikleşme Süreci**, İstanbul, 1.Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Özcanbaz, Mustafa: **Bir Sivil Siyaset Modeli Aydınlar Ocağı**, Ankara, Araştırma Yayınları, 2014.
- Öznur, Hakkı: **O.Yüksel Serdengeçti**, Alternatif Yayınları, 1.Baskı, Ankara, 2002.
- Öznur, Hakkı: **Ülkücü Hareket: CKMP'den MHP'ye 1**, ikinci cilt, İkinci Baskı, Ankara, Alternatif Yayınları,

2000.

- Öznur, Hakkı: **Ülkücü Hareket: Teşkilatlar ve Mücadeleler 2**, İkinci Cilt, İkinci Baskı, Ankara, Alternatif Yayınları, 2000.
- Peköz, Mustafa: **Türkiye’de Politik İslam’ın Gelişimi ve MNP-FP Gerçeği**, Gün Yayıncılık, 2001.
- Roderich H.Davison: **Kısa Türkiye Tarihi**, Ankara, Babil Yayıncılık, çev. Durdu Mehmet Burak, 2004.
- Sanlı, Leyla: **Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler**, 1.Basım, İstanbul, Alan Yayıncılık, 2005.
- Sanlı, Leyla: **Toplumsal Hareketler Konuşuyor**, 1. Baskı, Alan Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Sarıkaya, İsmail: **Kültür Ufkumuzu Aydınlatanlar**, İstanbul, A&D Yayınları, 2006.
- Satılmış vd., Alişan: **Ülkücü Hareketin ABC’si**, 1. Baskı, Birinci Cilt, Ankara, Altın Küre Yayınları.
- Sefercioğlu, Necmeddin: **Türk Milliyetçiler Derneği ve Kapatılış Davası**, İstanbul, Bilgeoğuz Yayınları, 2012.
- Selçuk, Ekin Kadir: **“Mücadeleciler”**, İstanbul, 1.Baskı, İletişim Yayınları, 2018.
- Serdengeçti, Osman Yüksel: **Kanlı Balkanlar**, İstanbul, Kamer Yayınları, 1992.

- Sevgi, Ahmet: **Prof.Dr.Erol Güngör'ün Anısına Armağan,** Selçuk Üniversitesi Matbaası, Konya,1998.
- Sevilgen, M. Gündüz: **M.S.P'de Dört Yıl (1973-1977),** Ankara, Yüksel Matbaası, 1980.
- Sürgeç, Bilal: **Genç Ozanlar Hareketi ve Mücadele Birliği,** Ankara, Anahtar Yayınları, 2013.
- Şehsuvaroğlu, Lütfü: **Necip Fazıl Kısakürek,** 1.Baskı, Ankara, Alternatif Yayınları, 2003.
- Şentürk, Hulusi: **Türkiye'de İslami Oluşumlar ve Siyaset İslamcılık,** Çıra Yayınları, 2011.
- Tanör, Bülent: **İki Anayasa 1961-1982,** 5. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Taylak, Muammer: **Türkiye'de Öğrenci Hareketleri,** İstanbul, Hamle Yayınevi, 1997.
- Tayyar, Şamil: **Çelik Çekirdek Türkiye'de Derin Devletin Tarihi,** 4. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2013.
- Tekin, Arslan: **Alparslan Türkeş ve Liderlik,** Ankara, Berikan Yayınevi, 2011.
- Tekin, Ferhat ve Tecim, Ercan: **Sosyal Hareketler Çağı,** 1.Baskı, İstanbul, Açılım Kitap, 2016.

- Topçu, Nurettin: **Komünizm Karşısında Yeni Nizam**, İstanbul, Çeltüt Matbaası, 1960.
- Tosun, Kadir: **Milliyetçi Ülkücü Hareket**, 1.Baskı, Ankara, Aras Kardeşler Matbaacılık, 2011.
- Turan, Refik vd.: **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, 17.Bası, Ankara, Okutman Yayıncılık, 2010.
- Tuşalp, Erbil: **Şeriatı Beklerken**, Ankara, Papirus Yayınları, 1996.
- Türkdoğan, Orhan: **Sosyal Hareketler'in Sosyolojisi**, 1.Basım, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2013.
- Türkmen, Hamza: **Cumhuriyet, Milliyetçilik ve İslamcılık**, Küre Yayınları, İstanbul, 2011.
- Türkmen, Hamza: **Türkiye'de İslamcılık ve Özeleştirisi**, Ekin Yayınları, İstanbul, 2008.
- Uysal, Ahmet: **Toplumsal Hareketlerin Sosyolojisi**, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2016.
Ülkü Ocakları Derneği Tüzüğü
- Yaman, Kemal: **Millet Düşmanlarının İhanet Planları (Belgeler)**, 3. Baskı, İstanbul, Otağ Yayınları, 1978.
- Yanardağ, Merdan: **MHP Değişti mi? Ülkücü Hareket'in Analitik Tarihi**, Birinci Baskı, İstanbul, Gendaş Yayınları, 2002.

Yediyıldız, Bahaeddin **Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi**
vd.: **Araştırmaları VI. İlmî Kongresi: “Millî**
Kültürler ve Küreselleşme”, Konya, Türk Yurdu
Yayınları: 41, 1998.

Yetkin, Çetin: **Türk Halk Hareketleri ve Devrimler**, İkinci Cilt,
1.Basım, İstanbul, May Yayınları, 1975.

Yıldırım, Yavuz: **Sosyal Forum’dan Öfkeli’lere**, 1. Baskı, İstanbul,
İletişim Yayınları, 2013.

Yılmaz, Murat: **Erol Güngör**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü,
Ankara, 2006.

Yılmaz, Rasih: **Serdengeçti Toros Yüzlü Adam; Osman Yüksel**,
6. Baskı, İstanbul, Karakutu Yayınları, 2003.

Yılmaz, Tanzer Sülker: **Türkiye’de Gençlik Hareketleri**, 1.Baskı,
İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1997.

Sürelî Yayınlar

Akıncı, Abdulvahap: “Türk Siyasal Hayatında 1980 Sonrası Darbeler ve
E-Muhtıra”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler**
Dergisi, Aralık 2013, Cilt 15, Sayı 2, s. 39-58.

Akıncı, Abdulvahap: “Türkiye’nin Darbe Geleceği: 1960 ve 1971
Müdahaleleri”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi**
İİBF dergisi, Nisan 2014, 9 (1), 55- 72.

- Alkan, Haluk: “15 Temmuz’u Anlamak: Parametreler ve Sonuçlar”, **Bilig**, Güz 2016, Sayı 79, s. 253-277.
- Atılğan, Gökhan: “Sosyalist Milliyetçilik Söylemi (Türkiye,1961-1968):Temeller, Ayrılıklar”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Ankara, ss.1-26.
- Ayan, Sezer: “Siyasi Yapılanma Sürecinde 1961 ve 1982 Anayasası”, **CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi-Cilt 8**, Sayı 2, 2007, ss.1-24.
- Aycan, Şule: “Liselere Öğretmen Yetiştirmede Geri Adım: Yüksek Öğretmen Okullarından Pedagojik Formasyon Kurslarına”, **MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi**, MSKU Journal of Education ISSN 2148-6999 Cilt-Volume 2, Sayı- Number 2, 2015,s.61-72.
- Aydoğdu, Hüseyin: “Ahlak Filozofu ve Hareket Adamı Olarak Nurettin Topçu”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 40, Erzurum, 2009, s. 439-462.
- Aytepe, Mahsun: “Doğuşundan Günümüze İslamcılığın Türkiye Seyri: Bir Sınıflandırma Denemesi”, **Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 2016, Cilt: 4, Sayı:1, s.169-200.
- Bahçeci, Barış: “1982 Anayasası Döneminde Çoğulcu Demokrasi Açısından Milletvekili Seçimi Hukukunda Karşılaşılan Sorunlar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi-Cilt: 54**, Sayı: 3 Yayın

Tarihi: 2005, ss.365-396.

- Balkaya, Fatih: “Yeni Toplumsal Hareketler, Sivil Toplum ve Müzakereci Demokrasi”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:2, Sayı: 4, 2015, s. 65-76.
- Bayhan, Vehbi: “Yeni Toplumsal Hareketler ve Gezi Parkı Direnişi”, **Birey ve toplum**, Bahar 2014, Cilt 4, Sayı 7, s. 25-57.
- Bekaroğlu, Edip Asaf: “Post-Laik Türkiye?: AK Parti İktidarları ve Güncellenen Laiklik Sözleşmesi”, **İnsan ve Toplum**, 5(9), 2015, s. 103-122.
- Bulut, Çağrı Kaderoğlu: “Yeni Toplumsal Hareket Tartışmalarında Amerikan Ekolü: Kaynak Mobilizasyonu ve Siyasi Fırsatlar Yaklaşımları”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı 39, Güz 2014, s. 48-67.
- Can, İslam: “Erol Güngör’ün İslam’a Dair Sosyolojik Mülahazaları”, **Selçuk Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Der.**, 2016, 36, ss. 20-30.
- Can, İslam: “Türk Sosyolojisinde Yeni Arayışların İmkânı ya da Bir Çıkış Yolu Olarak Erol Güngör Sosyolojisi”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 2017, ss.165-188.
- Çağlar, İsmail: “Taşradaki Madunlar: Erken Cumhuriyet Döneminde Muhafazakâr Muhalefet”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt:10, Sayı:1, Yıl:2015, s.109-134.

- Çavuşoğlu, Hüseyin: “Merkez Sağda 27 Mayıs ve 12 Eylül Sonrası Partileşme”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:12, Sayı:22, 2009, ss.165-178.
- Çaycı, Berk: “Yeni Dijital Çağda Toplumsal Hareketlerde Meydana Gelen Dönüşüm”,**The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication-TOJDAC**, January 2015,Volume 5, Issue 1, s. 27-43.
- Çoşkun, Mustafa Kemal: “Süreklilik ve Kopuş Teorileri Bağlamında Türkiye’de Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler”, **Ankara Üniversitesi SBF dergisi**, Yıl:2006, Cilt:61, Sayı:1, ss. 67-102.
- Daver, Bülent: “Türk Üniversite Öğrencileri ve Siyaset”, **Ankara Üniversitesi SBF dergisi**, Yıl 1964, Cilt:19, Sayı:3,s.37-46.
- Demiroğlu, Elif Topal: “Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, Mart 2014, s. 133-144.
- Devran Yusuf ve Özcan Ö. Faruk: “1960’tan 2016’ya Askeri Darbe ve Muhtıra Metinleri Anlamlar, Amaçlar, Niyetler ve İdeolojiler”, **İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, s.7-20.

- Erdoğan, Caner: “Tek Parti İktidarı Dönemi’nde (1923-1950) Cumhuriyet Halk Partisi’nin İdeolojik Değişim ve Dönüşüm Sürecinin Çözümlemesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:10, Sayı:51, 2017, s. 270-279.
- Ergil, Doğu: “Muhafazakâr Düşüncenin Temelleri Muhafazakarlık ve Yeni Muhafazakarlık”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 1986, ss.269-292.
- Ernur Genç ve Tuba Çoşkun: “Muhafazakârlık ve Türkiye Muhafazakârlıklarının Bazı Halleri”, **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Yıl:2015, Sayı 8(1), s. 27-40.
- Ertan, Kıvılcım Akkoyunlu: “Kentsel Hareketlerden Yeni Toplumsal Hareketlere: Castells’in Sorgulanması ve Türkiye Örnekleri”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 32, Sayı 3, Eylül 1999, s.115-128.
- Gençoğlu, Aylin Yonca: “Eski ve Yeni Paradigmalar Açısından Sosyal Hareketler”, 2014, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt.3, Sayı:2, s. 305-323.
- Güder, S. ve Mercan, M. H.: “2000 Sonrası Türk dış politikasının temel parametreleri ve Orta Doğu Politikası”, **İnsan ve Toplum**, 2 (3), 2012, s. 57-92.
- Güler, Gökhan: “Erol Güngör: Hayatı, Eserleri, ve Düşünceleri”, **Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik**

Araştırmalar Vakfı, Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi, Makale No:1, 2012, s.s.1-17.

Hira, İsmail: “Yeni Toplumsal Hareketler: Politik ncelikten Kimlik Vurgusuna”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, 2016, Cilt: XI,Sayı:1,s. 143-156.

Kanbir, Figen: “Türkiye Cumhuriyeti’nde Kadın Hareketleri”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Mart 2017 21 (1), s. 209-224.

Karahan, Zeynep: “1991 Erken Genel Seçimleri ve Reklam Ajanslarının Etkinlikleri”, **Marmara İletişim Dergisi**, Sayı:9, Ocak 1995, s.57-79.

Kavcar, Cahit: “Tarihe Karışan Bir ğretmen Yetiştirme Modeli: Yüksek ğretmen Okulu”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi** ,1982, Sayı: 1, Cilt: 15,s.197-214.

Keskin, Yusuf Ziya: “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 5,Sayı 1,s. 124.

Öcal, Mustafa: “İlahiyat Fakültelerinin Tarihçesi”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, Sayı:1, Cilt:1, Yıl:1, 1986, s.117-118.

nal,Tekin: “12 Mart Muhtırası: Vesayetin Pekişmesi ve Ara Rejim Süreci (12 Mart 1971-14 Ekim

1973)”, **International Journal of History**, Yıl 2016, Cilt 8, Sayı 1, s. 89-109.

Özcan, Ali: “Serdengeçti Dergisi ve Siyasal İktidarla İlişkisi”, **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, Cilt: 2, Sayı:3, Mart 2014, s. 300-316.

Özçelik, Pınar Kaya: “12 Eylül’ü Anlamak”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, s. 73-93.

Özen, Hayriye: “Toplumsal Hareketlerin Siyasal Rolü: Rasyonalist Yaklaşımların Eleştirel Bir Değerlendirilmesi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 68, No: 3, 2013, s. 37-61.

Özen, Hayriye: “Meydan Hareketleri ve ‘Eski’ ve ‘Yeni’ Toplumsal Hareketler”, **Mülkiye Dergisi**, 39 (2), s.11-40.

Özkiraz, Ahmet ve Arslanel, MN: “Türkiye’de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplum Örgütlerinin Varlığı Meselesi”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Yaz 2015, 10/1, s. 21-42.

Şahin, Mehmet Cem: “Türk Sosyolojisinin Kısa Tarihi: Dönemler, Şahıslar ve Ana Yönelimler”, **İslami İlimler Dergisi**, Yıl 12 Cilt 12, Sayı1, 2017, s.s.7-41.

Şentürk, Ünal: “Küresel Yeni Sosyal Hareketler ve Savaş Karşıtlığı”, **CÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs,

2006, Cilt:30, No:1, s.31-46.

Uysal, Ahmet: “Toplumsal hareketler için kaynak yaratma ve kullanma stratejileri”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**,10 (2), s. 217-238.

Yanık, Celalettin ve Öztürk, Musa: “Toplumsal Hareketlerin Dönüşümü Üzerine Bir Değerlendirme”, **Mukaddime**, 5 (1), s.45-63.

Yıldız, Ayşe Nevin: “Türkiye Modernleşmesi ve Bir Muhalif Basın Organı Olarak Büyük Doğu Dergisi”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:13, İstanbul, 2002,ss.577-596.

Yıldız, Fatih ve Çelik, Fikret: “Türk Batıcılığının Milliyetçi Muhafazakarlık Üzerinden Tenkidi: Erol Güngör Örneği”, **Bilig**, Yaz 2012/Sayı 62, s. 69-294.

Yılmaz, Selman: “Millî Görüş Hareketi: Toplumsal Hareketlerde Çerçeve Değişimi Etkisi”, **İnsan ve Toplum Araştırmaları Dergisi**, Cilt:5, Sayı:4, 2016, s.1164-1185.

Dergiler

Büyük Doğu: Yıl:5, Sayı:22, 18 Ağustos 1950.

İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek: Cilt:1, Sayı:3,1 Temmuz 1973.

İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek: Cilt:2, Sayı:5,1 Ocak 1974.

İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek: Cilt:1, Sayı:2,1 Nisan 1973.

Gerçek:

İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek: Cilt:1-2, Sayı:1-8.

Pınar: Sayı 2,Şubat 1972.

Pınar: Sayı:1,Ocak 1972.

Pınar: Sayı:22, Ekim 1973.

Pınar: Sayı:3,Mart 1972.

Pınar: Sayı:33,Eylül 1974.

Pınar: Sayı:8, Ağustos 1972.

Pınar: Sayı:9, Eylül 1972.

Serdengeçti: Yıl:4, Sayı:11,Eylül 1950.

Serdengeçti: Yıl:1, Sayı:1,27 Nisan 1947.

Yeniden Millî Mücadele: Yıl:1, Sayı:5,3 Mart 1970.

Yeniden Millî Mücadele: Yıl:1, Sayı:2,10 Şubat 1970.

Yeniden Millî Mücadele: Yıl:1, Sayı:1, 3 Şubat 1970.

Yeniden Millî Mücadele: 21 Temmuz 1970.

Yeniden Millî Mücadele: 26 Ocak 1971.

Yeniden Millî Mücadele: 4 Ağustos 1970.

Yeniden Millî Mücadele: Sayı:467,9-16 Ocak 1979.

Yeniden Millî Mücadele: Sayı:548, 27 Kasım- 3 Aralık 2017.

Yeniden Millî Mücadele: Yıl 10, Sayı:508, 23-30 Ekim 1979.

Yeniden Millî Mücadele: Yıl:10, Sayı:515,11-18 Aralık 1979.

Yeniden Millî Mücadele: 15 Eylül 1970.

Yeniden Millî Mücadele: 16 Mart 1971

- Yeniden Millî Mücadele:** 28 Temmuz 1970.
- Yeniden Millî Mücadele:** 30 Ocak-6 Şubat 1979.
- Yeniden Millî Mücadele:** 5 Ocak 1971.
- Yeniden Millî Mücadele:** 6 Ekim 1970.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı 308,23-30 Aralık 1975.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı: 557, 29 Ocak-4 Şubat 2018.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:181,17-24 Temmuz 1973.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:191,18-25 Eylül 1973.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:264,18-25 Şubat 1975.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:415,10-17 Ocak 1978.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:417,24-31 Ocak 1978.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:435, 30 Mayıs-7 Haziran 1978.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:439,27 Haziran-4 Temmuz 1978.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:441,11-18 Temmuz 1978.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:448,29 Ağustos-5 Eylül 1978.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:461, 28 Kasım-5 Aralık 1978.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:535, 28 Ağustos-3 Eylül 2017.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:536, 4-10 Eylül 2017.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:546,13-19 Kasım 2017.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:550,11-17 Aralık 2017.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:553, 1-7 Ocak 2018.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:554,8-14 Ocak 2018.
- Yeniden Millî Mücadele:** Sayı:555,15-21 Ocak 2018.
- Yeniden Millî Mücadele:** Yıl:48, Sayı:529,17-23 Temmuz 2017.

Yeniden Millî Mücadele: Yıl:49, Sayı:530, 24-31 Temmuz 2017.

Yeniden Millî Mücadele: Yıl:49, Sayı:534,22-28 Ağustos 2017.

Yeniden Millî Mücadele: Yıl:5, Sayı:260, 21-28 Ocak 1975.

Gazeteler

Bayrak: 12 Ekim 1976, s.7., “Kafası Ve Gönlü Dışa Dönük Aydınlarımız”

Bayrak: 17 Eylül 1976, s.2, Abdullah Yaman, “Zorlu, Polatkan ve Menderes”

Bayrak: 20 Ocak 1979, s.8.

Bayrak: 22 Kasım 1978, s.1.

Bayrak: 25 Ocak 1979, s.4, Süleyman Koç, “Komünistler emellerine ulaşmak için orduyu baş hedef olarak seçerler”

Bayrak: 27 Ekim 1978, s.4., “Sağ-sol çatışması, uydurmasının hedefi komünist terörü gizlemektir”

Bayrak: 27 Ocak 1979, s.4, Süleyman Koç, “Sahte komünist sloganların arkasında hep gizli bir ihanet yatmaktadır!”.

Bayrak: 7 Ekim 1976, Çoşkun Aydın, “Bu yangını söndürün”.

Bayrak: 9 Temmuz 1978, s.8., “Millî Mücadele Hareketi

Milletim Uyan Diyor”.

Bayrak: 10 Ocak 1980.

Bayrak: 13 Ocak 1979, s. 2, Abdullah Yaman, “Batı’nın Ülkemizdeki Manivelası”.

Bayrak: 16 Şubat 1980.

Bayrak: 19 Ekim 1978, s.5, “MSP ciddi bir provakasyonla karşı karşıya”

Bayrak: 2 Temmuz 1978, Abdullah Yaman, “İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek.

Bayrak: 6 Haziran 1979.

Hürriyet: 27 Mayıs 1960.

Milliyet: 5 Mayıs 1972.

Tezler

Altuğ, Hasan Alpaslan: **“1968-1980 Arası Konya’da Toplumsal Hareketler”**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, Konya, 2006.

Araba, Fatma Betül: **“Yeniden Millî Mücadele Hareketi ve Din”**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

- Demir, Eyüp Ensar: **“Türk Siyasal Hayatında Yeniden Millî Mücadele Hareketi”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Gelişli, Yücel: **“Öğretmen Yetiştirmede Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Uygulaması”**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2000.
- Özcanbaz, Mustafa: **“Çağdaş Türk Düşünce Tarihinin Oluşumunda Aydınlar Ocağı’nın Yeri”**, Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Safi, İsmail: **“Türkiye’de Muhafazakârlığın Düşünsel - Siyasal Temelleri ve ‘Muhafazakâr Demokrat’ Kimlik Arayışları”**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.
- Selçuk, Ekin Kadir: **“Mücadele Birliği 1964-1980 İdeoloji ve Örgüt”**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2018.
- Zengin, Ertuğrul: **“Bir Toplumsal Hareket Olarak Akıncılar: Türkiye’de İslamcı Öznenin Kurulumu ve Eylemi”**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2017.

Mülakatlar

Bilal Sürgeç ile Ankara'da yapılan 14.10.2017 tarihli mülakat.

Aykut Edibali ile Konya'da yapılan 21.10.2017 tarihli mülakat.

Nejat Cebeci ile Konya'da yapılan 21.10.2017 tarihli mülakat.

Cevat Özkaya ile İstanbul'da yapılan 09.11.2017 tarihli mülakat.

Prof. Dr. Mustafa Aydın ile Konya'da yapılan 31.01.2018 tarihli mülakat.

Dr.Öğr.Üyesi Necmettin Türinay ile Ankara'da yapılan 20.07.2018 tarihli mülakat.

Prof. Dr. Mustafa Aydın ile Konya'da yapılan 02.08.2018 tarihli mülakat.

Dr. Öğr. Üyesi Necmettin Türinay ile Ankara'da yapılan 17.09.2018 tarihli mülakat.

Telefon Görüşmeleri

Mustafa Aydın,14.11.2018.

Cevat Özkaya,14.11.2018.

Bilal Sürgeç, 15.11.2018.

Elektronik Kaynaklar

Çevrimiçi Makaleler ve İnternet Siteleri

Adanapost: “50. Yılında Yeniden Millî Mücadele Hareketi”,
(çevrimiçi) <http://www.adanapost.com/50-yilinda-yeniden-milli-mucadele-hareketi-88668h.htm>,
06.10.2017.

Akşam: “AK Parti Kurulmadan Önce Teklif Edildi!”,
25.05.2015, (çevrimiçi) www.aksam.com.tr,
17.04.2016.

Altuntaş, Halil: “Öğretmen Yetiştiren Kurumlarımızdan Yüksek
İslam Enstitüleri”, (çevrimiçi)
www.halilaltuntas.com, 06.09.2017.

BBP: “Program”, (çevrimiçi) www.bbp.org.tr,17.03.2016.

BİSAV: “Yuvarlak Masa Toplantıları”, (çevrimiçi)
www.bisav.org.tr, 13.03.2016.

Çakır, Ruşen: “52 GÜNLÜK İTTİFAK-1 Başbuğ Erbakan,
Mücahit Türkeş”,24.11.1991,(çevrimiçi)
www.rusencakir.com, 02.12.2015.

- Çakır, Ruşen: “52 GÜNLÜK İTTİFAK-2 Bozkurtların Ergenekon’dan Çıkışı”, 25.11.1991, (çevrimiçi) www.rusencakir.com, 2.12.2015.
- Çakır, Ruşen: “52 GÜNLÜK İTTİFAK-3 MÇP Ayrıldı, RP Selamete Erdi”, 26.11.1991, (çevrimiçi) www.rusencakir.com, 02.12.2015.
- Çakır, Ruşen: “52 GÜNLÜK İTTİFAK-6 Refah’a Sızan “Demokrasi Virüsü”, 29.11.1991, (çevrimiçi) www.rusencakir.com, 02.12.2015.
- Çoğal, Nejat: Erol Güngör’ün Milliyetçilik Anlayışı, <https://www.turkocaklari.org.tr/yazar/nejat-cogal/erol-gungor-un-milliyetcilik-anlayisi-6611,22.11.2017>.
- Dünya Bizim: “Onlar Yeniden Millî Mücadeleciydi”, 19.01.2011, (çevrimiçi) www.dunyabizim.com, 06.10.2017.
- Dünya Bizim: “Yeniden Millî Mücadele’den Nasıl Ayrıldı”, 17.01.2012, (çevrimiçi) www.dunyabizim.com, 11.10.2017.
- Gazeteciler: “Hüseyin Gülerce Zamanda 20. yılında” 25 Aralık 2009, (çevrimiçi) www.gazeteciler.com, 26.11.2016.
- Gökçek, Melih: “Özgeçmiş/Biyografi”, (çevrimiçi) <http://www.melihgokcek.com/ozgecmis/>, 07.10.2017.

- İDP: “Dergiler”,(çevrimiçi)
<http://idp.org.tr/dergiler/yeniden-milli-mucadele,06.10.2017>.
- İslamcı dergiler projesi: “Yeniden Millî Mücadele”, (çevrimiçi)
www.idp.org.tr,01.07.2016.
- Kafkassam: “Mücadele Birlikçi Altan Tan HDP’yi Tasfiye edebilir mi?”, 14 Haziran 2016, (çevrimiçi)
www.kafkassam.com, 07.10.2017.
- Kayseri Anadolu Haber: “80 Darbesi ile Kapatılan Yeniden Milli Mücadele Dergisi ‘Vakit Geldi’ başlığıyla yeniden yayında”, 03 Ağustos 2017, (çevrimiçi)
www.kayserianadoluhaber.com,08.10.2017.
- Kocabaş, Süleyman: “Türkiye’de Demokrasi Buhranı Yaralı Demokrasimiz 1876-2015”, Kayseri Hakimiyet, 27.04.2015, (çevrimiçi)
www.kayserihakimiyet2000.com, 21.01.2017.
- MHP: “Türk Dünyasının Bilge lideri Türk Milliyetçiliğinin Kurucusu Başbuğ Alparslan Türkeş’in Hayatı”, (çevrimiçi) www.mhp.org.tr, 20.03.2016.
- Millet Derneği: “Eğitim”, (çevrimiçi)
<http://www.milletderneği.org.tr, 14.07.2018>.
- Millet Derneği: “Dernek Şubeleri”, (çevrimiçi)
www.milletderneği.org.tr, 10.10.2017.

- Millet Derneği: “Hakkımızda”, (çevrimiçi)
www.milletdernegi.org.tr,10.10.2017.
- Millet Derneği: “Spor”, (çevrimiçi)
<http://www.milletdernegi.org.tr>,14.07.2018.
- Millet Derneği: “Tüzük”,(çevrimiçi)
<http://www.milletdernegi.org.tr/tuzuk/>,10.10.2017.
- Millet Derneği: “Yaz kampı”,(çevrimiçi)
<http://www.milletdernegi.org.tr>,14.07.2018.
- Millet Partisi: (çevrimiçi)
http://www.milletpartisi.org/With_Flash/Html/index-1.html,07.12.2015.
- Millet Partisi: “Millet Partisi Tüzüğü”, (çevrimiçi)
www.milletpartisi.org.tr, 01.12.2015.
- Millet Partisi: “Tarihçe”, (çevrimiçi) www.milletpartisi.org.tr,
01.12.2015.
- Milliyet: “Milletvekili Seçilme Yaşı”, (çevrimiçi)
www.milliyet.com.tr, 18.04.2016.
- MTTB: “Yönetim Kurulu”,(çevrimiçi)
http://www.mttb.org.tr/?page_id=86., 15.12.2015.
- Seta: “Osmanlı’dan Günümüze Seçimlerin Kısa Tarihi”,
(çevrimiçi) www.setav.org,04.04.2016.

- Star: “Mücadele Birliği Dağılırken Çok Acı Çektik”,
06.07.2013, (çevrimiçi)
www.star.com.tr,06.10.2017.
- TBMM: “Millet Partisi”, (çevrimiçi)
www.anayasa.tbmm.gov.tr, 28.03.2016.
- TBMM: “Siyasi Partiler”, (çevrimiçi) www.tbmm.gov.tr,
17.03.2016.
- TBMM: “Tutanak Hizmetleri Başkanlığı”, (çevrimiçi)
www.tbmm.gov.tr,27.11.2016.
- Umran dergisi: “Hakkımızda”,(çevrimiçi) www.umrandergisi.com,
30.03.2016.
- Ülkü Ocakları: “Biz Kimiz”, (çevrimiçi) www.ulkuocaklari.org.tr,
28.01.2017. www.melihgokcek.com, 07.10.2017.
- Yenişafak: “İslamcılık Ezberini Dergiler Bozdu”, 27 Mart 2016,
(çevrimiçi) www.yenisafak.com,08.10.2017.
- YSK: (çevrimiçi)
http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/Anasayfa.jspx?_afRLoop=2623072053011272&_afRWindowMode=0&_afRWindowId=null#%40%3F_afRWindowId%3Dnull%26_afRLoop%3D2623072053011272%26_afRWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dummg5i416_31,
07.04.2016.

YSK:

“Kasım 2015 Türkiye Genel Seçimleri”, (çevrimiçi)
<http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MVES/96-D.pdf>, 01.12.2015.

EKLER

Ek 1: Görüşme Formu (Aykut Edibali)

Yer: Konya Tarih: 21.10.2017

Görüşmeci: Abdullah Kutalmış Yalçın

GİRİŞ

Merhaba, adım Abdullah Kutalmış Yalçın, İstanbul Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler anabilim dalında doktora öğrenciyim aynı zamanda Düzce Üniversitesinde öğretim görevlisiyim. Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatı'na Etkileri isimli bir doktora tezi üzerine araştırma yapıyorum ve sizinle Yeniden Milli Mücadele Hareketi üzerine konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, bu toplumsal hareketi analiz edebilmektir. Bu amaçla bu toplumsal hareketle bağ kuran bazı kişiler ile görüşme yapıyorum, çünkü bu üyeleri hareketin ortaya çıkışını, kırılma noktalarını, ideolojisini ve beslendiği kaynakları yansıtacak olan bireyler olarak görüyorum. Bu araştırmada ortaya çıkacak olan sonuçların, bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağını düşünüyorum. Bu nedenle sizin konuyla ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.

Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bu durumun sizce bir sakıncası var mı? Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

1. 1960'ların sonunda gençlik hareketleri ve siyasi hareketler açısından Türkiye'de oluşan politik ortamı nasıl değerlendirmektesiniz?
2. Yeniden Millî Mücadele Hareketi hangi saiklerden hareketle ortaya çıkmıştır?
3. Yeniden Milli Mücadele hareketini nasıl tanımlıyorsunuz?
4. Hareketin lideri olarak hangi aydınlardan ve ekollerden etkilendiğiniz söylenebilir?
5. Hareket, 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra ortaya çıkan siyasi atmosfer içinde hangi konumda yer almıştır?
 - 5.1. Sizce Alparslan Türkeş ve Necmettin Erbakan bu siyasi atmosferi nasıl değerlendirmiştir?
6. Yeniden Millî Mücadele Hareketinin partileşmesinin uzun bir zaman dilimine yayılmasının sebebi nedir?

7. Özellikle 1991 Genel Seçimleri sırasında İslahatçı Demokrasi Partisinin politikalarına değinir misiniz?

Ek 2: Görüşme Formu (Mustafa Aydın)

Yer: Konya Tarih: 31.01.2018

Görüşmeci: Abdullah Kutalmış Yalçın

GİRİŞ

Merhaba, adım Abdullah Kutalmış Yalçın, İstanbul Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler anabilim dalında doktora öğrenciyim aynı zamanda Düzce Üniversitesinde öğretim görevlisiyim. Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatı'na Etkileri isimli bir doktora tezi üzerine araştırma yapıyorum ve sizinle Yeniden Milli Mücadele Hareketi üzerine konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, bu toplumsal hareketi analiz edebilmektir. Bu amaçla bu toplumsal hareketle bağ kuran kişiler ile görüşme yapıyorum, çünkü bu üyeleri hareketin ortaya çıkışını, kırılma noktalarını, ideolojisini ve beslendiği kaynakları yansıtacak olan bireyler olarak görüyorum. Bu çalışmada ortaya çıkacak olan sonuçların, bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağını düşünüyorum. Bu nedenle sizin konuyla ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum. Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bu durumun sizce bir sakıncası var mı? Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

1. Yeniden Millî Mücadele Hareketini nasıl bir hareket olarak tanımlarsınız?
2. Hareketin ideolojisi olarak kabul edebilen millîlik kavramının içeriğine değinir misiniz?
3. Hareketin üyesi olan kişilerin eğitimlerini hangi kurumlardan aldıkları konusunda bir fikriniz var mı?
4. Pınar ve İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek dergisiyle ilgili bilgi verebilir misiniz?
5. Hareketin kendi yayınları dışında farklı neşriyatları takip etmekte miydiniz?
 - 5.1. Liderliğin bu konudaki yaklaşımı nedir?
6. Hareketin partileşmesi konusundaki düşüncelerinizi ifade edebilir misiniz?
7. Hareket devamlı surette “millî ordu” sloganını kullanmaktaydı. Bu noktada YMM Hareketinin TSK'ye yönelik yaklaşımını ifade eder misiniz?

Ek 3: Görüşme Formu (Mustafa Aydın)

Yer: Konya Tarih: 02.08.2018

Görüşmeci: Abdullah Kutalmış Yalçın

GİRİŞ

Merhaba, Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatı'na Etkileri isimli bir doktora tezi üzerine araştırma yapıyorum ve sizinle Yeniden Milli Mücadele Hareketi üzerine 31.01.2018 tarihinde bir görüşme yapmıştım. Bu kapsamda yine Yeniden Milli Mücadele Hareketi üzerine konuşmak istiyorum. Bu ikinci görüşmedeki amacım, bu toplumsal hareket ile ilgili olarak başladığım analize devam edebilmektir. Bu amaçla bu toplumsal hareketle bağ kuran kişilerden bazılarıyla tekrarlı görüşmeler yapıyorum, bu kişilerden biride sizsiniz. Bu araştırmada ortaya çıkacak olan sonuçların, bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağını düşünüyorum. Bu nedenle sizin konuyla ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.

Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bu durumun sizce bir sakıncası var mı? Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

1. Hareketin etkilendiği ekoller ve yayın organları hangileridir?
2. YMM Hareketinin kurulduğu ve gelişme gösterdiği dönemde diğer sivil toplum kuruluşlarıyla olan ilişkilerinden bahsedebilir misiniz?
3. 1978'de hareketin Ankara, İzmir, Samsun ve Trabzon'da seri toplantılar düzenlediği görülmektedir. Acaba bu etkinlikler partileşme için bir adım mıdır?
 - 3.1. Gerçekleştirilen bu etkinliklerin sebebi sizce nedir?
4. YMM Hareketi ve Milli Görüş partileri arasında söylem yönünden dikkatinizi çeken benzer özellikler veya farklı noktalar olup olmadığı hakkında bilgi verir misiniz?
5. YMM Hareketiyle MHP arasında söylem yönünden benzer özellikler veya farklı noktalar olup olmadığı hakkında bilgi verir misiniz?
6. Hareketin millî ittifak ya da millî cephe oluşturma girişimleriyle ilgili olarak ne hatırlamaktasınız?

Ek 4: Görüşme Formu (Nejat Cebeci)

Yer: Konya Tarih: 21.10.2017

Görüşmeci: Abdullah Kutalmış Yalçın

GİRİŞ

Merhaba, adım Abdullah Kutalmış Yalçın ve İstanbul Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler anabilim dalında doktora öğrenciyim aynı zamanda Düzce Üniversitesinde öğretim görevlisiyim. Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatı'na Etkileri isimli bir doktora tezi üzerine araştırma yapıyorum ve sizinle Yeniden Milli Mücadele Hareketi üzerine konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, bu toplumsal hareketi analiz edebilmektir. Bu amaçla bu toplumsal hareketle bağ kuran kişiler ile görüşme yapıyorum, çünkü üyeleri hareketin ortaya çıkışını, kırılma noktalarını, ideolojisini ve beslendiği kaynakları yansıtacak olan bireyler olarak görüyorum. Bu araştırmada ortaya çıkacak olan sonuçların, bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağını düşünüyorum. Bu nedenle sizin konuyla ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.

Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bu durumun sizce bir sakıncası var mı? Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

1. Yeniden Millî Mücadele Hareketini nasıl tanımlarsınız?
2. Hareketin içinde kadınlara hiç yer verildi mi?
 - 2.1. Kadınlara yer verilmediyse bu bir eksiklik ya da hata olarak kabul edilebilir mi?
3. Hareketin müntesibi olabilmek için hangi kriterlerin yerine getirilmesi gerekirdi yani bir ön kabul söz konusu muydu?
 - 3.1. Örneğin grup çalışmaları yapılıyor muydu?
 - 3.2. Bu tarz çalışmalar yapılıyorsa çalışmalardan bahseder misiniz?
4. Millet Partisinin 2017 yılı içinde daha aktif bir hâle geldiği izlenimi yaratmaktadır, bunun sebebi sizce ne olabilir?
5. Sizce hareketten kopuşların sebebi nedir?
 - 5.1. 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra özellikle 1978 yılında yaşanan kopmaların sebebi nedir?

6. 1960 İhtilali,1971 Muhtırası ve 1980 İhtilali'nin Yeniden Millî Mücadele Hareketini üzerinde nasıl bir etkisi söz konusu olmuştur?
7. Hareket kuruluş felsefesinde ve ideolojisinde yer alan İslamcı ya da milliyetçi ideoloji zamanla değişim göstermiş midir?
8. Hareketin yayıncılık faaliyetleri esnasında sağ Muhafazakâr kesimin temsilcilerinden fikri noktada esinlenme olmuş mudur?

Ek 5: Görüşme Formu (Bilal Sürgeç)

Yer: Ankara	Tarih:14.10.2017	Görüşmeci: Abdullah Kutalmış Yalçın
-------------	------------------	-------------------------------------

GİRİŞ

Merhaba, adım Abdullah Kutalmış Yalçın ve İstanbul Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler anabilim dalında doktora öğrenciyim aynı zamanda Düzce Üniversitesinde öğretim görevlisiyim. Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatı'na Etkileri isimli bir doktora tezi üzerine araştırma yapıyorum ve sizinle Yeniden Milli Mücadele Hareketi üzerine konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, bu toplumsal hareketi analiz edebilmektir. Bu amaçla bu toplumsal hareketle bağ kuran kişiler ile görüşme yapıyorum, çünkü üyeleri hareketin ortaya çıkışını, kırılma noktalarını, ideolojisini ve beslendiği kaynakları yansıtacak olan bireyler olarak görüyorum. Bu araştırmada ortaya çıkacak olan sonuçların, bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağını düşünüyorum. Bu nedenle sizin konuyla ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum. Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bu durumun sizce bir sakıncası var mı? Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

1. Lisans öncesi eğitiminizi hangi okullarda tamamlamıştınız?
 - 1.1.Aktif siyasetle uğraşmakta mısınız?
 - 1.2.Hâlihazırda Millet Partisinin üyesi misiniz?
2. 2017 yılının sonlarında hareketin özellikle İzmir ve Konya'da önemli bazı etkinlik ve toplantılar düzenlediği ve Yeniden Millî Mücadele dergisinin büyük bir aradan sonra yeniden yayımlanmaya başladığı dikkat çekmektedir, bu gelişmelerle ilgili ne düşünüyorsunuz?

3. Hareketin doğuşu ile ilgili izlenimleriniz nelerdir?

3.1. YMM Hareketini nasıl tanımlamaktasınız?

4. Hareketin kuruluşunda ve dağılışında dışarıdan yönlendirmelerin olduğu yönündeki tartışmalar ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

5. Yeniden Millî Mücadele Hareketi hangi ekoller ve yayın organlarından etkilenmiştir?

6. Harekete mensubiyeti nedeniyle öne çıkan ve hatırladığınız önemli isimlerle ilgili bilgi verebilir misiniz?

7. Yeniden Millî Mücadele Hareketinin aktif olduğu dönemlerde doğu ve güneydoğudaki çalışmalarıyla ilgili bilgi verir misiniz?

8. İstanbul'da Yeniden Millî Mücadele Hareketinin hangi kurumlarda örgütlenme çalışmaları yaptığı söylenebilir?

9. Hareketin sloganlarında millî ordu söylemi dikkat çekmekteydi bu noktadan hareketle orduya bakış açısı nasıl bir seyir izlemiştir?

10. 1983'e kadar Yeniden Millî Mücadele Hareketinin partileşmemesinin ya da partileşmemesinin nedeni sizce nedir? Sizce Millet Partisi önümüzdeki günlerde bir çekim merkezi hâline gelebilir mi?

11. Dağılmanın nedenleri sizce nelerdir?

11.1. Dağılan kadrolar hangi siyasi fraksiyonlarda toplanmıştır ve kopmalar özellikle hangi dönemde yaşanmıştır?

12. MTTB ve Yeniden Millî Mücadele Hareketi arasındaki etkileşimden bahsedebilir misiniz?

13. İhtilallerin hareket üzerindeki etkisiyle ilgili bilgi verebilir misiniz?

14. Millet Partisinin şu an aktif olarak kaç ilde teşkilatlandığı söylenebilir ve Millet Partisi yurt dışında çalışmalar yapmakta mıdır ve yurt dışında bir örgütlenmeniz söz konusu mudur?

Ek 6: Görüşme Formu (Cevat Özkaya)

Yer: İstanbul	Tarih: 09.11.2017	Görüşmecisi: Abdullah Kutalmış Yalçın
---------------	-------------------	---------------------------------------

GİRİŞ

Merhaba, adım Abdullah Kutalmış Yalçın ve İstanbul Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler anabilim dalında doktora öğrenciyim aynı zamanda Düzce Üniversitesinde öğretim görevlisiyim. Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatı'na Etkileri isimli bir doktora tezi üzerine araştırma yapıyorum ve sizinle Yeniden Milli Mücadele Hareketi üzerine konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, bu toplumsal hareketi analiz edebilmektir. Bu amaçla bu toplumsal hareketle bağ kuran kişiler ile görüşme yapıyorum, çünkü üyeleri hareketin ortaya çıkışını, kırılma noktalarını, ideolojisini ve beslendiği kaynakları yansıtacak olan bireyler olarak görüyorum. Bu araştırmada ortaya çıkacak olan sonuçların, bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağını düşünüyorum. Bu nedenle sizin konuyla ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum. Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bu durumun sizce bir sakıncası var mı? Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme soruları

1. Yeniden Millî Mücadele Hareketi hangi yönleri daha ağır basan bir harekettir?
 - 1.1. YMM hareketi nasıl tanımlanabilir?
 - 1.2. Kuruluş aşamasında örgüt yapısı üzerinde dışarıdan bir etki söz konusu olduğu yönündeki görüşlerle ilgili ne düşünmektesiniz?
2. Hareketin partileşme süreci ile ilgili bilgi verebilir misiniz?
3. Yeniden Millî Mücadele, Pınar ve Gerçek dergilerinin genel yayın politikasıyla ilgili bilgi verir misiniz? Özellikle Pınar dergisinin yayın müdürü olmanız hasebiyle Pınar dergisinin misyonundan bahseder misiniz?
4. Hareketin dağılmasının ana nedenleri sizce nelerdir?
5. Hareket başlangıçta nasıl bir ideolojik çerçeveye sahipti?
 - 5.1. Bu çerçeve zamanla nasıl değişmiştir?
 - 5.2. İslami duyarlılık noktasındaki gözlemleriniz nelerdir?
6. Yeniden Millî Mücadele Hareketi özellikle İstanbul'da hangi yurt ve okullarda örgütlenme çalışmaları yapmıştır?
7. Hareketin mensupları genellikle hangi yayınları takip etmekteydi?
 - 7.1. Değişik neşriyatlardaki makaleler okunmakta mıydı?

8. Birbirlerinin çağdaşı olması sebebiyle MTTB ile Yeniden Millî Mücadele Hareketi arasındaki siyasal iletişim nasıl gelişmişti?
9. Hareketin ideolojisinde zamanla bir muğlaklık yaşanması durumu söz konusu olmuş mudur?
10. Hareketin gazete ve dergilerinde daha çok hangi yazarların makaleleri yayımlanmıştır?
11. 1968 yılında dünya genelinde yaşanan gençlik hareketlerinin Türkiye'ye yansımaları ne yönde olmuştur?
12. Zamanla ideolojinin daha geniş bir perspektiften sunulması bir gereklilik hâline gelmiş olabilir mi?

Ek 7: Görüşme Formu (Necmettin Türinay)

Yer: Ankara Tarih:20.07.2018

Görüşmeci: Abdullah Kutalmış Yalçın

GİRİŞ

Merhaba, adım Abdullah Kutalmış Yalçın ve İstanbul Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler anabilim dalında doktora öğrenciyim aynı zamanda Düzce Üniversitesinde öğretim görevlisiyim. Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatı'na Etkileri isimli bir doktora tezi üzerine araştırma yapıyorum ve sizinle Yeniden Milli Mücadele Hareketi üzerine konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, bu toplumsal hareketi analiz edebilmektir. Bu amaçla bu toplumsal hareketle bağ kuran kişiler ile görüşme yapıyorum, çünkü üyeleri hareketin ortaya çıkışını, kırılma noktalarını, ideolojisini ve beslendiği kaynakları yansıtacak olan bireyler olarak görüyorum. Bu araştırmada ortaya çıkacak olan sonuçların, bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağını düşünüyorum. Bu nedenle sizin konuyla ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.

Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bu durumun sizce bir sakıncası var mı? Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme soruları

1. Yeniden Millî Mücadele Hareketi hangi saiklerden hareketle kurulmuştur?
2. Kuruluş aşamasında karşımıza çıkan Konya-Afyon grubu ile ilgili bilgi verebilir misiniz?

3. Hareketin İstanbul'daki çalışmalarından bahseder misiniz?
4. Yeniden Millî Mücadele Hareketi müntesiplerinin ANAP içindeki rolü sizce nedir?
4. Milliyetçi kültür birlikleri ve sancaklar hakkında bilgi verir misiniz?

Ek 8: Görüşme Formu (Necmettin Türinay)

Yer: Ankara Tarih: 17.09.2018

Görüşmeci: Abdullah Kutalmış Yalçın

GİRİŞ

Merhaba, Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatı'na Etkileri isimli bir doktora tezi üzerine araştırma yapıyorum ve sizinle Yeniden Milli Mücadele Hareketi üzerine 31.01.2018 tarihinde bir görüşme yapmıştım. Bu kapsamda yine Yeniden Milli Mücadele Hareketi üzerine konuşmak istiyorum. Bu ikinci görüşmedeki amacım, bu toplumsal hareket ile ilgili olarak başladığım analize devam edebilmektir. Bu amaçla bu toplumsal hareketle bağ kuran kişilerden bazılarıyla tekrarlı görüşmeler yapıyorum, bu kişilerden biride sizsiniz. Bu araştırmada ortaya çıkacak olan sonuçların, bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağını düşünüyorum. Bu nedenle sizin konuyla ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.

Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bu durumun sizce bir sakıncası var mı? Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

1. YMM Hareketinin kullandığı söylemin Türkes ve Millî Görüş Hareketi arasında söylem ve eylem yönünden ortak noktaları ya da farklı noktaları neler olabilir?
2. YMM Hareketinin bir siyasal parti olarak örgütlenme girişimlerini nasıl değerlendirmektesiniz?
3. Hareketin bir diğer yayın organı haline gelen Bayrak gazetesiyle ilgili bilgi verir misiniz? Gazetenin yayın politikasını değerlendirir misiniz?
4. Yayın politikası açısından Yeniden Millî Mücadele dergisini değerlendirir misiniz?
5. Bizim Anadolu gazetesiyle ilgili neler hatırlamaktasınız?

Mustafa Aydın, Telefon görüşmesi, 14.11.2018

1. YMM Hareketine yönelik olarak İngiliz ajanı suçlaması hangi gerekçelerle yapılmaktadır?

Cevat Özkaya, Telefon görüşmesi, 14.11.2018

1. YMM Hareketine yönelik olarak İngiliz ajanı suçlaması hangi gerekçelerle yapılmaktadır?

2. 12 Mart 1971 Muhtırası'na destek verilmesi hareket içinde parçalanma sürecini hızlandırdı mı?

3. YMM Hareketi içinde Milli Görüş partileri ve MHP'ye yönelik kadro geçişleri yaşandı mı?

Bilal Sürgeç, Telefon görüşmesi, 15.11.2018

1. YMM Hareketine yönelik olarak İngiliz ajanı suçlaması hangi gerekçelerle yapılmaktadır?

2. 12 Mart 1971 Muhtırası'na destek verilmesi hareket içinde parçalanma sürecini hızlandırdı mı?

3. YMM Hareketi içinde Milli Görüş partileri ve MHP'ye yönelik kadro geçişleri yaşandı mı?

Ek 9: Yeniden Millî Mücadele Hareketi İçinden Yetişen Kadrolar

	Ad Soyad	Bulunduğu Görevler
1	Aykut Edibali	YMM Hareketinin lideridir. YMM Hareketi dağıldıktan sonra IDP ve MP'de siyasete devam etmiştir.1991 Genel Seçimlerinde RP-MÇP-IDP ittifakının kurulmasını sağlamıştır. Yapılan bu ittifak neticesinde IDP Mecliste 3 sandalye kazanmıştır.
2	Yavuz Aslan Argun	YMM Hareketinin aksiyon ve ikinci lideridir.
3	Melih Gökçek	Mücadele Birliği Derneği'nin Ankara Sancak Başkanlığı yapmıştır. ANAP ve RP'de siyasi hayatına devam etmiş milletvekilliği ve belediye başkanlığı görevinde bulunmuştur. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevinde de bulunmuştur.
4	Necmettin Erişen	Mücadele Birliği derneğinin ilk genel başkanıdır.
5	Mehmet Çiçek	Eski Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı'dır.21 ve 22. dönem FP ve AKP Yozgat milletvekilliği yapmıştır.
6	Cemil Çiçek	Cemil Çiçek de Melih Gökçek gibi Ankara Sancak Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Siyasete ANAP'ta başlamıştır.
7	Mustafa Erdoğan	Anayasa profesörü ve aynı zamanda Liberal Düşünce Topluluğu üyesidir.
8	Halil Şıvgın	Eski Sağlık Bakanı'dır ve ANAP'ın kurucularındandır. 17,18 ve 19. dönem milletvekilidir. 1995'te MHP'ye katılmıştır.
9	Mustafa Ruhi Şirin	TRT'de yöneticidir ve aynı zamanda yazar ve şairdir.
10	Haşim Vatandaş	Ressam aynı zamanda Panorama 1453 Tarih Müzesi'nin koordinatörü'dür.
11	Prof. Dr. Zeki Ceyhan	Öğretim üyesidir.
12	Atıla Yayla	Liberal Düşünce Topluluğu kurucusu ve eski başkanıdır. Siyaset bilimci ve yazardır.
13	Ali Müfit Gürtuna	İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yapmıştır. Siyasete ANAP'ta başlamış ardından FP'de devam etmiştir.
14	Ahmet Taşgetiren	Köşe yazarıdır.
15	Gaffar Yakın	19. dönem DSP milletvekili ve tıp doktorudur.
16	Mehmet Akif Ak	Yazardır.
17	Cevat Özkaya	Mazlumder eski başkanı, araştırmacı ve yazardır.
18	Necmettin Türinay	Yazar ve edebiyat araştırmacısıdır.
19	Hacı Ali Bozdam	ANAP ve RP'de siyaset yapmıştır.
20	İrfan Küçükköy	Hareketin kurucularındandır ve YMM Hareketinin literatürüne yönelik kitapları yayımlanmıştır.
21	Mustafa Aydın	Öğretim üyesidir.
22	Galip Demirel	ANAP'ta genel başkan yardımcılığı yapmış,1987 yılında Turgut Özal'ın desteğiyle TBMM'ye girmiştir.
23	Ömer Vehbi Hatipoğlu	20 ve 21. dönem RP ve FP Diyarbakır milletvekilidir.
24	Ömer Ziya Belviranlı	Yeniden Millî Mücadele dergisini çıkartmıştır. ANAP İstanbul teşkilatında görev yapmıştır.
25	Rifat Yörük	Yazardır.
26	Mehmet Taşdiken	Yazar reklamcı ve sanatçıdır.
27	Hüseyin Gülerce	Yazardır.

28	Kemal Yaman	Antalya din merkezinde müdürlük görevinde bulunmuştur.
29	Abdullah Yaman	Yazarlık yapmıştır.
30	Muhammet Nur Doğan	Edebiyat profesörü aynı zamanda yazar ve şairdir.
31	Burhan Özfatura	ANAP'ta siyaset yapmış,1984'te İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı seçilmiştir.
32	Recep Kırış	20 ve 21. dönem IDP ve BBP milletvekili olarak parlamentoda görev almıştır.
33	Taha Akyol	Yazar ve aynı zamanda televizyon programcısıdır.
34	Altan Tan	HDP Diyarbakır milletvekilidir.
35	Mevlüt Cavlak	Din görevlisidir.
36	Yılmaz Karaoğlu	Hareketin içinde liderlik yapmış isimlerdendir.
37	İbrahim Akpınar	Tıp doktoru olarak görev yapmaktadır.
38	Yıldırım Kemal Akıncı	Avukatlık yapmaktadır.
39	Hasan Hüseyin Ceylan	Eski RP milletvekilidir.
40	Haydar Baş	Bağımsız Türkiye Partisi lideridir.
41	Mehmet Emin Alpkan	Bizim Anadolu gazetesini kurmuş ardından Türkiye gazetesinde çalışmalarına devam etmiştir.
42	İrfan Atagün	1948 yılında Türk Gençlik Teşkilatını kurmuştur. 2007 yılında vefat etmiştir.

(Kaynak: Hüseyin Özalp, Derin Dinciler "ecmain", 1. Baskı, Ankara, Tanyeri Kitap, 2014.)

Ek 10: MTTB Bünyesinden Yetişen Siyasiler ve Görevleri

	Ad Soyad	Bulunduğu Görevler
1	Abdullah Gül	Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Dışişleri ve Devlet Bakanlığı yapmıştır.
2	Agah Kafkas	Sendikacılık, 22 ve 23. dönem milletvekilliği, Sağlık Bakan Yardımcılığı yapmıştır.
3	Ahmet Büyükakkaşlar	Eski milletvekilidir.
4	Ahmet Davutoğlu	Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlık yapmıştır.
5	Azmi Ateş	20 ve 21.dönemlerde milletvekilliği yapmıştır.
6	Akif Gülle	21 ve 22. dönemlerde milletvekilliği yapmıştır ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi bürokratlarındandır.
7	Ali Coşkun	20. dönemde milletvekili seçilmiştir, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yapmıştır.
8	Bekir Sobacı	20. dönem milletvekilidir.
9	Beşir Atalay	Eski Kırıkkale Üniversitesi Rektörü, ANAR araştırma şirketi sahibi, Devlet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Parti Sözcülüğü ve Genel Başkan Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.
10	Bülent Arıncı	TBMM Başkanlığı ve Başbakan Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.
11	Cemil Çiçek	YMM Hareketinin eski aktif üyelerinden, ANAP'ın kurucularındandır ve belediye başkanlığı yapmıştır. Devlet Bakanlığı, Başbakan Yardımcılığı, Hükümet Sözcülüğü ve Meclis Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.
12	Halit Dağlı	16, 18, 19, 20 ve 21. dönem milletvekilliği yapmıştır. Devlet ve Orman Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur.
13	Hasan Hüseyin Ceylan	Eski milletvekilidir, laikliğe aykırı demeçlerinden dolayı siyasi yasaklı hâle gelmiştir.
14	Hüseyin Çelik	20.dönem DYP milletvekilliği yapmıştır. Eski Millî Eğitim Bakanı'dır ve Parti Sözcülüğü yapmıştır.
15	İrfan Gündüz	Eski milletvekili ve grup başkan vekilidir.
16	Kadir Topbaş	İstanbul Büyükşehir Belediyesinde 2004'ten bu yana Belediye Başkanlığı yapmaktadır.
17	Lütfü Yalman	Eski milletvekilidir.
18	Mehmet Ali Şahin	Milletvekilliği, Başbakan Yardımcılığı ve Meclis Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.
19	Mehmet Ocaktan	Köşe yazarlığı ve 23. dönem milletvekilliği yapmıştır.
20	Mehmet Özyol	Eski Milletvekilidir.
21	Mehmet Sayım Tekelioğlu	22, 23 ve 24. dönem milletvekilidir.
22	Metin Külünk	1975-1976'da MTTB Ortaöğrenim Yönetim Kurulu üyeliğinde bulunmuştur. Milletvekilidir.
23	Muharrem Candan	22. dönem milletvekilidir.
24	Mukadder Başeğmez	19, 20 ve 21. dönem milletvekilidir.
25	Mustafa Öztürk	21. dönem milletvekili ve ilahiyatçıdır.
26	Necati Çetinkaya	Genel başkan yardımcılığı yapmıştır ve ilk olağanüstü hâl valisidir.
27	Numan Kurtulmuş	Parti genel başkanlığı yapmıştır ve Başbakan Yardımcılığı görevinde bulunmaktadır.

28	Nurettin Canikli	TBMM KİT Komisyonu Başkanlığı, Grup Başkan Vekilliği ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı yapmıştır.
29	Osman Pepe	Çevre ve Orman Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur.
30	Osman Yumakoğulları	MTTB’de çeşitli kademelerde bulunmuştur ve 20. dönemde milletvekilliği yapmıştır.
31	Ömer Dinçer	Başbakanlık Müsteşarlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı yapmıştır.
32	Recai Kutan	Enerji Tabii Kaynaklar Bakanlığı yapmıştır ve Genel Başkanlık görevlerinde bulunmuştur.
33	Recep Tayyip Erdoğan	Gençlik Kolları Başkanlığı, İstanbul İl Başkanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Başbakanlık yapmıştır. 2014’ten bu yana Cumhurbaşkanlığı görevini sürdürmektedir.
34	Resul Tosun	22. dönemde milletvekili seçilmiştir ve yazardır.
35	Sabri Tekir	Devlet Bakanlığı görevinde bulunmuştur.
36	Sami Güçlü	AKP’nin ilk tarım bakanıdır.
37	Tahir Akyürek	Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevinde bulunmaktadır.
38	Yasin Hatipoğlu	TBMM Başkan Vekilliği görevinde bulunmuştur.
39	Yaşar Karayel	MTTB ve Millî Gençlik dergisinde yöneticilik yapmıştır. 22. dönem milletvekilliği yapmıştır.
40	Zeki Ergezen	Bayındırlık Bakanı olarak görev yapmıştır.
41	Zeki Çelik	Milletvekilliği yapmıştır.

(Kaynak: Hüseyin Özalp, Derin Dinciler “ecmain”, 1. Baskı, Ankara, Tanyeri Kitap, 2014.)

Ek 11: İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek Dergisi Konu Başlıkları

Sayı	Konu Başlığı	Sayı	Konu Başlığı
1	İnsan Bilgisinin ve Vasıtalarının Mahiyeti Hakkında	4	Türkiye Ekonomisi Üzerinde Yabancı ve Etnik Menşeli Sermayenin Ağırlığı Hakkında Bir Araştırma
1	Felsefibi İki Temel Problemine Bakışımız	4	Hakim Bir Ekonomi Olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ekonomisinin İncelenmesi
1	İlmi Bir Dünya Görüşünün Temellendirilmesine Teşebbüs	5	Türk Kültürünün Felsefi Temelleri
1	Hayat Problemlerinin Ortaya Konuşu ve Hayatı İzah Denemeleri	5	Türk Kültürünün Sosyal İdealleri
1	Köy İncelemeleri İçin Araştırma Planı	5	Türk Kültürünün Ahlaki Değerleri
1	Çaytepe Köyü İncelemesi	6	Osmanlı Toplumunda Ticaret ve Zanaatın Organizasyonu
2	Modern Fiziğin Verileri Karşısında Materyalizm	6	Osmanlı Toprak Sistemi'nin İncelenmesi
2	Emperyalizm Tarifleri Üzerinde İncelemeler	6	Gelişme Devrinde Osmanlı Merkezî Maliye Teşkilatı
2	Klasik Madde Kavramı ile Hayatı İzah Denemesinde Karşılaşılan Sınırlar	7	XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İlimiyesi ve İlimiye Teşkilatı
2	Bazendi Köyü İncelemesi	7	Türkler ve Ruh Tababeti
3	Toplumların Değişmelerini Tahlilin Ölçüsü Olarak, Kültür ve Medeniyet Vakıası Üzerinde Çalışmalar	7	Osmanlı Toprak Sisteminin İncelenmesi
3	Türkistan Kültür Tarihine Umumi Bir Bakış	8	Büyük Selçuklu Toplum Sisteminde Devlet Başkanlığı
3	İslam Medeniyetinin Devam Eden Tesirleri	8	Osmanlı Toplum Sisteminde Devlet Başkanlığı
4	Yirminci Yüzyılda Dünyamızın Görünüşü İki Farklı Sistemin Hâkim Mevki Kazanması ve Dünya Milletlerinin Bağımlı Hâle Gelmesi	8	Anadolu Selçuklu Toplumunda Askeri Zümreler (I)
4	Hâkim Bir Ekonomi Olarak Sovyet Ekonomisinin İncelenmesi	8	Anadolu Selçuklu Toplumunda Askeri Zümreler (II)

(Kaynak: İlim, Kültür ve Sanatta Gerçek dergisi, Sayı: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.)

Ek 12: M¼cadele Marşı

İlim bizde, hikmet bizde, yol bizde
G¼neşin sahibi rehberimiz var
Davaya adanmış binlerce yiğit
Risaleti haktan önderimiz var

Yeniden yeniden haydi yeniden
Millî M¼cadele Şimdi yeniden
(Nakarat)

Sesimizi duysun, b¼t¼n kâinat
Barış istiyoruz, savaşı inat
Millî M¼cadelede en büyük sanat
Edibali gibi liderimiz var

Kollarımız yer küreyi sarınca
Emin olsun bizden kurt, kuş, karınca
Eğilecek dağlar biz yürüy¼nce
Bileği b¼k¼lmez, serdarımız var

Yeniden yeniden hep m¼cadele
Gireriz bir hâlden bir başka hâle
İmanla azimle çıktık bir yola
Kainatın kalbine seferimiz var (Selami Yıldırım)

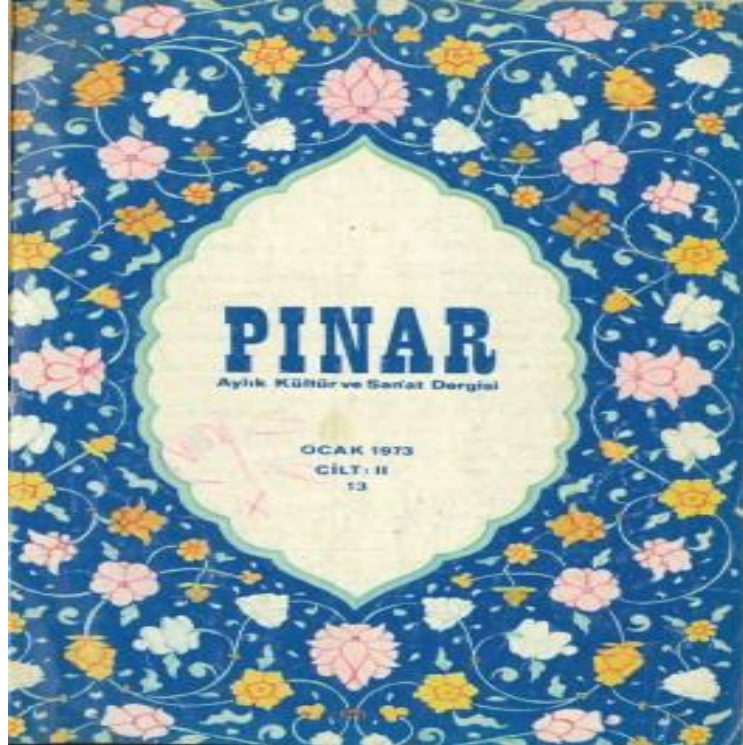
(Kaynak: Yeniden Millî M¼cadele, 17-23 Temmuz 2017, Sayı: 529, s. 14)

Ek 13: İlim Kültür Ve Sanatta Gerçek Dergisi Örnek İç Kapak Sayfası

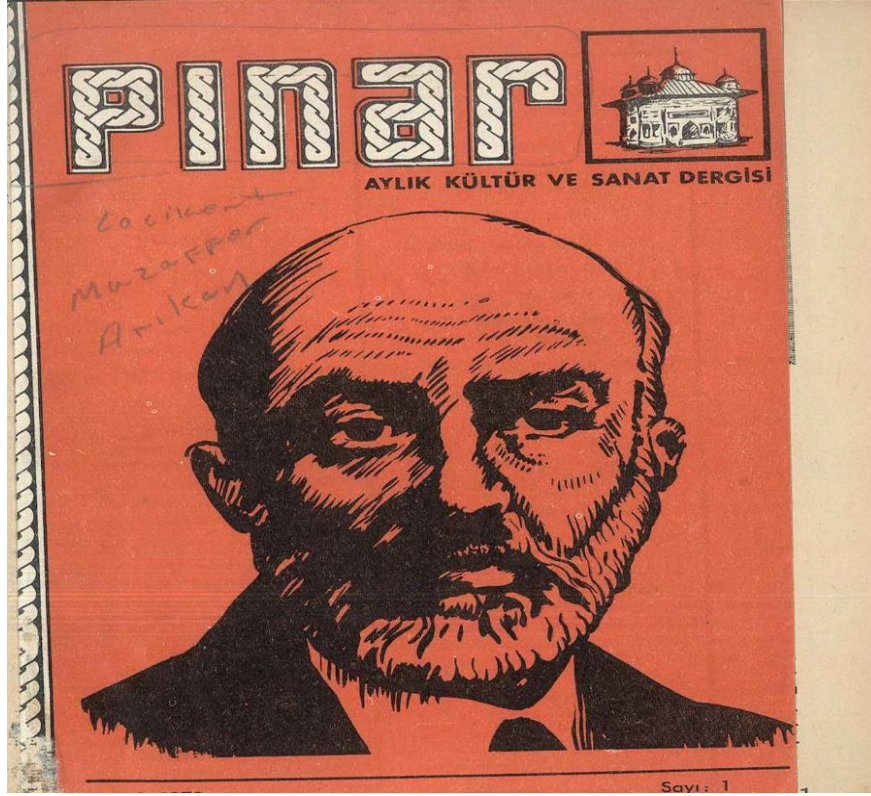

(Kaynak:1 Ekim 1974, Cilt:2, Sayı:8)

Ek 14: Pınar Dergisi Örnek Dış Kapak Sayfaları

(Kaynak: Pınar, Ocak 1973, Cilt:2,Sayı:13)

(Kaynak: Ocak 1972, Cilt: 2, Sayı:1)

(Kaynak: Pınar, Ekim-Kasım 1972, Sayı: 10-11)

Ek 15: Pınar Dergisi Örnek İç Sayfalar

GENÇ SANATÇILARIMIZI TANITTIYORUZ

HASAN ERDEN

Aruz'da ve hece'de, geleceğin büyük isimleri arasına katılacak olan Hasan Erden'le yapılmış bir röportajı, aşağıda okuyacaksınız. Kendisinin yeni çalışmalarında başarılar dileriz.

Röportaj yapan: Ferit EDİBALİ
İst. Ü. Hukuk Fakültesi

★ Hayatınızdan biraz bahseder misiniz?
— 1950'de Balıkesir'in Dursunbey kazasında doğdum. İlk tahsilimi Kütahya'nın Emet kazasına bağlı Değirnisaz köyünde bitirdim. Daha sonra Balıkesir İ. H. Okulunda 5. sınıfa kadar okudum. Devlet yatılına girmem dolayısıyla Ankara İ. H. Okuluna nakıldım. Oradan mezun oldum. Şimdi İst. Ü. I. Enstitüsündeyim.

★ Şiire ilk başlamanız nasıl oldu?
— Şiire ızdırapla başladım. Hemen

(Kaynak: Pınar: Mayıs 1972,Sayı:5,s.16.)

TARIK BUĞRA İLE MÜLÂKAT

Konuşan: Mehmet TAÇDIKEN

Sayın Tarık Bey! «İbişin Rüyası» üzerine konuşmak istiyoruz. Ama sorularımız biraz da umumî olacak. Çünkü «İbişin Rüyası», san'at üzerine umumî hükümlerinizin bir parçasıdır şüphesiz. Onun için san'at konularındaki görüşünüzü öğrenmek, ayın tiyatro olayı haline gelen «İbişin Rüyası» üzerinde de konuşmak demek olacaktır, inancındayız. Bu bakımdan sorularımızın bir kısmı umumî, bir kısmı da hususî olacak.

PINAR: — Sayın BUĞRA! Zaman zaman, san'at, toplum değerlerinin bir parçası olmaktan çıkarılıp, sadece üç-beş kişinin zevk aldığı bir müesseseye okunak ele almıyor. Bu açıdan «İbişin Rüyası'nın, halk zevkini okşayıcı, orijinal ve folklorik motiflerle süslenmiş bir halde karşınıza çıkışı, sözü geçen anlayışı tasvir etmediğiniz anlamına mı geliyor? Yani sizce san'atın, toplumla ilgisinin ölçüsü nedir? Eğlence mi, yoksa başka bir şey mi?

BUĞRA: — Sorunun bu şekilde ortaya konuluşu, konuyu çok sınırıyor. Yani iki şıktan birisine bağlıyor. Nedir o şıklar? Toplumla ilgisinin ölçüsü nedir; eğlence mi, yoksa başka bir şey mi? Halbuki toplumla san'at ilişkileri, doğuştan itibaren bağlar. Ve bu ilişkiyi ben, meyvenin meyve ağacıyla ilişkisine benzetiriz.

PINAR

(Kaynak: Pınar, Şubat 1973, Sayı:14, s.13)

Ek 16: Yeniden Millî Mücadele Dergisi Örnek Dış Kapak Sayfaları

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 29 Eylül 1970, Sayı:35)

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 26 Ocak 1971, Sayı:52)

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 22 Eylül 1970, Sayı:34)

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 6 Ekim 1970, Sayı:36)

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 17-23 Temmuz 2017, Yıl: 48, Sayı:529)

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 22 Aralık 1970, Sayı:47)

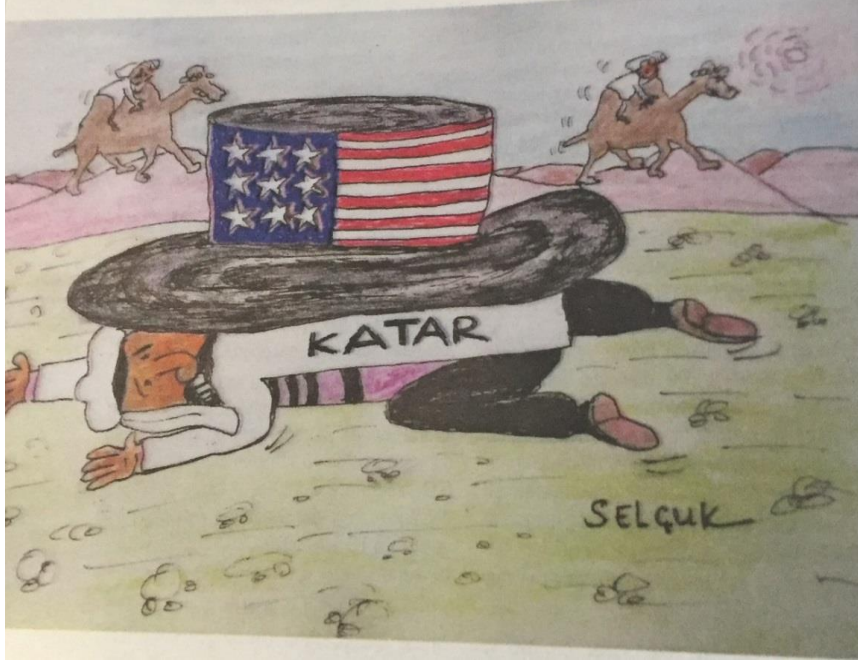
(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 16 Şubat 1971, Yıl: 2, Sayı: 55)

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 15 Eylül 1970, Sayı: 33)

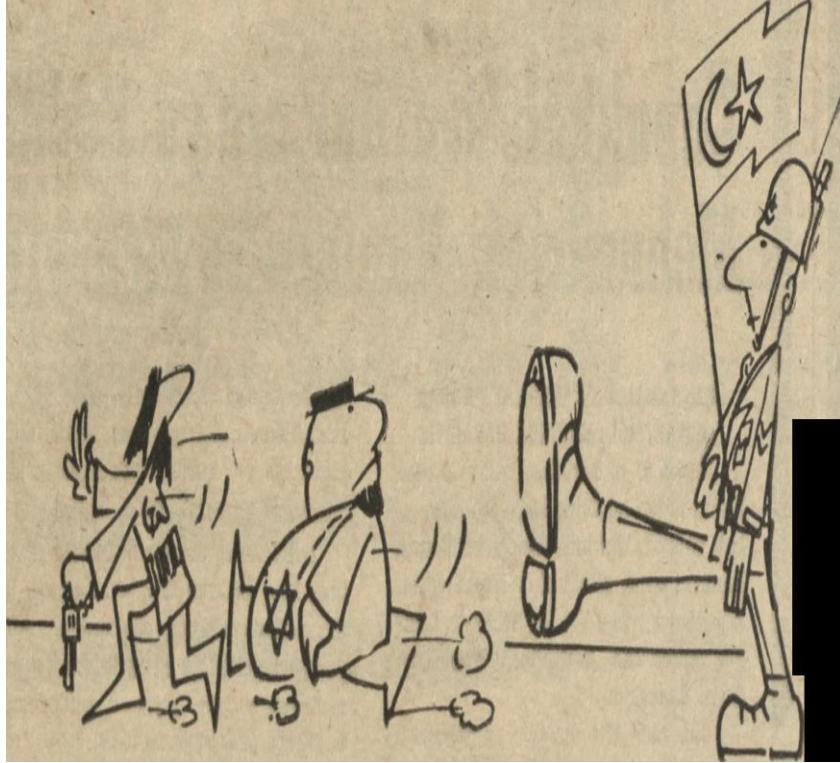
Ek 17: Yeniden Millî Mücadele Dergisinde Yayımlanan Karikatürler

Başlık: “Katar’dan Ne Anlamalıyız?”

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 24-31 Temmuz 2017, Sayı: 530, s. 4)

Başlık: “Mücadele Çizgisinden”

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 16 Mart 1971, s. 4)

Ek 18: Bayrak Gazetesi Örnek Manşetler

(Kaynak: Bayrak, 2 Eylül 1976)

(Kaynak: Bayrak, 16 Ekim 1976)

Ek 19: Bayrak Gazetesi Karikatürler

Başlık: “Nükleer Silahların Ucundaki Barış Güvercini”

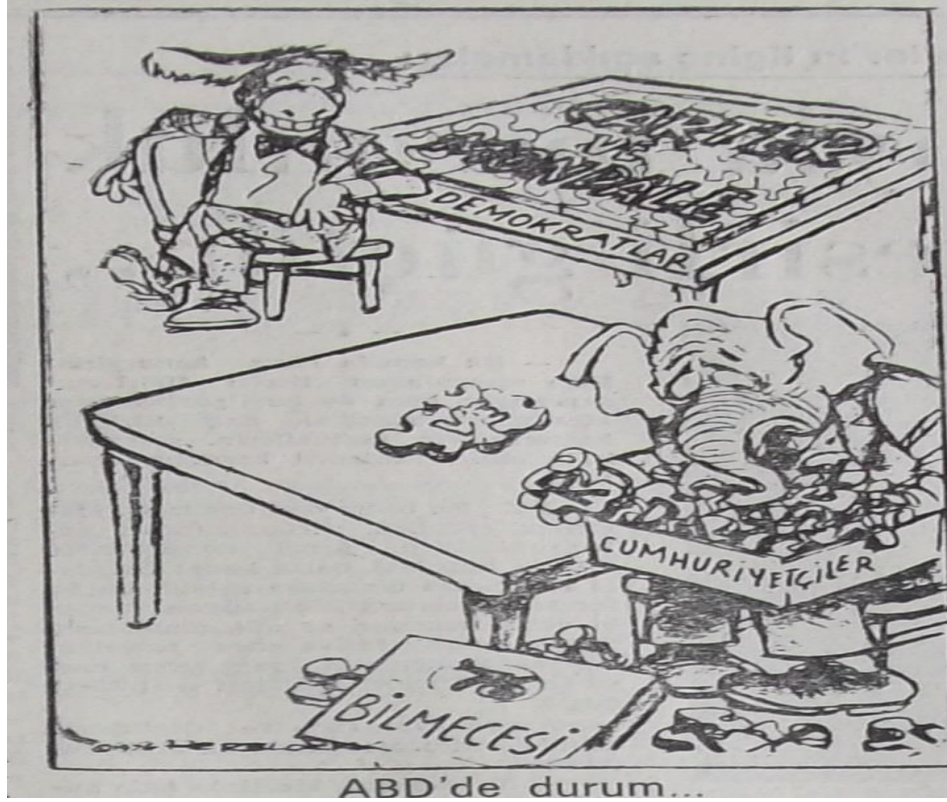
(Kaynak: Bayrak, 12 Eylül, 1976)

Başlık: “Reagan Başkanlık Seçimlerini Kaybetti”

(Kaynak: Bayrak, 20 Ağustos 1976)

Başlık: “ABD’de Durum”

(Kaynak: Bayrak: 1 Ağustos 1976)

Başlık: “Günün Karikatürü”

(Kaynak: Bayrak, 15 Temmuz 1976)

Ek 21: 29 Eylül 1970 Afyon, “Millî Karar Yürüyüşü”

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele)

Ek 22: 24 Haziran 1978 tarihli “Ankara Toplantısı”

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 4-11 Temmuz 1978, Sayı: 440, s. 10.)

24 Haziran 1978 tarihli “Ankara Toplantısı”

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 4-11 Temmuz 1978, Sayı: 440, s. 9.)

Ek 23: YMM Hareketi Kayseri Sergisinden Bir Görünüş

(Kaynak: Yeniden Millî Mücadele, 28 Temmuz 1970, s. 13)

Ek 24: Millet Partisi Önceki Dönemlerde Kullandığı Amblem

(Kaynak: www.milletpartisi.org.tr)

ÖZGEÇMİŞ

1985 yılında Adana’da doğan A.Kutalmış Yalçın, lisans eğitimini 2009 yılında Ankara Ufuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamlamış, ardından 2012 yılında Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden yüksek lisans derecesini “Balkanlar’da Sırp Milliyetçiliği” başlıklı teziyle almıştır. 2012 yılının Ekim ayından itibaren Düzce Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmakta olan Yalçın, hâlen bu görevine devam etmekte ve Siyaset Bilimine Giriş, Siyasi Tarih, Kamu Yönetimi, Hukukun Temel Kavramları ve İdare Hukuku isimli dersleri okutmaktadır. Yalçın bu süreçte kendi biriminde müdür yardımcılığı görevinide ifa etmiştir. Yalçın’ın ilgi alanları Türk Siyasal Hayatı, Uluslararası Hukuk ve Balkan çalışmaları üzerine kuruludur. Doktora eğitimine 2013 yılında başlayan Yalçın’ın çeşitli konular üzerine basılmış makaleleri bulunmaktadır.